KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN
Faculteit Rechtsgeleerdheid

Strain en jeugddelinquentie. Een dynamische relatie? Een toets van twee centrale verklaringsmechanismen uit Agnews General Strain Theory

Hanne Op de Beeck

Promotor: Prof. dr. Johan Put

Co-promotor: Prof. dr. Lieven J.R. Pauwels

Proefschrift ingediend
met het oog op het verkrijgen
van de graad van Doctor in de Criminologische Wetenschappen

December 2011

Inhoud

Lijst van afkortingen **11.**

Lijst van tabellen en figuren **13.**

Overzicht van gebruikte straindefinities **17.**

Voorwoord **19.**

Algemene inleiding **23.**

1. Situering in de etiologische criminologie 23.

2. Focus op delinquentiemechanismen 24.

3. Opbouw van het proefschrift 25.

4. Enkele centrale begrippen toegelicht 27.

Hoofdstuk 1. Van anomie naar strain **31.**

1. Het ontstaan van de klassieke anomietheorie 31.
    1.1. Aandacht voor het sociale milieu 31.
    1.2. Durkheim: introductie van het concept 'anomie' 32.
    1.3. Merton: anomie als een ontwrichting tussen maatschappelijke doelen en sociaal aanvaarde middelen 35.
    1.4. Aanvullingen op Merton: de subcultuurtheorieën van Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) 38.
        1.4.1. Cohen: elaboratie van Mertons theorie 39.
        1.4.2. Cloward en Ohlin: ook ongelijkheid in illegale middelen 42.
    1.5. Het (voorlopige) einde van 'anomie' als structureel concept 43.

2. Kritiek op de anomietheorie 44.
    2.1. Theoretische kritiek 44.
    2.2. Methodologische kritiek 45.
    2.3. Empirische kritiek 46.

3. Paradigmaverschuiving: van dader naar omgeving 47.

4. Evolutie naar een theorie van individuele strain 49.
    4.1. Agnews toevallige introductie in de criminologie 49.
    4.2. Agnews 'revised strain theory' 51.
    4.3. Van een 'revised' naar een 'general' strain theory 52.

5. Besluit 52.

Hoofdstuk 2. General Strain Theory als een geïntegreerde theorie voor (jeugd)delinquentie 55.

1. Negatieve interacties met de onmiddellijke omgeving staan centraal 55.

2. Het verband tussen strain en delinquentie 55.
2.1. Het openen van de 'black box' 55.
2.2. Strain als een rechtstreekse motivatie voor delinquentie 57.
2.3. Strain als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie 58.

3. Sociale bindingen en levensstijlrisico's als mediërende en modererende invloeden 59.
3.1. Sociale controle/sociale bindingen 59.
3.2. Levensstijlrisico's 60.

4. Kritiek op GST 63.
4.1. Theoretische kritiek 64.
4.1.1. Een brede definitie van strain leidt tot conceptuele onduidelijkheid 64.
4.1.2. Vage afbakening van mediërende en modererende mechanismen 67.
4.2. Methodologische en empirische kritiek 68.
4.2.1. Tegenstrijdige onderzoeksresultaten 68.
4.2.2. Mogelijke verklaringen voor de tegenstrijdige bevindingen 70.

5. Besluit 74.

Hoofdstuk 3. Ongelijkheid naar leeftijd en geslacht 79.

1. Leeftijd: de adolescentie als een periode van 'storm en stress'? 79.
1.1. Adolescenten ervaren meer objectieve strain 80.
1.2. Adolescenten ervaren meer subjectieve strain 81.
1.3. Adolescenten zijn gevoeliger voor een delinquente copingstrategie 82.

2. Geslacht: inspiratie uit 'traditionele' socialisatiepatronen 83.
2.1. Jongens ervaren meer strain 83.
2.2. Jongens ervaren meer criminogene strain 85.
2.3. Jongens ervaren een verschillende emotionele reactie op strain 85.
2.4. Jongens zijn gevoeliger voor een delinquente copingstrategie 86.

3. Empirische status 86.

3.1. Delinquentiepiek in adolescentie 87.
3.2. Geslachtsverschillen in de frequentie van delictplegen 87.

4. Besluit 90.

Hoofdstuk 4. Op zoek naar toetsbare hypothesen 91.

1. Doelstelling 91.

2. Onderzoeksvragen en hypothesen 91.

3. Triangulatie 95.

4. Notie van causaliteit 96.

5. Schematische voorstelling van het onderzoek 98.
5.1. Algemene toetsen 98.
5.2. Kritische toetsen 99.

6. Besluit 101.

Hoofdstuk 5. De kwantitatieve studies 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' en 'JOP-monitor 2' 103.

1. Gebruik van bestaande data 103.
1.1. Voordelen van secundaire data-analyse 104.
1.2. Nadelen van secundaire data-analyse 104.
1.3. JOP-monitor 1 en JOP-monitor Brussel worden niet gebruikt 105.
1.4. JVGG en JOP-monitor 2: belangrijkste verschillen tussen de studies 107.

2. Operationalisering van de concepten 107.
2.1. Het meten van delinquentie 107.
2.2. Het meten van strain 108.
2.2.1. JVGG 108.
2.2.2. JOP-monitor 2 110.
2.3. Het meten van de mechanismen 111.
2.3.1. Sociale bindingen: ouders en school 111.
2.3.2. Levensstijlrisico's: enkel 'ongestructureerde routines' 113.
2.4. Het meten van attributen 115.
2.4.1. Geslacht 115.
2.4.2. Leeftijd 115.
2.4.3. Onderwijsvorm 115.
2.4.4. Afkomst 115.
2.4.5. Opleidingsniveau ouders 115.

3. Analytisch plan 116.
3.1. Beschrijvende analyses 116.
3.2. De algemene toetsen 116.
3.2.1. Keuze voor negatieve binomiaalanalyse 116.
3.2.2. Interpretatie van mediërende en modererende effecten 117.
3.3. De kritische toetsen 118.

4. Beschrijvende analyses 120.
4.1. Attributen 120.
4.2. Subjectieve strain 121.
4.3. Sociale bindingen en ongestructureerde routines 122.
4.4. Gerapporteerde delinquentie 122.
4.5. Correlaties tussen de variabelen 124.

5. Besluit 124.

Hoofdstuk 6. De kwalitatieve studie bij jongeren uit Vlaamse gemeenschapsinstellingen 127.

1. Aanvulling op kwantitatief luik 127.

2. Gebruik van nieuwe data 128.
2.1. Selectie van de respondenten 128.
2.2. Dataverzameling 130.

3. Analytisch plan 132.
3.1. Inductieve en deductieve analyses 132.
3.2. Kwaliteit van dit onderzoeksluik 134.
3.2.1. Validiteit 134.
3.2.2. Betrouwbaarheid 136.

4. Beschrijvende analyses 136.
4.1. Attributen 137.
4.2. Delinquentie 137.
4.3. Strain 138.
4.3.1. Algemeen overzicht 138.
4.3.2. Achterliggende strain 141.
4.3.3. Directe strain 143.
4.4. Sociale bindingen en levensstijlrisico's 145.
4.4.1. Sociale bindingen 146.
4.4.2. Levensstijlrisico's 149.

5. Besluit 151.

Hoofdstuk 7. Een dynamische relatie? De resultaten 153.

1. Het mediërend mechanisme getoetst 153.
    1.1. Familie-, school- en verliesstrain in JVGG 153.
    1.2. Cognitieve en affectieve strain in JOP-monitor 2 158.
    1.3. Achterliggende strain onder jongeren uit de gemeenschapsinstellingen 162.
        1.3.1. Jongeren die ernstige strain binnen het gezin rapporteren 162.
        1.3.2. Wisselwerking tussen strain en delinquentie via verzwakte sociale bindingen 163.
        1.3.3. Strain als oorzaak van levensstijlrisico's? 165.

2. Het modererend mechanisme getoetst 166.
    2.1. Familie-, school- en verliesstrain in JVGG 166.
    2.2. Cognitieve en affectieve strain in JOP-monitor 2 167.
    2.3. Directe strain onder jongeren uit de gemeenschapsinstellingen 168.
        2.3.1. De positieve effecten van (conventionele) leeftijdsgenoten 168.
        2.3.2. Levensstijlrisico's vergroten de kans op confrontatie met directe strains 169.

3. Discussie: wat betekenen deze bevindingen? 171.
    3.1. Een waarneembaar verband tussen subjectieve strain en delinquentie 171.
    3.2. Geen steun voor modererende hypothesen 171.
    3.3. Strain als 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie binnen specifieke subgroepen 175.
    3.4. Meer onderzoek nodig naar de rol van 'directe' strain 176.
    3.5. Implicaties van operationalisering 177.

4. Besluit 177.

Hoofdstuk 8. Kritische toetsen naar leeftijd en geslacht 179.

1. Gelijkaardige patronen van sociale spreiding in strain en delinquentie? 179.
    1.1. Ervaren jongens meer subjectieve strain? 179.
    1.2. Ervaren adolescenten meer subjectieve strain? 182.
    1.3. Kunnen leeftijds- en geslachtspatronen in delinquentie toegeschreven worden aan leeftijds- en geslachtspatronen in strain? 185.

2. Een sterker verband tussen strain en sociale bindingen/ongestructureerde routines onder jongens en adolescenten? 188.
    2.1. Leeftijds- en geslachtsverschillen in sociale bindingen en ongestructureerde routines 188.

2.2. Het verband tussen strain en sociale bindingen/ongestructureerde routines naar leeftijd en geslacht 193.
2.3. Veroorzaakt strain verzwakte sociale bindingen en ongestructureerde routines onder jongens en adolescenten? 195.

3. Zijn jongens en adolescenten meer geneigd een delinquente copingstrategie toe te passen? 199.

4. Discussie: wat betekenen deze bevindingen? 202.
4.1. Weinig steun voor verwachte leeftijds- en geslachtspatronen 202.
4.2. Strain als verklaring voor delinquentie die buiten 'het normale' valt? 204.

5. Besluit 205.

Tot besluit **207.**

1. GST als algemeen verklaringskader? 210.
1.1. De rol van achterliggende strain als 'uitzonderingsmechanisme' 210.
1.2. Aandacht voor alternatieve paden 211.
1.3. 'Gestroomlijnde' mechanismen voor specifieke subgroepen 212.
1.4. De rol van levensstijlrisico's 213.
1.5. Het verder ontwikkelen en toetsen van mediërende en modererende mechanismen 215.
1.6. Focus op negatieve affectiviteit 216.

2. Preventie en aanpak van jeugddelinquentie 217.
2.1. Inspelen op subjectieve strain en levensstijlrisico's ter preventie van jeugddelinquentie 218.
2.2. Herstelgerichte benadering en het inzetten van 'gelijken' in de aanpak van jeugddelinquentie 220.

Bibliografie **223.**

Bijlagen **247.**

Appendix A. Schematisch overzicht van bestaand GST onderzoek 249.

Appendix B. Dataverzamelingsmethode in de kwantitatieve databanken 285.
B.1. Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld (JVGG) 285.
B.2. De tweede monitor van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) 286.

Appendix C. Meetinstrumenten uit de kwantitatieve databanken 287.
C.1. Delinquentie 287.
C.2. Strain 288.
C.2.1. JVGG 288.

C.2.2. JOP-monitor 2 289.
C.2.2.1. Cognitieve strain 289.
C.2.2.2. Affectieve strain 289.
C.3. Sociale bindingen 289.
C.3.1. JVGG 289.
C.3.2. JOP-monitor 2 290.
C.4. Ongestructureerde routines 291.
C.4.1. JVGG 291.
C.4.2. JOP-monitor 2 291.

Appendix D. Residuen op de algemene delinquentieschalen 292.

Appendix E. Correlaties tussen strain, sociale bindingen, ongestructureerde routines en delinquentie 292.

Appendix F. Patronen van sociale spreiding in delinquentie 295.

Lijst van afkortingen

ABS	Affect Balance Scale
AIC	Akaike's Information Criterion
aso	algemeen secundair onderwijs
bv.	bijvoorbeeld
cf.	confer (vergelijk)
(d)bso	(deeltijds) beroepssecundair onderwijs
enz.	enzovoort
et al.	et alii (en anderen)
i.c.	in casu (in dit geval)
kso	kunstsecundair onderwijs
GEE	Generalized Estimating Equations
GI	gemeenschapsinstelling
GLM	Generalized Linear Model
GST	General Strain Theory
JAC	Jongerenadviescentrum
JOP	Jeugdonderzoeksplatform
JVGG	Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld
KSA	Katholieke Studentenactie (jeugdbeweging)
KLJ	Katholieke Studerende Jeugd (jeugdbeweging)
m.b.t.	met betrekking tot
nl.	namelijk
n.s.	niet significant
o.a.	onder andere
o.m.	onder meer
PADS	Peterborough Adolescent and Young Adult Development Study
POS	Problematische opvoedingssituatie
QIC	Quasi-likelihood under Independence Model Criterion
R^2	verklaarde variantie
Ref.	referentiecategorie
SAT	Situationele Actie Theorie
SES	sociaaleconomische status
SPAN	Study of Peers, Activities and Neighbours
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
tso	technisch secundair onderwijs
VK	Verenigd Koninkrijk
VS	Verenigde Staten van Amerika

Lijst van tabellen en figuren

Tabellen

Hoofdstuk 1

Tabel 1.1. Mertons copingstrategieën in het omgaan met anomie 37.
Tabel 1.2. Cohens copingstrategieën in het omgaan met statusfrustratie 40.
Tabel 1.3. Cloward & Ohlins subculturen 42.

Hoofdstuk 5

Tabel 5.1. Attributen in JVGG en JOP-monitor 2 (%) 120.
Tabel 5.2. Delinquentie, strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines in JVGG 121.
Tabel 5.3. Delinquentie, strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines in JOP-monitor 2 121.
Tabel 5.4. Verschillen in sociale bindingen tussen 14- tot 18-jarigen uit JVGG en JOP-monitor 2 (schaalgemiddelden en t-waarden) 122.
Tabel 5.5. Verschillen in gerapporteerde delinquentie tussen 14- tot 18-jarigen uit JVGG en JOP-monitor 2 (% en z-waarden) 123.

Hoofdstuk 6

Tabel 6.1. Attributen van de bevraagde respondenten uit de gemeenschapsinstellingen (N respondenten) 137.
Tabel 6.2. Feiten die in de kwalitatieve interviews besproken worden (N respondenten) 138.
Tabel 6.3. Strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's onder de geïnterviewde respondenten uit de gemeenschapsinstellingen 139.

Hoofdstuk 7

Tabel 7.1. Mediërende invloed van sociale bindingen op het verband tussen strain en delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies met controle voor correlatie op schoolniveau) 154.
Tabel 7.2. Mediërende en modererende invloed van sociale bindingen en ongestructureerde routines op het verband tussen strain en delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies met controle voor correlatie op schoolniveau, vervolg tabel 7.1) 155.
Tabel 7.3. Associatie tussen de onafhankelijke variabele en de mediator (α), de mediator en de afhankelijke variabele (β), het mediërend effect (αβ), de standaardfouten van α, β en αβ en het betrouwbaarheidsinterval rond αβ 156.
Tabel 7.4. Mediërende invloed van sociale bindingen op het verband tussen

strain en delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies) 159.
Tabel 7.5. Mediërende en modererende invloed van sociale bindingen en ongestructureerde routines op het verband tussen strain en delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies, vervolg tabel 7.4) 160.

Hoofdstuk 8

Tabel 8.1. Mediërende invloed van strain op het effect van 'adolescent zijn' in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies, gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau) 186.
Tabel 8.2. Mediërende invloed van strain op het effect van 'adolescent zijn' in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie) 187.
Tabel 8.3. Associatie tussen de onafhankelijke variabele en de mediator (α), de mediator en de afhankelijke variabele (β), het mediërend effect (αβ), de standaardfouten van α, β en αβ en het betrouwbaarheidsinterval rond αβ 187.
Tabel 8.4. Geslachtsverschillen in sociale bindingen en levensstijlrisico's (gemiddelde scores, significantie verkregen op basis van t-toets) en de samenhang tussen leeftijd, sociale bindingen en levensstijlrisico's (r) in JVGG en JOP-monitor 2 188.
Tabel 8.5. Geslachtsverschillen (percentages, significantie verkregen op basis van X^2-toets) en leeftijdsverschillen (t-toets) in ongestructureerde routines in JVGG 189.
Tabel 8.6. Interacties tussen geslacht/leeftijd en de strainvariabelen in de verklaring van sociale bindingen en ongestructureerde routines in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit lineaire regressies voor sociale bindingsvariabelen, gestandaardiseerde B's uit logistische regressies voor ongestructureerde routines, beide gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau) 194.
Tabel 8.7. Interacties tussen geslacht/leeftijd en de strainvariabelen in de verklaring van sociale bindingen en ongestructureerde routines in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit lineaire regressies) 195.
Tabel 8.8. Het verband tussen strain en de responsiviteit van ouders onder adolescente jongens, adolescente meisjes, (jong)volwassen mannen en (jong)volwassen vrouwen in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit lineaire regressie) 196.
Tabel 8.9. Het verband tussen strain en delinquentie onder adolescente jongens, adolescente meisjes, (jong)volwassen mannen en (jong)volwassen vrouwen in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie) 196.
Tabel 8.10. Interacties tussen geslacht/leeftijd en strain in de verklaring van delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde

variabelen uit negatieve binomiaalregressies, gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau) 200.
Tabel 8.11. Interacties tussen geslacht/leeftijd en strain in de verklaring van delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies) 200.

Appendix

Tabel c.1. Formulering delinquentievragen 287.
Tabel e.1. Bivariate samenhang tussen strain, sociale bindingen, ongestructureerde routines en delinquentie in JVGG (X^2, r en t) 293.
Tabel e.2. Bivariate samenhang tussen strain, sociale bindingen, ongestructureerde routines en delinquentie in JOP-monitor 2 (r) 294.
Tabel f.1. Relatie tussen achtergrondvariabelen en algemene delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie, gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau) 295.
Tabel f.2. Relatie tussen achtergrondvariabelen en algemene delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie) 295.

Figuren

Hoofdstuk 1

Figuur 1.1. In tijden van economische recessie worden individuele verlangens niet meer ingevuld 33.
Figuur 1.2. Industrialisering creëert meer individuele verlangens dan mogelijkheden 34.
Figuur 1.3. Van een samenlevings- naar een individueel gerichte theorie 53.

Hoofdstuk 2

Figuur 2.1. Mediërend en modererend mechanisme 56.
Figuur 2.2. Verzoenen van mediërend en modererend mechanisme door het onderscheid tussen 'achterliggende' en 'directe' strain 67.

Hoofdstuk 4

Figuur 4.1. De band met ouders, de band met school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden mediëren en modereren het verband tussen subjectieve strain en delinquentie 98.
Figuur 4.2. Subjectieve strain medieert het verband tussen geslacht/leeftijd en delinquentie 99.
Figuur 4.3. Het verband tussen subjectieve strain en de band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden is sterker

onder jongens/adolescenten 100.
Figuur 4.4. Het verband tussen subjectieve strain en delinquentie is sterker onder jongens/adolescenten 100.
Figuur 4.5. Een sterker verband tussen subjectieve strain en delinquentie onder jongens en adolescenten wordt veroorzaakt door een zwakkere band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden 100.

Hoofdstuk 8

Figuur 8.1. Geslachtsverschillen in het meemaken van gebeurtenissen (%) 180.
Figuur 8.2. Geslachtsverschillen in het meemaken en als neutraal of positief evalueren van gebeurtenissen (%) 180.
Figuur 8.3. Geslachtsverschillen in het meemaken en als negatief evalueren van gebeurtenissen (%) 180.
Figuur 8.4. Geslachtsverschillen in cognitieve en affectieve strain (schaalgemiddelden) 181.
Figuur 8.5. Leeftijdsverschillen in het meemaken van gebeurtenissen (%) 183.
Figuur 8.6. leeftijdsverschillen in het meemaken en als neutraal of positief evalueren van gebeurtenissen (%) 183.
Figuur 8.7. Leeftijdsverschillen in het meemaken en als negatief evalueren van gebeurtenissen (%) 183.
Figuur 8.8. Leeftijd x cognitieve strain, affectieve strain en delinquentie in JOP-monitor 2 (gestandaardiseerde schaalgemiddelden) 184.
Figuur 8.9. Leeftijd x contact leerkrachten, responsiviteit ouders en toezicht ouders in JVGG (schaalgemiddelden) 190.
Figuur 8.10. Leeftijd x ongestructureerde routines, responsiviteit ouders en toezicht ouders in JOP-monitor 2 (schaalgemiddelden) 190.
Figuur 8.11. Leeftijd x ongestructureerde routines in JVGG (% met score '1' op dummy) 191.

Appendix

Figuur d.1. Residuen van de algemene delinquentieschaal uit JVGG: afwijking van normaalverdeling 292.
Figuur d.2. Residuen van de algemene delinquentieschaal uit JOP-monitor 2: afwijking van normaalverdeling 292.
Figuur f.1. Leeftijd x delinquentie in JVGG en JOP-monitor 2 (schaalgemiddelden) 296.

Overzicht van gebruikte straindefinities

1. Objectieve en subjectieve strain

1.1. Objectieve strain

Gebeurtenissen die door de meeste individuen als onaangenaam beschouwd worden. Objectieve strain komt in het empirische luik van deze studie niet aan bod.

1.2. Subjectieve strain

Gebeurtenissen die als onaangenaam beschouwd worden door het individu die ze daadwerkelijk ervaart. Daarnaast wordt met subjectieve strain ook wel verwezen naar een algemene gestresseerde en/of ongelukkige toestand van het individu. Over de manier waarop subjectieve strain gemeten zou moeten worden, is men het in de literatuur dan ook niet eens. In dit doctoraatsonderzoek worden drie afzonderlijke instrumenten gebruikt: (1) er wordt aan de respondenten gevraagd of ze specifieke gebeurtenissen in het het afgelopen jaar meemaakten, en zo ja, of ze deze als negatief ervoeren (in de studie 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld', die 'JVGG' genoemd wordt), (2) de innerlijke ervaring van strain wordt gemeten aan de hand van belevingsindicatoren (in de tweede monitor van het jeugdonderzoeksplatform, die 'JOP-monitor 2' genoemd wordt) en (3) gebeurtenissen die door jongeren als negatief ervaren worden en die een directe motivatie dan wel een achterliggende context vormen voor het plegen van feiten (in de kwalitatieve studie bij jongeren uit de gemeenschapsinstellingen).

1.2.1. Familiestrain

Negatieve gebeurtenissen binnen de gezinscontext en de mate waarin men deze erg vond. Deze indicator wordt in JVGG en in de kwalitatieve studie gebruikt.

1.2.2. Schoolstrain

Negatieve gebeurtenissen binnen de schoolcontext en de mate waarin men deze erg vond. Deze indicator wordt in JVGG en in de kwalitatieve studie gebruikt.

1.2.3. Verliesstrain

Negatieve gebeurtenissen die betrekking hebben op ziekte, ongeval of overlijden van een dierbare en de mate waarin men deze erg vond. Deze indicator wordt in JVGG en in de kwalitatieve studie gebruikt.

1.2.4. Affectieve strain

Dit vormt de 'affectieve' component van subjectieve strain, het heeft betrekking op de frequentie waarmee men negatieve emoties, zoals gevoelens van jaloezie, ervaart. Deze belevingsindicator wordt in JOP-monitor 2 gebruikt.

1.2.5. Cognitieve strain

Dit vormt de 'cognitieve' component van subjectieve strain, het heeft betrekking op de tevredenheid van de respondent (met zichzelf en met het leven in het algemeen) en op de perceptie van de toekomst. Deze belevingsindicator wordt in JOP-monitor 2 gebruikt.

2. Directe en achterliggende strain

2.1. Directe strain

Strain die een onmiddellijke motivatie vormt voor het plegen van een delict (bv. een uitdrukkelijke provocatie). Deze vorm van strain wordt in de GST literatuur soms ook wel 'situationele strain' genoemd.

2.1.1. Gepercipieerde strain

Het onderscheid tussen 'reële' en 'gepercipieerde' strain wordt enkel in het kwalitatieve luik gemaakt, omdat wordt vastgesteld dat ook eerder triviale gebeurtenissen, die desondanks door de respondent als negatief ervaren worden, een motivatie voor delinquentie kunnen vormen. De meeste respondenten erkennen hierbij dat de negatieve interpretatie van de prikkel (groten)deels aan zichzelf toegeschreven kan worden. Dienovereenkomstig worden deze ervaringen in de studie 'gepercipieerde strain' genoemd.

2.1.2. Reële strain

De negatieve ervaringen die door de respondenten uit het kwalitatief luik volledig aan hun omgeving toegeschreven worden, en die volgens hen een directe dan wel indirecte oorzaak vormden voor hun feiten, worden 'reële' strain genoemd.

2.2. Achterliggende strain

Strain die indirect aan delinquentie gerelateerd is, via het in gang zetten van criminogene processen als het verzwakken van sociale bindingen of het ontwikkelen van levensstijlrisico's. Deze vorm van strain wordt in de GST literatuur soms ook wel 'chronische strain' genoemd.

Voorwoord

In januari 2008 werd ik als bursaal tewerkgesteld op het Jeugdonderzoeksplatform (JOP), een mandaat waarbinnen ik verantwoordelijk was voor het opvolgen, analyseren en uitdiepen van de thema's 'jongerenwelzijn' en 'jeugddelinquentie'. Het is deze dubbele thematische focus die de initiële bron van inspiratie vormde voor mijn doctoraatsonderzoek; mijn interesse werd in het bijzonder gewekt door de samenhang tussen deze twee thema's. Hierdoor werd ik al snel bekend met Agnews General Strain Theory, die jeugddelinquentie in de eerste plaats conceptualiseert als een reactie op de negatieve ervaringen die jongeren opdoen, ervaringen die in deze theorie als 'strain' benoemd worden.

Deze theorie intrigeerde me in de eerste plaats omdat ze zo uitdrukkelijk vanuit een welzijnsperspectief vertrekt, door delinquentie te definiëren als een manier waarop jongeren het hoofd trachten te bieden aan de problemen die ze meemaken, de negatieve gebeurtenissen waarmee ze geconfronteerd worden en de frustraties die ze ervaren. Tegelijkertijd viel me op hoe weinig weerklank deze theorie in Europa – en dan zeker in ons taalgebied – kent in vergelijking met de VS. Dit laatste kan wellicht toegeschreven worden aan de verschillende kritieken die meer algemeen op anomie- en straintheorieën geformuleerd werden, waarbij de voornaamste (empirische) kritiek eruit bestaat dat de impact van 'strain' in modellen waarin men controleert voor alternatieve delinquentieverklaringen, beperkt blijft. Deze kritiek gaat echter voorbij aan de complexiteit van GST: Agnew bleef zijn theorie continu aanpassen en herwerken op basis van nieuwe bevindingen uit (inter)nationaal onderzoek, waardoor GST de afgelopen twee decennia een aantal sterke evoluties doormaakte.

Eén van de voornaamste evoluties bestond eruit dat Agnew, als groot voorstander van theoretische integratie in de etiologische criminologie, bij het verder verfijnen van GST allerhande invloeden uit alternatieve delinquentietheorieën integreerde. Deze vormen in GST de mechanismen die het verband tussen strain en delinquentie bepalen dan wel beïnvloeden. Agnew stelt met andere woorden voorop dat delinquentie niet volledig gedetermineerd wordt door strain; het verband tussen strain en delinquentie is daarentegen afhankelijk van uiteenlopende individuele en sociale invloeden.

Desondanks wordt GST nog steeds exclusief met het concept 'strain' geassocieerd, waarbij de overige invloeden die in deze theorie in rekening gebracht worden, over het hoofd gezien worden. Daarom besloot ik in mijn doctoraatsonderzoek de aandacht te richten op de delinquentiemechanismen die deze theorie vooropstelt, waarbij ik er specifiek voor koos toe te spitsen op de rol van twee sociale invloeden, nl. sociale bindingen en levensstijlrisico's. Deze keuze vloeide enerzijds voort uit de vaststelling dat deze invloeden doorheen de geschiedenis van GST een belangrijke rol spelen. Anderzijds nemen strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's ook in de bredere etiologische criminologie een centrale plaats in. Net daarom was ik

geïnteresseerd in de wijze waarop deze invloeden *samen* een verklaring kunnen bieden voor het fenomeen jeugddelinquentie.

De centrale invloeden uit dit proefschrift – strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's – zijn bijgevolg 'usual suspects' in de criminologie. Wie denkt dat in dit werk uitgepakt zal worden met 'gloednieuwe' delinquentiecorrelaten, zal deze verwachtingen niet ingelost zien. Na meer dan een eeuw van steeds gerichter wetenschappelijk etiologisch onderzoek met steeds betere technieken, zijn de meeste van deze correlaten immers wel bekend. De huidige lacunes in etiologisch onderzoek hebben daarentegen betrekking op *de manier waarop* deze correlaten elkaar beïnvloeden en met elkaar gecombineerd kunnen worden tot causale mechanismen ter verklaring van delinquentie (Wikström, 2006b). Het zijn net deze processen die een beter inzicht zullen bieden in het 'fenomeen' delinquentie en, in het verlengde daarvan, de aanpak ervan. Door bij het bestuderen van deze processen uitdrukkelijk te vertrekken vanuit het perspectief van GST, hoop ik met dit proefschrift alleszins een bescheiden bijdrage te kunnen leveren tot een sterkere waardering voor deze bijzonder rijke en boeiende theorie.

Graag neem ik nog even de tijd om de personen die me bij het uitwerken van dit proefschrift bijstonden, te bedanken voor hun bijzonder geapprecieerde steun. In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar de promotoren van het onderzoek, professoren Johan Put en Lieven Pauwels. Zij stonden tijdens het onderzoek steeds klaar om nieuwe ideeën af te toetsen en raad te geven bij vragen of problemen. Johan Put wil ik specifiek bedanken voor de algemene steun en het kader dat hij schiep waarbinnen ik voldoende ruimte kreeg om aan het doctoraat te werken, voor de vele praktische adviezen, de grondige revisies van de tekst en voor zijn verfrissende kijk op het onderzoek, die me vaak inspireerde tot het herformuleren van de uitgangspunten of het herbekijken van de bevindingen.

Lieven Pauwels wil ik bedanken voor zijn aanhoudende bemoedigingen het onderzoek almaar gerichter te maken, zijn omvangrijke etiologische kennis waarop ik beroep kon doen, de opbouwende kritieken op de tussentijdse versies die steeds een positieve inspiratie vormden tot het inhoudelijk versterken van de tekst, en de vele nuttige methodologische adviezen die hij meegaf. Voorts wil ik professor Johan Deklerck niet vergeten, die me de kans gaf het doctoraat aan te vatten en het onderzoek in de beginfase mee op de sporen zette. Ook professoren Jeroen Maesschalck, Johan Goethals, Stefaan Pleysier en Gerben Bruinsma worden hartelijk bedankt, niet alleen voor het grondig nalezen van het werk maar ook voor de constructieve commentaren die ze formuleerden in het kader van hun deelname aan de begeleiding van het onderzoek dan wel als lid van de examencommissie.

In de tweede plaats verdienen het afdelingshoofd van de gemeenschapsinstellingen (GI's), Frank Mulier, de directeurs van GI's 'de Kempen' en 'de Zande' Magda Massoels en Patrick Defoor, en alle medewerkers van deze GI's een woord van dank, voor hun zeer gewaardeerde medewerking bij het realiseren van de kwalitatieve

studie uit het onderzoek. Natuurlijk mogen de jongeren zelf hierbij niet vergeten worden: zonder hun uitvoerige verhalen zou het niet mogelijk zijn geweest de kwalitatieve studie uit te voeren.

In de derde plaats wil ik graag mijn collega's bedanken. De collega's van LINC voor de interessante gesprekken, de gezellige lunchuurtjes in het Academisch Kwartier of de Commerce, de 'after work' feestjes en de etentjes… Mede dankzij jullie kwam ik steeds met plezier naar het werk. De collega's van het JOP bedank ik voor de fijne samenwerking en de vele nuttige tips die ik van hen ontving met betrekking tot mijn JOP-bijdragen, ook de kennis die ik via hen opdeed droeg bij tot dit doctoraatsonderzoek.

Tot slot wil ik nog de mensen bedanken die interesse toonden in het doctoraat, die me vanaf de zijlijn aanmoedigden, die voor de nodige afleiding van het onderzoek zorgden… Zeer veel dank gaat naar mijn lieve familie, in het bijzonder mijn ouders en broers: jullie staan steeds voor me klaar met een luisterend oor, praktische hulp en/of goed advies, en op de vele gezellige familiemomenten kon ik het doctoraat helemaal vergeten. Mijn vriendinnen wil ik bedanken voor de steeds geslaagde etentjes, uitstappen en andere leuke momenten, die voor welkome afleiding van het onderzoek zorgden, maar natuurlijk ook voor jullie vriendschap in het algemeen, die veel voor me betekent. And last, but – as the expression prescribes - evidently not least, I would like to thank Roy, for your enthusiasm and confidence during the sometimes stressful period of writing this dissertation. From the moment the opportunity to step into this doctoral program arose, you encouraged me to take it, as you generally encourage me to pursue my hopes and aspirations.

Leuven, 22 november 2011

Algemene inleiding

1. SITUERING IN DE ETIOLOGISCHE CRIMINOLOGIE

"[…] finding ways of putting a theory to new and exacting empirical tests provides an authentic contribution, both theoretical and methodological. As even more notably, of course, does extending a theory in new directions."

Merton (1997:ix)

Het verklaren van individuele verschillen in delinquent gedrag – waarbij een antwoord wordt gezocht op de vraag *waarom* sommige individuen tot delinquentie overgaan – vormde één van de eerste onderwerpen waarop de criminologie zich als wetenschap toetspitste. De subdiscipline die alle studie, kennis en onderzoek met betrekking tot dit onderwerp bundelt - de etiologische criminologie - wordt bovendien nog steeds als één van de basisdomeinen van deze wetenschap beschouwd.

Tot op de dag van vandaag kent deze discipline echter een sterke versnippering tussen verschillende scholen: vrijwel onmiddellijk na haar ontstaan vertakte de etiologische criminologie zich in uiteenlopende stromingen die allemaal een eigen verklaring formuleerden voor hetzelfde fenomeen 'delinquentie' (Bernard & Snipes, 1996; Liska, Krohn & Messner, 1989). In beginsel droeg deze versnippering bij tot een verrijking van de etiologie. Confrontatie met alternatieve inzichten voorzag criminologische onderzoekers immers van de uitdaging om de eigen theorieën steeds grondiger uit te werken en maakte een creatieve kijk – vanuit verschillende invalshoeken - op delinquentie mogelijk. Gaandeweg werd deze versnippering echter steeds meer problematisch: men stelde vast dat er zoveel energie werd gestoken in de competitie tussen theorieën, dat er nog nauwelijks echte vooruitgang geboekt werd (Elliott, 1985). Daarom werd op zoek gegaan naar manieren die theoretische vooruitgang opnieuw zouden stimuleren.

Een van de manieren die hiertoe voorgesteld werden, was theoretische integratie, waarbij men tracht assumpties uit verschillende verklaringskaders samen te brengen in één grote, geïntegreerde theorie. De idee hierachter bestaat eruit dat het koppelen van elementen uit verschillende theorieën een meer compleet inzicht met betrekking tot het fenomeen 'delinquentie' zou moeten leveren.[1] Echter, ook geïntegreerde theorieën botsten al snel op een aantal grenzen. Vooral de complexe constellatie van oorzaken en gevolgen waarin een doorgedreven integratie vaak resulteert, vormt voor nagenoeg alle integratietheorieën een belangrijk aandachtspunt (Kleemans, Weerman & Enhus, 2007). Desondanks blijft de overtuiging bestaan dat integratie theoretische vooruitgang met zich zal meebrengen, zolang hierbij gefocust wordt op het ontwikkelen van conceptueel

[1] Hoewel ook kritiek bestond ten aanzien van deze werkwijze, zie bijvoorbeeld Hirschi (1979).

heldere en empirisch toetsbare *causale mechanismen* in de verklaring van delinquentie (Agnew, 2010b; Kleemans et al., 2007; Wikström, 2006b).[2]

Een schoolvoorbeeld van zo'n geïntegreerde theorie is de General Strain Theory (GST) van Robert Agnew, die in dit proefschrift centraal staat. Net als de meeste straintheorieën stamt ook Agnews GST (1992; 2006a; 2006b) initieel af van de anomietheorie van Merton (1938), waarin vooropgesteld wordt dat delinquent gedrag ontstaat als een reactie op druk. Daar waar Merton echter in het ontstaan van deze druk een centrale rol toeschrijft aan de samenleving, neemt Agnew definitief afstand van deze structurele invalshoek. In de plaats daarvan richt hij zich op de negatieve interacties tussen het individu en zijn directe sociale omgeving als de voornaamste oorzaak van delinquentie. Hij stelt meer specifiek dat negatieve interacties tot gevolg hebben dat men negatieve emoties ervaart, wat een druk tot het uitvoeren van een corrigerende actie teweeg zal brengen. Zo' n corrigerende actie kan enerzijds bestaan uit het plegen van delinquentie, anderzijds kan het ook gedrag inhouden dat pas op langere termijn een verhoogd risico op delinquentie met zich meebrengt.

In tegenstelling tot Merton (1938) besteedt Agnew (2006a) bovendien bij het uitwerken van zijn theorie bijzonder veel aandacht aan het expliciteren van factoren die het verband tussen de vooropgestelde negatieve interacties – die hij als 'strain' benoemt - en delinquentie zouden beïnvloeden. In GST wordt bijgevolg geen rigide 'oorzaak-gevolg' determinisme vooropgesteld; er wordt rekening gehouden met een veelheid aan sociale krachten die op het verband tussen strain en delinquentie kunnen inwerken. Hierdoor kent GST meer mogelijkheden in de verklaring van delinquentie dan theorieën die het op één of een beperkt aantal verklarende factoren houden. Agnew combineert strain met elementen uit andere delinquentietheorieën om zo tot meer verfijnde verklaringsmechanismen te komen, hij laat zich dus sterk inspireren door andere etiologische verklaringskaders. Het is specifiek in het definiëren van de causale mechanismen in GST dat hij zich een groot voorstander van theoretische integratie toont.

2. FOCUS OP DELINQUENTIEMECHANISMEN

In die zin strookt Agnews uitwerking van GST met de groeiende overtuiging in de bredere hedendaagse etiologie dat onderzoek zich sterker moet richten op het toetsen en verder ontwikkelen van causale mechanismen. Zo stelt Wikström (2006b) onder meer dat eenzijdig onderzoek naar 'predictoren' of 'voorspellers' van delinquentie zijn grenzen bereikte. In de plaats daarvan dient men vanuit een theoretische basis na te gaan *waarom* en *hoe* deze voorspellers tot delinquentie leiden. Er wordt met andere woorden vooropgesteld dat binnen de etiologische criminologie meer inspanningen gedaan moeten worden om de processen die achter gevonden correlaties zitten, bloot te leggen. In overeenstemming met deze tendens

[2] Causale mechanismen verklaren de manier waarop twee fenomenen aan elkaar gerelateerd zijn; ze situeren zich tussen een loutere beschrijving en een universele verklaring (Hedström & Swedberg, 1996). In hoofdstuk 2 (deel 2) wordt hier dieper op ingegaan.

ligt het zwaartepunt van dit proefschrift op het toetsen van de wisselwerking tussen strain en invloeden die vanuit andere delinquentietheorieën in GST geïntegreerd werden. Meer specifiek wordt gekeken naar de wisselwerking tussen strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's in de verklaring van jeugddelinquentie: deze invloeden staan niet alleen in GST centraal, ook in de bredere etiologische criminologie nemen ze een belangrijke plaats in (Laub & Sampson, 2006; Thornberry, 1987; Vettenburg, Walgrave & Van Welzenis, 2002; Wikström, 2006a).

Levensstijlrisico's worden in de literatuur algemeen omschreven als levensstijlkenmerken die maken dat men frequenter blootgesteld wordt aan verleiding of gelegenheid tot delictplegen, en/of aan werkelijkheidsconstructies die delinquent gedrag autoriseren, waardoor de kans op delinquent gedrag zou vergroten (Wikström & Butterworth, 2006).[3] Sociale bindingen worden daarentegen gedefinieerd als de banden die men heeft met conventionele anderen, waardoor men zich sterker aan de conventionele maatschappij gaat hechten (Elliott, Ageton & Canter, 1979). Het zijn deze banden die het individu ervan zouden weerhouden delinquentie te plegen: hoe sterker de banden, des te meer men te 'verliezen' heeft bij het plegen van delinquentie en dus hoe kleiner de kans dat men daadwerkelijk delinquent gedrag zal stellen.[4] Het is de manier *waarop* strain met deze invloeden gecombineerd kan worden in het ontwikkelen van een meer verfijnde verklaring van jeugddelinquentie, die centraal staat in dit onderzoek. Enerzijds wordt gekeken of de mechanismen die hiertoe op basis van GST uiteen gezet worden, algemeen gelden. Anderzijds worden op deze mechanismen ook twee kritische toetsen (naar leeftijd en geslacht) uitgevoerd.

3. OPBOUW VAN HET PROEFSCHRIFT

Het proefschrift vangt aan met een historisch overzicht waarin de belangrijkste maatschappelijke, wetenschappelijke en individuele invloeden die een rol speelden in de ontwikkeling van GST, uiteen gezet worden (hoofdstuk 1). Zo'n overzicht is in de eerste plaats noodzakelijk om Agnews straintheorie duidelijk tegenover de anomietheorie van Merton te plaatsen. Het concept 'strain' heeft voor velen immers nog steeds een sterk structurele connotatie – vanwege de associatie met Mertons theorie – terwijl het in Agnews versie een sociaal-psychologisch concept betreft. Daarom wordt de overgang van Mertons structurele, anomische theorie naar Agnews sociaal-psychologische straintheorie in dit overzicht uitgebreid in de verf gezet. Omdat Merton (1938; 1968) de oorzaak van delinquentie vooral op het maatschappelijke, structurele niveau situeert, wordt deze theorie besproken als een 'klassieke anomietheorie'. Agnews GST, die zich richt op strain als een sociaal-psychologisch concept (waarbij de interactie tussen het individu en zijn onmiddellijke sociale omgeving centraal staat), wordt besproken als een 'straintheorie'.[5]

[3] In hoofdstuk 2 (deel 3.2) wordt hier uitgebreid op teruggekomen.
[4] Deze idee wordt in hoofdstuk 2 (deel 3.1) verder toegelicht.
[5] In sommige publicaties wordt een alternatief onderscheid tussen 'anomietheorie' en 'straintheorie' gehanteerd, waarbij 'anomie' gelijkgesteld wordt met het Durkheimiaanse concept (hier wordt in hoofdstuk 1 op teruggekomen) en 'strain' beschreven wordt als een kloof tussen doelen en middelen zoals in Merton (1938) (zie bijvoorbeeld Henry & Lanier, 2006:153). In dit proefschrift wordt echter Nijboer

Aansluitend wordt ook kort ingegaan op de theorieën van Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) – die deels op Mertons gedachtegoed geïnspireerd zijn – waarbij wordt aangegeven hoe zij de uiteindelijke ontwikkeling van GST beïnvloedden.

In de tweede plaats dient deze historische terugblik ertoe de onderzoeksvragen en -hypothesen uit het proefschrift in de juiste context te plaatsen. Uit dit overzicht zal immers blijken dat de verhouding tussen enerzijds strain en anderzijds sociale bindingen en levensstijlrisico's in de verklaring van delinquentie een lange geschiedenis kent. Bijgevolg gaf Agnew deze thema's een centrale plaats in GST, waardoor ze cruciaal zijn voor een evaluatie van de waarde van deze theorie. Bij de toelichting van GST zelf, die op dit historisch overzicht volgt (in hoofdstukken 2 en 3), vormt de wisselwerking tussen strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's dan ook een zwaartepunt. Deze afbakening impliceert dat in dit proefschrift geen compleet overzicht van GST gegeven wordt. Agnew (2006a) publiceerde zelf nog niet zo lang geleden een uitgebreide stand van zaken van de verschillende assumpties uit zijn theorie, de empirische evidentie die ervoor bestaat en de implicaties ervan voor beleid en praktijk. Daarom blijft de bespreking van de theorie hier - naast een korte schets van de basisassumpties – beperkt tot de mechanismen die in dit specifieke onderzoek centraal staan.

Aan de hand van de inzichten die hieruit naar voor komen, worden de doelstellingen van het onderzoek en het onderzoeksdesign uiteen gezet (in hoofdstukken 4, 5 en 6). In de eerste plaats wordt een kwantitatief onderzoeksluik uitgewerkt: op basis van bestaand cijfermateriaal wordt in een brede jongerensteekproef nagegaan of twee fenomenen die door de respondenten zelf mogelijk niet met elkaar in verband gebracht worden – strain en delinquent gedrag – samenhang vertonen en zo ja, of (en hoe) deze samenhang beïnvloed wordt door sociale bindingen en/of levensstijlrisico's. Om de validiteit van de bevindingen te optimaliseren, worden hiertoe twee verschillende databanken gebruikt, nl. de data van het project 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (JVGG), die verzameld werden in 1998-1999, en de data van de tweede monitor van het 'Jeugdonderzoeksplatform' (JOP), verzameld bij in 2008-2009.

Aanvullend op de kwantitatieve studie, die het zwaartepunt van het onderzoek vormt, wordt een theoretische steekproef geselecteerd op basis waarvan een kleinschalig kwalitatief luik uitgewerkt wordt. Met deze respondenten wordt dieper ingegaan op de 'keten van de gebeurtenissen' die aan het plegen van delinquente feiten vooraf gaat. Uit de gegevens die hieruit naar voor komen, worden specifiek elementen van strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's gelicht, waarna nader onderzocht wordt hoe deze invloeden – althans in de perceptie van de respondenten - op elkaar inwerken in het tot stand komen van een feit. Op deze manier is de

(2001) gevolgd, die een onderscheid maakt tussen anomie- en straintheorieën op basis van het verklaringsniveau van de theorie, nl. macro vs. micro. Ook Merton zelf (in 1987 geïnterviewd door Cullen & Messner, 2011: 104-105) verwijst naar zijn eigen theorie als een anomietheorie die zich bij uitstek richt op het structurele niveau in de verklaring van delinquentie, hij vindt de term 'straintheorie' niet passen bij zijn paradigma.

kwalitatieve studie complementair aan het kwantitatief luik: beiden belichten de hypothesen vanuit een heel verschillende invalshoek, wat maakt dat ze samen een meer compleet inzicht leveren (cf. Miles & Huberman, 1994; Pleysier & Pauwels, 2011).

Het gebruik van verschillende databronnen in één en hetzelfde onderzoek is echter niet evident: men dient o.m. rekening te houden met de mogelijke weerslag die de specifieke kenmerken van de databanken – met betrekking tot de dataverzamelingsmethode en de attributen (of achtergrondkenmerken) van de respondenten – op de resultaten zouden kunnen hebben. Daarom worden de basisvariabelen uit de drie databronnen, alvorens tot de theorietoetsende analyses over te gaan, grondig geëxploreerd. Deze exploratie levert noodzakelijke informatie om de resultaten, die in hoofdstukken 7 en 8 gepresenteerd worden, in het juiste kader te plaatsen. Een bespreking van deze resultaten, hun betekenis voor GST en suggesties voor de toekomst sluiten vervolgens het proefschrift af.

4. ENKELE CENTRALE BEGRIPPEN TOEGELICHT

Tot slot nog een paar woorden over de manier waarop drie centrale begrippen uit het onderzoek, nl. ‘strain’, ‘adolescentie’ en jeugddelinquentie’, in dit proefschrift afgebakend worden. Het fenomeen ‘jeugddelinquentie’ wordt gewoonlijk omschreven als het overtreden van maatschappelijk aanvaarde regels (Burssens, 2007). Het gaat bovendien om handelingen of gedragingen waarvan men *weet* dat ze tegen de regels zijn. Hoewel vooral overtredingen van strafrechtelijke regels door jongeren een justitiële interventie tot gevolg hebben, wordt doorgaans ook gedrag dat niet strookt met maatschappelijke regels en in die zin als zorgwekkend beschouwd wordt – zoals alcoholgebruik, van huis weglopen, spijbelen, enz. – onder de noemer ‘jeugddelinquentie’ gevat. In dat geval spreekt men ook wel eens van ‘grensoverschrijdend gedrag’ of ‘statusdelinquentie’ (Agnew, 2009; Burssens, 2007; Put, Franssens, Rom & Troonbeeckx, 2011). Deze brede definitie wordt in dit proefschrift overgenomen: zowel strafrechtelijke overtredingen als statusdelicten worden als ‘jeugddelinquentie’ onderzocht. Over het algemeen wordt in dit proefschrift stelselmatig gebruik gemaakt van de termen ‘delinquentie’ en ‘jeugddelinquentie’. Toch moet deze consistentie in bepaalde gevallen doorbroken worden, bijvoorbeeld wanneer bestaand onderzoek besproken wordt. Indien onderzoek aan bod komt dat betrekking heeft op specifieke delicttypes en/of indien auteurs om nadrukkelijke redenen een andere term dan ‘delinquentie’ hanteren, dan zal de terminologie van de oorspronkelijke auteurs overgenomen worden.

Een duidelijke afbakening van het begrip ‘adolescentie’ is nodig in het licht van één van de kritische toetsen uit het onderzoek, nl. de mate waarin de onderzochte mechanismen een verklaring kunnen bieden voor de verhoogde delinquente activiteit tijdens de adolescentieperiode. De adolescentieperiode wordt traditioneel omschreven als een overgangsfase waarbinnen het individu verondersteld wordt alle ontwikkelingstaken die de transitie van kind naar volwassene karakteriseren, te

doorlopen. Gezien deze overgang individueel verschilt, is het moeilijk deze periode vast te pinnen op specifieke leeftijdsgrenzen. Toch is dit in het licht van dit onderzoek noodzakelijk: de respondenten uit de steekproeven – die 11 tot 21 jaar (JVGG) en 14 tot 30 jaar (JOP-monitor 2) oud zijn – worden onderverdeeld in verschillende leeftijdsgroepen die min of meer gelijklopen met de leeftijden waarop belangrijke ontwikkelingsfasen zich voor de meerderheid van de jongeren voordoen. Er wordt met andere woorden een kunstmatige afbakening gemaakt om een fenomeen te kunnen vatten dat strikt genomen geen duidelijke grenzen kent.

In de huidige, westerse samenleving wordt de transitie naar volwassenheid niet meer zozeer afgebakend aan de hand van traditionele krijtlijnen – zoals trouwen of kinderen krijgen – maar eerder aan de hand van individualistische grenzen zoals (financiële) onafhankelijkheid en autonomie. 'Volwassen zijn' wordt algemeen gekarakteriseerd als het in staat zijn verantwoordelijkheid op te nemen in het uittekenen van het eigen levenspad (Goossens, 2006a). Bovendien hebben nieuwe sociaal-culturele ontwikkelingen ervoor gezorgd dat de periode die aan de volwassenheid vooraf gaat steeds langer uitgesteld wordt. Jongeren studeren langer, blijven langer in het ouderlijke huis wonen, stellen het krijgen van kinderen uit, enz. Bijgevolg wordt de nieuwe 'ondergrens' voor de volwassenheid ergens tussen het 25ste en het 30ste levensjaar gelegd (Goossens, 2006b, Lützelberger, 2009; Tejerina, 2009; Van Nuffel, 2004). Door deze nieuwe conceptualisering ontstaat een kloof tussen adolescentie en volwassenheid die de 'ontluikende volwassenheid' of 'jongvolwassenheid' genoemd wordt (Arnett, 2000). De jongvolwassenheid wordt als een op zichzelf staande ontwikkelingsfase met eigen specifieke kenmerken omschreven. Enerzijds wordt deze periode gekarakteriseerd door een veel sterkere onafhankelijkheid dan in de kindertijd en de adolescentie. Anderzijds ligt de toekomst van jongvolwassenen nog verre van vast, wat maakt dat nog verschillende levenskeuzes mogelijk zijn (Arnett, 2000). Arnett (2000) noemt deze periode dan ook de meest volatiele in een mensenleven, waarin men vrij kan experimenteren met verschillende sociale rollen en identiteiten. In lijn met deze ideeën wordt in de analyses van dit proefschrift een afbakening gemaakt tussen 'jongvolwassenen' (19 tot 23 jaar) en 'volwassenen' (24 tot 30 jaar). Er wordt met andere woorden van uitgegaan dat achttien jaar de bovengrens vormt van de adolescentie.

Om de 'ondergrens' van de adolescentie te bepalen, wordt teruggegrepen naar de resultaten van vroegere analyses die op Vlaamse jongeren uitgevoerd werden (zie Cops, 2010; Op de Beeck, 2010a; Op de Beeck & Cops, 2010). Uit deze analyses kwam naar voor dat 12- tot 13- jarigen met betrekking tot centrale concepten zoals o.m. algemeen welbevinden, onveiligheidsgevoelens en delinquentie, een heel ander profiel kennen dan 14- tot 18- jarigen. Op basis van deze bevindingen wordt in de steekproef nog verder gedifferentieerd tussen 'pre-adolescenten' (11 tot 13 jaar) en 'adolescenten' (14 tot 18 jaar).

'Strain', ten slotte, wordt door Agnew (2006a) algemeen omschreven als negatieve interacties of 'gebeurtenissen en/of condities die als onaangenaam beschouwd

worden'. Hierdoor kan een ruim gamma aan gebeurtenissen en ervaringen onder de noemer van 'strain' geplaatst worden, wat een belangrijke bron van kritiek op GST vormt (hier wordt in hoofdstuk 2, deel 4, op teruggekomen). Agnew trachtte hieraan tegemoet te komen door duidelijke, afzonderlijke straintypes af te bakenen. Zo definieert hij 'key strain' als strain die het sterkst met delinquentie zou samenhangen, maar maakt hij ook een onderscheid tussen 'objectieve' strain (over het algemeen door iedereen als negatief ervaren) en 'subjectieve' strain (specifiek als negatief ervaren door de persoon die het meemaakt) en tussen 'directe' strain (die een onmiddellijke motivatie voor delinquentie vormt) en 'achterliggende' strain (die maakt dat men een grotere kans heeft op het ontwikkelen van een delinquente levensstijl). Deze afzonderlijke concepten vloeien voort uit het feit dat GST een 'levende' theorie is, die regelmatig door Agnew zelf gereviseerd wordt om tegemoet te komen aan theoretische kritieken en nieuwe empirische bevindingen uit de internationale literatuur. Hoewel het gebruik van deze termen niet altijd bevorderlijk is voor de leesbaarheid van publicaties met betrekking tot GST, hangt deze terminologie inherent samen met de complexiteit van de theorie. Hierdoor is het, indien men de theorie niet wil reduceren tot zijn basisideeën, vrijwel onmogelijk om over GST te spreken zonder het gebruik van deze termen. Daarom worden deze afbakeningen in dit proefschrift zo goed als mogelijk gevolgd. Om het overzicht te bewaren, wordt helemaal in het begin van dit proefschrift een lijstje voorzien met de verschillende 'types' van strain die in het onderzoek aan bod komen, en wat hier precies onder verstaan wordt.

Hoofdstuk 1. Van anomie naar strain

1. ONTSTAAN VAN DE KLASSIEKE ANOMIETHEORIE

In de ontstaansgeschiedenis van GST vormen vooral de anomietheorie van Merton (1938) en de subcultuurtheorieën van Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) belangrijke voorlopers. Merton (1938) ontleende het centrale concept uit zijn theorie, 'anomie', van Durkheim (1897), maar gaf er een andere invulling en betekenis aan. Daarom wordt in dit hoofdstuk, alvorens dieper in te gaan op de klassieke anomietheorie van Merton (1938), het anomieconcept van Durkheim kort toegelicht. Dit concept kan meer algemeen gekaderd worden binnen een groeiende aandacht voor sociale invloeden in de verklaring van delinquent gedrag (Deflem, 2006).

1.1. Aandacht voor het sociale milieu

Om de wortels van de klassieke straintheorieën bloot te leggen, dient men terug te gaan tot het begin van de geschiedenis van de etiologische criminologie zoals we ze nu kennen. Geografisch kan dit begin gesitueerd worden in Italië en Frankrijk.[6] In Italië kwam in de jaren 1870 de Turijnse arts Lombroso met een spraakmakende theorie naar buiten. Hij voerde lichamelijke metingen uit bij duizenden gevangenen, en stelde vast dat 40% van de onderzochte groep één of meerdere lichamelijke afwijkingen vertoonde. Naar aanleiding van deze bevindingen beschrijft hij in zijn boek 'l Uomo delinquente' (1876) [1895] hoe 'criminelen' gekenmerkt worden door 'atavisme', of voorouderlijke (primitieve) kenmerken die zich vertalen in bepaalde fysieke eigenschappen. Vooral aan de schedel besteedde Lombroso nogal wat aandacht: zo zou 'de geboren crimineel' te herkennen zijn aan een doorlopende wenkbrauw, vooruitstekende jukbeenderen, grote oren, enz. Ook het hebben van een donkere huid en een donkere haarkleur zou de 'crimineel' karakteriseren, waardoor de theorie een racistisch tintje krijgt. 'l Uomo delinquente' wordt nog steeds gezien als de basis van de antropologische stroming in de criminologie. De kerngedachte van deze denkrichting bestaat eruit dat de neiging tot delinquent gedrag een individueel en aangeboren kenmerk is (zie ook Cliteur & Ellian, 2007; Jörg & Kelk, 2001; Raes & Bakker, 2007).[7]

Deze stroming stuitte echter onmiddellijk op verzet, dit vooral vanuit Franse hoek. Lacassagne, Frans hoogleraar in de wetgeneeskunde, zette zich uitdrukkelijk af tegen Lombroso. Hoewel ook Lacassagne in beginsel grotendeels een erfelijk

[6] Hier wordt alleszins de traditionele opvatting gevolgd dat het begin van de criminologie als wetenschap vooral toegeschreven kan worden aan 'founding fathers' als Beccaria, Bentham en Lombroso. Reflecties en beschouwingen met betrekking tot criminaliteit zijn echter van alle tijden, een historicus zou dan ook ongetwijfeld vóór deze klassieke figuren reeds criminologische ideeën en praktijken kunnen terugvinden (Christiaensen, 2011).

[7] In België domineerde de antropologische benadering de criminologie vanaf het begin van de twintigste eeuw tot aan de tweede wereldoorlog, wat bijna volledig toe te schrijven valt aan de verdiensten van de wetenschapper Louis Vervaeck. Vervaeck combineerde zijn wetenschappelijk werk met maatschappelijk engagement en oefende zo een belangrijke invloed uit op de toenmalige Belgische strafrechtsbedeling (bv. het tot stand komen van de wet op sociaal verweer in 1930) en het preventiebeleid (bv. het streven naar een verbeterde wonings- en voedingskwaliteit bij de 'lagere' klasse). Vervaeck toonde zich echter veel gematigder dan Lombroso (De Bont, 2001).

determinisme aanhing, waarbij hij 'degeneratieverschijnselen' als een belangrijke oorzaak van delinquent gedrag zag (De Bont, 2001), had hij daarnaast ook aandacht voor de invloed van de sociale omgeving van het individu in het tot stand komen van delinquentie.[8] Hij liet zich hierbij inspireren door nieuwe bevindingen uit de medische wereld, en dan vooral door Pasteurs vaststelling dat voedingsbodem van onmiskenbaar belang is voor de ontwikkeling van bacteriën. Een vaak geciteerde uitspraak van Lacassagne (1913:364) luidt niet voor niets dat *"Le milieu social est le bouillon de culture de la criminalité; le microbe c'est le criminel, un élément qui n'a d'importance que le jour où il trouve le bouillon qui le fait fermenter. Les sociétés ont les criminels qu' elles méritent"*.

Daarnaast droegen ook contacten met de socioloog Tarde bij tot het afstellen van Lacassagne's zienswijze. Tarde liet zich reeds in 1886 kennen als Lombroso's scherpste criticus met zijn boek 'La Criminalité Comparée', waarin hij beargumenteert dat de theorie van de 'geboren crimineel' geen steek houdt (Wilson, 1954). Samen vormden Tarde en Lacassagne de kopstukken van de Franse milieuschool, waarbinnen geargumenteerd wordt dat de oorzaken van delinquentie voornamelijk in de sociale omgeving van de daders gezocht moeten worden. Niemand wordt geboren als crimineel, het is de samenleving die criminele individuen creëert. Dankzij nieuwe ontwikkelingen in de statistiek kon dit gedachtegoed op sterke bijval rekenen. Zo stelde de Belgische statisticus Quetelet bijvoorbeeld vast dat zich tijdens de zomer meer misdrijven tegen de persoon, en tijdens de winter meer economische misdrijven voordoen (Cliteur & Ellian, 2007; Jörg & Kelk, 2001), wat aansluit bij de idee van een omgevingsinvloed op delinquent gedrag. Deze ideeën vormden een unieke vernieuwing in een periode waarin biologische en psychologische verklaringsmodellen van delinquent gedrag overheersten.

1.2. Durkheim: introductie van het concept 'anomie'

In dezelfde tijdsgeest publiceerde Durkheim, wiens ideeën later gebruikt zouden worden door Merton, zijn macro-sociologische theorieën met betrekking tot het ontstaan en het voortbestaan van delinquent gedrag.[9] Zijn ideeën over delinquentie doken op in verscheidene publicaties, zoals o.m. *De la division du travail (1893a), Les règles de la méthode sociologique (1894a)* en *Le suicide. Étude de sociologie* (1897). Net als Tarde en diens collega's van de Franse milieuschool legt Durkheim de oorzaak van delinquent gedrag niet bij het individu zelf, maar bij diens omgeving. Hij

[8] In hun focus op de rol van 'degeneratieverschijnselen' kennen de ideeën van Lombroso en Lacassagne dus wel sterke overeenstemming. Lacassagne's geduchte afzetting tegen de Italiaanse school en de vele confrontaties die hij opzocht met Lombroso zouden dan ook vooral een strategische manier zijn geweest om aan zelfrepresentatie te doen, waarbij hij zichzelf voorstelde als een gematigd sociologisch denker om zo zijn eigen naam op de kaart te zetten. Hoewel de kloof tussen de aanhangers van Lombroso en die van de Franse school in de toenmalige discussie daadwerkelijk als diep ervaren werd, zou ze in realiteit dus minder uitgesproken zijn dan men denkt (De Bont, 2001:67-68). Gedurende de negentiende eeuw won het 'sociologische' etiket van de Franse school echter steeds meer aan belang in het debat rond criminaliteit (De Bont, 2001).

[9] Durkheims sociologie vormde niet enkel de basis voor de anomie en de straintheorieën, hij liet een onmiskenbare indruk na op de gehele etiologische criminologie. Durkheims ideeën waaiden onder meer over naar de VS, waar ze de basis vormden van de sociaal-positivistische criminologie. Durkheims naam is dan ook een begrip in criminologische kringen.

omschrijft delinquent gedrag als een 'normaal' sociaal fenomeen dat onvermijdelijk aanwezig is in de maatschappij en dat bijdraagt tot het behoud van sociale regulering (Durkheim, 1893a; 1894b).

Volgens Durkheim is sociale regulering een absolute noodzaak voor het voortbestaan een gezonde maatschappij: individueel welzijn en persoonlijk geluk zijn afhankelijk van de mate waarin de samenleving bij machte is grenzen te stellen aan de eindeloze driften en verlangens van het individu. "*C'est cette limitation relative et la modération qui en résulte qui font les hommes contents de leur sort tout en les stimulant avec mesure à le rendre meilleur […].*" (Durkheim, 1897: 102, citaat uit Livre 2). Wanneer de samenleving dit niet kan, ontstaat een *anomische* toestand. Zo'n toestand wordt gekenmerkt door een gebrek aan morele regulering: standaarden waar men zich aan kan conformeren dan wel tegen kan rebelleren, verdwijnen.

Volgens Durkheim gebeurt dit wanneer de samenleving dooreen geschud wordt, door positieve dan wel negatieve veranderingen (Durkheim, 1897). Het zijn sociale omwentelingen en/of economische fluctuaties die het risico op anomie vergroten. Vooral wanneer deze veranderingen zich zo snel voordoen dat ze de maatschappij 'schokken' zal de kans op anomie reëel zijn. Zulke plotse veranderingen gooien het leven van de mensen danig onderste boven zonder dat zij de tijd krijgen om zich aan de nieuwe situatie aan te passen. Zekerheden worden op losse schroeven gezet, en het is net dit gebrek aan referentiekaders dat het fenomeen anomie kenmerkt.

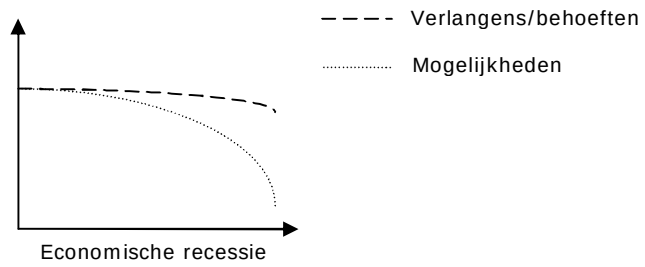

Figuur 1.1. In tijden van economische recessie worden individuele verlangens niet meer ingevuld

Zo kan onder meer een sterke economische recessie de samenleving in die mate schokken, dat een toestand van anomie ontstaat. De recessie maakt het voortbestaan van vaste routines onzeker, waardoor onder leden van de gemeenschap ongerustheid over de eigen situatie groeit. Bovendien kunnen de behoeften die gecreëerd werden binnen de levensstandaard die men aanhield *voor* de recessie, in de stagnerende economie niet meer ingevuld worden, waardoor een kloof ontstaat tussen de verlangens die men heeft en de mogelijkheden die bestaan om ze in vervulling te brengen (zie figuur 1.1).[10]

[10] Als voorbeeld zou men kunnen terugdenken aan de Argentijnse crisis van 1999-2002, waarbij de devaluatie van de munt aanleiding gaf tot chaos in bijna alle samenlevingsdomeinen. Meer recentelijk zou in dit kader verwezen kunnen worden naar de rellen die in Augustus 2011 plaatsvonden in Groot-Brittanië. Hoewel de onmiddellijke aanleiding hiervoor bestond uit een schietincident, waarbij een persoon het leven liet, situeren critici de achtergrond van dit conflict in de hoge (jongeren)werkloosheid (18.7% in de periode van mei tot juli 2011, Office for National Statistics, GB), sterke besparingen in de openbare

Naast anomie als crisismoment kan zich in de maatschappij ook een chronische toestand van anomie ontwikkelen. Durkheim beargumenteert dat de huidige (lees: vroeg 20ste eeuwse) maatschappij in zo'n toestand terecht is gekomen wegens de door de industrie geïntroduceerde doorgedreven arbeidsverdeling (Durkheim, 1893a). Een 'natuurlijke' arbeidsverdeling, waar iedereen werk heeft dat bij zijn/haar talenten en capaciteiten past, zorgt voor het behoud van sociale regulering. In zo'n situatie bestaat immers functionele, wederkerige afhankelijkheid tussen individuen, wat hen doet realiseren dat samenwerking bijdraagt tot het voordeel van hen allen. Door de industrialisering wordt echter een artificiële arbeidsverdeling opgedrongen, waardoor niet iedereen naar volle capaciteit kan werken (Durkheim, 1893a). Hierdoor ontstaat zo'n sterke verdeling onder de mensen dat een gezamenlijke moraal onmogelijk wordt (zie ook Hoekema & van Manen, 2001; Tierney, 2006).

Bovendien zorgt de massaproductie ervoor dat de hebzucht van het individu aangewakkerd wordt, men krijgt immers het idee dat er geen limiet meer bestaat op materieel bezit (zie ook Agnew, 1997b). Door de industrialisering wordt het individu voorgehouden dat 'the sky the limit is', de steeds nieuwe behoeften die onder deze idee gecreëerd worden, zullen groter zijn dan de mogelijkheden die binnen de economie voorzien worden. Dit maakt dat het individu, ondanks zijn toenemende welvaart, een kloof zal ervaren tussen zijn verlangens en de mate waarin eraan tegemoet gekomen kan worden (zie figuur 1.2).

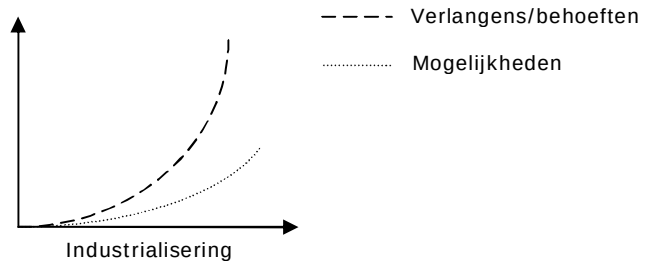

Figuur 1.2. Industrialisering creëert meer individuele verlangens dan mogelijkheden

Deze oneindige verlangens ontaarden in een onleefbare situatie voor het individu; persoonlijk geluk is slechts mogelijk wanneer individuele wensen en behoeften aan banden gelegd worden. De afwezigheid van duidelijke grenzen zou daarom resulteren in een stijging van het aantal zelfmoorden in de maatschappij, aldus Durkheim. Dit type van zelfmoord noemt hij *anomische* zelfmoord, of zelfmoord die gepleegd wordt omwille van de wanhoop die uit een gebrek aan begrenzing voortvloeit (Durkheim, 1897).

diensten en de algemene uitzichtloosheid die dit (vooral in de achtergestelde wijken) met zich meebrengt. Hierbij wordt overigens de term 'dislocation' of 'ontwrichting' in de mond genomen, wat sterk lijkt aan te sluiten bij het anomieconcept van Durkheim (zie o.m. uitspraken van vroegere Londense burgemeester Ken Livingstone, opgetekend door Prodger, 7 Augustus 2011, BBC News).

Er bestaan echter mechanismen die de samenleving voor een dergelijke anomische situatie zouden kunnen behoeden. Durkheim (1893b) omschrijft onder meer het zich voordoen van delinquent gedrag als zo'n 'beschermingsmechanisme', wegens de gezamenlijke, maatschappelijke gevolgen die dit gedrag heeft. Het zich voordoen van delinquent gedrag, en dan vooral de rituele bestraffing ervan, herinnert de leden van de samenleving immers aan het bestaan van hun *collectieve moraal* en de sociale regels die hieruit voortvloeien: *"Le crime rapproche donc les consciences honnêtes et les concentre."* (Durkheim, 1893b:9). Durkheim beschouwt het collectieve als méér dan de optelsom van het individuele, het collectief geweten bevat voor hem de gedeelde morele opvattingen van de gehele samenleving. Zolang dit geweten bestaat, is regulering mogelijk. Delinquent gedrag bevestigt dat gezamenlijke, gevestigde waarden bestaan en verduidelijkt de grenzen. Daarnaast kan delinquentie ook graduele verandering aanmoedigen. Het kan de bestaansreden van bepaalde regels immers ook in vraag stellen, waardoor deze indien nodig bijgesteld kunnen worden: hierdoor is een samenleving in staat te evolueren.

Kortom, de (beperkte) aanwezigheid van delinquent gedrag is een goede zaak voor het in stand houden van een gezonde maatschappij.[11] Binnen deze redenering komt bovendien het *relatieve* karakter van het begrip 'delinquent gedrag' in de conceptualisering van Durkheim naar voor. Het wordt hier immers gedefinieerd als gedrag dat ingaat tegen het collectief geweten van de samenleving, wat impliceert dat wat als 'delinquentie' beschouwd wordt, kan variëren tussen maatschappijen (zie ook Hilbert, 1989).

1.3. Merton: anomie als een ontwrichting tussen maatschappelijke doelen en sociaal aanvaarde middelen

Merton laat zich bij de ontwikkeling van zijn eigen anomietheorie, voor het eerst geformuleerd in het artikel *'Social Structure and Anomie'* (Merton, 1938), inspireren door Durkheims anomieconcept. Hij past het toe op de Amerikaanse maatschappij, waarbij hij benadrukt hoe het niet kunnen bereiken van *'the American Dream'*[12] - of de droom tot het verwerven van rijkdom en succes - delinquent gedrag in de hand zal werken. Hoewel Merton later nog verschillende aangepaste versies uitbracht van zijn theorie over anomie en sociale structuur – die algemeen wordt opgevat als de basis van de straintheorieën ter verklaring van delinquent gedrag - wordt hier enkel de originele versie belicht. Dit is immers de versie waarop zowel aanhangers als critici van de theorie zich voornamelijk baseerden (Agnew, 1997b; Agnew & Passas, 1997).

Merton kent echter aan het concept 'anomie' een heel andere betekenis toe dan Durkheim. Merton benadrukt vooral de discrepantie die in de samenleving bestaat

[11] Enkel wanneer delinquent gedrag zich in beperkte mate voordoet. Wanneer de regels massaal overtreden worden, betekent dit dat de sociale regulering in de maatschappij faalt, wat opnieuw op een anomische situatie wijst.
[12] In 1994 elaboreren Messner & Rosenfeld verder op Merton's theorie in een boek met de sprekende titel 'Crime and the American Dream'.

tussen enerzijds de focus op het bereiken van maatschappelijke doelen en anderzijds het belang dat gehecht wordt aan het gebruik van sociaal aanvaarde middelen tot het bereiken van deze doelen. Hoewel deze discrepantie op maatschappelijk vlak een spanning met zich meebrengt, wordt het voortbestaan van de samenleving er hoegenaamd niet door bedreigd. Het verschil met het anomieconcept van Durkheim, die anomie zowaar omschreef als de zwaarste crisis waarmee een samenleving geconfronteerd kan worden, is dan ook groot (Hilbert, 1989).[13] Daarnaast verschilt ook Mertons conceptualisering van 'delinquent gedrag' met die van Durkheim. Daar waar Durkheim delinquentie omschrijft als een relatief, fluctuerend fenomeen, hanteert Merton een meer objectieve bepaling van delinquent gedrag. Merton definieert het als het overtreden van regels die door de samenleving vastgelegd werden, wat impliceert dat een delinquentieloze maatschappij theoretisch gezien best mogelijk is (Hilbert, 1989).

In Mertons anomietheorie staat vooral de sociale ontwrichting die voortkomt uit een onevenwicht in het belang dat gehecht wordt aan maatschappelijke doelen en de beschikbare middelen om deze doelen te bereiken, centraal in de verklaring van delinquentie. Elke samenleving houdt aan haar leden een aantal doelen voor die dienen als een soort van *"design for group living"* (Merton, 1938:672). Wanneer het individu deze doelen kan bereiken, mag hij zichzelf beschouwen als 'geslaagd in het leven'. Anderzijds staan in de maatschappij ook een aantal middelen vast die aanvaardbaar geacht worden in het nastreven van de doelen. In een samenleving waar bijvoorbeeld het verwerven van rijkdom vooropgesteld wordt, geldt hard werken vaak als een sociaal aanvaard middel om dit doel te bereiken.

In een gezonde samenleving bestaat er een evenwicht tussen het willen bereiken van de doelen en het willen hanteren van sociaal aanvaarde middelen in het nastreven van deze doelen. Het individu wil met andere woorden de doelen wel bereiken en zo succes verwerven, maar zal hier enkel voldoening uit halen wanneer hij dit via de legale, sociaal aanvaarde middelen kan doen. Echter, in sommige maatschappijen wordt de nadruk zó sterk op het bereiken van de doelen gelegd, dat de middelen die men hanteert minder belangrijk geacht worden: *"There may develop a disproportionate, at times, a virtually exclusive, stress upon the value of specific goals, involving relatively slight concern with the institutionally appropriate modes of attaining these goals"* (Merton, 1938:673). Men verdient respect op basis van wat men bereikte, zonder dat er vragen gesteld worden over de manier *waarop* men het succes bereikte. Het is deze situatie, waarin onevenwicht bestaat tussen de nadruk op doelen en het belang van legale middelen, die Merton omschrijft als anomie.

[13] Hierbij kan bovendien opgemerkt worden dat Merton in zijn publicatie van 1938 slechts éénmaal kort naar Durkheim verwijst. Op basis van deze vaststelling suggereren Cullen & Messner (2011) dat het niet zozeer Mertons (1938) bedoeling was een revisie te maken van Durkheims werk, maar dat Durkheim eerder een algemene, subtiele indruk op hem had nagelaten: *"[…] in developing his paradigm of [Social Structure and Anomie], his thoughts likely were not closely tied to Durkheim but rather more self-contained in his own creative process and in the 'micro-environment' of Harvard"* (Cullen & Messner, 2011:105).

Hoe sterker de maatschappelijke focus op de (succes)doelen, des te groter de druk die het individu zal ervaren tot het bereiken van deze doelen. De sociaal aanvaarde middelen zijn echter ongelijk verdeeld in de maatschappij: sommige groepen hebben er systematisch minder toegang toe. Dit zou volgens Merton vooral het geval zijn voor individuen uit de 'lagere' sociale klassen en personen uit bepaalde etnische groepen, waarbij hij specifiek individuen van Afrikaans-amerikaanse afkomst viseert. Personen uit deze groepen hebben minder onderwijs- en tewerkstellingskansen, waardoor ze zich minder gemakkelijk zouden kunnen opwerken. Net voor deze personen is de verleiding volgens Merton dan ook groot om, wanneer ze zich in een anomische situatie weten, de doelen na te streven via *illegitieme* middelen, via het plegen van delinquentie.[14]

Merton beschouwt delinquentie met andere woorden als een 'copingstrategie', of een manier waarop men de druk die men ervaart wanneer men maatschappelijke doelen niet kan bereiken, het hoofd biedt. Vooral in de VS[15], waar materiële succesdoelen sterk benadrukt worden en de middelen om deze doelen te bereiken zeer ongelijk verdeeld zijn, zou dit het geval zijn. Rijke mensen worden er bewonderd zonder dat iemand zich vragen stelt over de wijze waarop deze rijkdom verworven werd. Waarom zou men zich dan beperken tot de sociaal aanvaarde middelen in het nastreven van materieel gewin?

Het inzetten van illegitieme middelen, m.n. het plegen van delinquentie tot het bereiken van de doelen, wordt door Merton een 'innovatieve' copingstrategie genoemd. Men tracht de doelen toch te bereiken, zij het op een afwijkende wijze. Daarnaast beschrijft hij nog vier andere copingstrategieën die het individu kan aanwenden, nl. conformisme, ritualisme, retraitisme en rebellie (overzicht in tabel 1.1).

Tabel 1.1. Mertons copingstrategieën in het omgaan met anomie

	Conformisme	Innovatie	Ritualisme	Retraitisme	Rebellie
Nastreven doelen	+	+	-	-	(-)
Gebruik legale middelen	+	-	+	-	(-)
Typevoorbeeld	'Middenklasse' gezin	Delinquent	Bureaucraat	Clochard, drugverslaafde…	Sekte, commune…

+ = ja; - = nee; (-) = nee, maar vervanging door nieuwe doelen/middelen
(Bron: Merton, 1968:194)

Conformisme, waarbij men de doelen toch zo goed mogelijk tracht na te streven met de legitieme middelen die men voorhanden heeft, is de meest voorkomende copingstrategie. Deze strategie is vooral populair in 'middenklasse' gezinnen: de

[14] Dit heeft ertoe geleid dat Mertons anomietheorie zeer sterk geassocieerd wordt met delinquentie gepleegd door personen uit de 'lagere' sociale klasse, ondanks Mertons latere pogingen deze idee te ontkrachten door o.m. aan te tonen dat zijn paradigma ook ter verklaring van witteboorden- en organisatiecriminaliteit gebruikt zou kunnen worden (Merton, 1997).

[15] En in mindere mate ook in andere westerse geïndustrialiseerde maatschappijen. Zo gebruikt Merton (1938:680) zijn theorie om te verklaren waarom Zuid-Europese landen toch een lagere delinquentiegraad kennen dan de VS, hoewel er ongeveer evenveel armoede heerst en de mensen er even weinig mogelijkheden krijgen om 'zich op te werken'. Volgens hem ligt dit aan het feit dat materiële succesdoelen minder sterk benadrukt worden in de Zuid-Europese culturen.

beperkte middelen die men ter beschikking heeft, worden zo extensief mogelijk benut om toch vooruitgang te boeken. Ritualisme is de strategie waarbij men de idee dat men de doelen ooit zal bereiken, opgeeft, en in plaats daarvan de middelen centraal zet. Men bergt persoonlijke ambities op omdat deze toch als onbereikbaar toeschijnen en tracht in de plaats daarvan de eigen sociale positie te verzekeren door hardnekkig de regels te volgen. Een vaak gegeven voorbeeld hierbij is de 'bureaucraat', voor wie het volgen van de regels een doel op zich wordt.

Wie de derde copingstrategie, 'retraitisme' of 'terugtrekking' genoemd, toepast, geeft niet enkel het nastreven van de doelen op, maar past ook de regels niet meer toe. Men keert de competitieve mallemolen van de maatschappij als het ware de rug toe en leidt een eerder geïsoleerd bestaan als 'dropout'. Typerend voor deze copingstrategie zijn onder andere alcohol- of drugsverslaafden: zij trekken zich met behulp van roesmiddelen terug in hun eigen wereld. Ook de vierde en laatste strategie die Merton bespreekt, 'rebellie', bestaat uit een totale verwerping van de door de maatschappij voorgeschreven doelen en middelen. Het verschil met de 'retraitisten' bestaat eruit dat een nieuwe, eigen ideologie in de plaats wordt gesteld, die via eigen middelen wordt nagestreefd. Het oprichten van een commune of een sekte is hier een extreem voorbeeld van.

Door het uitwerken van deze verschillende mogelijke copingstrategieën geeft Merton blijk van een *probabilistische* visie op delinquentie. Delinquent gedrag wordt wel veroorzaakt, maar niet volledig gedetermineerd door structurele beperkingen, want het individu heeft steeds de mogelijkheid om voor een legitieme reactie te opteren. Deze visie zal ook doorheen latere versies van de anomie- en straintheorie, inclusief Agnews GST, in de verf gezet worden (Passas, 1997). Het is net omwille van deze probabilistische visie dat binnen de anomie- en straintheorieën ruimte wordt gelaten voor een mechanismegebaseerde verklaring van delinquentie: de relatie tussen anomie/strain en delinquentie heeft een voorwaardelijk karakter, ze is afhankelijk van externe invloeden. In tegenstelling tot Agnew expliciteert Merton deze invloeden echter niet, wat één van de belangrijkste pijnpunten van de theorie zal vormen (zie deel 2 in dit hoofdstuk).[16]

1.4. Aanvullingen op Merton: de subcultuurtheorieën van Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960)

Mertons theorie kan – net als die van Durkheim – in de eerste plaats als een samenlevingstheorie beschouwd worden. Merton stelt voorop dat een sterke nadruk op het nastreven van maatschappelijke doelen en een de-institutionalisering van sociaal aanvaarde middelen aanleiding zal geven tot delinquentie in de samenleving. Daarnaast benadrukt hij echter ook dat bepaalde groepen uit de maatschappij in zo'n situatie gemakkelijker naar een innovatieve strategie zullen teruggrijpen. Hierbij doelt hij vooral op personen uit de 'lagere' sociale klasse, omdat zij omwille van

[16] Het is opmerkelijk dat Merton (1938) initieel zelf geen mechanismegebaseerde verklaring voorzag in zijn anomietheorie. Merton was immers de eerste om het belang van sociale verklaringsmechanismen te bepleiten (Merton, 1957; 1967).

sociaaleconomische beperkingen minder toegang zouden hebben tot de sociaal aanvaarde middelen. Deze dubbele conceptualisering zaaide verwarring en ook kritiek: situeren de verklaringsmechanismen voor delinquent gedrag zich nu vooral op het samenlevingsniveau (macroniveau) of op het subculturele niveau (mesoniveau) (Featherstone & Deflem, 2003)? De eerste auteurs die op Mertons gedachtegoed inpikken, nl. Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) richten zich uitdrukkelijk op het subculturele niveau.[17] Zij kijken hierbij vooral naar de rol van sociale stratificatie die Merton vooropschoof in de verklaring van delinquentie, ze concentreren zich specifiek op de verklaring van delinquentie gepleegd door jongeren uit de '*lagere' sociale klasse.*

1.4.1. Cohen: elaboratie van Mertons theorie

Cohen (1955) vertrekt vanuit de vaststelling dat veel jongens – voornamelijk jongens die in de 'lagere' sociale klassen opgroeien - ogenschijnlijk doelloze delicten plegen. Voor dit gegeven kan Mertons uiteenzetting volgens Cohen (1955:35) geen afdoende verklaring bieden: *"This argument is sociologically sophisticated and highly plausible as an explanation for adult professional crime and for the property delinquency of some older and semi-professional juvenile thieves. Unfortunately, it fails to account for the non-utilitarian quality of the subculture we described […]. Furthermore, the destructiveness, the versatility, the zest and the wholesale negativism which characterizes the delinquent subculture are beyond the purview of this theory".* Vandalisme, bijvoorbeeld, staat hoegenaamd niet in functie van het bereiken van een 'hoger' maatschappelijk doel. Cohen argumenteert hierbij dat delinquentie niet zozeer voortvloeit uit het niet kunnen bereiken van 'hogere' maatschappelijke doelen maar wel uit het niet kunnen verwerven van status of respect in de onmiddellijke sociale omgeving. Hij benadrukt specifiek het ervaren van *statusfrustratie* als de centrale factor in de verklaring van delinquentie.

In het beschrijven van de oorzaken van statusfrustratie schrijft hij net als Merton een belangrijke rol toe aan het 'klassensysteem' van de Amerikaanse maatschappij. Cohen stelt dat het voor jongeren uit de 'lagere' sociale klasse veel moeilijker is om status en/of respect te verdienen omdat de maatschappij gedomineerd wordt door 'middenklasse' waarden en normen. De frustraties die hieruit voortvloeien, kunnen voor deze jongeren een motivatie vormen om zich af te zetten tegen het maatschappelijke systeem, door zich te omringen met gelijkgezinden met wie men nieuwe waarden en normen vooropstelt. Door het nastreven van de nieuwe waarden en normen kan men binnen deze groep van gelijkgezinden op een alternatieve wijze status en respect verdienen.

Cohen hecht een bijzonder belang aan de school als een multidimensionele bron van statusfrustratie. Binnen de school komen immers jongeren van verschillende sociale strata samen, terwijl het vooral middenklasse waarden en normen zijn die over het

[17] De literatuur m.b.t. subcultuurtheorieën is weliswaar veel uitgebreider, maar hier worden enkel Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) besproken omwille van de link met Mertons anomietheorie.

algemeen het opvoedingsprogramma van de school overheersen. Voorbeelden van deze waarden die door Cohen naar voor geschoven worden, zijn o.a. respect voor andermans eigendom, ambitie, voortreffelijkheid, individuele verantwoordelijkheid, gedienstigheid, het onderdrukken van fysieke agressie, enz. Leerlingen die deze waarden in de praktijk brengen, zullen binnen hun schoolomgeving status en respect verdienen, niet enkel bij leerkrachten maar ook bij hun medeleerlingen. De middelen tot het uitdragen van deze waarden zijn echter ongelijk verdeeld in de samenleving. Kinderen die opgroeien in typische 'middenklasse gezinnen' zullen, wanneer ze hun schoolcarrière aanvatten, reeds in deze waarden gesocialiseerd zijn waardoor de toepassing ervan voor hen bijna een automatisme is. Bovendien worden hen binnen het gezin de nodige verbale en sociale vaardigheden aangeleerd om deze waarden op succesvolle wijze na te streven. In 'lagere klasse' gezinnen is dit veel minder het geval, waardoor het voor jongeren uit deze gezinnen moeilijker is status te behalen in de schoolsetting. Het mankeert hen aan training in orde en discipline en ze zijn minder geïnteresseerd in intellectuele prestaties (Cohen, 1955). [18]

In de schoolomgeving worden lagere klasse jongeren vanuit het kader van de gehanteerde schoolwaarden vergeleken met middenklasse jongeren, terwijl ze minder hulpmiddelen tot hun beschikking hebben om deze vergelijking te doorstaan. Hierdoor ervaren ze gevoelens van inferioriteit, vernedering en frustratie. Eén van de door Cohen (1955) beschreven manieren om met deze frustratie om te gaan, bestaat uit het opzoeken van delinquente leeftijdsgenoten of 'peers'. Met hen keren ze zich uitdrukkelijk tegen de middenklassenwaarden en gaan ze in de plaats daarvan alternatieve waarden - zoals agressie en durf - nastreven. Dit uit zich onder meer in het plegen van delinquente feiten die vaak gericht zijn tegen de school en/of tegen hun klasgenoten die het wél goed doen op school. Op deze manier verdienen de jongeren op een alternatieve wijze status, ze worden geaccepteerd in de groep én ze uiten tegelijkertijd hun frustraties ten aanzien van de middenklasse jongeren.

Tabel 1.2. Cohens copingstrategieën in het omgaan met statusfrustratie

	Schooljongen	Straathoekjongen	Criminele jongen
Nastreven doelen	+	+	(-)
Gebruik legale middelen	+	+/-	-

+ = ja; - = nee; (-) nee, maar vervanging door nieuwe doelen

Daarnaast beschrijft Cohen een aantal niet-delinquente strategieën om met statusfrustratie om te gaan, waarmee hij net als Merton een probabilistische visie op delinquentie uitdraagt. Zo stelt hij dat sommige jongeren toch zo goed als mogelijk de middenklasse waarden blijven nastreven, ook al hebben ze hier slechts beperkte middelen toe. Naar hen verwijst hij met de term 'schooljongens' ('college boys'). [19] Daarnaast zouden sommige jongeren die statusfrustratie ervaren volgens Cohen wel gelijkgezinden opzoeken met wie ze zich tegen de 'prestatiegerichte' maatschappij keren en mogelijk 'kleine' criminaliteit plegen, maar houden zij er al bij al toch nog

[18] Ook de Leuvense theorie van 'maatschappelijke kwetsbaarheid' is op dit principe gebaseerd, zie o.m. Vettenburg (1987), Vettenburg et al. (2002).
[19] Cohens (1955) publicatie richt zich uitsluitend op delinquentie gepleegd door jongens, wat reeds blijkt uit de titel van het werk 'Delinquent boys: The Culture of the Gang'.

een vrij conventionele levensstijl op na. Deze jongeren worden door Cohen 'straathoekjongens' ('corner boys') genoemd (zie tabel 1.2).

Met het benadrukken van het behoren tot een delinquente groep, speelt Cohen in op een kritiek punt uit Mertons (1938) theorie, nl. het feit dat Merton het veronderstelde verband tussen sociale klasse en delinquentie niet verder expliciteerde. Immers, hoewel alle personen uit de lagere sociale klasse gelijkaardige beperkingen ervaren, grijpt slechts een klein deel van hen terug naar een delinquente copingstrategie. Er moest dus een verklaring gezocht worden voor het feit dat sommige personen, ondanks de druk die ze ervaren, zich toch een conformistische houding aanmeten. Cohen gaat hierop in door in zijn eigen theorie het behoren tot een delinquente groep in te bouwen als een mechanisme dat het verband tussen sociale klasse en delinquentie medieert.[20] Enkel de jongeren die bij de frustraties die ze ervaren ook daadwerkelijk met gelijkgezinden in contact komen, met wie ze zich tegen het systeem kunnen afzetten, hebben een grotere kans op het plegen van delinquentie.

Bovendien benadrukt Cohen in zijn theorie de idee van *relatieve* deprivatie, die ontstaat door vergelijking met anderen (anderen uit de middenklasse).[21] Door deze belangrijke nuance kan Cohen verklaren waarom personen die zich in objectief gelijkaardige omstandigheden bevinden, toch niet altijd hetzelfde gedrag vertonen. Om delinquent gedrag te bestuderen dient men volgens Cohen (1965:9) op *systematische wijze de interactie tussen het individu en zijn omgeving* na te gaan. Het is niet objectieve ongelijkheid, maar wel de perceptie van ongelijkheid die volgens hem van tel is in de verklaring van delinquentie.

Verschillende elementen uit Cohens (1955) redenering worden later door Agnew (1992) meegenomen bij de ontwikkeling van GST. Zo speelt de nadruk op interpersoonlijke factoren in Agnews theorie een centrale rol. Bovendien wordt ook door Agnew bijzonder veel aandacht geschonken aan de perceptie van ongelijkheid, die niet alleen door de directe omgeving van het individu maar ook door louter persoonlijke kenmerken beïnvloed wordt. De interactie tussen het individu en zijn (onmiddellijke) omgeving, door Cohen (1965) benadrukt als een cruciale factor in de verklaring van delinquentie, staat op die manier centraal in GST (zie hoofdstuk 2).

[20] Cohen was niet enkel student bij Merton, hij was ook in de leer bij Edwin H. Sutherland. Deze laatste stelde in zijn concept van 'differentiële sociale organisatie' dat sommige jongerengroepen een grotere kans hebben op delinquent gedrag, omdat men in deze groepen vaker blootgesteld wordt aan delinquente waarden, normen en definities (Sutherland, 1947). Cohen (1955) trachtte deze benadering met die van Merton te combineren.

[21] Voor deze idee werd Cohen geïnspireerd door de referentiegroepliteratuur. Hoewel Merton zelf één van de grondleggers van de 'reference group theory' was (Cohen, 1965; Merton, 1968) implementeert hij deze inzichten initieel niet in zijn anomietheorie. Cullen & Messner (2011) confronteerden Merton hiermee tijdens een interview dat ze met hem hielden, waarop Merton nogal laconiek – aldus Cullen & Messner - antwoordde dat hij hier gewoon niet aan gedacht had: *"If anyone would turn to me – as you have now – say, 20 years ago… and asked me your question, it would have happened then"* (fragment uit interview met Merton op 16 mei 1987, gepubliceerd door Cullen & Messner, 2011:113).

1.4.2. Cloward en Ohlin: ook ongelijkheid in illegale middelen

In zijn anomietheorie benadrukt Merton (1938) een gebrekkige toegang tot sociaal aanvaarde middelen in de verklaring van delinquentie. Hierbij gaat hij er echter van uit dat de mogelijkheden tot het inzetten van een *innovatieve* copingstrategie, en bijgevolg de toegang tot *illegitieme middelen*, voor iedereen gelijk is. Dit laatste uitgangspunt wordt door Cloward (1959), later in samenwerking met Ohlin (Cloward & Ohlin, 1960) aan de kaak gesteld. In overeenstemming met Mertons theorie stellen ook Cloward en Ohlin dat de ervaring van druk, veroorzaakt door de onmogelijkheid tot het bereiken van maatschappelijke doelen, bij sommige jongeren een innovatieve of teruggetrokken reactie zal uitlokken. Cloward (1959) bekritiseert Merton (1938) echter omdat die er van uit gaat dat illegitieme middelen - in tegenstelling tot legitieme middelen - wél zomaar voor iedereen beschikbaar zijn. Dit klopt niet, aldus Cloward (1959). Wie bijvoorbeeld diefstal wil plegen, moet hiervoor over de nodige vaardigheden, instrumenten, enz. beschikken. Merton houdt er geen rekening mee dat dit niet voor iedereen het geval is. Samen met Ohlin tracht Cloward voor deze tekortkoming te corrigeren door de ideeën van Sutherland (1947) in de theorie te integreren (Cloward & Ohlin, 1960).[22] Hierbij vertrekken ze vanuit de idee dat ook de toegang tot illegitieme middelen ongelijk verdeeld is in de samenleving.

Tabel 1.3. Cloward & Ohlins subculturen

	Criminele subcultuur	Conflict subcultuur	Teruggetrokken subcultuur
Nastreven doelen	+	+	+
Gebruik illegale middelen	+	+/-	-

+= ja; - = nee

Op basis van deze idee onderscheiden zij drie verschillende delinquente subculturen die zich vanuit een anomische toestand kunnen ontwikkelen, nl. een 'criminele' ('criminal'), een 'conflict' en een 'teruggetrokken' ('retreatist') subcultuur (zie tabel 1.3). In een 'criminele subcultuur' is de toegang tot illegitieme middelen optimaal. Deze subcultuur is goed georganiseerd en wordt gestuurd door volwassenen die hun illegitieme kennis en vaardigheden doelmatig doorgeven aan de jongere leden. De leden van een 'conflict subcultuur', daarentegen, beschikken in veel mindere mate over illegitieme middelen. Deze subcultuur is minder georganiseerd en dus ook minder succesvol. Zo kunnen de jongeren bijvoorbeeld niet rekenen op volwassenen die lucratief delinquent gedrag coördineren, waardoor hun activiteiten vaak minder efficiënt verlopen. Dit gebrek trachten ze te compenseren door zich een extreem 'harde' reputatie aan te meten; status en respect worden afgedwongen via het creëren van angst. Bijgevolg plegen deze jongeren voornamelijk agressieve delicten. Een 'teruggetrokken subcultuur', ten slotte, bestaat uit zogenaamde 'dubbele mislukkingen' die niet over legitieme noch over illegitieme middelen beschikken. Zij doen het niet goed op school en hebben geen bijzondere toekomstperspectieven, maar zijn ook geen goede oplichters of straatvechters. Deze jongeren vormen geen

[22] Cloward was een leerling van Merton, Ohlin was leerling van Sutherland (Moyer, 2001:71).

geïntegreerde groep, het gaat hier eerder om een 'restcategorie' die zich terugtrekt in een wereld van seks, drugs en alcohol (Cloward & Ohlin, 1960).

Ook Agnew zal, in navolging van Cloward & Ohlin (1960), erkennen dat niet iedereen op succesvolle wijze een delinquente copingstrategie kan toepassen. Precies daarom hecht hij onder meer belang aan het contact dat men onderhoudt met (personen uit) illegitieme subculturen: Agnew zal dit integreren als een variabele die het verband tussen strain en delinquentie beïnvloedt (zie hoofdstuk 2).

1.5. Het (voorlopige) einde van 'anomie' als structureel concept

Hoewel de theorieën van Merton, Cohen en Cloward & Ohlin in de jaren 1950 en 1960 zeer populair waren, kwamen ze vanaf de jaren 1970 en 1980 zwaar onder vuur te liggen. Enerzijds werd vooral op Mertons (1938) theorie zware kritiek geuit. Dit gebeurde voornamelijk vanuit een strijd tussen de verschillende etiologische verklaringskaders die binnen de criminologie bestonden (zie algemene inleiding, deel 1), waarbij zich een tendens ontwikkelde tot het verdedigen van de 'eigen' theorie door te trachten andere theorieën te ontkrachten. De kritieken op de anomietheorie werden dan ook vooral geformuleerd vanuit de twee belangrijkste 'concurrerende' etiologische kaders, nl. vanuit het sociale bindingenperspectief[23] en het differentiële associatieperspectief[24] (Marwah & Deflem, 2006). Hoewel deze kritieken vooral op Mertons theorie van toepassing zijn (en dan nog enkel op de eerste versie ervan), kwamen bij uitbreiding ook de theorieën van Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) in een slecht daglicht te staan.

Anderzijds stond vanaf de jaren 1980 de gehele etiologie onder druk, dit vooral vanuit de vaststelling dat beleidsmaatregelen die tot doel hadden delinquentie terug te dringen, en die grotendeels gebaseerd waren op de bestaande etiologische kaders, geen effect bleken te hebben: delinquentie nam niet af (Hebberecht, 2003). Hierdoor werd op het politieke niveau teruggegrepen naar een 'law en order' aanpak en werd op wetenschappelijk vlak voornamelijk aandacht besteed aan de situationele preventie van delinquentie.[25] Na deze dubbele crisis kenden de anomietheorieën uiteindelijk een heropleving, maar ze werden wel grondig herzien. Zo werd definitief afgestapt van de impact die sociale structuren op delinquent gedrag zouden hebben: de theorieën kregen daarentegen een individueel gericht karakter. Deze aanpassing vertaalde zich ook in de benaming van de theorieën: de nieuwe theorieën worden

[23] Dit perspectief legt in de verklaring van delinquentie de nadruk op het belang van sterke banden met de conventionele maatschappij (zoals een goed huwelijk, een job die men niet wil verliezen…): deze banden zullen het individu ervan *weerhouden* delinquentie te plegen. Personen die deze banden *niet* of minder hebben, lopen een grotere kans op het plegen van delinquentie (zie hoofdstuk 2, deel 3.1).

[24] Dit perspectief legt de nadruk op contacten met delinquente rolmodellen, die delinquent gedrag op het individu overdragen via 'normale' leerprocessen (zie hoofdstuk 2, deel 3.2).

[25] In de eerste plaats ontwikkelde zich een alternatieve, linkse criminologie die vertrok vanuit de idee dat het maatschappelijke systemen zijn die criminaliteit uitlokken en in stand houden (Young, 1988). Vanuit de 'mainstream' criminologie werd daarentegen afgestapt van dadergerichte theorieën en ging men zich richten op situationele processen. Aangezien linkse stromingen minder invloed hebben gehad op de ontwikkeling van GST, worden deze hier niet verder besproken.

niet meer zozeer als anomie-, maar wel als 'straintheorieën' beschouwd (Nijboer, 2001).

2. KRITIEK OP DE ANOMIETHEORIE

2.1. Theoretische kritiek

De theoretische kritieken op Merton (1938) hebben vooral betrekking op het uitgangspunt van de theorie, de heersende twijfel omtrent het bestaan van een 'algemeen' maatschappelijk doel, de ambiguïteit van de theorie en het feit dat mechanismen die het verband tussen anomie en delinquentie mogelijk beïnvloeden, niet verder uitgewerkt worden.

In de eerste plaats werd *het uitgangspunt* van de anomietheorie bekritiseerd: Hirschi (1969:4) omschrijft de klassieke anomietheorie als *"the historical result of good answers to a bad question"*. Hij bedoelt hiermee dat het initiële uitgangspunt van de theorie, nl. dat mensen van nature sociale wezens zijn die de regels pas zullen breken wanneer ze onder druk staan, volgens hem niet klopt. Hirschi stelt daarentegen voorop dat de mens van nature een amoreel wezen is, dat iedere kans om de eigen driften na te streven, zal grijpen (cf. Hobbes, 1651). Het is bijgevolg niet de motivatie tot delinquentie, maar wel de neiging tot conformiteit die volgens Hirschi een ongelijke spreiding kent onder de populatie en daarom het voorwerp zou moeten zijn van criminologisch onderzoek.[26] Dit uitgangspunt staat haaks op de basisgedachte van de anomietheorie, waarin vooropgesteld wordt dat delinquent gedrag zich pas zal voordoen wanneer het individu hier specifiek toe gemotiveerd wordt, hetzij omdat doelen niet bereikt worden, hetzij omdat geen status verdiend kan worden (Agnew, 1990; 1993; Jensen, 1995).

Bovendien wordt het *bestaan van een algemeen cultureel doel* ontkend (Cohen, 1965; Farnworth & Leiber, 1989; Kornhauser, 1978; Rovers, 1997; Simon & Gagnon, 1976). Zeker in de complexe geïndustrialiseerde samenleving is het moeilijk om doelen te identificeren die door praktisch iedereen nagestreefd worden (Clinard, 1964). Zo beschouwen sommige mensen als 'doel' wat voor anderen eerder een 'middel' is (en vice versa)[27], en kunnen de doelen variëren naargelang de plaats of positie waarin men zich bevindt (Simon & Gagnon, 1976). Ook de idee dat in een maatschappij materiële objectieven zouden primeren over morele intenties - zoals eerlijkheid of respect - wordt door Kornhauser (1978) in vraag gesteld. Individuen kunnen wel eigen belangen vooropstellen, maar een cultuur kan dat niet. Een cultuur is collectief eigendom, het wordt gedefinieerd door idealen. Het benadrukken van materieel succes is volgens Kornhauser dan ook geen maatschappelijke finaliteit maar louter een persoonlijke keuze.

[26] Dit uitgangspunt staat centraal in alle sociale bindingstheorieën.
[27] Bijvoorbeeld, sommige mensen stellen materieel succes als einddoel voorop, terwijl anderen vooral geld willen verdienen omdat ze dit nodig hebben voor het nastreven van andere doelen zoals dure medicijnen om een ziek familielid te behandelen, een verre reis maken, enz.

Voorts wordt de theorie bekritiseerd om haar *ambiguïteit*, meer bepaald om de onduidelijkheid over de conceptualisering van 'anomie' en van 'delinquent gedrag' (Farnworth & Leiber, 1989; Featherstone & Deflem, 2003; Rovers, 1997). Het is niet duidelijk welke gedragingen Merton allemaal onder de noemer van 'delinquentie' plaatst en wat zijn theorie dus precies tracht te verklaren. Hoewel Merton delinquentie algemeen beschouwt als het overtreden van vastgelegde regels, lijkt zijn theorie bijvoorbeeld minder toepasselijk voor de verklaring van haatmisdrijven of bepaalde vormen van geweld (zoals Cohen, 1955, ook reeds opmerkte). Ook het feit dat een aantal delen uit Mertons macrotheorie zich toch op het micro- en mesoniveau situeren – zowel individueel gedrag als het gedrag van groepen (bijvoorbeeld de 'lagere' sociale klasse) wordt verklaard aan de hand van maatschappelijke structuren - zorgde voor verwarring. Bovendien bemoeilijkte dit empirische toetsing van de theorie, temeer omdat men in die periode nog niet vertrouwd was met multilevel technieken (Baumer, 2007; Farnworth & Leiber, 1989; Kornhauser, 1978; Rovers, 1997).

Tot slot vormt ook de beperkte uitwerking van mechanismen die het verband tussen anomie op het maatschappelijke niveau en individueel delinquent gedrag bewerkstelligen, een kritiek punt. In dit hoofdstuk werd reeds enkele keren aangehaald hoe Merton (1938) niet expliciteerde waarom sommige individuen in een anomische situatie wél en andere individuen niet op innovatieve wijze reageren. Hij formuleert een aantal sociale condities en een aantal gedragsuitkomsten, maar laat na het proces te beschrijven waarmee het ene tot het andere leidt (Rovers, 1997; Farnworth & Leiber, 1989). Het bestaan van deze 'black box', waarin de mechanismen die het verband tussen anomie en delinquentie bepalen in het ongewisse blijven, vormt een van de zwaarste knelpunten in Mertons theorie. Later zal Agnew dan ook zijn uiterste best doen om bij de ontwikkeling van zijn eigen straintheorie deze kritiek te overstijgen (zie hoofdstuk 2).

2.2. Methodologische kritiek

Met de opkomst van de zelfrapportagemethodologie kwamen ook de theorieën van Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) sterk onder druk te staan. Hun theorieën zijn gestoeld op de idee dat ongelijkheid in een naar middenklasse normen georganiseerde maatschappij dé oorzaak van delinquentie vormt. Ze gaan ervan uit dat de samenleving minder (legitieme) kansen biedt aan individuen uit 'lagere' sociale klassen, waardoor precies deze individuen meer delinquentie zullen plegen. Deze idee lag in de lijn van bevindingen uit de officiële criminaliteitscijfers, zoals de politiestatistieken, waaruit over het algemeen naar voor komt dat delinquentie zich vaker onder personen uit de 'lagere' sociale klassen zou voordoen. De opkomst van zelfrapportage vormde echter een aanvulling op de officiële cijfers, op basis waarvan deze idee genuanceerd moest worden. Via zelfrapportage wordt aan de respondenten zelf gevraagd of, en hoeveel, delinquente feiten ze pleegden. Op basis van deze cijfers werd duidelijk dat de link tussen sociale klasse en delinquentie veel zwakker is dan men vanuit de anomietheorie zou veronderstellen (Agnew, 1992;

Agnew, Matthews, Bucher, Welcher & Keyes, 2008; Clinard, 1964; Greenberg, 1977; Hirschi, 1969): ook 'rijke' mensen en personen uit de middenklasse plegen delinquentie. De correlatie tussen sociale klasse en delinquentie in de officiële cijfers zou dan ook een gevolg kunnen zijn van een gediversifieerde politionele activiteit. Doordat personen uit lagere klassen sterker opgevolgd en ook vaker geverbaliseerd zouden worden door de politie, wordt hun delinquent gedrag gemakkelijker ontdekt en hebben zij een grotere kans om in de politiestatistieken terecht te komen.[28] Het sterke verband tussen sociale klasse en delinquentie bleek met andere woorden deels op methodologische implicaties gebaseerd te zijn, wat een cruciaal probleem vormde voor zowel Merton (1938) als voor Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960).

2.3. Empirische kritiek

Ook een aantal andere empirische feiten die uit zelfrapportage onderzoek naar voor kwamen, konden binnen de klassieke anomietheorie niet verklaard worden. Zo strookt bijvoorbeeld het feit dat een groot aantal jongeren de delinquente activiteiten staakt wanneer de volwassenheid aanvangt niet met de anomietheorie (Hirschi, 1969). Op het einde van de adolescentie staat men meestal immers nog geen stap dichter bij de doelen die men wenst te bereiken. Integendeel, op dat moment komen veel jongeren te realiseren dat hun mogelijkheden tot het zich opwerken zeer beperkt zijn. Ook het feit dat er tussen twee delicten vaak een delictloze periode plaatsvindt, kan niet in een klassiek anomieperspectief ingepast worden (Hirschi, 1969). Voorts toonde zelfrapportage onderzoek dat bepaalde variabelen die binnen de klassieke anomietheorie niet aan bod komen, zoals de kwaliteit van familiale relaties, toch een sterke samenhang vertonen met jeugddelinquentie (Agnew, 1985; 1989; Hirschi, 1969) en bleken ook empirische toetsen die zich specifiek richtten op de waarde van 'anomie' in de verklaring van delinquentie slechts zwakke resultaten op te leveren (Edwards, 1992; Farnworth & Leiber, 1989; Quicker, 1974).

Hierbij moet wel de kanttekening gemaakt worden dat niet al deze toetsen op een correcte wijze uitgevoerd werden (Agnew & Passas, 1997). Zo werden originele statements vaak fout geïnterpreteerd of te simplistisch opgevat en werden recentere revisies van de theorie genegeerd (Agnew & Passas, 1997). Het concept 'anomie' werd bijvoorbeeld, in navolging van Hirschi (1969), geoperationaliseerd als de discrepantie tussen educatieve/professionele aspiraties en dito verwachtingen. De resultaten van deze toetsen strookten hoegenaamd niet met de anomietheorieën, integendeel: de grootste kans op delinquentie blijkt net te bestaan wanneer zowel aspiraties als verwachtingen laag zijn. Deze operationalisering doet echter afbreuk aan de complexiteit van de theorie en stemt bovendien niet overeen met de modificaties door Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) (Agnew, 1997b). Anderzijds kan men wel stellen dat deze problemen deels aan onduidelijkheden in de

[28] Idem voor gerechtelijke statistieken: mogelijk hebben personen uit 'hogere' sociale klassen meer middelen ter beschikking om een rechtszaak tot een goed einde te brengen (bijvoorbeeld, meer mogelijkheden tot het aanstellen van een topadvocaat) wat een onderrepresentatie in de gerechtelijke statistieken tot gevolg heeft.

theorieën zelf toegeschreven kunnen worden, wegens de verwarring die bestond met betrekking tot de voornaamste verklarende variabelen.

Tot slot bleek ook meer empirische steun te bestaan voor alternatieve etiologische kaders, meer bepaald voor het sociale bindingen- en het differentiële associatieperspectief. Dit enerzijds omdat de operationalisering van de centrale concepten uit deze theorieën minder ambigu is, waardoor ze gemakkelijker te toetsen zijn. Zo wordt de impact van differentiële associatie bijvoorbeeld vrij eenvoudig gemeten als het in contact staan met delinquente anderen[29], terwijl het meten van 'het niet kunnen bereiken van maatschappelijke doelen' (Merton, 1938; Cloward & Ohlin, 1960) en/of het 'niet kunnen verdienen van status of respect' (Cohen, 1955) veel minder eenduidig is. Anderzijds wordt het merendeel van het etiologisch onderzoek sinds de introductie van de zelfrapportagemethode traditioneel op adolescentensteekproeven uitgevoerd[30], een populatie waarin zowel processen van verzwakte banden met conventionele anderen (zoals ouders), het opzoeken van delinquente vrienden als het plegen van delinquentie in sterkere mate voorkomen dan in de rest van de populatie (de Wit, Slot & van Aken, 2004). Al deze ontwikkelingen leidden ertoe dat de anomietheorie sterk aan populariteit inboette. Meer nog, verschillende criminologen verklaarden de anomietheorie in al zijn vormen resoluut voor dood (Agnew & Passas, 1997).

3. PARADIGMAVERSCHUIVING: VAN DADER NAAR OMGEVING

Niet alleen de anomietheorie kwam in de problemen: in de jaren 1980 kwam de gehele etiologische criminologie onder druk te staan, dit omwille van een crisis in de beleidsmatige aanpak van delinquentie. In de jaren 1950 en 1960 vierde de welvaartsstaat hoogtij. In haar ambities om de 'American Dream' voor iedereen waar te maken, leverde de overheid extra inspanningen voor de groepen die door de anomietheorie geviseerd werden. De 'War on Poverty' die in de jaren 1960 door de Amerikaanse presidenten Kennedy en Johnson uitgedragen werd, wordt dan ook sterk met de anomietheorieën geassocieerd (Agnew & Brezina, 2010).[31]

De verbeterde economische en sociale condities bleken echter geen reducerend effect op criminaliteit te hebben: in de jaren 1970 moest men vaststellen dat de

[29] Hoewel de laatste jaren steeds meer benadrukt wordt dat ook het toetsen van de impact van delinquente vrienden niet zo eenvoudig is als men dacht. Zo is het bijvoorbeeld niet evident om uit een correlatie tussen zelfgerapporteerde delinquentie en het hebben van delinquente vrienden af te leiden of vrienden het delinquent gedrag van het individu beïnvloeden (cf. differentiële associatie) dan wel dat delinquente jongeren meer geneigd zijn elkaar op te zoeken als vriend. Bovendien zouden jongeren die zelf delinquentie plegen meer geneigd zijn dit gedrag te projecteren op hun vrienden, waardoor zij in een vragenlijst gemakkelijker zullen aanduiden dat hun vrienden ook feiten plegen (Weerman & Bijleveld, 2007).

[30] Zelfrapportage studies zijn immers het meest geschikt voor onderzoek bij schoolgaande jongeren: deze respondenten zijn het gemakkelijkst te bereiken en het minst gevoelig voor sociale wenselijkheidseffecten (Goethals, 2001).

[31] Zo klopte Robert Kennedy bijvoorbeeld bij Cloward en Ohlin aan met de vraag tot assistentie bij het ontwikkelen van een nieuw federaal beleid met betrekking tot jeugddelinquentie. Deze samenwerking mondde uit in een actieprogramma gebaseerd op onderwijs, het creëren van werkgelegenheid en dienstverlening aan individuen en gezinnen. De krijtlijnen van dit programma werden vastgelegd in de 'Juvenile Delinquency Prevention and Control Act' van 1961 (Vold, Bernard & Snipes, 2002).

criminaliteitscijfers niet gedaald waren. Daarbovenop werd vanuit de praktijk gesignaleerd dat politionele activiteiten geen invloed hadden op de delinquentiegraad en dat gevangenissen in plaats van instituten tot verbetering eerder 'broeihaarden' van recidivisme waren (Young, 1988).[32] Deze vaststellingen hadden tot gevolg dat de beleidsmatige modellen tot de aanpak van delinquentie – en bij uitbreiding de etiologische verklaringskaders waarop ze gebaseerd waren - steeds meer in vraag gesteld werden (Hebberecht, 2003): men kreeg het idee dat 'niets werkt' in de aanpak van delinquentie.

Deze idee leidde ertoe dat o.a. in de Angelsaksische landen op politiek vlak een strikt 'law and order' beleid, of een aanpak van harde repressie, gevoerd werd. In 1979 kwam Margaret Thatcher aan de macht in het VK, terwijl in 1980 Ronald Reagan verkozen werd tot president van de VS. Zij zetten allebei de aanpak van criminaliteit uitdrukkelijk op de politieke agenda en baseerden hun justitieel beleid op de pijlers van afschrikking en retributie. Deze politieke focus had zijn weerslag op de wetenschappelijke doelstellingen in deze landen: deze gleden weg van het onderzoek naar de bredere sociale oorzaken van delinquentie. In de plaats daarvan werd delinquentie bestudeerd als een gebeurtenis die slechts onder bepaalde situationele condities tot stand kan komen. In het VK werd door o.m. Ron Clarke en zijn collega's van het Britse Home Office het concept 'situationele preventie' in de Britse criminologie geïntroduceerd: ze legden zich toe op het uitwerken van preventieve maatregelen die gericht zijn op het indijken van de situationele *gelegenheid* tot het plegen van delinquentie (Hough, Clarke & Mayhew, 1980). In de plaats van te proberen daders en/of mogelijke daders bij te sturen, richtte men zich op situationele preventieve maatregelen zoals het voorzien van straatverlichting in donkere steegjes, het installeren van camerabewaking, enz. (Young, 1988).

Ook in de VS verschoof de aandacht van dader naar omgeving. Het is tegen deze achtergrond dat Cohen & Felson (1979) hun 'routine activities theory' uitwerkten. Hierin omschrijven ze delinquentie als een gebeurtenis die slechts tot stand kan komen wanneer aan alle drie de volgende voorwaarden voldaan is: (1) een gemotiveerde dader (2) komt een geschikt doelwit tegen (3) op een plaats waar zich geen bewaking of situationele controle voordoet. Personen van wie de 'routine activiteiten' – dit zijn activiteiten die op regelmatige basis gesteld worden - hen vaker in zo'n situaties brengen, lopen een grotere kans om dader of slachtoffer van een delict te worden. Aan de hand van deze theorie trachtten Cohen & Felson (1979) de stijgende delinquentietrend die zich sinds de tweede Wereldoorlog aftekende, te verklaren. Zij stelden dat de dagelijkse activiteiten van de Amerikaanse burgers in die mate veranderden dat de beschreven constellatie van dader, doelwit en afwezigheid van bewaking zich steeds vaker voordeed, wat verhoogde delinquentiecijfers in de hand zou werken. Later zal ook Agnew (2006a), omwille van

[32] Wanneer men de statistieken van Eurostat consulteert, ziet men dat delinquentie tussen 1950 en 1990 voor vrijwel alle landen die het registreerden sterk toenam (gegevens van België bestaan niet voor deze periode). De cijfers van de VS verviervoudigen tussen 1960 en 1990 (geen cijfers van 1950 beschikbaar); de cijfers van Engeland en Wales vertienvoudigen tussen 1950 en 1990 (op basis van politiecijfers, de verschillen vallen mogelijk deels toe te schrijven aan een intensievere politiepraktijk, een efficiëntere registratie en/of een algemene toename in de bevolking) (Eurostat, 2011).

de toenemende populariteit van de situationele theorieën, de blootstelling aan situaties die meer gelegenheid bieden tot het plegen van delinquentie in GST mee in rekening brengen (zie hoofdstuk 2).

4. EVOLUTIE NAAR EEN THEORIE VAN INDIVIDUELE STRAIN

Zowel in het VK als in de VS had men dus weinig aandacht meer voor de dader in de verklaring van delinquentie. Men ging ervan uit dat iedereen een potentiële dader is, en dat het bijgevolg efficiënter is de gelegenheid tot het plegen van feiten in te perken. Gezien de Angelsaksische criminologen in deze periode steeds de voortrekkers van etiologisch onderzoek waren, bracht deze tendens een algemene stagnatie van de etiologie met zich mee.

Toch werden in de marge van de criminologie nog steeds sporadische pogingen ondernomen om het gedachtegoed van Merton nieuw leven in te blazen. Vooral de kritiek dat ook middenklasse jongeren delinquentie plegen, werd hierbij in acht genomen, waartoe definitief afgestapt werd van de focus op structurele oorzaken van delinquentie. In de plaats daarvan vertrok men vanuit de idee dat de jongerencultuur gedomineerd wordt door het hier en nu. Jongeren hechten vooral belang aan niet-educatieve korte termijndoelen zoals populariteit bij hun leeftijdsgenoten, plezier, sportieve prestaties, enz. (Agnew, 1984; Coleman, 1961; Greenberg, 1977; Quicker, 1974). De frustraties die ze ervaren resulteren bijgevolg vooral uit onmiddellijke omstandigheden, ongeacht de sociale positie van hun gezin. Het is het niet kunnen bereiken van de bovengenoemde korte termijndoelen die volgens deze auteurs een cruciale 'strain' vormt die tot delinquentie zal leiden. Dit verklaart waarom empirisch onderzoek naar de anomietheorie weinig opleverde: dit was immers uitsluitend op lange termijndoelen gericht (Agnew, 1985). Het was tegen deze achtergrond dat Agnew in het kader van zijn doctoraat (1978-1980) een 'revised strain theory' uitwerkte, waarin hij een nieuwe vorm van strain - nl. strain als de aversie die ontstaat uit een pijnlijke situatie - accentueert.

Naast de etiologische evoluties en de bredere maatschappelijke tendensen die zich in deze periode afspeelden, hebben echter ook Agnews persoonlijke ontwikkelingen en cruciale levensgebeurtenissen een belangrijke stempel op GST gedrukt. Agnew (2011:137) erkent deze invloeden zelf: "*[…] crime theories are ongoing creations, reflecting the particular experiences as well as the strenghts and weaknesses of their creators*". Dit is niet in het minst het geval met zijn eigen werk rond straintheorie. Daarom worden deze persoonlijke invloeden, alvorens in te gaan op de 'revised strain theory', kort toegelicht.

4.1. Agnews toevallige introductie in de criminologie

De basis voor Agnews interesse in de anomie- en straintheorieën ontwikkelde zich reeds in zijn jeugd, die hij in het Atlantic City (New Jersey, VS) van de jaren 1950-1960 doorbracht (Agnew, 2011). Tijdens zijn opgroeien werd de stad, vroeger een

succesvol vakantieoord, gekenmerkt door vergane glorie. De sterkere inburgering van de auto als vervoersmiddel alsook de intrede van toeristische vluchten hadden ervoor gezorgd dat het aantal vakantiegangers, de voornaamste bron van inkomsten van de stad, sterk was afgenomen. Deze achteruitgang had tot gevolg dat de stad aan economisch verval ten prooi was gevallen. Bovendien bestond er ook een sterke sociale heterogeniteit: Atlantic city werd onder meer bevolkt door blanken, Afro-amerikanen en Puerto Ricanen, groepen waartussen een scherp antagonisme bestond. In combinatie met de wezenlijke armoede droeg deze heterogeniteit bij tot hoge criminaliteitsratio's en conflict. Agnew, die opgroeide in een van de armste wijken van de stad – zijn wijk werd in de volksmond 'the Inlet' (vrij vertaald: 'de uithoek') genoemd - werd dus van kindsbeen af geconfronteerd met maatschappelijke verdeling, armoede en de sociale problemen die eruit voortvloeien. Deze omstandigheden maakten dat hij, op het moment dat hij Atlantic City verliet om naar de Rutgers University (New Jersey, VS) te gaan, reeds een sterke interesse had in de invloed van de sociale omgeving op het individu.[33] Toen hij aan de universiteit een introductiecursus sociologie volgde, werd hij dan ook meteen begeesterd door deze discipline en besloot zich er verder in te specialiseren (Agnew, 2011).

Na het behalen van een bachelordiploma sociologie, trok hij naar de University of North Carolina (VS), waar hij een masterstudie in sociale psychologie aanving. Tijdens deze studie ontwikkelde Agnew een sterke interesse in het werk van Durkheim: zijn masterproef was volledig gebaseerd op Durkheims ideeën. Ook voor zijn doctoraatsstudie werd hij sterk door Durkheim geïnspireerd: vertrekkende vanuit diens werk omtrent individualisme, was Agnew van plan om in zijn doctoraatsonderzoek de impact van sociale factoren op creativiteit te onderzoeken. Echter, toen het laatste jaar van zijn onderzoeksmandaat aanbrak, had hij hiervoor nog steeds geen gepaste databank gevonden, waardoor hij onder grote stress kwam te staan. Een collega-student wees hem ten slotte op het bestaan van de Youth in Transition databank.[34] Deze databank bevatte weliswaar geen gegevens over creativiteit, maar wel over gerelateerde concepten als onafhankelijkheid, autonomie, enz. Daarnaast omvatte deze databank een aantal delinquentievariabelen.

Agnew ging op zoek naar een onderwerp waarbij hij gebruik zou kunnen maken van deze data, en begon zich te verdiepen in delinquentieliteratuur (Agnew, 2011). Zo nam hij onder meer de werken van Merton (1938), Cohen (1955), Cloward & Ohlin (1960), Hirschi (1969) en Kornhauser (1978) ter hand. Zijn onmiddellijke fascinatie voor de anomie- en strainliteratuur was niet verwonderlijk, gezien deze nauw aansloot bij zijn jeugdervaringen en zijn hieruit voortgevloeide interesses. Enerzijds werd hij van zijn stuk gebracht door het zwakke empirische bewijs voor de anomietheorieën en de scherpe kritieken waarmee ze af te rekenen kregen.

[33] Zijn eerste 'sociologische' paper schreef hij zelfs al toen hij nog naar de middelbare school ging. Deze paper handelde over de wijze waarop factoren als etniciteit en sociale klasse iemands schoolresultaten beïnvloeden (Agnew, 2011).

[34] De 'Youth in Transition' data werden door het Instituut voor Sociaal Onderzoek van de Universiteit van Michigan (VS) verzameld. Deze databank bevat gegevens van 1628 jongens die vanaf het vijfde leerjaar acht jaar lang gevolgd worden (vijf waves).

Anderzijds vond hij in de literatuur ook de teksten van Greenberg (1977), Quicker (1974) en Coleman (1961) terug, die de rol van sociaalpsychologische strain i.p.v. anomie benadrukken. Het zijn deze laatste teksten die Agnew op het idee brachten dat de klassieke anomietheorieën zich mogelijk op de verkeerde factoren concentreerden; dat de factoren die het sterkst samenhangen met delinquentie zich wellicht veeleer in de onmiddellijke omgeving van het individu voordoen (Agnew, 2011). Studie van stress- en agressieliteratuur bracht hem tot het conceptualiseren van een nieuw type van strain, nl. strain als de onmogelijkheid om aan een pijnlijke situatie te ontsnappen. Dit nieuwe straintype vormt de basis van de 'revised strain theory' die hij in het kader van zijn doctoraatsstudie ontwikkelde (Agnew, 1985). Hoewel Agnew zijn theorie later zal uitbreiden naar alle leeftijdsgroepen, is deze 'revised strain theory' vooralsnog uitsluitend gericht op het verklaren van jeugddelinquentie.

4.2. Agnews 'revised strain theory'

In de 'revised strain theory' wordt ervan uitgegaan dat jongeren niet alleen korte termijndoelen proberen waar te maken, maar ook onaangename situaties proberen te vermijden. Het blootgesteld worden aan een aversieve situatie waaruit men niet onmiddellijk kan ontsnappen, wordt door Agnew mee onder de noemer van 'strain' geplaatst. Daarnaast introduceert hij negatieve emoties als doorslaggevende elementen in het tot stand komen van delinquent gedrag. Jongeren plegen delinquentie om de negatieve emoties die door de aversieve situatie veroorzaakt worden, te doen stoppen of eraan te ontsnappen. Zo kan een jongere bijvoorbeeld weglopen[35] om aan een pijnlijke thuissituatie te ontkomen, of diefstal plegen om financiële afhankelijkheid van de ouders te reduceren. Wanneer ontsnapping niet mogelijk is, bestaat de kans dat de jongere de bron van strain in woede aanvalt om frustraties af te reageren. Agnew (1985) kijkt dus niet louter naar de instrumentele functie van delinquentie, hij benadrukt dat delinquentie ook een emotionele functie kan hebben.

Op basis van de 'Youth in Transition' data kan Agnew (1985) deze assumpties ook empirisch toetsen en hij stelt vast dat aversieve situaties daadwerkelijk significant aan delinquent gedrag gerelateerd zijn. Daarnaast beargumenteert hij dat zijn gereviseerde theorie tegemoet komt aan een aantal belangrijke empirische kritieken op de klassieke anomietheorie. Zo kan de 'revised strain theory' ook delinquentie door jongeren uit de 'middenklasse' verklaren. Middenklasse jongeren worden immers eveneens geconfronteerd met aversieve situaties waar ze niet aan kunnen ontsnappen. Bovendien past ook de afname van delinquentie aan het einde van de adolescentie in deze theorie: na de adolescentie krijgt men meer legale mogelijkheden om aan aversieve school- en/of thuissituaties te ontsnappen. Men is

[35] Agnew baseert zich voor de afbakening van het begrip 'jeugddelinquentie' voornamelijk op de Amerikaanse jeugdwetgeving. Zo wordt weglopen van huis door minderjarigen door nagenoeg alle Amerikaanse staten officieel verboden, met uitzondering van Georgia, Idaho, Kentucky, Nebraska, South Carolina, Texas, Utah, West Virginia en Wyoming. Dit komt overeen met de brede definitie van jeugddelinquentie die in dit onderzoek gehanteerd wordt, waarbij ook statusdelicten als 'jeugddelinquentie' beschouwd worden (zie algemene inleiding, deel 4).

bijvoorbeeld niet meer schoolplichtig, men kan het ouderlijke huis verlaten en/of men kan materiële tekortkomingen aanpakken door zelf te gaan werken. Ten slotte sluit de gereviseerde theorie ook variabelen in die empirisch sterk aan delinquentie gerelateerd zijn maar die in de klassieke anomietheorie over het hoofd gezien werden, zoals de kwaliteit van gezinsrelaties. Ook ruzies in het gezin kunnen immers als aversieve situaties, of 'strain', beschouwd worden (Agnew, 1985).

4.3. Van een 'revised' naar een 'general' strain theory

Tijdens de jaren 1990 bleef Agnew actief verder bouwen aan zijn straintheorie om deze steeds te verbeteren. Hiertoe kreeg hij voldoende ruimte op de Emory University (Atlanta, VS) waar hij na het behalen van zijn doctoraatsdiploma aangesteld werd als criminoloog. Hij was de enige criminoloog op zijn departement, wat enerzijds een nadeel was – zelf was hij immers ook niet criminologisch geschoold waardoor hij soms maar enkele bladzijden op zijn studenten vooruit was in de cursus – maar anderzijds ook voordelen met zich meebracht. Deze positie zorgde immers voor vrijheid bij het ontwikkelen van zijn GST, en de contacten met universitairen die vooral gespecialiseerd waren in andere vakgebieden leverden aan zijn theorie een interdisciplinaire meerwaarde (Agnew, 2011). Agnews inspanningen werden in de VS met grote interesse gevolgd, wat onder meer blijkt uit de vele empirische onderzoeken die uitgevoerd werden om de nieuwe modificaties van de theorie te toetsen (voor een overzicht, zie appendix A). Agnew probeerde zoveel mogelijk rekening te houden met de bevindingen uit deze onderzoeken, waardoor zijn theorie op tien jaar tijd nog een sterke evolutie kende.

Deze evolutie bestond vooral uit het expliciteren van de mechanismen die het verband tussen strain en delinquentie bewerkstelligen, waartoe hij voornamelijk processen uit andere delinquentietheorieën – zoals o.m. de theorieën van sociale bindingen en differentiële associatie - integreerde. Agnew erkende de empirische steun die voor de processen uit deze theorieën bestond. Hij zag dan ook in dat een 'zuivere' strainuitleg wellicht geen afdoende verklaring kan bieden voor delinquentie en ging na hoe deze andere processen met strainvariabelen gecombineerd kunnen worden, om zo tot een meer 'algemene' delinquentietheorie te komen.

5. BESLUIT

Dat de anomie- en straintheorieën een lange geschiedenis kennen waarin ze een sterke evolutie doormaakten, werd in dit hoofdstuk duidelijk. In de eerste plaats kon vastgesteld worden dat elke nieuwe modificatie van de anomietheorie een *verenging* van het explanandum van de theorie met zich meebracht. Daar waar Durkheim menselijk delinquent gedrag analyseert als een fluctuerend concept, zonder er enige normatieve betekenis aan toe te kennen, ontwikkelt Merton een theorie die zich uitdrukkelijk richt op delinquentie als het overtreden van de door de (Amerikaanse) samenleving voorgeschreven regels. Cohen, Cloward en Ohlin nemen deze normatieve benadering over en definiëren delinquentie nog specifieker als straatcriminaliteit gepleegd door jonge boefjes uit de lagere sociale klasse. Uit het

volgende hoofdstuk zal blijken dat Agnew dit explanandum in zijn GST weer opentrekt. Hoewel hij zich in zijn revised strain theory nog overwegend richt op het verklaren van 'typische' adolescentiedelinquentie, heeft hij de bedoeling om met GST alle vormen van delinquentie te kunnen verklaren.

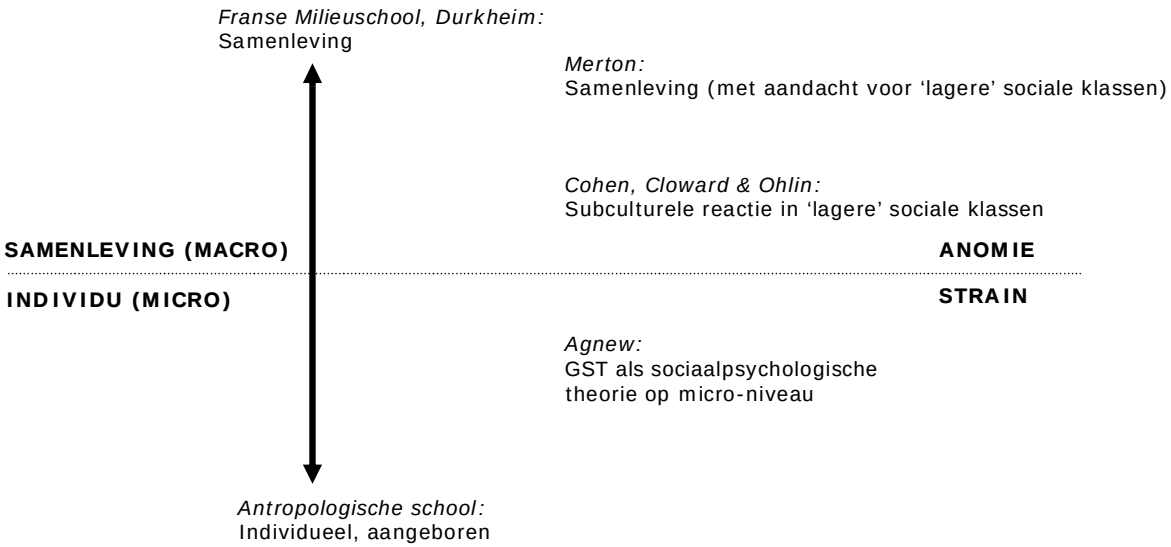

Figuur 1.3. Van een samenlevings- naar een individueel gerichte theorie

In de tweede plaats werd aan de hand van deze geschiedenis duidelijk hoe de klassieke anomietheorie als een structurele samenlevingstheorie evolueerde naar een straintheorie waarin steeds meer aandacht bestond voor individuele invloeden (zie figuur 1.3).[36] Durkheim (1893a; 1894a; 1897) werkte overwegend sociale invloeden en dynamieken uit. Ook Mertons (1938) theorie is in eerste instantie een structurele theorie, waarin 'een ontwrichte samenleving' als oorzaak van delinquentie naar voor geschoven wordt. Merton veroorzaakt echter verwarring door ook verschillende individuele reacties te formuleren zonder te verduidelijken hoe deze aan de structurele oorzaak van delinquentie gelinkt kunnen worden. Cohen (1955) en Cloward en Ohlin (1960) trachten aan deze tekortkoming tegemoet te komen, waarbij ze delinquentie verder uitwerken als een groepsreactie op een geblokkeerde kansenstructuur in de samenleving. Ze koppelen Mertons basisideeën aan de differentiële associatiemechanismen die uitgewerkt werden door Sutherland (1947) om uit te leggen hoe structurele beperkingen het individu ertoe kunnen brengen de normen van de dominante cultuur te verwerpen en samen met gelijkgezinden eigen,

[36] Pas vanaf de jaren 1990 bestond hernieuwde aandacht voor anomie op het structurele niveau, onder meer door Messner en Rosenfeld (1994; 2006). Net als Merton voeren zij de hedendaagse Amerikaanse maatschappij op als schoolvoorbeeld van een ontwrichte, anomische samenleving waarbij ook zij materiële doelen centraal plaatsen. Doch, zij breiden het toepassingsgebied van de theorie uit naar alle lagen van de bevolking door het strainconcept nog sterker vanuit een structurele invalshoek te benaderen, waarbij ze de nadruk op de werking van sociale instituties plaatsen. In hun 'American dream theory' beargumenteren ze meer bepaald dat de link tussen anomie en delinquent gedrag nog versterkt wordt door de algemene afgezwakte institutionele controle waarmee de Amerikaanse samenleving te kampen heeft. Niet-economische controlesystemen verzwakken en worden ondergeschikt aan de vrijemarkteconomie, die als enige controlestructuur overblijft. Deze maatschappij creëert bijgevolg individuen die materiële doelen nastreven *"by all means necessary"* (Messner & Rosenfeld, 2006:130), inclusief illegale middelen.

delinquentietolerante normen te creëren (Agnew & Passas, 1997). De grootste transformatie vond echter pas plaats na de jaren 1970-1980. In deze periode kende de anomietheorie zo'n zware crisis, dat auteurs bij het uitwerken van nieuwe modificaties van de theorie helemaal afstapten van de idee van structurele invloeden op delinquent gedrag. In deze revisies staat strain als individuele ervaring centraal.

Een jonge onderzoeker die zich op dit gedachtegoed stortte, was Robert Agnew: geen *pur sang* criminoloog, maar een socioloog die door een aaneenschakeling van toevalligheden in het criminologische onderzoeksdomein terecht kwam. Zijn interdisciplinaire achtergrond maakte een creatieve kijk op het strainperspectief mogelijk, waardoor hij kwam te realiseren dat een pure strainverklaring niet afdoende is in de verklaring van delinquentie. Bij de ontwikkeling van GST zal hij dan ook allerhande invloeden uit aangrenzende theorieën en wetenschapsdomeinen integreren, dit om zijn theorie zo scherp mogelijk te stellen.[37] De structurele rol van de samenleving, die in de klassieke anomietheorie zo belangrijk was voor de verklaring van delinquentie, wordt in GST sterk gereduceerd. In de plaats daarvan zoekt Agnew de oorzaken van delinquentie in de directe omgeving van het individu, zo zal blijken uit het volgende hoofdstuk.

[37] Hierbij had hij ook opnieuw aandacht voor aangeboren kenmerken, die in de klassieke anomietheorie als irrelevant beschouwd werden. Op de invloed van aangeboren en/of persoonlijkheidsfactoren wordt in dit proefschrift echter niet ingegaan.

Hoofdstuk 2. General Strain Theory als een geïntegreerde theorie voor (jeugd)delinquentie

1. NEGATIEVE INTERACTIES MET DE ONMIDDELLIJKE OMGEVING STAAN CENTRAAL

De basisgedachte uit GST wordt mooi geïllustreerd door een kenmerkend citaat van Agnew (2004:38)*: "if you treat people badly, they may become upset and respond with crime […]"*. Negatieve interacties met de onmiddellijke sociale omgeving staan centraal in GST; het is maar wanneer het individu zich slecht behandeld voelt, dat er sprake is van strain. Deze interacties kunnen enerzijds in strikte zin geïnterpreteerd worden, als een relatie tussen het individu en de anderen. Anderen kunnen (1) verhinderen dat persoonlijke doelstellingen verwezenlijkt worden, (2) een positieve stimulus wegnemen en (3) een negatieve stimulus veroorzaken.[38] Anderzijds is het ook mogelijk deze interacties in ruime zin te interpreteren, als een relatie tussen het individu en zijn omgeving in het algemeen. Hoewel Agnew in de meeste van zijn publicaties een interpretatie in strikte zin hanteert, als *"relationships in which others are not treating the individual as he or she would like to be treated"* (Agnew, 1992:50; Agnew, 1996:149; Agnew, 1997a:103) of *"all situations in which individuals feel they are being treated badly"* (Agnew, 1995a:116); komt een ruime interpretatie ook voor, zoals *"events or conditions that are disliked by individuals"* (Agnew, 2006a:4).[39] In beide gevallen spelen echter rechtvaardigheidsgevoelens een cruciale rol: het is maar wanneer men het gevoel krijgt dat zich in de interacties met anderen/de omgeving onnodige ongelijkheden voordoen, dat bij het individu een gevoel van strain zal ontstaan (Agnew, 1996).[40]

2. HET VERBAND TUSSEN STRAIN EN DELINQUENTIE

2.1. Het openen van de 'black box'

In het historisch overzicht werd beargumenteerd dat Agnew een sterk belang hecht aan het expliciteren van de sociale mechanismen die het ervaren van strain en het plegen van delinquentie met elkaar verbinden. Sociale mechanismen geven aan *hoe* twee sociale fenomenen aan elkaar gerelateerd zijn: op theoretisch vlak situeren ze zich op een niveau tussen een loutere beschrijving en een universele verklaring van een fenomeen (Hedström & Swedberg, 1996). Hierbij kunnen twee afzonderlijke types onderscheiden worden, nl. mediërende en modererende mechanismen. Mediërende mechanismen geven op een tussenniveau aan via welke weg de onafhankelijke variabele X tot uitkomst Y leidt. In dit scenario is X onrechtstreeks aan Y gerelateerd: X leidt tot M, en M leidt op zijn beurt tot Y (zie figuur 2.1) (visuele voorstelling gebaseerd op o.m. Mortelmans & Dehertogh, 2007; Op de Beeck,

[38] De eerste bron van strain, het niet kunnen bereiken van doelen, resulteert uit de klassieke anomietheorie. De andere twee bronnen van strain nam Agnew over uit de stressliteratuur.
[39] Hoewel men hierbij zou kunnen argumenteren dat de meeste negatieve 'gebeurtenissen en condities' aan anderen toegeschreven kunnen worden, is dat niet noodzakelijk waar. Zo zouden ook ziekte, natuurfenomenen, maatschappelijke gebeurtenissen, enz. onder de noemer van 'strain' geplaatst kunnen worden.
[40] In overeenstemming met Cohen (1955; 1965) benadrukt Agnew strain als een *relatief* concept.

Pauwels & Put, 2012; Pauwels & Hardyns, 2010). Op empirisch vlak kunnen mediërende invloeden getoetst worden door na te gaan in welke mate een verband wegverklaard wordt door een derde variabele. Dit betekent concreet dat het verband tussen X en Y zal *verkleinen of verdwijnen* wanneer M in de analyse opgenomen wordt (Baron & Kenny, 1986).

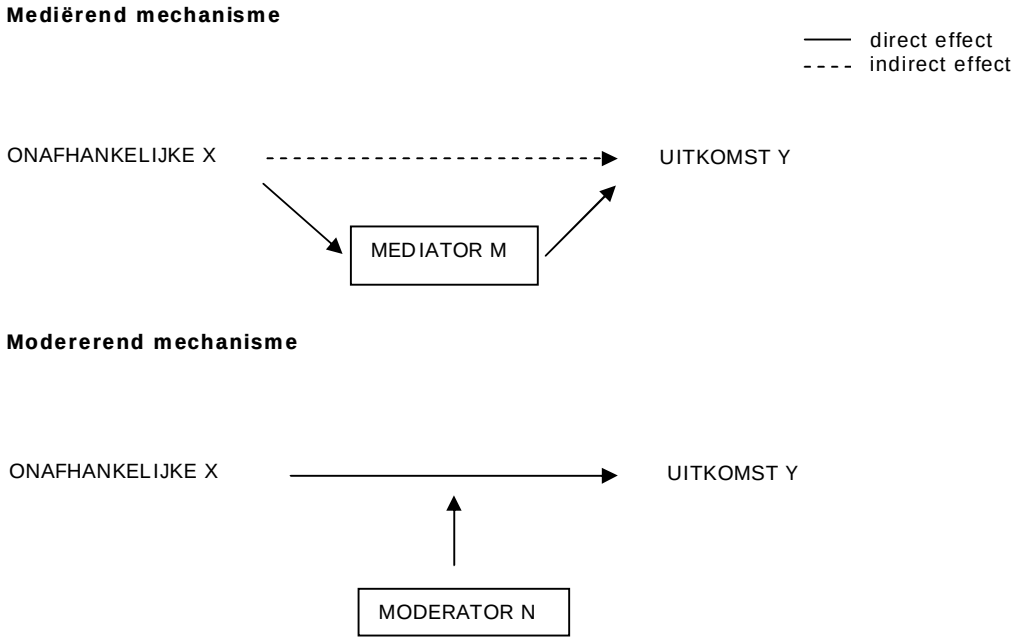

Figuur 2.1. Mediërend en modererend mechanisme

Modererende mechanismen daarentegen verklaren waarom de onafhankelijke variabele X in de ene situatie tot uitkomst Y leidt, maar in een andere situatie tot uitkomst Z. Er bestaat een rechtstreeks verband tussen X en Y, maar dit verband bestaat enkel onder bepaalde condities (zie figuur 2.1). Op empirisch vlak betekent dit dat de interactie tussen de onafhankelijke variabele en de moderator significant is in de verklaring van de afhankelijke variabele. Figuur 2.1 laat duidelijk zien dat de interpretatie van deze mechanismen niet gelijkgesteld kan worden: een mediator veroorzaakt het verband tussen X en Y, een moderator bepaalt de condities waarbinnen een rechtstreeks verband tussen X en Y kan bestaan. Wel is het mogelijk beide effecten in één en dezelfde studie te toetsen (Baron & Kenny, 1986).

Ook in GST komen beide mechanismen aan bod. Enerzijds formuleert Agnew een aantal mediërende mechanismen, waarbij strain fungeert als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie. Strain is met andere woorden indirect aan delinquent gedrag gerelateerd; het werkt invloeden in de hand die op hun beurt rechtstreeks met delinquentie verband houden. Anderzijds worden in GST ook een aantal modererende mechanismen beschreven, waarbij wél een rechtstreeks verband tussen strain en delinquentie verondersteld wordt. De modererende variabelen bepalen de condities die maken dat men bij het ervaren van strain overgaat tot een

delinquente dan wel een legitieme copingstrategie. Hoewel deze twee mechanismen in feite zo verschillend zijn dat ze GST bijna in twee afzonderlijke theorieën zouden kunnen verdelen, worden ze toch door Agnew gekaderd binnen het algemene, overkoepelende framework van GST.

In beide mechanismen spelen de negatieve emoties die door strain uitgelokt worden, een centrale rol. Het zijn deze negatieve emoties – zoals woede, frustratie, jaloezie, depressie en angst – die maken dat zich bij het individu de behoefte van een corrigerende actie opdringt: men wil de negatieve emotionele toestand waarin men zich bevindt ongedaan maken en zich terug goed voelen. Zo'n *corrigerende actie* kan enerzijds bestaan uit het plegen van delinquentie, anderzijds kan dit ook gedrag inhouden dat pas op langere termijn een verhoogd risico op delinquentie met zich meebrengt.

2.2. Strain als een rechtstreekse motivatie voor delinquentie

In de eerste plaats kan een corrigerende actie een onmiddellijke delinquente reactie inhouden. In dat geval vormt de ervaring van strain een rechtstreekse motivatie tot het plegen van delinquentie. Agnew groepeert de verschillende corrigerende acties die mogelijk zijn als antwoord op strain in drie copingstrategieën: cognitieve, emotionele en gedragsmatige strategieën (Agnew, 1996, 2001). Cognitieve coping heeft betrekking op het herinterpreteren van objectieve stressoren. Men bekijkt de situatie vanuit een andere invalshoek, waardoor de zaken vaak minder erg blijken te zijn dan men aanvankelijk dacht (Agnew, 2006a). Zo kan iemand die zijn werk verliest bijvoorbeeld besluiten meer tijd te investeren in zijn gezin, of concluderen dat het verlies van de job eigenlijk wel gelegen komt omdat men nu eindelijk die verre reis kan maken waar men al zo lang van droomde. Cognitieve coping zal nooit tot delinquent gedrag leiden. Het gaat hier slechts om een cognitieve aanpassing waar geen daadwerkelijke handelingen bij komen kijken.

Wie voor een gedragsmatige strategie opteert, zal de bron van strain proberen te elimineren, te ontvluchten of - wanneer beide opties onmogelijk zijn - op zijn minst vergelding trachten te zoeken voor het aangedane leed. Gedragsmatige coping kan bijvoorbeeld een gewelddadige actie inhouden, waarbij men diegene die de strain veroorzaakte, aanvliegt. Echter, niet alle gedragsmatige strategieën houden noodzakelijk delinquent gedrag in. Zo zou men bijvoorbeeld naar aanleiding van een afgesprongen relatie – een strain die onder de categorie 'wegnemen van een positieve stimulus' valt - kunnen besluiten met de (ex-)partner te onderhandelen over manieren waarop men de relatie opnieuw kan doen werken, wat ook als een gedragsmatige strategie gecategoriseerd zou worden. Emotionele coping, ten slotte, heeft betrekking op het verminderen of volledig doen verdwijnen van de negatieve emoties die verbonden zijn met de strain. Hoewel in GST bij het bespreken van emotionele coping vooral drug- en alcoholgebruik benadrukt wordt, kunnen bijvoorbeeld ook het volgen van een relaxatietherapie, het opbellen van een vriend voor emotionele steun of het leveren van een lichamelijk zware inspanning om frustraties te ontladen als emotionele copingstrategieën beschouwd worden.

Zowel gedragsmatige als emotionele strategieën houden dus delinquente en niet-delinquente gedragingen in (Agnew, 1996, 2001). Het verschil tussen deze strategieën ligt in het doel dat men wenst te bereiken: een gedragsmatige strategie wordt ingezet op de strain zelf, terwijl een emotionele strategie louter gericht is op het wegwerken van de negatieve emoties die men wegens de strain ervaart. Dat ook legitieme strategieën mogelijk zijn, impliceert echter dat niet iedereen die met strain geconfronteerd wordt noodzakelijk met delinquentie reageert. Integendeel, de meeste individuen trachten hun problemen op een legitieme manier aan te pakken. Agnew (2006a) erkent dit, en formuleert een aantal specifieke condities waaronder een verband tussen strain en delinquentie tot stand kan komen. Hij stelt meer specifiek dat de kans op een delinquente copingstrategie het grootst is onder personen die (1) minder probleemoplossende vermogens hebben, (2) niet over een sociaal netwerk beschikken waarop ze bij problemen kunnen terugvallen (zoals de steun van vrienden, familie…), (3) *zwakkere sociale banden hebben, waardoor ze minder te verliezen hebben,* (4) *in contact staan met anderen die delinquentie plegen of die een tolerantere houding ten aanzien van delinquentie hebben* en/of (5) *zich vaker in een situatie bevinden waarin de kosten van delinquent gedrag laag, en de baten hoog zijn* (Agnew, 2006a; 2006b).

2.3. Strain als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie

Naast een rechtstreeks straineffect beschrijft Agnew reeds in zijn eerste GST publicatie ook de mogelijkheid van een onrechtstreekse invloed van strain: *"each type of strain may create a predisposition for delinquency or function as a situational event that instigates a particular delinquent act"* (Agnew, 1992:60). Binnen de idee van een onrechtstreekse straininvloed benadrukt hij (Agnew, 2006a) vooral de chronische of herhaalde ervaring van strain: deze blootstelling vergroot de kans op delinquentie omdat het *andere* criminogene processen instigeert. De herhaalde en/of chronische ervaring van strain zou er meer bepaald toe leiden dat (1) de mogelijkheden en de wil om op een legale manier met problemen om te gaan, verminderen, (2) het individu bepaalde karaktertrekken ontwikkelt die de kans op delinquentie vergroten (bijvoorbeeld de neiging om gemakkelijk kwaad te worden), (3) *sociale banden verzwakken waardoor het individu minder te verliezen heeft bij delinquentie* en (4) *het individu bevriend wordt met delinquente anderen*[41] *via dewelke een tolerante houding ten aanzien van delinquentie gecreëerd wordt* (Agnew, 2006a:39-46). Het is vervolgens net omwille van deze processen dat de kans op delinquentie vergroot.

[41] Agnew (2006a) omschrijft verschillende redenen waarom het meemaken van strain enerzijds de aantrekkingskracht van een delinquente vriendengroep en anderzijds de kans om daadwerkelijk met delinquente leeftijdsgenoten in contact te komen, vergroot. In de eerste plaats herhaalt hij hierbij Cohens (1955) argument dat de onmogelijkheid om op een conventionele manier respect te verdienen de aantrekkingskracht van delinquente leeftijdsgenoten vergroot, omdat men door hen wél gerespecteerd wordt. Daarnaast benadrukt Agnew ook de meerwaarde die een delinquente vriendengroep kan bieden aan jongeren die strain ervaren, o.m. tot het verwezenlijken van materiële doelen, tot steun en geborgenheid aan jongeren die strain in hun gezin meemaakten, tot bescherming aan jongeren die gevictimiseerd werden… als mogelijke redenen waarom strain kan leiden tot het opzoeken van delinquente vrienden. Een volledig overzicht is te vinden in Agnew (2006a: 43-46).

3. SOCIALE BINDINGEN EN LEVENSSTIJLRISICO'S ALS MEDIËRENDE EN MODERERENDE INVLOEDEN

Uit het voorgaande blijkt dat Agnew bij de beschrijving van zowel de modererende als de mediërende mechanismen in GST veel belang hecht aan de sociale banden van het individu. Daarnaast lijken ook de levensstijlrisico's die het individu erop nahoudt, o.m. door het opzoeken/onderhouden van contacten met delinquente vrienden en door het blootgesteld worden aan situaties 'waarin de kosten van delinquent gedrag laag, en de baten hoog zijn', een essentiële rol te spelen. Deze invloeden zijn terug te brengen op de theoretische kaders van sociale bindingen, differentiële associatie en situationele gelegenheid die, zo werd beargumenteerd in het historisch overzicht (hoofdstuk 1), een belangrijke rol speelden in de geschiedenis van GST.

3.1. Sociale controle / sociale bindingen

Sociale controletheorieën zijn gebaseerd op de idee dat de mens initieel een amoreel wezen is, die iedere kans om de eigen driften te vervullen, zal grijpen. Het nastreven van egoïstische neigingen wordt echter ingeperkt door sociale conventies die ervoor moeten zorgen dat een min of meer georganiseerde vorm van samenleven mogelijk is. Het zijn diegenen die geen rekening (hoeven te) houden met de conventies, die antisociaal gedrag zullen stellen (Jensen, 1995). Hoewel Reiss (1951), Toby (1957), Nye (1958), Reckless (1961), Gibbs (1981), Sampson & Laub (1993) en Weerman (1998) allen hun theorie op het sociale controle principe schraagden, blijft de meest gekende variant de sociale bindingentheorie van Hirschi (1969). Hirschi (1969) legt de centrale verklaring voor delinquentie in verzwakte banden met de conventionele maatschappij, die maken dat het individu zich minder terughoudend voelt tot het plegen van delinquentie. Deze banden worden door Hirschi gedefinieerd als een combinatie van 'attachment', 'commitment', 'involvement', en 'beliefs'.

'Attachment' verwijst naar de affectiviteit die men voelt ten aanzien van 'conventionele anderen'. Met de term 'conventionele anderen' worden personen bedoeld die zelf geen delinquentie plegen en over het algemeen positief staan ten aanzien van maatschappelijke regels, zoals ouders of leerkrachten. 'Commitment' heeft betrekking op het engagement dat men toont bij het nastreven van conventionele doelen. Hierdoor wordt een 'belang in conform gedrag' gecreëerd, want wie zich volgens de regels gedraagt, zal deze doelen gemakkelijker bereiken. Zo zal iemand die zich inspant om gunstige studieresultaten te behalen bijvoorbeeld meer geneigd zijn de schoolregels te volgen, vanuit de bezorgdheid zijn/haar uitslag niet te hypothekeren. 'Involvement' hangt sterk samen met 'commitment', het verwijst naar de tijd die men effectief in conventionele activiteiten investeert. 'Beliefs', ten slotte, hebben betrekking op de mate waarin men het conventionele waardesysteem hanteert om richting te geven aan het eigen levenspad.

Tijdens het opgroeien worden jongeren geconfronteerd met ervaringen en processen die hun sociale banden versterken dan wel verzwakken (Elliott et al., 1979). Wie geen of zwakke sociale banden heeft, zal gemakkelijker delinquentie plegen omdat men minder te verliezen heeft. Een sterke band daarentegen heeft een remmende invloed op delinquent gedrag: men wil de mensen aan wie men gehecht is niet teleur stellen (attachment), men wil het bereiken van bepaalde doelen niet hypothekeren (commitment) en/of men vindt het gedrag niet stroken met de eigen waarden en normen (beliefs). Met betrekking tot jeugddelinquentie worden sociale bindingen vooral gedefinieerd als de band die men heeft met ouders, school en (conventionele) vrienden (Hirschi, 1969). Jongeren die een hechte band hebben met hun ouders, die veel tijd investeren in hun 'schoolcarrière' en/of die een goede relatie hebben met vrienden die delinquent gedrag afwijzen, zijn meer terughoudend ten aanzien van delinquent gedrag omdat ze deze banden niet willen hypothekeren.[42]

In het kader van GST wordt in de eerste plaats vooropgesteld dat sterke banden met conventionele anderen/instituties het verband tussen strain en delinquentie *modereren.* Deze banden kunnen ervoor zorgen dat men, zelfs als men in grote mate strain ervaart, er toch van zal terugschrikken om op delinquente wijze te reageren. In de plaats daarvan gaat men op zoek naar legitieme manieren om met het probleem om te gaan. De factoren die het individu in de richting van delinquentie 'duwen', nl. strain, worden met andere woorden tegengewerkt door factoren die het individu van delinquent gedrag weerhouden, zoals een hechte band met ouders (Colvin, Cullen & Vander Ven, 2002).

Daarnaast stelt Agnew (2006a) dat sociale bindingen het verband tussen strain en delinquentie kunnen *mediëren*. Binnen deze conceptualisering leidt strain tot delinquentie *omdat* het sociale banden verzwakt; sociale banden vormen de schakel waarmee strain en delinquentie aan elkaar gelinkt worden. Agnew (2006a) suggereert o.m. dat jongeren die ernstige strain in het gezin meemaken zich ook minder sterk aan hun ouders zullen hechten, waardoor deze band minder sterk is. De kans op delinquentie vergroot dan omdat men minder te verliezen heeft bij het delinquent gedrag.

3.2. Levensstijlrisico's

De invloed van levensstijlrisico's wordt sterk benadrukt in de vrij recentelijk ontwikkelde Situationele Actie Theorie (SAT), waarin de oorzaak van delinquent gedrag gesitueerd wordt in de interactie tussen persoonsgebonden kenmerken en criminogene situaties (Wikström, 2006a). Wikström en Sampson (2003: 133) definiëren een levensstijl als *"[…] the individual's preference for and active seeking out of particular sets of activities and related attributes".* Hierbij kan men denken aan de activiteiten die men onderneemt in de vrije tijd, de manier van kleden, de relaties die men aangaat, consumptiepatronen, enz. Wanneer deze specifieke

[42] Voor volwassenen zullen andere sociale banden van belang worden, zoals een partnerrelatie of een job die men niet wil verliezen.

levensstijlpatronen de kans op het plegen van delinquentie vergroten, spreekt men van *levensstijlrisico's*.

Met betrekking tot jongeren worden levensstijlrisico's vooral gesitueerd in de wijze waarop ze hun vrije tijd – die ze doorgaans in overvloed hebben – invullen. In de eerste plaats vormen *ongestructureerde routines* een belangrijk levensstijlrisico voor jongeren. Met 'ongestructureerde routines' wordt het spenderen van vrije tijd in niet-gestructureerde activiteiten op ongesuperviseerde plaatsen (Agnew & Petersen, 1989; Caldwell & Smith, 2006; Pauwels, 2007; Riley, 1987; Svensson & Pauwels, 2008; Wikström & Butterworth, 2006) - al dan niet in de aanwezigheid van leeftijdsgenoten (Agnew & Petersen, 1989; Bernburg & Thorlindsson, 2001; Osgood, Wilson, O'Malley, Bachman & Johnston, 1996) – bedoeld. *"In the presence of peers, deviant acts will be easier and more rewarding; the absence of authority figures reduces the potential for social control responses to deviance; and the lack of structure leaves time available for deviant behavior"* (Osgood et al., 1996:635). Het gaat om vrijetijdsbesteding waarbij geen personen aanwezig zijn die autoriteit uitoefenen. Activiteiten in familie- of schoolverband vallen dus af. Hetzelfde geldt voor georganiseerde sportactiviteiten (aangezien deze doorgaans overzien worden door een coach of trainer) en de tijd die in een jeugdbeweging gespendeerd wordt (hier is immers verantwoordelijke leiding aanwezig). Voorbeelden van ongestructureerde routines zijn o.m. vaak uitgaan en regelmatig met vrienden rondhangen op straat of op andere publieke plaatsen. Daarnaast worden ook het hebben van delinquente vrienden en alcohol- en druggebruik gedefinieerd als levensstijlrisico's die specifiek voor jongeren de kans op delinquentie vergroten (Wikström & Butterworth, 2006, Wikström & Svensson, 2008).[43]

In de recente literatuur wordt vooral aandacht besteed aan de *situationele* aspecten van levensstijlrisico's (Pauwels, 2007; Wikström & Sampson, 2003; Wikström & Butterworth, 2006). Hierbij kijkt men naar de mate waarin een verhoogde blootstelling aan criminogene situaties de kans op delinquentie vergroot omwille van de sterkere gelegenheid die men ertoe ervaart. Gezien precies levensstijlrisico's deze verhoogde blootstelling bewerkstelligen en/of versterken, worden ze voornamelijk in deze hoedanigheid onderzocht (Pauwels, 2007; Wikström & Butterworth, 2006). Daarnaast kunnen levensstijlrisico's ook een *socialiserende* rol spelen in de verklaring van delinquentie, doordat ze de kans op het (langdurig) blootstaan aan werkelijkheidsconstructies die delinquent gedrag autoriseren, vergroten. Dit is vooral het geval met betrekking tot intensieve contacten met delinquente vrienden, die na ongestructureerde routines een tweede belangrijk levensstijlrisico voor jongeren vormen. Delinquente waarden, normen, rationalisaties en zelfs technieken worden doorgegeven binnen communicatieprocessen met deze vrienden. Op deze manier vergroten contacten met delinquente vrienden de kans dat de jongere zelf een tolerante houding aanneemt ten aanzien van delinquentie en/of dat de nodige technieken en vaardigheden aangeleerd worden om feiten te plegen (cf. Sutherland,

[43] Op alcohol- en druggebruik wordt in dit verband niet verder ingegaan, omdat het in dit proefschrift als een *statusdelict* mee onder de definitie van 'jeugddelinquentie' geplaatst wordt (zie deel 4 in de algemene inleiding).

1947). Het delinquent gedrag wordt met andere woorden 'aangeleerd' door delinquente vrienden (Sutherland, 1947).[44] Vooral tijdens de adolescentieperiode zouden contacten met delinquente vrienden een belangrijk risico op het plegen van feiten inhouden, omdat vrienden in die periode een prominente plaats innemen in het leven van het individu (Scholte & Engels, 2004).

In combinatie met de assumpties uit de sociale bindingentheorie die net besproken werd, tonen deze inzichten dat de rol van vrienden in de verklaring van delinquentie niet geheel eenduidig is. Indien vrienden zelf al wel eens delinquente feiten plegen, vergroot de kans op delinquentie; in die zin fungeren vrienden als een levensstijlrisico. Echter, Hirschi (1969) bepleit dat een sterke band met vrienden die delinquent gedrag afwijzen, de kans op delinquentie kan verkleinen. Hij ziet deze idee ook bevestigd in zijn data: jongeren die vrienden hebben die een goede reputatie genieten bij ouders en leerkrachten, hebben een kleinere kans op het plegen van feiten (Hirschi, 1969).

Hoewel Agnew de term 'levensstijlrisico's' zelf niet gebruikt, heeft hij in zijn GST wel veel aandacht voor de socialiserende invloed van delinquente vrienden, vanuit de belangrijke plaats die de differentiële associatietheorie inneemt in de geschiedenis van de etiologische criminologie. Daarnaast beschrijft hij bij de bespreking van de invloeden die het verband tussen strain en delinquentie modereren, hoe de blootstelling aan situaties waarin de kosten van delinquentie *laag* en de baten *hoog* zijn, de kans op een delinquente copingstrategie zal vergroten. Deze situaties stemmen overeen met de verhoogde gelegenheid die men, volgens de literatuur met betrekking tot levensstijlrisico's, ten gevolge van ongestructureerde routines zou ervaren. Hierbij geeft Agnew bovendien het rondhangen met vrienden in een winkelcentrum als voorbeeld, een vrijetijdsactiviteit die in de literatuur bij uitstek als een levensstijlrisico gecategoriseerd wordt (Osgood et al., 1996). Daarom wordt de invloed van delinquente vrienden en de blootstelling aan criminogene situaties via ongestructureerde routines hier, in overeenstemming met de bredere, hedendaagse criminologie (cf. Wikström & Butterworth, 2006), samen besproken als de invloed van levensstijlrisico's.

De dynamiek tussen strain en delinquent gedrag zou in de eerste plaats *gemodereerd* worden door levensstijlrisico's. Jongeren met delinquente vrienden en/of ongestructureerde routines zouden meer geneigd zijn om met delinquentie op strain te reageren dan jongeren die deze levensstijlrisico's niet hebben. Gezien jongeren met ongestructureerde routines vaker in een situatie terecht komen waarin meer gelegenheid bestaat tot het plegen van delinquentie, zouden ze meer geneigd zijn dit gedrag als copingstrategie in te zetten wanneer ze met strain geconfronteerd

[44] Sutherlands (1947) theorie van differentiële associatie, die vooropstelt dat delinquentie overgedragen wordt via 'gewone' leerprocessen, kende veel weerklank in de criminologische wereld, maar kreeg ook kritiek (zie Bruinsma, 1985: 45-49 en 59-61 voor een overzicht). In de daaropvolgende jaren werden nog verschillende aanpassingen en modificaties van de theorie gepresenteerd (bv. de sociale leertheorie van Burgess & Akers, 1966; de differentiële identificatietheorie van Glaser, 1956 en de aangepaste differentiële associatietheorie van de Fleur & Quinney, 1966) waarin getracht werd aan de kritieken tegemoet te komen door de door Sutherland geformuleerde mechanismen verder uit te werken.

worden. Immers, in een situatie waar meer mogelijkheden tot het inzetten van een delinquente copingstrategie bestaan en/of waar de kans op betrapping kleiner is, zal een delinquente copingstrategie als een aantrekkelijker probleemoplossend alternatief ervaren worden dan in situaties waar dit niet het geval is. Hetzelfde geldt voor de invloed van delinquente vrienden. Jongeren die regelmatig zien hoe hun vrienden op delinquente wijze reageren wanneer ze met strain geconfronteerd worden, zullen deze copingstrategie mogelijk internaliseren. Doordat men er vaak mee geconfronteerd wordt, loopt men de kans dat men het plegen van delinquentie op de duur als een aanvaardbare probleemoplossende strategie gaat beschouwen. Bovendien kunnen delinquente vrienden, indien zij aanwezig zijn wanneer de strain zich voordoet, de jongere aanmoedigen een delinquente copingstrategie toe te passen. Jongeren die daarentegen niet in contact staan met delinquente leeftijdsgenoten zullen delinquent gedrag minder gemakkelijk als een oplossing voor hun problemen zien, omdat ze minder vaak met deze copingstrategie geconfronteerd worden en ze ook geen groepsdruk tot het gebruik van deze strategie ervaren.

In de tweede plaats kunnen levensstijlrisico's als een *mediator* fungeren; strain kan ook tot delinquentie leiden *via* het ontwikkelen van levensstijlrisico's. Net als Cohen (1955) stelt Agnew enerzijds voorop dat de ervaring van strain ertoe kan leiden dat men delinquente vrienden opzoekt. Daarnaast kan strain ook bijdragen tot het ontwikkelen van ongestructureerde routines. Zo stelt Agnew (2006a) bijvoorbeeld dat een jongere die meer strain in het gezin ervaart, meer geneigd zal zijn om vrije tijd op straat te spenderen, omdat hij/zij zo weinig mogelijk tijd binnen het gezin wil doorbrengen (Agnew, 2006a). Op deze manier vergroot het risico op het plegen van delinquentie voor deze jongere omdat hij/zij zich vaker in situaties bevindt waarin meer gelegenheid tot delinquentie bestaat.

4. KRITIEK OP GST

Bij de ontwikkeling van GST besteedde Agnew veel aandacht aan het overstijgen van de kritieken die op de klassieke anomietheorie geformuleerd werden. Desondanks kent ook GST een aantal niet onbelangrijke knelpunten. Hoewel niet alle kritieken die hier besproken worden rechtstreeks van toepassing zijn op de focus van dit doctoraatsonderzoek, zijn ze wel belangrijk met betrekking tot de huidige positie van GST in het etiologisch veld en voor het uitvoeren van onderzoek naar GST in het algemeen. Bovendien is het, hoewel het niet evident is om aan alle bestaande kritieken tegemoet te komen, toch van belang hier een goede kennis van te hebben. Dit met het oog op enerzijds de evaluatie van het bestaand GST onderzoek en anderzijds het opstellen van het eigen onderzoek.

In de knelpunten met betrekking tot GST kan een onderscheid gemaakt worden tussen theoretische en methodologische/empirische kritieken, hoewel deze nauw met elkaar samenhangen. De theoretische kritieken op GST hebben voornamelijk betrekking op een aantal conceptuele onduidelijkheden die in de theorie bestaan. Deze hebben hun weerslag op empirisch onderzoek: ze zouden mee aan de basis van

tegenstrijdige onderzoeksresultaten kunnen liggen en hebben mogelijk tot gevolg gehad dat een aantal hypothesen uit de theorie – vooral de hypothesen die betrekking hebben op strain als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie – links bleven liggen.

4.1. Theoretische kritiek

4.1.1. Een brede definitie van strain leidt tot conceptuele onduidelijkheid

In het begin van dit hoofdstuk werd reeds besproken hoe strain enerzijds als 'relaties waarin anderen het individu niet behandelen zoals hij/zij behandeld wil worden' en anderzijds als 'gebeurtenissen en/of condities die als onaangenaam worden ervaren', gedefinieerd wordt. Beide definities zijn hoe dan ook zeer breed, wat tot gevolg heeft dat ze door verschillende auteurs op uiteenlopende manieren ingevuld worden. Agnew (2001:320) erkent dit zelf: "e*ven so, researchers use the term in different ways. Some refer to an objective event or condition […], some to the individual's evaluation of an event or condition […] and some to the emotional reaction to an event or condition […]."* Zowel een negatieve gebeurtenis, de individuele appreciatie van een gebeurtenis als de emotionele toestand die door een gebeurtenis uitgelokt wordt, kunnen met andere woorden binnen de bestaande definitie als 'strain' benoemd worden. Dit zorgt in de eerste plaats voor een conceptueel probleem: het brengt verwarring met betrekking tot de belangrijkste verklarende variabele uit de theorie. Bovendien blijken lang niet alle variabelen die in deze hoedanigheid getoetst werden ook daadwerkelijk aan delinquentie gerelateerd te zijn.

Agnew trachtte aan dit tweede probleem tegemoet te komen door de verschillende invullingen die de facto reeds aan strain gegeven werden, in duidelijke categorieën af te bakenen; hiertoe maakt hij een onderscheid tussen 'objectieve' en 'subjectieve' strain (Agnew, 2001). Daarnaast creëerde Agnew ook een aantal extra straincategorieën: zo maakt hij een onderscheid tussen 'chronische' of 'achterliggende' en 'situationele' of 'directe' strain (Agnew, 2001, 2006a) en tussen 'zelf meegemaakte', 'secundaire' en 'geanticipeerde' strain (Agnew, 2002). Hierbij stelt hij voorop dat sommige categorieën een sterkere samenhang met delinquentie zullen vertonen dan andere. Aan het conceptueel probleem komen deze categorieën echter niet tegemoet. Integendeel, het afbakenen van o.m. 'secundaire' en 'geanticipeerde' strain bracht nog een uitbreiding van het concept met zich mee. Desondanks is deze onderverdeling van groot belang geweest voor het GST onderzoek, daarom worden de verschillende categorieën hier kort toegelicht.

4.1.1.1. Objectieve en subjectieve strain

Personen die een cognitieve copingstrategie hanteren wanneer ze met stressoren geconfronteerd worden, gebruiken hun cognitieve weerstand om de impact van objectieve strain te minimaliseren waardoor subjectieve aversie getemperd wordt (Agnew, 1992). Op deze manier erkent Agnew dat objectieve stressoren niet op

iedereen dezelfde impact zullen hebben. In 2001 werkt hij deze idee verder uit en maakt hij daadwerkelijk een onderscheid tussen 'objectieve' en 'subjectieve' strain. Een gebeurtenis die door de meerderheid van een populatie als onaangenaam en/of onrechtvaardig beschouwd wordt, noemt hij 'objectieve strain'. Naar de mate waarin gebeurtenissen door een particulier individu als onaangenaam en/of onrechtvaardig ervaren worden - afhankelijk van de persoonlijkheid, doelen, waarden, referentiegroepen en vroegere ervaringen van deze persoon - verwijst hij als 'subjectieve strain' (Agnew, 2001:322). Deze twee vormen van strain zijn aan elkaar gerelateerd, maar vallen niet volledig met elkaar samen (Diener & Suh, 1997; Huebner, 2004).

'Objectieve strain' wordt door Agnew (2001:320) gedefinieerd als "*events or conditions that are disliked by most members of a given group"*. Of deze 'events or conditions' al dan niet tot delinquentie zullen leiden, is afhankelijk van verschillende criteria. Strains zouden de sterkste impact hebben op het individu wanneer ze (1) een sterkere magnitude hebben, (2) recenter plaatsvonden, (3) langer duren, (4) met andere strains samengaan en (5) gerelateerd zijn aan de kernwaarden van het individu (Agnew, 1992; 2001). Op basis van deze criteria bepaalde Agnew (2001) een aantal objectieve strains die weinig of geen samenhang, en een aantal strains die net een zeer sterke samenhang met delinquent gedrag zouden vertonen. In de afbakening van dit tweede type van strains, die hij 'key strains' noemt, kunnen zowel sporen van de klassieke anomietheorie (het niet kunnen bereiken van gewaardeerde doelen) als van de 'revised strain theory' (het vermijden van pijnlijke situaties) teruggevonden worden. Deze strains zijn (1) het niet kunnen bereiken van niet-conventionele, door het individu gewaardeerde doelen die gemakkelijk via delinquentie bereikt kunnen worden, zoals 'kicks', autonomie, het snel verkrijgen van grote sommen geld, enz.; (2) verwaarlozing door ouders; (3) overdreven strikte disciplinering waarbij gebruik gemaakt wordt van 'harde' maatregelen zoals vernederingen, bedreigingen, enz.; (4) kindermishandeling/kindermisbruik; (5) negatieve ervaringen in het secundair onderwijs, zoals slechte resultaten of negatieve relaties met leerkrachten; (6) een onderbetaalde tewerkstelling; (7) dakloosheid; (8) slechte relaties met leeftijdsgenoten; (9) slachtofferschap van een misdrijf en (10) discriminatie.

Naast zijn zelf afgebakende criteria voor 'key strains' baseert Agnew bovenstaande lijst op diverse empirische bevindingen (overzicht in Agnew, 2001). Echter, deze opsomming lijkt eerder een 'allegaartje' van onsamenhangende gebeurtenissen of ervaringen te zijn, dan een logische, op een coherente theorie gebaseerde reeks. Zo zullen het gebrek aan autonomie, een zucht naar 'kicks', en schoolproblemen gekende strains zijn voor vele jongeren, terwijl dakloosheid, verwaarlozing of kindermishandeling toch van een andere, zwaarwichtigere orde zijn en ook minder vaak voorkomen.[45]

[45] Deze 'key strains' worden in empirisch onderzoek dan ook slechts in beperkte mate gebruikt, omdat de meesten ervan door minder individuen meegemaakt worden en omdat ze het strainconcept toch niet volledig zouden 'dekken'. Bovendien houdt Agnew zich zelf ook niet altijd aan deze key strains (zie bijvoorbeeld Agnew, Brezina, Wright & Cullen, 2002)

De ervaring van 'subjectieve strain' heeft daarentegen geen betrekking op gebeurtenissen op zich, maar wel op de individuele appreciatie ervan. Agnew (2001:321) omschrijft subjectieve strain als *"events or conditions that are disliked by the people who are experiencing (or have experienced) them"*. Deze vorm van strain bevat met andere woorden een evaluatieve component, die o.a. afhankelijk is van de persoonlijkheidskenmerken, het persoonlijk en sociaal kapitaal en de referentiegroepen van het individu. Agnew geeft aan dat subjectieve strain sterk verband houdt met de emotionele reactie op een gebeurtenis: het gaat om een affectieve respons op iets dat het individu overkwam. Daarom zou subjectieve strain volgens Agnew (2006a) een sterkere samenhang vertonen met delinquent gedrag dan objectieve strain. Immers, als het individu de gebeurtenis zelf niet zo erg vindt, worden geen negatieve emoties ervaren waardoor de druk tot een corrigerende actie zich niet voordoet. Niettemin kunnen subjectieve strain en een emotionele reactie niet volledig met elkaar gelijkgesteld worden. Zo kunnen twee individuen een gebeurtenis bijvoorbeeld allebei erg vinden, maar reageert de ene persoon mogelijk woedend, terwijl de andere depressief wordt (Agnew, 2001).

4.1.1.2. Zelf meegemaakte, geanticipeerde en secundaire strain

In latere publicaties maakt Agnew (2002, 2004, 2006a) ook een onderscheid tussen strain die men daadwerkelijk zélf ervaart, strain die men in de toekomst verwacht of vreest te ervaren ('geanticipeerde strain') en strain waaraan anderen uit de directe omgeving blootgesteld worden ('secundaire strain'). Volgens Agnew zouden ook geanticipeerde en secundaire strain een verhoogde kans op delinquent gedrag in de hand werken.

4.1.1.3. Directe en achterliggende strain

Tot slot differentieert Agnew (1996, 2006a) nog tussen directe (of situationele) en achterliggende (of chronische) strain. Achterliggende strain, of het langdurig en/of herhaaldelijk geconfronteerd worden met negatieve ervaringen, zou in het individu een verhoogde blootstelling aan meer directe risicofactoren voor delinquentie creëren (Agnew, 1996). De ervaring van achterliggende strain lijkt met andere woorden overeen te stemmen met het eerder beschreven *mediërend* mechanisme, waarin strain fungeert als oorzaak van de oorzaken van delinquentie. Daartegenover staat situationele strain, waarmee verwezen wordt naar een onaangename gebeurtenis die bij het individu een onmiddellijke delinquente reactie uitlokt. Zo kan bijvoorbeeld iemand die beledigd wordt, hier onmiddellijk met delinquentie op reageren: 'directe strain' vormt een rechtstreekse motivatie tot het plegen van delinquentie. Vooral personen met een zogenaamde 'dispositie'[46] tot het stellen van delinquent gedrag zouden volgens Agnew (1996; 2006a) op een delinquente wijze reageren wanneer ze met directe strain geconfronteerd worden. In die zin lijkt het verband tussen directe

[46] Hiermee wordt de individuele vatbaarheid of gevoeligheid met betrekking tot delinquentie bedoeld, die afhankelijk is van individuele condities.

strain en delinquentie dan ook overeen te stemmen met het eerder beschreven *modererend* mechanisme.[47]

4.1.2. Vage afbakening van mediërende en modererende mechanismen

Het onderscheid tussen directe en achterliggende strain maakt het enigszins mogelijk het mediërend en modererend mechanisme met elkaar te verzoenen. Zo zou bijvoorbeeld iemand die langdurig blootstaat aan strain binnen het gezin (achterliggende strain) een grotere kans kunnen hebben op het verzwakken van de sociale band met ouders: onder de ervaring van achterliggende strain wordt een 'dispositie' tot het plegen van delinquent gedrag gecreëerd. Wanneer deze persoon dan met een directe strain geconfronteerd wordt, bestaat een grotere kans op een onmiddellijke delinquente reactie omdat men minder te verliezen heeft. Deze redenering wordt geïllustreerd in figuur 2.2.

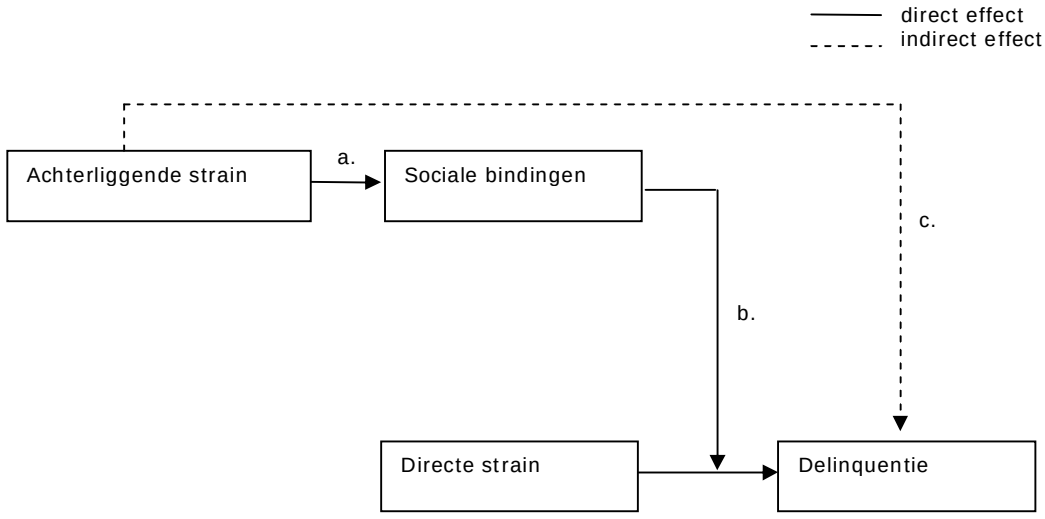

→ a. Achterliggende strain leidt tot verzwakte sociale bindingen.
→ b. Verzwakte sociale bindingen modereren het verband tussen directe strain en delinquentie: wie zwakkere banden heeft, zal gemakkelijker met delinquentie op strain reageren dan iemand die sterke banden heeft.
→ c. Op die manier is achterliggende strain indirect gerelateerd aan delinquentie.

Figuur 2.2. Verzoenen van mediërend en modererend mechanisme door het onderscheid tussen 'achterliggende' en 'directe' strain

Tot nog toe werd de verhouding tussen modererende en mediërende mechanismen in GST echter niet duidelijk uitgeklaard, ook niet in Agnew (2006a). Bovendien wordt het onderscheid tussen achterliggende en directe strain vooralsnog gemaakt op basis van het mechanisme waarmee ze aan delinquentie gelinkt zijn, waardoor de meerwaarde van deze concepten tot het afbakenen van mediërende en modererende mechanismen beperkt blijft. Immers, wat maakt van de ene strain een directe

[47] In zijn publicatie van 2006 (a) stelt Agnew echter dat ook directe strain tijdelijk de band met ouders kan verzwakken en/of het opzoeken van delinquente vrienden of het ontwikkelen van ongestructureerde routines kan stimuleren. Zo haalt hij het voorbeeld aan dat een jongere die doorgaans een sterke band heeft met zijn/haar ouders, toch tijdelijk een hekel aan hen kan hebben, omdat ze hem/haar bijvoorbeeld verbieden om naar een feestje te gaan (Agnew, 2006a:36). Hoewel het onderscheid tussen directe en achterliggende strain dus wel sterk verband houdt met het onderscheid tussen modererende en mediërende mechanismen, valt het er niet volledig mee samen.

provocatie waarop onmiddellijk met delinquentie gereageerd wordt en van de andere een 'achterliggende' strain die pas op termijn tot verzwakte sociale bindingen en/of levensstijlrisico's leidt? De chronische of herhaalde ervaring van strain veronderstelt een opeenvolging van verschillende directe strains, waarom besluit de jongere in deze gevallen *niet* tot een delinquente copingstrategie over te gaan? Deze overwegingen bemoeilijken enerzijds het empirisch onderzoek naar de GST mechanismen, wat mogelijk zou kunnen verklaren waarom het gros van de studies zich uitsluitend op het directe effect van strain richt (zie deel 4.2 in dit hoofdstuk).[48]

Anderzijds heeft de conceptuele onduidelijkheid in de theorie meer algemeen de positie van GST op het etiologische veld verzwakt (Felson, 2000). Hoewel GST over het algemeen wel een gekende en breed verspreide theorie is, kent ze vooral in de Verenigde Staten een draagvlak. De overgrote meerderheid van het empirisch materiaal met betrekking tot GST komt dan ook – ondanks dat wel enkele studies in Europa en Azië uitgevoerd werden – nog steeds uit de VS (zie overzicht in appendix A).

4.2. Methodologische en empirische kritiek

Agnews verdiensten bleven niet onopgemerkt. Simultaan met de ontwikkeling van GST werden vanuit verscheidene wetenschappelijke kringen resultaten gepubliceerd van empirische toetsen op de premissen van de theorie. Agnew probeerde hier in de revisies van zijn theorie zoveel mogelijk rekening mee te houden. Echter, ook het empirisch onderzoek naar GST kent een aantal beperkingen waardoor de resultaten niet altijd eenduidig, en soms zelfs tegenstrijdig zijn.

4.2.1. Tegenstrijdige onderzoeksresultaten

Hoewel in de meeste studies daadwerkelijk een significant verband gevonden wordt tussen strainvariabelen en delinquentie (zie appendix A), is de impact van deze variabelen over het algemeen zwak. Dit betekent echter niet noodzakelijk dat strain weinig waarde zou hebben ter verklaring van (jeugd)delinquentie. De eerder zwakke parameters kunnen ook het gevolg zijn van het feit dat de vooropgestelde mediërende en/of modererende invloeden uit GST niet in rekening gebracht worden. Zo werden bijvoorbeeld sociale bindingen voor lange tijd niet als een component van GST, maar wel als een onderdeel van een 'concurrerend' paradigma beschouwd, wat tot gevolg had dat onderzoek vertrok vanuit het doel 'de toegevoegde waarde' van strain *bovenop* het paradigma van sociale bindingen te toetsen. *Of* strain een rol speelt in de verklaring van delinquentie, staat in dit proefschrift dan ook minder ter discussie (hoewel dit weliswaar geverifieerd moet worden alvorens mediërende/modererende mechanismen getoetst kunnen worden). Het zwaartepunt

[48] De studies waarin wordt nagegaan in welke mate negatieve emoties het verband tussen strain en delinquentie mediëren, worden hier niet bijgeteld. Deze onderzoeken richten zich immers niet zozeer op het onderscheid tussen strain als een achterliggende oorzaak vs. strain als een rechtstreekse motivatie voor delinquentie, maar wel op het basisprincipe van de theorie, nl.: om een verhoogd risico op delinquentie te lopen, is het zich voordoen van negatieve emoties in reactie op strain een noodzakelijke voorwaarde.

van het onderzoek ligt daarentegen op de *manier waarop* het verband tussen strain en delinquentie precies in elkaar zit. De studies die met betrekking tot deze vraag in de literatuur teruggevonden worden, richten zich voornamelijk op invloeden die het verband tussen strain en delinquentie *modereren.* Gezien de specifieke focus van dit proefschrift, worden hier enkel onderzoeksresultaten met betrekking tot sociale bindingen en levensstijlrisico's besproken.[49]

Wat de modererende invloed van sociale bindingen betreft, richt GST onderzoek zich vooral op de gehechtheid die de jongeren tentoonspreiden ten aanzien van hun ouders en leerkrachten. Daarnaast wordt ook het belang dat jongeren hechten aan hun schoolprestaties en hun band met de schoolomgeving op zich, in rekening gebracht. De verschillende onderzoeken leverden echter dubbelzinnige resultaten op. Bao, Haas & Pi (2007), Jackson & Warren (2000), Kort-Butler (2010) en Moon, Morash, McCluskey & Hwang (2009) vinden een significant effect van sociale bindingen op het verband tussen strain en delinquent gedrag. Zij stellen vast dat jongeren die zwakkere sociale bindingen rapporteren, meer geneigd zijn om een delinquente copingstrategie toe te passen wanneer ze geconfronteerd worden met strain. Aseltine, Gore & Gordon (2000) en Mazerolle, Burton, Cullen, Evans & Payne (2000) vinden daarentegen slechts gedeeltelijke bevestiging voor deze hypothese[50]; Eitle & Turner (2003), Hay & Evans (2006), Morash and Moon (2007), Paternoster & Mazerolle (1994) en Rebellon, Piquero, Piquero & Thaxton (2009) kunnen helemaal geen significante invloed van sociale bindingen op het verband tussen strain en delinquentie identificeren. Capowich Mazerolle & Piquero (2001) en Moon, Hays & Blurton (2009) vinden zelfs een omgekeerd verband. Zij stellen vast dat jongeren die meer steun vanuit hun gezin ervaren en/of die over een stevig sociaal vangnet beschikken, net een grotere kans hebben om met (niet-gewelddadige) delinquentie op strain te reageren.

Met betrekking tot de invloed van levensstijlrisico's werd vooral de mate waarin het verband tussen strain en delinquentie gemodereerd wordt door het hebben van delinquente vrienden getoetst. De hypothese dat jongeren die delinquente vrienden hebben zelf gemakkelijker een delinquente copingstrategie toepassen, wordt door groot aantal van deze onderzoeken bevestigd (Agnew & White, 1992; Bao et al., 2007; Baron, 2004; 2006; 2007; Mazerolle & Maahs, 2000; Morash & Moon, 2007).[51] Er kunnen echter ook een aantal studies teruggevonden worden waarin slechts een beperkt (Mazerolle et al., 2000; Morash & Moon; 2007)[52] of helemaal geen significant effect van delinquente leeftijdsgenoten geïdentificeerd wordt (Eitle &

[49] Voor een overzicht van de overige bestaande onderzoeksbevindingen met betrekking tot GST, wordt opnieuw verwezen naar appendix A.
[50] Mazerolle et al. (2000) vinden een modererende invloed voor druggebruik maar niet voor geweld noch voor schooldelinquentie. Aseltine et al. (2000) vinden (een beperkte) modererende invloed op de relatie tussen strain en woede/nervositeit.
[51] Ook Agnew, Cullen, Burton, Evans & Dunaway (1996) vinden een modererend effect van delinquente vrienden op druggebruik en eigendomsdelinquentie, maar hun steekproef bestaat uit volwassenen (18 jaar en ouder).
[52] Morash & Moon (2007) vinden enkel een modererend effect van delinquente vrienden op gewelddadig gedrag voor meisjes. Mazerolle et al. (2000) vinden een modererend effect op gewelddadig gedrag en druggebruik maar niet op schooldelinquentie.

Turner, 2003; Mazerolle & Piquero, 1997; Moon, Hays & Blurton, 2009; Paternoster & Mazerolle, 1994). Aseltine et al. (2000), Hoffmann & Miller (1998) en Moon, Morash, McCluskey & Hwang (2009), ten slotte, stellen in hun jongerensteekproeven vast dat de link tussen strain en delinquentie net sterker is onder jongeren *zonder* delinquente vrienden.

De mate waarin het verband tussen strain en delinquentie gemodereerd wordt door ongestructureerde routines, kreeg binnen het GST onderzoek nauwelijks aandacht. Dit stemt niet overeen met de sterke interesse in de impact van blootstelling aan criminogene situaties *buiten* het strainperspectief, waarbij zowel theorievorming als empirisch onderzoek zich steeds meer richt op interacties tussen kenmerken van de persoon van de dader en kenmerken van de situatie (Bruinsma, 2010; zie o.m. Nagin & Paternoster, 1993; Piquero & Tibbetts, 1996; Svensson & Pauwels, 2008; Wikström, 2006a; Wikström & Butterworth, 2006). De positieve resultaten die hieruit voortvloeien, indiceren dat individuele en situationeel gebonden motivaties in de verklaring van delinquentie niet afzonderlijk bestudeerd kunnen worden. Het is de studie van de combinatie van deze factoren die de criminologische theorie zal stimuleren (Wikström & Sampson, 2003). Het uitsluiten van ongestructureerde routines in de studie naar het verband tussen strain en delinquentie vormt dan ook een belangrijke lacune in de onderzoekstraditie van GST.

Ook de premisse dat strain op indirecte wijze tot delinquentie kan leiden, ten slotte, werd tot nog toe achterwege gelaten.[53] Agnew (2006b:108) omschrijft dit zelf als een belangrijke beperking: *"strain theory, in fact, has much potential for shedding light on the causes of low social control, personality traits like low self-control, criminal beliefs, and association with criminal others."* De enige uitzondering hierop is het onderzoek van Paternoster & Mazerolle (1994). Zij stellen vast dat de band met ouders en school en het hebben van delinquente vrienden het verband tussen strain en delinquentie gedeeltelijk mediëren. Hun analyses tonen specifiek dat strain tot delinquentie leidt net omdat het de band met ouders en school verzwakt en de aantrekkingskracht van delinquente vrienden versterkt. Daarnaast blijft in hun analyse ook een rechtstreeks verband tussen strain en delinquentie bestaan.

4.2.2. Mogelijke verklaringen voor de tegenstrijdige bevindingen

4.2.2.1. Brede definitie leidt tot operationaliserings- en meetproblemen

De tegenstrijdige onderzoeksresultaten met betrekking tot de modererende invloed van sociale bindingen en delinquente vrienden zijn merkwaardig, maar kunnen wellicht vooral aan methodologische implicaties toegeschreven worden. In de eerste plaats kan hier opnieuw verwezen worden naar de brede definitie die voor het

[53] Hoewel verschillende onderzoekers in hun analyses wel controleren voor sociale bindingen en/of levensstijlrisico's, met de bedoeling het 'zuivere' effect van strain te toetsen (zie appendix A). Het feit dat in de meeste gevallen daadwerkelijk een hoofdeffect blijft bestaan, zou dan eerder wijzen op een falsificatie van de mediërende mechanismen. Om echter daadwerkelijk de mediërende hypothesen te kunnen weerleggen, dient te worden nagegaan in welke mate het effect van strain verandert na het toevoegen van de mediërende invloeden, wat in de bestaande analyses niet gebeurde.

concept ‘strain’ gehanteerd wordt. Om een algemene toets van GST uit te voeren, zou men in feite alle situaties die onder deze definitie vallen in de analyse moeten opnemen, maar het is bijzonder moeilijk om dit in één en dezelfde dataset te verwezenlijken (Agnew, 1992; Agnew, 1997a; 2001). Daarom worden variabelen vaak ad hoc geselecteerd, wat tot gevolg heeft dat afzonderlijke onderzoeken naar gelijkaardige assumpties vaak weinig operationele overeenstemming vertonen.

Zo wordt strain door een aantal onderzoekers bestudeerd als het meemaken van eerder banale, ‘dagelijkse beslommeringen’. Dit vanuit de redenering dat meer mensen hier wel eens mee geconfronteerd worden, waardoor de link tussen strain en delinquentie ook in een bredere populatie onderzocht kan worden (Agnew & White, 1992; Paternoster & Mazerolle, 1994; Ostrowsky & Messner, 2005; Patchin & Hinduja, 2010). Andere onderzoekers meten ‘strain’ dan weer als het meemaken van eerder zwaarwichtige gebeurtenissen, zoals slachtoffer worden van geweld, vanuit de redenering dat deze beter overeenstemmen met de gebeurtenissen die door Agnew in 2001 als ‘key strains’ omschreven werden (Eitle & Turner, 2003; Hay & Evans, 2006; Kort-Butler, 2010; Maxwell, 2001; Piquero & Sealock, 2000; 2004; 2010).

In de tweede plaats verschillen de onderzoeken met betrekking tot het levensdomein waarin de bevraagde strains zich voordoen. Hoewel de meeste studies naar modererende invloeden zich op verschillende levensdomeinen richten, kan ook onderzoek teruggevonden worden dat zich enkel op specifieke domeinen concentreert, zoals strain die zich voordoet in het gezin (Maxwell, 2001; Mazerolle et al., 2000; Piquero & Sealock, 2000) of financiële strain (Agnew, Cullen, Burton, Evans & Dunaway, 1996). Ook de vignetstudies die in dit kader uitgevoerd werden, kennen methodologische verschillen. In deze studies kijkt men soms naar de strain die de respondenten zélf in het afgelopen jaar meemaakten (Capowich et al., 2001) en soms naar de strain die men zou ervaren indien men in de schoenen van het hoofdpersonage uit het scenario zou staan (Rebellon et al., 2009). Hoewel deze instrumenten op empirisch vlak soms ver uiteen liggen, verwijzen ze wel allemaal naar hetzelfde construct, nl. strain.

Eerder in dit hoofdstuk (in deel 4.1.1.1) werd reeds besproken hoe Agnew hier o.a. aan tegemoet trachtte te komen door een onderscheid te maken tussen ‘objectieve’ en ‘subjectieve’ strain, waarbij hij benadrukt dat onderzoek zich vooral moet richten op het toetsen van subjectieve strain. Door strain louter te meten aan de hand van een lijstje met ‘levensgebeurtenissen’ waarbij men de respondent vraagt aan te geven welke ervan hij/zij meemaakte[54], gaat men voorbij aan het feit dat objectieve gebeurtenissen een zeer verschillende impact kunnen hebben op het individu. Door het gebruik van subjectieve indicatoren kan hiervoor gecorrigeerd worden. Immers, personen die de bevraagde gebeurtenis wel meemaakten maar ze niet erg vonden - en ze dus niet echt als een *strain* ervoeren - kunnen op deze manier uit de analyse

[54] Dit is o.a. het geval in de onderzoeken van Agnew & White (1992), Aseltine et al. (2000), Hay & Evans (2006), Hoffmann & Miller (1998), Mazerolle et al. (2000), Mazerolle & Maahs (2000), Mazerolle & Piquero (1997), Meadows (2007), Moon, Hays & Blurton (2009), Moon, Morash, McCluskey & Hwang, (2009), Morash & Moon (2007), Paternoster & Mazerolle (1994) en Piquero & Sealock (2000; 2004; 2010).

geweerd worden. Net daarom zou subjectieve strain een sterkere samenhang vertonen met delinquentie, wat maakt dat subjectieve instrumenten zich beter lenen tot een delinquentieanalyse (Agnew, 2006a, Froggio, 2007). Deze laatste idee werd reeds empirisch bevestigd door Froggio & Agnew (2007).

Over de manier waarop subjectieve strain dan wel empirisch gemeten zou moeten worden, bestaat echter geen overeenstemming. Zelf stelt Agnew (2001) voor om niet enkel het meemaken van een specifieke gebeurtenis te bevragen, maar hierbij steeds te peilen hoe 'erg' of 'onrechtvaardig' de respondent de gebeurtenis vond. Van deze techniek werd o.a. reeds gebruik gemaakt door Broidy (2001), Jackson & Warren (2000), Mazerolle, Piquero & Capowich (2003), Moon, Blurton & McCluskey (2008); Peter, LaGrange & Silverman (2003), Piquero, Fox, Piquero, Capowich & Mazerolle (2010), Rebellon et al. (2009) en Sharp, Terling-Watt, Atkins, Gilliam & Sanders (2001).

Een tweede mogelijkheid bestaat uit het in de vragenlijst voorzien van een dimensie van sociale vergelijking. Deze werkwijze werd o.a. toegepast door Burton & Dunaway (1994), Burton, Cullen, Evans & Dunaway (1994) en Baron (2004; 2007). Burton & Dunaway (1994) gingen na in welke mate relatieve deprivatie samenhangt met jeugddelinquentie door de vergelijking die jongeren maken tussen zichzelf en hun referentiegroep als maatstaf te nemen. Baron (2004; 2007) ging op gelijkaardige wijze te werk, maar liet zijn respondenten zichzelf een plaats van 1 tot 10 toekennen binnen de Canadese maatschappij (zijn respondenten waren allen afkomstig uit Vancouver). Beide instrumenten bleken significant aan delinquentie gerelateerd te zijn.[55] Burton et al. (1994), ten slotte, onderzochten de link tussen relatieve deprivatie en delinquent gedrag bij volwassenen. Ze deden dit door de respondenten het eigen inkomen en de eigen wagen te laten vergelijken met dat/die van anderen. Ook hier werd een zwak maar significant verband vastgesteld.

Een laatste - hiermee samenhangende - mogelijkheid bestaat uit het meten van subjectieve strain aan de hand van *belevingsindicatoren,* of *indicatoren van subjectief welzijn.*[56] De motivatie hiervoor bestaat eruit dat deze indicatoren, analoog aan subjectieve strain, afhankelijk zijn van zowel externe stressoren (cf. 'objectieve strain') en persoonlijkheidskenmerken (Ash & Huebner, 2001; Diener, Suh & Oishi, 1997; Lucas, 2007; McKnight, Huebner & Suldo, 2002; Fujita & Diener, 2005). Binnen GST onderzoek werden de toepassingsmogelijkheden van belevingsindicatoren reeds voorzichtig getoetst. Zo maakten o.a. Agnew et al. (1996), Baron (2004, 2006), Jang & Johnson (2005), Kunz (2008) en MacDonald, Piquero, Valois & Zullig (2005) allen specifiek gebruik van het concept 'satisfaction', of tevredenheid, om na te gaan of subjectieve strain gerelateerd is aan delinquent gedrag. In al deze studies werd een positief verband gevonden: de respondenten die rapporteren minder tevreden te zijn met (bepaalde aspecten uit) hun leven, blijken een grotere kans te hebben op het stellen van delinquent gedrag. Hier wordt strain

[55] Barons (2004;2007) resultaten kunnen echter niet veralgemeend worden naar een doorsnee jongerenpopulatie, aangezien zijn onderzoek gebaseerd is op een steekproef van dakloze jongeren.
[56] In hoofdstuk 5 wordt hier uitgebreid op teruggekomen.

dus niet meer geoperationaliseerd als het meemaken van gebeurtenissen, maar als een algemene, innerlijke gemoedstoestand.

4.2.2.2. GST als 'algemene' theorie: verschillen in de operationalisering van 'delinquentie'

Naast verschillen in de operationalisering van de onafhankelijke, kunnen ook verschillen in de operationalisering van de afhankelijke variabele een rol gespeeld hebben in het genereren van dubbelzinnige resultaten. GST wordt verondersteld algemeen toepasbaar te zijn, wat maakt dat ook het 'explanandum' van de theorie – 'delinquentie' – op verschillende manieren ingevuld kan worden. Als gevolg hiervan worden in de onderzoeken uiteenlopende delinquentieschalen gebruikt.[57] Het aanvaarden van de mogelijkheid dat de tegenstrijdige onderzoeksresultaten aan deze operationaliseringsverschillen toegeschreven kunnen worden, impliceert echter dat men onvermijdelijk het algemene karakter van de theorie in vraag stelt. De tegenstrijdige resultaten uit het GST onderzoek hebben immers geen betrekking op attributen of symptomen van delinquentie, maar op mechanismen die – zoals doorheen deze twee eerste hoofdstukken herhaaldelijk beargumenteerd werd – betrekking hebben op de basis van GST en als zodoende op alle mogelijke vormen van jeugddelinquentie als 'het overtreden van regels' van toepassing zouden moeten zijn: "*There is no reason why a general theory of crime has to account for all patterns of correlation (or even account for all of the strongest and the most stable correlates) since most of the correlates are likely to be only markers or symptoms rather than causes of crime. What is needed is that the theory is consistent with known patterns of (strong and stable) correlations relevant to the theoretical statements made in the theory"* (Wikström, 2006a:66).

4.2.2.3. GST als 'algemene' theorie: steekproefverschillen

Hetzelfde geldt voor de idee dat steekproefverschillen mee aan de basis van de tegenstrijdige resultaten zouden liggen. Agnews GST wordt als algemene theorie verondersteld om op iedereen van toepassing te zijn, de attributen (achtergrondkenmerken) van de onderzochte steekproef zouden daarom geen rol mogen spelen. Bijgevolg worden de premissen van de theorie in het bestaand GST onderzoek op inhoudelijk zeer verschillende steekproeven getoetst. In de eerste plaats representeren niet alle steekproeven een algemene jongerenpopulatie. Een

[57] Enkele onderzoekers gebruiken een 'algemene' delinquentieschaal (bv. Agnew & White, 1992; Bao et al., 2007; Eitle & Turner, 2003; Hay & Evans, 2006; Mazerolle & Maahs, 2000, Paternoster & Mazerolle, 1994), sommige onderzoekers gebruiken een algemene delinquentieschaal waarnaast ze specifieke delictcategorieën ook nog afzonderlijk analyseren (bv. Kort-Butler, 2010; Baron, 2004; 2006). Andere onderzoekers spitsen zich specifiek toe op één of meerdere delictcategorieën, waarbij enerzijds een onderscheid gemaakt wordt tussen eigendoms-, gewelds- en soms ook statusdelinquentie (bv. Hoffmann & Miller, 1998; Moon, Morash, McCluskey & Hwang, 2009; Mazerolle et al., 2000) en anderzijds eigendoms- en statusdelinquentie samen genomen worden in een 'niet-gewelddadige' delinquentieschaal (bv. Aseltine et al., 2000; Moon, Hays & Blurton, 2009). Ook artikels die door eenzelfde auteur op basis van eenzelfde dataset gepubliceerd werden, hebben niet noodzakelijk betrekking op eenzelfde delinquentievariabele. Zo analyseert Baron (2004) geweldsdelinquentie, eigendomsdelinquentie en druggebruik, Baron (2006) geweldsdelinquentie, eigendomsdelinquentie en drug*verkoop* en beperkt Baron (2007) zich tot het analyseren van gewelds- en eigendomsdelinquentie.

aantal onderzoekers selecteerden een steekproef van personen die volgens hen aan extreme strain blootstaan, zoals dakloze jongeren (Baron, 2004; 2006; 2007; Hagan & McCarthy, 1992), jongeren die voortijdig (zonder diploma) school verlaten (Drapela, 2006), jongeren die vrij zijn onder voorwaarden (Piquero & Sealock, 2000; 2004; 2010), jongeren uit gezinnen waarvan minstens één ouder mentale problemen heeft (Hoffmann & Cerbone, 1999; Hoffmann & Miller, 1998; Hoffmann & Su, 1997) en jongeren uit minderheidsgroepen (Agnew et al., 2002; Hay & Evans, 2006; Hollist, Hughes & Schaible, 2009; Simons, Chen, Stewart & Brody, 2003; Walls, Chapple & Johnson, 2007). Dit vanuit de idee dat vooral onder deze personen een sterk verband tussen strain en delinquentie gevonden zou kunnen worden. Hoewel de resultaten van deze toetsen over het algemeen in overeenstemming zijn met de basisassumpties van GST, kunnen ze bijgevolg niet gegeneraliseerd worden naar een 'algemene' jongerenpopulatie.

De studies die daarentegen wel veralgemeenbaar zijn naar een bredere jongerenpopulatie verschillen dan weer onderling met betrekking tot belangrijke attributen, zoals leeftijd en etniciteit. Zo werden een aantal onderzoeken uitgevoerd op jongeren uit China (Bao et al., 2004; 2007), Zuid-Korea (Morash & Moon, 2007; Moon, Blurton & McCluskey, 2008; Moon, Morash, McCluskey & Hwang, 2009), de Filippijnen (Maxwell, 2001), Canada (Peter et al., 2003), Italië (Froggio & Agnew, 2007), Ijsland (Sigfusdottir, Farkas & Silver, 2004; Sigfusdottir & Silver, 2009) en België (Vlaanderen) (Van Houtte & Stevens, 2008). De overige studies richten zich allemaal op Amerikaanse 'jongeren', maar de leeftijdsgrenzen waarop 'jong zijn' afgebakend wordt, variëren sterk.

Samengevat suggereren deze bedenkingen dat de tegenstrijdige resultaten met betrekking tot de modererende mechanismen toegeschreven zouden kunnen worden aan het ad hoc karakter van de onderzoeksprojecten. Hoewel 'scope' of de reikwijdte van verschillende van deze onderzoeken kleiner is dan die van GST (indien strain bijvoorbeeld enkel in één levensdomein nagegaan wordt, of een kleine, niet-representatieve steekproef gebruikt wordt), worden de resultaten toch naar de volledige theorie gegeneraliseerd, wat maakt dat de validiteit van het bestaand onderzoek mogelijk een probleem vormt (Goethals, 2001:28).

5. BESLUIT

In tegenstelling tot de klassieke anomietheorie is Agnews GST veel ruimer en ook veel complexer van aard. Zowel de theorie van Merton (1938) als die van Cohen (1955) en Cloward & Ohlin (1960) onderscheidde zich initieel van andere etiologische theorieën door in de verklaring van delinquentie de nadruk op structurele, maatschappelijke beperkingen te leggen. Dit in tegenstelling tot Agnew, die met zijn GST de focus weg van dit principe leidde door 'strain' gelijk te stellen met negatieve interacties met de onmiddellijke sociale omgeving en/of de individuele ongelukkige toestand die hierdoor veroorzaakt wordt. Aan de hand van dit concept brengt hij ogenschijnlijk ongerelateerde onderzoeksbevindingen uit verschillende

wetenschappelijke domeinen samen en koppelt ze aan elkaar (Cohen, 1997). Hij adopteert invloeden uit concurrerende delinquentietheorieën en stelt dat deze het verband tussen strain en delinquentie mediëren en/of modereren. Hoewel Agnew hiertoe zeer uiteenlopende processen in GST integreert, wordt in dit proefschrift specifiek de invloed van sociale bindingen en levensstijlrisico's eruit gelicht.

Tot nog toe werden deze invloeden bijna uitsluitend als modererende variabelen getoetst, hoewel Agnew er ook een mediërende rol aan toeschrijft. Hierbij vormde in de eerste plaats de invloed van sociale bindingen een populair thema; met betrekking tot levensstijlrisico's lag de focus vooral op de invloed van delinquente vrienden. De aandacht voor deze thema's contrasteert scherp met het gebrek aan interesse dat tot nog toe bestond voor de wisselwerking tussen strain en ongestructureerde routines in de verklaring van delinquentie. Mogelijk ligt dit aan het feit dat de invloed van sociale bindingen en delinquente vrienden binnen de etiologie al veel langer in de belangstelling staat (Hirschi, 1969; Short, 1957; Sutherland, 1947; Voss, 1964), terwijl de rol van ongestructureerde routines pas recenter geëxploreerd werd (Cohen & Felson, 1979; Osgood et al., 1996). Hiermee samenhangend is bovendien mogelijk dat minder databanken voorhanden zijn die zowel strainvariabelen als variabelen die betrekking hebben op ongestructureerde routines, bevatten. Gezien in GST onderzoek vaak gebruik gemaakt wordt van secundaire databanken, zou dit kunnen verklaren waarom deze invloed tot nog toe niet getoetst werd. Tot slot had ook Agnew zelf in zijn onderzoek vooral aandacht voor de invloed van sociale bindingen en delinquente vrienden (Agnew, 1991, 1993; 1995b; 2003a), wat dit verschil in focus mogelijk mee zou kunnen verklaren.

Nochtans zou het betrekken van ongestructureerde routines als een levensstijlrisico een meerwaarde betekenen voor GST onderzoek. Buiten GST werd de invloed van ongestructureerde routines in de verklaring van delinquentie immers wél intensief onderzocht, met positieve resultaten tot gevolg. Op basis van deze bevindingen wordt in de hedendaagse etiologische criminologie benadrukt dat individueel en situationeel gebaseerde motivaties in de verklaring van delinquentie niet afzonderlijk onderzocht kunnen worden, het is de studie van de combinatie van deze factoren die criminologische kennis zal verrijken (Bruinsma, 2010; Wikström & Sampson, 2003). Binnen deze redenering lijkt het bovendien niet onlogisch dat jongeren die strain ervaren in een omgeving waar ze zich vrij van controle voelen en aangemoedigd worden door hun vrienden, een uitlaatklep zullen vinden voor hun frustraties.

Alleszins hield Agnew bij het verfijnen van zijn theorie zo veel mogelijk rekening met de empirische bevindingen die uit verschillende onderzoeken naar voor komen. GST is een 'levende' theorie, die zich bij uitstek ontspon als een omvangrijk en complex verklaringsmodel. Hoewel ze om die reden een ruim toepassingsgebied kent, blijkt deze omvang echter ook de achilleshiel van de theorie te vormen. Het begrip 'strain' wordt door Agnew, met zijn conceptualisering van objectieve en subjectieve, chronische en situationele, zelf meegemaakte, geanticipeerde en secundaire strain, zo ruim ingevuld dat het ontwikkelen van een instrument om het volledige

strainconcept te vatten zeer moeilijk wordt.[58] Dit alles bracht enkele kritische reflecties m.b.t. GST met zich mee. Zo merkte Jensen (1995:152) bijvoorbeeld op dat: *"If strain can be defined in so many different ways, then strain is virtually infalsifiable. There is always a new measure that might salvage the theory"* (zie ook Felson, 2000). Hierdoor lijkt het bijna alsof de kritiek van conceptuele onduidelijkheid die de klassieke anomietheorie parten speelde, misschien ook wel op GST van toepassing is.

Hoewel men bij het bestuderen van GST zeker rekening moet houden met deze kritiek, betekent dit echter *niet* dat empirische toetsing van deze theorie een onmogelijke zaak is. Het grootste probleem van Mertons (eerste) anomietheorie bestond eruit dat ze gebaseerd was op een te eenvoudige perceptie van de werkelijkheid. Agnews GST is daarentegen veel beter aangepast aan de complexe realiteit die delinquent gedrag nu eenmaal is. Het zou dan ook niet terecht zijn deze theorie aan de kant te schuiven wegens 'te breed'. Wel heeft dit tot gevolg dat bij het bestuderen van GST rekening moet worden gehouden met enkele belangrijke aandachtspunten die door het bestaand empirisch onderzoek blootgelegd worden.

In de eerste plaats gaat het bestaand onderzoek, door de eenzijdige focus op sociale bindingen en levensstijlrisico's als *modererende* variabelen, voorbij aan de alternatieve verklaringsmechanismen die Agnew (2006a) vooropstelt, nl. dat strain ook een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie kan vormen. In de tweede plaats blijkt dat de verschillende studies naar de modererende invloed van sociale bindingen en delinquente vrienden een aantal tegenstrijdige resultaten opleverden, wat mogelijk aan methodologische implicaties toegeschreven zou kunnen worden.

Specifiek met betrekking tot dit tweede aandachtspunt bestaat één van de problemen eruit dat in de meeste onderzoeken vooral objectieve instrumenten gebruikt worden om 'strain' te meten. Voor een aantal zware gebeurtenissen, bijvoorbeeld kindermishandeling, zal de subjectieve ervaring wellicht weinig variëren. Maar als het gaat om een meer ambigue gebeurtenis, zoals het einde van een relatie (wat door sommige personen als een positieve zaak beschouwd wordt), kan een focus op objectieve strain onjuiste resultaten in de hand werken, waarbij de impact van strain onderschat wordt.

Daarnaast werd in verband met dit tweede aandachtspunt gesuggereerd dat de *validiteit* van de bestaande toetsen naar GST mogelijk problematisch is. Hoewel de reikwijdte van de gebruikte operationaliseringen en van de onderzochte steekproeven doorgaans veel beperkter is dan die van GST, worden de onderzoeksresultaten toch naar de volledige theorie gegeneraliseerd. Normaal gezien zou dit geen onoverkomelijk probleem mogen vormen. Wanneer theoretische premissen in verschillende sociale settings en aan de hand van verschillende methoden geverifieerd worden, versterkt dit slechts de geloofwaardigheid van de

[58] Zoals echter reeds werd aangehaald in de algemene inleiding, is dit probleem niet uniek voor GST maar vormt het een knelpunt voor nagenoeg alle integratietheorieën (Hirschi, 1979; Kleemans et al., 2007)

theorie (Lucas, 2003). Bovendien kan een concept in verschillende steekproeven op verschillende manieren geoperationaliseerd worden, zolang beide instrumenten maar hetzelfde concept meten. Deze idee wordt *"concept equivalence"* genoemd (van de Vijver & Leung, 1997:8). De tegenstrijdige onderzoeksresultaten met betrekking tot GST tonen echter dat dit voor GST niet het geval is, wat doet vermoeden dat de theorie mogelijk minder algemeen is dan men zou denken. Dit houdt in de eerste plaats in dat bij het bestuderen van GST gezocht moet worden naar manieren om te vermijden dat de resultaten te sterk gedetermineerd worden door methodologische implicaties, want dat zou betekenen dat ze niet gegeneraliseerd kunnen worden naar de volledige theorie. In de tweede plaats impliceert de idee dat steekproefverschillen mee aan de basis liggen van de tegenstrijdige resultaten, dat de verbanden tussen strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's mogelijk verschillen naar gelang de demografische groep waartoe men behoort. Daarom zullen in dit onderzoek ook twee kritische toetsen uitgevoerd worden met betrekking tot twee zeer belangrijke attributen: leeftijd en geslacht. In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de rol die deze attributen spelen in GST.

Hoofdstuk 3. Ongelijkheid naar leeftijd en geslacht

Het explanandum van Agnews (1985, 1989) 'revised strain theory' was oorspronkelijk begrensd. Deze theorie bood in de eerste plaats een verklaring voor het grensoverschrijdend gedrag dat zich typisch tijdens de adolescentie voordoet (zie hoofdstuk 1, deel 4.2). Bij de uitwerking van de General Strain Theory verschuift de focus echter naar een alomvattende theorie die ook persisterende en zeer specifieke vormen van delinquentie kan verklaren.[59] Dit blijkt onder meer uit Agnews (2001) categorisering van 'key strains', die ook eerder zwaarwichtige gebeurtenissen – zoals dakloosheid, kindermishandeling, enz. – omvatten. Deze gebeurtenissen worden verondersteld veel minder vaak voor te komen dan dat er delinquentie door adolescenten gepleegd wordt, wat aangeeft dat Agnew (2001) met zijn theorie breder wil gaan. Bovendien zet Agnew zijn theorie expliciet in ter verklaring van o.a. persisterende delinquentie (Agnew, 1997a), buurtverschillen in delinquentie (Agnew, 1999), geweldpleging (Agnew, 2004), witteboordencriminaliteit (Agnew, Piquero & Cullen, 2009) en zelfs terroristische aanslagen (Agnew, 2010a). Agnews straintheorie evolueerde met andere woorden naar een algemene delinquentietheorie.[60]

Bijgevolg wordt in GST ook rekening gehouden met patronen van sociale spreiding in delinquentie. 'Attributen' of achtergrondkenmerken als leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, etniciteit… zijn van groot belang in criminologisch onderzoek en –theorievorming. Hoewel deze kenmerken op zich geen invloed uitoefenen op individuele variatie in delinquentie, kunnen ze een verhoogde of net een verlaagde blootstelling aan criminogene processen in zich dragen wat maakt dat deze attributen wel met delinquent gedrag correleren (Wikström, 2006b). Een theorie die een algemene verklaring voor delinquentie wil bieden, moet binnen haar vooropgestelde mechanismen een logische uitleg kunnen bieden voor deze patronen. In dit verband wordt in GST vooral aandacht besteed aan het verklaren van leeftijds- en geslachtspatronen in delinquentie. Hiertoe wordt gesuggereerd dat enerzijds strain en anderzijds de modererende invloeden een ongelijke spreiding kennen op basis van leeftijd en geslacht.[61]

1. LEEFTIJD: DE ADOLESCENTIE ALS EEN PERIODE VAN 'STORM EN STRESS'?

Een van de meest prominente bevindingen uit empirisch crimininologisch onderzoek bestaat eruit dat zich tijdens de adolescentie veel meer delinquent gedrag voordoet dan in andere ontwikkelingsfasen (zie o.m. Goedseels, 2002; Junger-Tas, Steketee,

[59] Agnew (2011) stelt zijn theorie voor als een soort van 'algemene middle range theorie' waarbij hij benadrukt dat specifieke strains geïdentificeerd moeten worden ter verklaring van specifieke delict- en dadertypes. De algemene toepasbaarheid van de basisidee van zijn theorie – 'strain veroorzaakt delinquentie' – stelt hij echter niet in vraag.

[60] Hoewel de meeste empirische applicaties van de theorie zich op jongerensteekproeven blijven toespitsen.

[61] Hoewel Agnew strain als 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie wel als algemeen mechanisme beschrijft, past hij dit mechanisme niet toe in de hypothesen die hij vooropstelt ter verklaring van leeftijds- en geslachtsverschillen in delinquentie (Broidy & Agnew, 1997; Agnew, 1997a; Agnew, 2003b).

& Moll, 2008).[62] Mits enkele variaties keert deze vaststelling steeds terug in criminologisch onderzoek, ongeacht de tijdsperiode of de plaats waar het onderzoek uitgevoerd wordt. De trend is voor bijna alle delicttypes waarneembaar en wordt zowel bij mannen als bij vrouwen geobserveerd (Moffitt, 1997). De meerderheid van de jongeren brengt het delinquent gedrag na de adolescentie geleidelijk aan tot een einde, voor hen hangt het inherent samen met de groei naar volwassenheid (Moffitt, 1997). Praktisch alle adolescenten gaan wel eens over de schreef, waardoor dit gedrag minder zorgwekkend is: het opzoeken van grenzen hoort nu eenmaal bij deze ontwikkelingsfase (Goedseels, 2002). Een groot deel van de delinquentie die door adolescenten gepleegd wordt, zou bijgevolg verklaard moeten kunnen worden aan de hand van processen die eigen zijn aan de adolescentie.

Vanuit deze redenering beargumenteert Agnew (1997a, 2003b) dat de adolescentieperiode gekarakteriseerd wordt door specifieke strainprocessen, wat de 'delinquentiepiek' in deze periode zou kunnen verklaren. Hiertoe stelt hij drie verschillende hypothesen voorop, nl. dat adolescenten (1) meer objectieve strain zouden ervaren, (2) meer subjectieve strain zouden ervaren en (3) sneller met delinquent gedrag op strain zouden reageren.

1.1. Adolescenten ervaren meer objectieve strain

Aangezien jonge mensen actief vorm geven aan hun leven, keuzes maken en knopen doorhakken, krijgen ze vaker dan oudere mensen te maken met belangrijke – zowel positieve als negatieve - levensgebeurtenissen (Heady & Wearing, 1989). Adolescenten zouden daarbovenop frequent geconfronteerd worden met strain die uniek is voor de ontwikkelingsfase waarin ze zich bevinden (Gilman & Huebner, 2003). Zo worden zij door hun omgeving sterk aangemoedigd zich matuur op te stellen; kinderachtig gedrag wordt afgekeurd. Bovendien ontwikkelt zich bij de adolescenten zelf, simultaan met de groei uit de kinderjaren, een sterke behoefte aan zelfstandigheid (Agnew, 1997a; Agnew, 2003b; Greenberg, 1977; Moffitt, 1993; Triplett & Payne, 2004). Deze staat in schril contrast met de beperkingen die ze in het dagelijks leven ervaren, zoals een gebrek aan geld of een gebrek aan autoriteit. Hierdoor worden de meeste beslissingen nog steeds door anderen - meestal ouders of leerkrachten - genomen, wat tot grote ergernis kan leiden.

Ook op school worden adolescenten in een strak keurslijf gedwongen. Strenge regels worden gehandhaafd en keuzemogelijkheden beperkt, wat voor veel leerlingen een frustrerende ervaring is. Zij die goede studieresultaten behalen, zouden deze beperkingen gemakkelijker kunnen accepteren omdat zij er een 'beloning' voor in de plaats krijgen. Wie deze beloning niet ontvangt, zou daarentegen sterker ongenoegen ervaren en zich tegen het schoolsysteem afzetten. Dit kan zich niet alleen vertalen in het verstoren van de les of agressief gedrag ten aanzien van leerkrachten, maar ook in drug- en alcoholgebruik, joy riding en spijbelgedrag. De

[62] De 'adolescentie' wordt hier afgebakend aan de hand van specifieke leeftijdsgrenzen, deze worden toegelicht in de algemene inleiding (deel 4).

aantrekkingskracht van deze activiteiten zou liggen in het verboden karakter ervan; ze helpen adolescenten zich 'onafhankelijk' te voelen en dragen op die manier bij tot hun zelfwaardering (Greenberg, 1977; Moffitt, 1993; Moffitt, 1997)

Voorts zouden adolescenten, in hun groei naar zelfstandigheid, een wereld opbouwen die zich voornamelijk concentreert rond hun leeftijdsgenoten, waardoor een sterke behoefte aan peer populariteit ontstaat (Greenberg, 1977). Ze willen status of respect verdienen bij hun leeftijdsgenoten. Dit is echter een competitieve aangelegenheid, vooral afhankelijk van subtiele sociale voordelen zoals sportieve competentie, intelligentie, een aantrekkelijk uiterlijk, enz. (Agnew, 1997a). Voor jongeren die geen populariteit kunnen verwerven en niet over alternatieve bronnen van zelfwaardering beschikken - zoals een goede relatie met ouders, of positieve schoolresultaten – zouden bijgevolg ook relaties met leeftijdsgenoten een bron van strain kunnen vormen (Greenberg, 1977).

Tot slot worden ook financiële beperkingen, fysieke stressoren en problemen met betrekking tot het aangaan en/of het onderhouden van een (eerste) relatie in de literatuur genoemd als strains die zich typisch ontwikkelen tijdens de adolescentie (Daniels & Moos, 1990). Agnew (1997a) haalt deze inzichten aan om te beargumenteren dat jongeren tijdens de adolescentie aan méér objectieve strain blootgesteld worden dan in andere levensfasen.

Men zou hier echter de kanttekening bij kunnen maken dat adolescenten nog wel vrijgesteld zijn van een aantal zorgen die het volwassenenleven met zich meebrengt, zoals het afbetalen van een lening, het eventuele verlies van werk, de stress die onstaat rond het krijgen van een eerste kind, enz. Mogelijk ervaren adolescenten dus niet noodzakelijk meer objectieve strains dan volwassenen, maar zijn zij vooral gevoeliger voor negatieve gebeurtenissen en/of minder in staat om op een constructieve manier om te gaan met de strains waarmee ze geconfronteerd worden. Agnew (1997a) houdt hier rekening mee door ook twee alternatieve hypothesen te formuleren, nl. (1) dat adolescenten meer *subjectieve* strain zouden ervaren en (2) dat ze eerder voor een *delinquente copingstrategie* zouden opteren wanneer ze geconfronteerd worden met strain.

1.2. Adolescenten ervaren meer subjectieve strain

De idee dat adolescenten meer subjectieve strain zouden ervaren, houdt in dat adolescenten extra gevoelig zijn voor impulsen uit hun omgeving en deze vaker als aversief zouden interpreteren. Voor een verklaring van deze overgevoeligheid wordt vooral verwezen naar de cognitieve en biologische veranderingen die tijdens de adolescentie plaatsgrijpen. Met betrekking tot *cognitieve ontwikkelingen* wordt gesteld dat jongeren zich tijdens de adolescentie bewust worden van wat zich in hun omgeving afspeelt, zonder reeds in staat te zijn deze gebeurtenissen in hun juiste context te plaatsen (Agnew, 1997a). Hierdoor bekijken ze wat zich in hun omgeving afspeelt enkel vanuit hun eigen perspectief en gaan ze ervan uit dat anderen exact

dezelfde mening toegedaan zijn als hen (Agnew, 1997a; Elkind, 1967; Olthof, 2004). Elkind (1967: 1029) noemt dit fenomeen *"adolescent egocentrism"*. Adolescenten worden gevoelig voor de ideeën en leefwereld van anderen maar betrekken wat hierin gebeurt nog vaak op zichzelf. Hierdoor kunnen wrijvingen met de omgeving ontstaan.

Daarbovenop zouden een aantal *biologische ontwikkelingen* ervoor zorgen dat adolescenten tijdelijk meer aversie ervaren. Binnen de strainliteratuur worden onder meer specifieke hormonale veranderingen en ontwikkelingen in de hersenen aangehaald. Deze zouden ervoor zorgen dat adolescenten zich gemakkelijker geïrriteerd voelen en sterkere emotionele reacties ervaren wanneer ze met externe prikkels geconfronteerd worden, terwijl vaardigheden als planning, redenering en zelfbeheersing nog niet volledig ontwikkeld werden (Agnew, 2003b; Walsh, 2000).[63] Omwille van deze cognitieve en biologische ontwikkelingen zou de adolescentie als een periode van emotionele instabiliteit beschouwd kunnen worden, waaruit volgt dat adolescenten, wanneer ze met negatieve gebeurtenissen geconfronteerd worden, meer subjectieve strain zouden ervaren (Agnew, 1997a; Agnew, 2003b).

1.3. Adolescenten zijn gevoeliger voor een delinquente copingstrategie

De derde hypothese die ontwikkeld werd om de 'delinquentiepiek' tijdens de adolescentie te verklaren, bestaat eruit dat adolescenten niet alleen meer strain ervaren, maar ook sneller zouden teruggrijpen naar delinquente copingstrategieën (Agnew, 1997a, 2003b; Brezina, 2000). Dit in de eerste plaats omdat adolescenten meer gefocust zouden zijn op de korte termijngevolgen van hun gedrag, waardoor de negatieve gevolgen op lange termijn niet correct ingeschat worden.[64] Bovendien benadrukt Agnew (1997a, 2003b) dat adolescenten slechts een beperkte toegang hebben tot legale copingstrategieën. Zo kunnen zij bijvoorbeeld niet zomaar verhuizen of hun school verlaten.

Voorts zouden adolescenten, meer dan kinderen en volwassenen, in een publieke wereld leven. Ze staan voortdurend in interactie met hun leeftijdsgenoten en zijn sterk geneigd ervaringen uit hun privéleven met vrienden te delen, wat de mogelijkheden tot het inzetten van een cognitieve copingstrategie belemmert. Wanneer vrienden op de hoogte zijn van een negatieve ervaring zullen zij immers delen in de aversie en cognitieve re-interpretaties provoceren. Adolescenten zouden daarom eerder gedragsmatige of emotionele copingstrategieën toepassen, wat de kans op delinquentie vergroot (Agnew, 1997a).

Tot slot kan in het kader van deze idee vooropgesteld worden dat adolescenten sterker blootstaan aan de in het vorige hoofdstuk besproken modererende invloeden, die maken dat ze gemakkelijker teruggrijpen naar een delinquente copingstrategie wanneer ze met strain geconfronteerd worden. Zo hebben adolescenten mogelijk

[63] Voor een uitgebreider overzicht, zie Doreleijers & Jansen (2004), Spear (2000), Steinberg (2002).
[64] Er zijn echter empirische studies terug te vinden die deze veronderstelling tegenspreken (overzicht in Beyth-Marom, Austin, Fischoff, Palmgren & Jacobs-Quadrel, 1993; Furby & Beyth-Marom, 1990).

'minder te verliezen' bij delinquent gedrag. Ze hebben meestal nog geen partner die het delinquent gedrag veroordeelt of een job die ze niet willen verliezen. Bovendien zouden zij minder belang hechten aan de relatie met hun ouders en aan hun schoolresultaten dan kinderen (Sampson en Laub, 1993). Voorts zouden jongeren tijdens de adolescentie een sterkere behoefte ervaren om buiten het gezichtsveld van hun ouders met hun vrienden te kunnen optrekken, waardoor ze meer tijd in de publieke ruimte spenderen (Esbensen & Huizinga, 1991; Lauritsen, Sampson & Laub, 1991). Hierdoor vergroot de kans dat zij ongestructureerde routines ontwikkelen en/of dat ze met een delinquente vriendengroep in contact komen (Moffitt, 1993; 1997). Bijgevolg zouden het ook verzwakte sociale bindingen en een grotere kans op levensstijlrisico's kunnen zijn die maken dat adolescenten gemakkelijker met delinquentie reageren wanneer ze geconfronteerd worden met strain.

2. GESLACHT: INSPIRATIE UIT 'TRADITIONELE' SOCIALISATIEPATRONEN

Naast de 'delinquentiepiek' tijdens de adolescentie kent ook de vaststelling dat jongens meer delinquentie plegen dan meisjes een sterke empirische basis (o.m. Goedseels, Vettenburg & Walgrave, 2000; Junger-Tas et al., 2008, Landsheer, Oud & van Dijkum, 2008). Minder verschil bestaat in de delict*types* die door jongens en meisjes gepleegd worden. Zware vormen van antisociaal gedrag komen in beide geslachtsgroepen het minst vaak voor. Lichte feiten en zogenaamde 'statusdelicten' daarentegen worden door zowel jongens als meisjes het vaakst gepleegd (Giordano & Rockwell, 2000). Ook kunnen zowel mannelijke als vrouwelijke delinquenten gevonden worden die persisterend in zeer ernstige vormen van criminaliteit betrokken zijn. Niettemin zijn vrouwelijke veelplegers minder talrijk dan mannelijke veelplegers (Giordano & Rockwell, 2000).

Ook voor dit patroon werden vanuit GST verschillende mogelijke verklaringen geopperd (Broidy & Agnew, 1997). Gezien GST een verhoogde blootstelling aan strain als hoofdverklaring voor delinquentie vooropstelt, lijkt het in de eerste plaats logisch te veronderstellen dat jongens, vermits ze meer delinquentie plegen, ook meer strain ervaren. Deze idee vormt de eerste hypothese van Broidy & Agnew (1997).

2.1. Jongens ervaren meer strain

Broidy & Agnew (1997) nemen hun eerste hypothese echter reeds in hun originele artikel niet echt serieus, omdat ze door bijna alle resultaten uit bestaand stressonderzoek tegengesproken wordt. De studies die ze aanhalen, tonen over het algemeen dat meisjes minstens evenveel, of misschien zelfs meer stress/strain ondervinden dan jongens (overzicht in Broidy & Agnew, 1997). Bovendien zouden meisjes objectieve gebeurtenissen als negatiever ervaren dan jongens, ze zouden dus ook meer *subjectieve* strain ervaren. Dit zou het geval zijn voor zowel jonge meisjes als volwassen vrouwen (Boer, 2004).

Daarom formuleren Broidy & Agnew (1997) drie alternatieve verklaringen voor geslachtspatronen in delinquentie. Deze zijn vooral gebaseerd op de idee van een verschillende gender-identiteit die de leefwereld, het gedrag en de algemene positie van jongens en meisjes in de maatschappij zou bepalen. Gender-identiteit zou onder meer tot stand komen onder invloed van differentiërende socialisatiepatronen. De verklaringen die door Broidy & Agnew (1997) geopperd worden, kunnen dan ook aan twee prominente 'socialisatiemodellen' voor adolescenten gekoppeld worden (Leadbeater, Blatt & Quinlan, 1995).[65]

Het *interpersoonlijke model* heeft betrekking op adolescenten die een sterke sociale gevoeligheid ervaren. Deze jongeren hechten veel belang aan affectie van anderen, hebben soms last van verlatingsangst, voelen zich vaak eenzaam en/of hulpeloos en ervaren een intens verlangen naar emotionele intimiteit. Doordat ze een sterke nadruk leggen op het relationele, hebben ze moeilijkheden om hun woede of andere negatieve emoties te uiten waardoor deze vaak geïnternaliseerd worden. Ze willen immers niet riskeren dat hun relaties hierdoor ondermijnd zouden worden. Negatieve emoties worden bij deze jongeren vooral uitgelokt door stressvolle interacties met anderen - bijvoorbeeld ruzie met ouders of vrienden, conflicten, of een relatie die stopgezet wordt - vooral als er geen adequate sociale steun voorhanden is.

Het *individualistische model* omvat daarentegen adolescenten wiens kwetsbaarheid voornamelijk uit zelfkritiek voortkomt. Deze jongeren zijn zeer gevoelig voor negatieve relaties en reacties van anderen, waardoor ze gevoelens van hopeloosheid, waardeloosheid en onbekwaamheid ervaren. Ze zijn geneigd intieme relaties te mijden omdat deze voor hen vaak een bron van negatieve evaluatie en kritiek zijn. Stress en negatieve emoties monden bij deze jongeren doorgaans uit in agressiviteit en woede, voor hen dé manier om persoonlijke macht te bewaren en kritiek te bestrijden. Deze negatieve emoties worden vooral veroorzaakt door stresserende gebeurtenissen die betrekking hebben op het zelfwaardegevoel.

Hoewel de modellen niet noodzakelijk geslachtsspecifiek zijn, geven Leadbeater et al. (1995) aan dat meisjes vaker in het interpersoonlijke, en jongens vaker in het individualistische model geplaatst kunnen worden. De achtergrond van de drie alternatieve hypothesen die door Broidy & Agnew (1997) gesuggereerd worden ter verklaring van geslachtsverschillen in delinquentie, ligt in lijn met deze idee. Deze hypothesen zijn de volgende: (1) jongens ervaren meer criminogene strain; (2) jongens ervaren een verschillende emotionele reactie op strain; en (3) jongens zijn gevoeliger voor een delinquente copingstrategie (Broidy & Agnew, 1997).

[65] De allereerste 'roots' van GST kunnen teruggebracht worden naar sociologische 'klassiekers' als Merton (1938), Durkheim (1893a; 1894a; 1897) en zelfs naar de Franse milieuschool (zie hoofdstuk 1). Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de verklaring van geslachtsverschillen in delinquentie vooral gekeken wordt naar differentiërende socialisatiepatronen, hoewel aangeboren verschillen tussen mannen en vrouwen hier ook een rol zouden kunnen spelen.

2.2. Jongens ervaren meer criminogene strain

In de eerste plaats stellen Broidy & Agnew (1997) voorop dat jongens en meisjes mogelijk aan kwalitatief verschillende strain blootstaan: de strain die vooral jongens overkomt, zou zich beter lenen tot een delinquente copingstrategie. Zo zouden jongens meer financiële strain ervaren en vaker het slachtoffer zijn van een delict, terwijl meisjes vooral strain zouden ervaren die gerelateerd is aan sociale controle, zoals een sterkere druk om aan andermans wensen te voldoen. Daarbovenop zouden jongens en meisjes een verschillende gevoeligheid voor strain ervaren. Jongens zouden sterker op succes georiënteerd zijn en daarom meer 'agency' strain[66] ervaren, terwijl meisjes vooral belang zouden hechten aan het ontwikkelen en onderhouden van hechte relaties, waardoor ze meer interpersoonlijke strain ervaren (Broidy & Agnew, 1997). Interpersoonlijke strain zou minder tot delinquent gedrag leiden omdat deze vorm van strain doorgaans minder gemakkelijk te verhelpen valt met delinquentie. Bij het stellen van delinquent gedrag loopt men immers steeds het gevaar persoonlijke relaties – bijvoorbeeld die met directe familieleden – (nog meer) te ondermijnen. Delinquentie vormt met andere woorden geen effectieve copingstrategie voor deze vorm van strain, wat mogelijk een verklaring zou kunnen bieden voor het feit dat meisjes minder delinquentie plegen dan jongens (Agnew, 2006b; Broidy & Agnew, 1997; Francis, 2007).

2.3. Jongens ervaren een verschillende emotionele reactie op strain

In hoofdstuk 2 (deel 2) werd reeds gewezen op de centrale rol van negatieve emoties in GST. Het is slechts wanneer men in reactie op strain gevoelens als angst, woede, verdriet, enz. voelt, dat zich een druk tot een corrigerende actie voordoet, met een grotere kans op delinquentie als gevolg. Vooral de emotie woede zou de kans op delinquentie sterk vergroten, omdat deze emotie doorgaans gepaard gaat met gevoelens van potentie, macht en de wil om het aangedane onrecht betaald te zetten. Daarom zouden niet alleen woede, maar ook emoties die er nauw bij aansluiten - zoals frustratie, afgunst en jaloezie - het vaakst uitmonden in (vooral agressieve) delicten (Agnew, 2006a).

Vertrekkende vanuit deze overwegingen alsook de vaststelling dat jongens vooral frequenter in agressieve delicten betrokken zijn, exploreerden Broidy & Agnew (1997) de mogelijkheid dat jongens vaker woede en meisjes vaker depressie ervaren wanneer ze geconfronteerd worden met strain. Als zou blijken dat jongens vaker de activerende emotie 'woede' ervaren, zou dit immers een potentiële verklaring kunnen bieden voor geslachtsverschillen in delinquentie. Ze stelden echter onmiddellijk vast dat deze redenering niet strookt met belangrijke bevindingen uit stressonderzoek: deze wijzen erop dat meisjes minstens evenveel – zoniet meer – woede ervaren dan jongens (overzicht in Broidy & Agnew, 1997; zie ook Brebner, 2003; Sigfusdottir et al., 2004; Simon & Nath, 2004). Daarom opperen Broidy &

[66] Met 'agency' wordt verwezen naar de mogelijkheden waarover het individu beschikt om individuele keuzes te maken en acties te stellen. Dit concept hangt samen met gevoelens van controle, effectiviteit, vrijheid en autonomie (De Coster, 2005).

Agnew (1997) dat mogelijk niet de *frequentie* waarmee men woede ervaart, maar wel de *wijze* waarop deze emotie ervaren wordt, verschilt tussen jongens en meisjes. Ze suggeren dat woede bij meisjes typisch samengaat met gevoelens van depressie, angst, schuldgevoel en schaamte omdat meisjes meer geneigd zijn zichzelf de schuld te geven van de negatieve zaken die hen overkomen. Bij jongens zou woede daarentegen vaker gekoppeld zijn aan morele verontwaardiging: ze schrijven de oorzaak van hun negatieve situatie gemakkelijker toe aan anderen en/of aan externe omstandigheden (Brody & Hall, 2008; Broidy & Agnew, 1997). Dit zou tot gevolg hebben dat jongens eerder agressieve, naar buiten gerichte copingstrategieën hanteren – wat o.m. een grotere kans op delinquentie inhoudt - terwijl meisjes hun woede eerder op zichzelf richten, wat vaker resulteert in zelfdestructief gedrag.

2.4. Jongens zijn gevoeliger voor een delinquente copingstrategie

Tot slot wordt door Broidy & Agnew (1997) beargumenteerd dat, zelfs áls de gevoeligheid voor strain en de emotionele reactie op strain in beide geslachtsgroepen gelijk zou zijn, jongens toch nog eerder met delinquentie op strain zouden reageren dan meisjes omwille van verschillen in de modererende invloeden. Zo zouden jongens vaker deel uitmaken van een grotere, meer hiërarchisch gestructureerde vriendenkring waarin conflicten op een directe manier opgelost worden - soms met gebruik van geweld – en vaker dan meisjes optrekken met delinquente leeftijdsgenoten (Piquero & Sealock, 2004; Morash & Moon, 2007; Svensson, 2003). Meisjes zouden zich daarentegen in kleinere vriendengroepjes bewegen waarin conflicten eerder op indirecte wijze aangepakt worden, bijvoorbeeld door het verspreiden van roddels. Ook geeft de criminologische literatuur met betrekking tot ongestructureerde routines aan dat jongens er vaker vrijetijdsactiviteiten op nahouden die hen in criminogene situaties brengen (Esbensen & Huizinga, 1991; Lauritsen et al., 1991; Riley, 1987). Op deze manier worden jongens niet alleen sterker gesocialiseerd in het gebruik van een externaliserende, delinquente copingstrategie – terwijl aan meisjes eerder een internaliserende reactie aangeleerd wordt – maar ervaren zij er ook meer gelegenheid toe (Broidy & Agnew, 1997). Tot slot zouden meisjes – zoals reeds werd aangehaald – meer belang hechten aan het ontwikkelen en bestendigen van hechte sociale relaties. Gezien het potentieel van delinquentie tot het hypothekeren van zo'n relaties, zou dit voor meisjes over het algemeen een minder aantrekkelijke copingstrategie vormen.

3. EMPIRISCHE STATUS

Het empirisch onderzoek naar patronen van sociale spreiding in delinquentie is voornamelijk gericht op de hypothesen die betrekking hebben op geslachtsverschillen in delinquentie. De hypothesen ter verklaring van de zogenaamde 'delinquentiepiek' tijdens de adolescentie, werden slechts in beperkte mate onderzocht.

3.1. Delinquentiepiek in adolescentie

Voor een aantal van de bestaande studies is een vergelijking tussen verschillende ontwikkelingsfasen gewoonweg niet mogelijk omdat ze betrekking hebben op een beperkte leeftijdsgroep, waarbij ofwel enkel kinderen, ofwel enkel adolescenten, ofwel enkel volwassenen onderzocht worden.[67] Echter, ook in onderzoeken die op een bredere leeftijdsgroep gericht zijn, worden deze hypothesen doorgaans niet meegenomen. Er is dan ook nood aan meer studies waarin kinderen, adolescenten en volwassenen met elkaar vergeleken worden (Froggio, 2007).

Twee uitzonderingen zijn Agnew et al. (2002) en Hoffmann & Cerbone (1999): zij nemen de mate waarin GST hypothesen een verklaring kunnen bieden voor de 'delinquentiepiek' in de adolescentie mee in hun onderzoek. In beide onderzoeken wordt vastgesteld dat strain over het algemeen sterker samenhangt met delinquentie onder de iets oudere adolescenten.[68] Hierbij moet wel opgemerkt worden dat Hoffmann & Cerbone (1999) geen representatieve steekproef onderzochten: de jongeren uit hun studie komen allemaal uit gezinnen waarin minstens één van de ouders mentale problemen heeft.

3.2. Geslachtsverschillen in de frequentie van delictplegen

De idee dat jongens met meer strain geconfronteerd worden dan meisjes, wordt door de meeste empirische studies tegengesproken (overzicht in Broidy & Agnew, 1997, maar zie ook Mazerolle, 1998; Piquero & Sealock, 2004), hoewel ook hier uitzonderingen op bestaan (Hay, 2003; Morash & Moon, 2007). Beide 'uitzonderingen' operationaliseren strain echter eenzijdig als 'bestraffing'. Er wordt specifiek vastgesteld dat jongens over het algemeen frequenter en zwaarder bestraft worden door hun ouders (Hay, 2003) en hun leerkrachten (Morash & Moon, 2007), maar deze bevindingen kunnen niet noodzakelijk naar andere 'types' van strain veralgemeend worden.

Voor de overige drie hypothesen die door Broidy & Agnew (1997) gesuggereerd werden, is het empirische materiaal tegenstrijdig. De idee dat jongens meer criminogene strain zouden meemaken, lijkt bevestigd te worden door het onderzoek van Daigle, Cullen & Wright (2007) en dat van De Coster (2005). Daigle et al. (2007) stellen vast dat jongens meer doelblokkage ondervinden terwijl meisjes eerder negatieve gebeurtenissen, conflicten met ouders en relationele problemen

[67] Dornfeld & Kruttschnitt (1992), Jackson & Warren (2000), Maxwell (2001), Moon et al. (2008) en Moon, Morash, McCluskey & Hwang (2009) onderzoeken enkel kinderen (7 tot 13 jaar), Agnew & White (1992), Aseltine et al. (2000), Brezina (1996), Daigle, Cullen & Wright (2007), Lee & Cohen (2008), Morash & Moon (2007) en Van Houtte & Stevens (2008) richten zich enkel op jongeren in de adolescentieperiode (15 tot 18 jaar) en Broidy (2001), Burton et al. (1994), Capowich et al. (2001), Eitle (2002), Eitle & Turner (2002; 2003), Jang & Johnson (2003; 2005), Jang & Lyons (2006), Johnson & Kercher (2007) Mazerolle & Piquero (1998), Ostrowsky & Messner (2005), Piquero et al. (2010), Rebellon et al. (2009), Sharp et al. (2001), Slocum, Simpson & Smith (2005) onderzoeken enkel volwassenen (18 jaar of ouder).

[68] In een steekproef van 12- tot 16- jarigen voor Agnew et al. (2002) en in een steekproef van 11- tot 17-jarigen voor Hoffmann & Cerbone (1999).

rapporteren. De Costers (2005) onderzoek wijst uit dat jongens meer 'agency' strain en meisjes meer interpersoonlijke strain ervaren. Zij stelt bovendien vast dat vrouwen gevoeliger zijn voor relationele strain, terwijl mannen ontvankelijker zijn voor slachtofferschap en doelblokkage. Een uitzondering betreft gezinsgerelateerde strain: jongens en meisjes blijken hier even gevoelig voor te zijn (De Coster, 2005).

Evenveel onderzoeken contesteren deze idee echter. Miller (2000) onderzocht vanuit een feministisch perspectief de verschillen tussen mannen en vrouwen in het plegen van overvallen.[69] Ze stelt vast dat vrouwen minder vaak overvallen plegen en een andere modus operandi hanteren dan mannen, maar dat de motivatie tot het plegen van een overval zowel voor mannen als voor vrouwen teruggebracht kan worden naar de constante deprivatie die de overvallers ervaren als gemarginaliseerde leden van een noodlijdende gemeenschap. Barons (2007) onderzoek toont bovendien dat dakloze jongens en meisjes over het algemeen aan gelijkaardige strains blootgesteld worden.[70] Morash & Moon (2007), ten slotte, vinden in een representatieve adolescentiesteekproef dat financiële strains – strains die volgens de conceptualisering van Broidy & Agnew (1997) vooral delinquentie door jongens zouden moeten verklaren – sterker samenhangen met gewelddadig gedrag door meisjes.

De derde assumptie die door Broidy & Agnew (1997) naar voor geschoven werd, bestaat eruit dat woede bij jongens vaker gepaard gaat met verontwaardiging – ze leggen de oorzaak van hun negatieve ervaringen buiten zichzelf - terwijl meisjes eerder zichzelf de schuld geven, waardoor hun woede vaker zou samengaan met schuldgevoelens, depressie en zelfverwijt. Zowel Broidy (2001), Francis (2007), Hay (2003), Jang & Johnson (2005), Jang & Lyons (2006), Sigfusdottir et al. (2004) als Sigfusdottir & Silver (2009) vinden bevestiging voor deze idee: depressie en schuldgevoelens blijken emoties te zijn die naar aanleiding van een confrontatie met strain vaker door meisjes ervaren worden. Ook de bevindingen van Sharp et al. (2001) liggen in de lijn van deze assumptie: zij stellen in een vrouwelijke steekproef vast dat de interactie tussen boze en depressieve gevoelens bepalend is voor het gedrag dat gesteld wordt. Hoe meer woede gepaard gaat met depressie, des te groter de kans op een internaliserende reactie.[71]

Dornfeld & Kruttschnitt (1992) stellen echter een omgekeerde tendens vast: hun analyses wijzen uit dat het net jongens zijn die angstig en depressief worden wanneer ze geconfronteerd worden met familiale strain. Ook de bevindingen van De Coster & Zito (2010) en van Manasse & Ganem (2009) stemmen niet overeen met deze assumptie: zij vinden in hun data dat depressie vooral onder jongens tot delinquente reacties leidt. Daarbij komt nog dat een aantal niet-genderspecifieke

[69] Miller (2000) onderzocht voornamelijk volwassenen.
[70] Ook hier hebben beide onderzoeken echter weer betrekking op een specifieke steekproef, wat maakt dat deze resultaten niet naar een doorsnee populatie veralgemeend kunnen worden. Baron onderzocht dakloze jongeren uit de Canadese stad Vancouver, Miller bevroeg plegers van (gewelddadige) overvallen.
[71] Deze bevindingen kunnen niet veralgemeend worden naar een algemene populatie: het onderzoek had slechts betrekking op 96 respondenten die uit één universiteit geselecteerd werden op basis van een persoonlijke interesse in het onderzoek.

studies aantonen dat depressie significant samenhangt met eigendomsdelinquentie (Bao et al., 2004; Capowich et al., 2001; Francis, 2007). In het verlengde van de stelling van Broidy & Agnew (1997) zou dit moeten betekenen dat meisjes meer eigendomsdelicten plegen dan jongens, wat niet het geval is.

Tot slot zouden geslachtsverschillen in delinquentie ook te wijten kunnen zijn aan een sterkere neiging van jongens tot het gebruik van een deliquente copingstrategie, o.m. wegens een sterkere blootstelling aan de eerder beschreven modererende variabelen. Het onderzoek naar deze hypothese richt zich echter niet zozeer specifiek op de invloed van deze variabelen, maar analyseert louter of jongens inderdaad gemakkelijker teruggrijpen naar een delinquente copingstrategie wanneer ze geconfronteerd worden met strain. De onderzoeken van Simons et al. (2003), De Coster (2005) en Mazerolle (1998) ondersteunen deze idee. Simons et al. (2003) stellen vast dat het verband tussen strain en delinquentie bij jongens sterk beïnvloed wordt door de (aangeleerde) perceptie dat agressie een effectieve interpersoonlijke strategie is. In lijn met deze inzichten vindt De Coster (2005) in haar data dat jongens effectief meer externaliserend reageren op strain, terwijl meisjes eerder andere oplossingen zoeken: ze reageren meer verbaal, zoeken steun bij anderen of belanden in een depressie (zie ook Sigfusdottir et al., 2004). Ook Mazerolle (1998), ten slotte, doet gelijkaardige vaststellingen, zij het enkel met betrekking tot geweld: hij concludeert dat jongens vaker dan meisjes met geweld op strain reageren, maar dat deze verschillen zich niet voordoen met betrekking tot eigendomsdelinquentie.

Desondanks kunnen ook weer een aantal studies teruggevonden worden die deze idee weerleggen. Dornfeld & Kruttschnitt (1992) en Hoffmann & Su (1997) vinden helemaal geen geslachtsverschillen in reactiepatronen. Moon, Morash, McCluskey & Hwang (2009), ten slotte, stellen vast dat geslachtsverschillen in delinquentie blijven bestaan wanneer gecontroleerd wordt voor strain, negatieve emoties en modererende invloeden.

Ook hier leert een overzicht van het bestaand onderzoek met andere woorden dat de resultaten niet altijd met elkaar overeenstemmen, waarbij opnieuw verwezen kan worden naar de empirische kritieken uit hoofdstuk 2 (deel 4.2).[72] Bovendien richten deze onderzoeken zich uitsluitend op een verschillende ervaring van strain, een verschillende emotionele reactie op strain en/of een sterkere neiging om een

[72] Ook hier kan bijvoorbeeld verwezen worden naar verschillen in operationalisering. Enerzijds wordt de impact van het meemaken van ernstige gebeurtenissen onderzocht (Francis, 2007; Piquero & Sealock, 2004). Andere onderzoekers richten zich daarentegen op eerder banale, dagelijkse beslommeringen in hun afbankening van 'strain' (Broidy, 2001; Daigle, Cullen & Wright, 2007; De Coster, 2005; Mazerolle, 1998). Jang & Johnson (2005) en Jang & Lyons (2006) trekken het strainconcept nog verder open, en operationaliseren het nogal vaag als 'het meemaken van persoonlijke problemen'. Voorts spitsen ook deze onderzoeken zich toe op zeer uiteenlopende levensdomeinen. Dornfeld & Krutschnitt (1992), Hay (2003), Piquero & Sealock (2004) en Sigfusdottir et al. (2004) richten zich uitsluitend op het gezin als bron van strain. Manasse & Ganem (2009), daarentegen, focussen op pestgedrag door leeftijdsgenoten. Baron (2007) kijkt dan weer naar financiële strain. Tot slot kan ook in het GST onderzoek met betrekking tot geslachtsverschillen vastgesteld worden dat er vooral naar de impact van objectieve strain gekeken wordt (De Coster, 2005; Eitle, 2002; Hoffmann & Su, 1997; Manasse & Ganem, 2009; Mazerolle, 1998; Moon, Morash, McCluskey & Hwang, 2009; Morash & Moon, 2007; Piquero & Sealock, 2004; Piquero et al., 2010; Sigfusdottir et al., 2004) (uitzonderingen hierop zijn Baron, 2007; Jang & Johnson, 2005 en Sharp et al., 2001).

delinquente copingstrategie toe te passen. De specifieke invloed van sociale bindingen en levensstijlrisico's werd hier vooralsnog niet getoetst.

Het is tot slot opvallend dat alle mogelijke verklaringen die door Agnew (1997a, 2003b) en Broidy & Agnew (1997) gesuggereerd worden, uitgaan van een rechtstreeks verband tussen strain en delinquentie. De idee van strain als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie wordt hierbij niet in overweging genomen. Dit had tot gevolg dat de eventuele mediërende invloed van sociale bindingen en levensstijlrisico's in dit verband niet onderzocht werd. Toch is het niet ondenkbaar dat verschillen in *mediërende* mechanismen hier een rol zouden kunnen spelen. Zo zouden jongens bijvoorbeeld meer dan meisjes geneigd kunnen zijn om zich, wanneer ze strain ervaren, tot een delinquente vriendengroep te richten. Of zouden adolescenten die strain in hun gezin ervaren bijvoorbeeld meer dan kinderen geneigd kunnen zijn om in reactie hierop ongestructureerde routines te ontwikkelen.

4. BESLUIT

De basisidee uit GST – de idee dat de initiële oorzaak van delinquentie gezocht moet worden in de negatieve interacties tussen het individu en zijn directe sociale omgeving – wordt algemeen toepasbaar geacht. Een lange traditie van criminologisch onderzoek toonde echter dat delinquentie geen gelijkmatige spreiding kent in de maatschappij: op basis van 'attributen' of achtergrondkenmerken kunnen groepen geïdentificeerd worden die een grotere of net een kleinere kans op delinquentie hebben. In etiologische theorievorming- en toetsing is het dan ook van belang om bestaande patronen van sociale spreiding in te calculeren. Immers, als een verklaringsmechanisme algemeen toepasbaar moet zijn, impliceert het bestaan van systematische patronen in delinquentie dat gelijkaardige patronen in de voornaamste verklarende variabelen uit de theorie moeten bestaan. Met betrekking tot GST betekent dit dat ook strain en/of de beschreven mediërende en modererende invloeden wellicht een ongelijke spreiding in de samenleving kennen. In dit hoofdstuk werd hierbij toegespitst op de twee meest prominente patronen van sociale spreiding in delinquentie, nl. het zich voordoen van een stijging (of 'piek') in delinquentie tijdens de adolescentie en het feit dat delinquentiefrequenties veel hoger liggen voor jongens dan voor meisjes.

Precies daarom is het van belang om de mechanismen die in hoofdstuk 2 uiteen gezet werden niet alleen aan algemene, maar ook aan kritische toetsen te onderwerpen. Uit dit hoofdstuk blijkt immers dat de werking van de vooropgestelde mechanismen mogelijk verschilt tussen jongens en meisjes en/of tussen leeftijdsgroepen. Het uitvoeren van deze kritische toetsen is dan ook cruciaal voor een degelijke evaluatie van de in GST vooropgestelde mechanismen. Hierbij worden niet enkel de assumpties van Agnew (1997a, 2003b) en Broidy & Agnew (1997) als leidraad genomen, ook een eventuele differentiërende werking van mediërende invloeden wordt getoetst.

Hoofdstuk 4. Op zoek naar toetsbare hypothesen

1. DOELSTELLING

Het literatuuroverzicht liet zien dat in GST uiteenlopende delinquentiemechanismen uitgewerkt werden. De sterke empirische steun die bestond voor alternatieve etiologische kaders in combinatie met de vaststelling dat de verklaringswaarde van strainvariabelen op zich beperkt is, motiveerde Agnew tot het integreren van invloeden die het verband tussen strain en delinquentie bepalen (mediëren) dan wel beïnvloeden (modereren). Het algemene oogmerk van dit doctoraatsonderzoek bestaat uit het empirisch toetsen van deze mechanismen. Hierbij wordt specifiek gefocust op de wisselwerking tussen strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's.

Deze focus brengt met zich mee dat het onderzoek geen volledige toets van GST behelst. Zo wordt abstractie gemaakt van een aantal invloeden die in GST óók een belangrijke rol spelen, zoals de emotionele reactie die men ervaart wanneer men met strain geconfronteerd wordt en bepaalde persoonlijkheidsfactoren, zoals o.m. zelfcontrole. Toch zou het uitsluiten van deze variabelen geen impact mogen hebben op de specifieke resultaten van dit onderzoek. Dit in de eerste plaats omdat in het onderzoek gebruik wordt gemaakt van subjectieve straininstrumenten, waarin deze concepten deels vervat zitten (zie hoofdstuk 2, delen 4.1.1.1 en 4.2.2.1). In de tweede plaats zou het effect van strain op zich voldoende groot moeten zijn om veranderingen in sociale bindingen, levensstijlrisico's en/of delinquentie waar te nemen, ongeacht of emoties en persoonlijkheidskenmerken mee in rekening gebracht worden (Piquero & Sealock, 2004).[73]

Voorts moet in dit kader benadrukt worden dat het doel van het onderzoek bestaat uit het bestuderen van de wisselwerking tussen duidelijk afgebakende processen uit de theorie, en niet uit het bekomen van een zo groot mogelijke verklaringskracht (R^2). De verbanden tussen strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's staan bovendien niet enkel centraal in GST, ze spelen een belangrijke rol in de meeste hedendaagse criminologische verklaringsmodellen (Laub & Sampson, 2006; Thornberry, 1987; Vettenburg et al., 2002; Wikström, 2006a). Dit maakt dat het onderzoek, hoewel het geen complete toets van alle GST factoren omvat, toch zal toestaan een genuanceerde evaluatie te maken van de mechanismegebaseerde verklaring voor jeugddelinquentie die in deze theorie vooropgesteld wordt en aanbevelingen te formuleren naar de toekomst toe.

2. ONDERZOEKSVRAGEN EN HYPOTHESEN

Bij het uitwerken van de onderzoekshypothesen wordt in de mate van het mogelijke rekening gehouden met de voornaamste empirische kritieken op GST die in

[73] Verschillende onderzoekers vonden ook een correlatie tussen strain en delinquentie zonder met deze invloeden rekening te houden (Agnew, 2002; Agnew et al., 1996; Dornfeld & Kruttschnitt, 1992; Eitle, 2002; Eitle & Turner, 2002; Ellwanger, 2007; Hagan & McCarthy, 1992; Hay, 2003; Hoffmann & Su, 1997; Johnson & Kercher, 2007; Kim, Conger, Elder & Lorenz, 2003; Slocum et al., 2005).

hoofdstuk 2 uiteen gezet werden. Aan het probleem inzake de definiëring en operationalisering van het strainconcept kan slechts in beperkte mate tegemoet gekomen worden. Het is bijzonder moeilijk alle strainervaringen die binnen de definitie als 'gebeurtenissen die door het individu als onaangenaam ervaren worden' passen, te vatten. Wél wordt een zo breed mogelijke operationalisering van strain gebruikt waarbij, in overeenstemming met Agnews (2006a:10) overwegingen, gefocust wordt op de *subjectieve* ervaring van strain. Bovendien zullen niet één, maar verschillende instrumenten gebruikt worden om de subjectieve ervaring van strain op te tekenen. Dit maakt het mogelijk na te gaan of resultaten die gevonden worden op basis van het ene instrument, gerepliceerd kunnen worden met het andere instrument. Daarnaast wordt in het onderzoek ook ruimte gelaten voor de ervaringen die de respondenten zélf als een strain definiëren.

Een tweede kritiek bestaat eruit dat in het meeste bestaand onderzoek naar de wisselwerking tussen strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's voornamelijk een rechtstreeks verband tussen strain en delinquentie verondersteld wordt, waarbij sociale bindingen en levensstijlrisico's enkel als modererende invloeden onderzocht worden. Hiermee gaat men voorbij aan het alternatieve delinquentiemechanisme dat Agnew (2006a) beschrijft, nl. dat strain ook als achterliggende invloed - via het verzwakken van sociale bindingen en het ontwikkelen van levensstijlrisico's - tot delinquentie kan leiden. Daarom worden sociale bindingen en levensstijlrisico's in deze studies zowel als modererende en als mediërende mechanismen onderzocht.

In de derde plaats werden in hoofdstuk 3 verschillende mogelijkheden besproken die vanuit GST naar voor geschoven (kunnen) worden ter verklaring van twee zeer prominente patronen van sociale spreiding in delinquentie, nl. de vaststelling dat meer jongens dan meisjes delinquentie plegen en het feit dat delinquentie 'piekt' tijdens de adolescentieperiode. Hierbij werd enerzijds geconstateerd dat de empirische toetsen van de GST-assumpties met betrekking tot deze patronen weinig overeenstemming vertonen. Anderzijds werd opgemerkt dat deze assumpties enkel gericht zijn op de modererende hypothesen die in GST vooropgesteld worden, de mediërende assumpties komen hierbij niet aan bod. Deze vaststellingen zijn problematisch omdat GST, wil ze een 'algemene' verklaring voor delinquentie bieden, op basis van de theoretische mechanismen een coherente uitleg moet kunnen geven voor deze patronen. Daarom worden de vooropgestelde mechanismen met betrekking tot strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's in dit doctoraatsonderzoek niet enkel aan een algemene toets, maar ook aan twee kritische toetsen naar leeftijd en geslacht onderworpen. Hierbij wordt specifiek gekeken in welke mate de vooropgestelde mechanismen een verklaring kunnen bieden voor leeftijds- en geslachtspatronen in delinquentie.

Met betrekking tot het bestuderen van sociale bindingen, staan in deze studie de band met ouders en school centraal. Deze banden worden in de literatuur immers benadrukt als twee van de voornaamste sociale bindingen die jongeren ervan kunnen weerhouden delinquentie te plegen (Agnew, 1992; Hirschi, 1969).

Levensstijlrisico's voor jongeren worden in de literatuur hoofdzakelijk geconceptualiseerd als een combinatie van het hebben van ongestructureerde routines, delinquente vrienden en alcohol- en druggebruik (Wikström & Butterworth, 2006; Wikström & Svensson, 2008). Zoals reeds aangehaald in hoofdstuk 2, wordt 'alcohol- en druggebruik' in dit proefschrift niet als een levensstijlrisico gedefinieerd, omdat het als statusdelict mee onder de hier gebruikte definitie van 'jeugddelinquentie' valt. Bijgevolg wordt enkel gekeken naar de invloed van delinquente vrienden en ongestructureerde routines. Deze focus vertaalt zich concreet in de volgende onderzoeksvragen en hypothesen.

1. Is de subjectieve ervaring van strain positief aan delinquentie gerelateerd onder Vlaamse jongens en meisjes?
H1: Onder Vlaamse jongens en meisjes bestaat een positief verband tussen subjectieve strain en delinquentie: hoe meer strain men ervaart, des te groter de kans op het plegen van delinquentie.

2. Wordt het verband tussen subjectieve strain en delinquentie onder Vlaamse jongens en meisjes gemedieerd door sociale bindingen, meer specifiek door een verzwakte band met ouders en school?
H2: De positieve associatie tussen subjectieve strain en delinquentie is partieel te wijten aan het verzwakken van sociale bindingen. Hoe meer subjectieve strain men ervaart, des te zwakker de band met ouders en school zal zijn, wat de kans op het plegen van delinquentie vergroot.

3. Wordt het verband tussen subjectieve strain en delinquentie onder Vlaamse jongens en meisjes gemodereerd door sociale bindingen, meer specifiek door de band met ouders en school?
H3: Enkel jongeren die een zwakke band met ouders en school hebben, reageren met delinquentie op subjectieve strain. Jongeren die een sterke band met ouders en school hebben, wenden daarentegen legitieme copingstrategieën aan in het omgaan met subjectieve strain.

4. Wordt het verband tussen subjectieve strain en delinquentie onder Vlaamse jongens en meisjes gemedieerd door levensstijlrisico's, meer specifiek door het hebben van delinquente vrienden en ongestructureerde routines?
H4: De positieve associatie tussen subjectieve strain en delinquentie is partieel te wijten aan de ontwikkeling van levensstijlrisico's. Hoe meer subjectieve strain men ervaart, des te meer ongestructureerde routines en delinquente vrienden men zal hebben, wat de kans op het plegen van delinquentie vergroot.

5. Wordt het verband tussen subjectieve strain en delinquentie onder Vlaamse jongens en meisjes gemodereerd door levensstijlrisico's, meer specifiek door het hebben van delinquente vrienden en ongestructureerde routines?
H5: Enkel jongeren die ongestructureerde routines en delinquente vrienden hebben, reageren met delinquentie op subjectieve strain. Jongeren die geen

ongestructureerde routines of delinquente vrienden hebben, wenden daarentegen legitieme copingstrategieën aan in het omgaan met subjectieve strain.

6. Kunnen de onderzochte GST mechanismen verklaren waarom jongens meer delinquentie plegen dan meisjes?

6.1. Plegen jongens meer delinquentie omdat ze meer subjectieve strain ervaren dan meisjes?
H6: Jongens ervaren meer subjectieve strain dan meisjes, dit verklaart waarom jongens meer delinquentie plegen.

6.2. Hebben jongens zwakkere sociale bindingen en meer levensstijlrisico's dan meisjes?
H7: Jongens hebben een zwakkere band met ouders en school, meer ongestructureerde routines en meer delinquente vrienden dan meisjes. Dit verklaart waarom jongens meer delinquentie plegen.

6.3. Worden verzwakte sociale bindingen en levensstijlrisico's onder jongens veroorzaakt door subjectieve strain?
H8: Er bestaat een significante interactie tussen geslacht en de subjectieve ervaring van strain in de verklaring van verzwakte sociale bindingen en levensstijlrisico's. Subjectieve strain is sterker gerelateerd aan een zwakke band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden onder jongens dan onder meisjes.

6.4. Kiezen jongens, omwille van verzwakte sociale bindingen en levensstijlrisico's, eerder dan meisjes voor een delinquente copingstrategie wanneer ze geconfronteerd worden met subjectieve strain?
H9: Er bestaat een significante interactie tussen geslacht en de subjectieve ervaring van strain in de verklaring van delinquentie. Het verband tussen subjectieve strain en delinquentie is sterker onder jongens dan onder meisjes.
H10: De sterkere positieve associatie tussen subjectieve strain en delinquentie onder jongens is partieel te wijten aan een zwakkere band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden.

7. Kunnen de onderzochte GST mechanismen verklaren waarom tijdens de adolescentieperiode meer delinquentie gepleegd wordt?

7.1. Plegen adolescenten meer delinquentie omdat ze meer subjectieve strain ervaren dan pre-adolescenten en (jong)volwassenen?
H11: Adolescenten ervaren meer subjectieve strain dan pre-adolescenten en (jong)volwassenen, dit verklaart waarom adolescenten meer delinquentie plegen.

7.2. Hebben adolescenten zwakkere sociale bindingen en meer levensstijlrisico's dan pre-adolescenten en jongvolwassenen?
H12: Adolescenten hebben een zwakkere band met ouders en school, meer ongestructureerde routines en meer delinquente vrienden dan pre-adolescenten en (jong)volwassenen. Dit verklaart waarom adolescenten meer delinquentie plegen.

7.3. Worden verzwakte sociale bindingen en levensstijlrisico's onder adolescenten veroorzaakt door subjectieve strain?
H13: Er bestaat een significante interactie tussen leeftijd en de subjectieve ervaring van strain in de verklaring van verzwakte sociale bindingen en levensstijlrisico's. Subjectieve strain is sterker gerelateerd aan een zwakke band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden onder adolescenten dan onder pre-adolescenten en (jong)volwassenen.

7.4. Kiezen adolescenten, omwille van verzwakte sociale bindingen en levensstijlrisico's, eerder voor een delinquente copingstrategie wanneer ze geconfronteerd worden met subjectieve strain?
H14: Er bestaat een significante interactie tussen leeftijd en de subjectieve ervaring van strain in de verklaring van delinquentie. Het verband tussen subjectieve strain en delinquentie is sterker onder adolescenten dan onder pre-adolescenten en (jong)volwassenen.
H15: De sterkere positieve associatie tussen subjectieve strain en delinquentie onder adolescenten is partieel te wijten aan een zwakkere band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden.

3. TRIANGULATIE

In hoofdstuk 2 werd gesuggereerd dat de validiteit van het bestaand onderzoek naar de GST mechanismen mogelijk problematisch is. Om hieraan tegemoet te komen, wordt bij het toetsen van de hypothesen aan triangulatie gedaan. Triangulatie, of het gebruik maken van verschillende bronnen, methoden en technieken in een onderzoek, wordt in de literatuur aangehaald als de manier bij uitstek om de validiteit van onderzoeksresultaten te versterken. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat, hoe sterker de resultaten met elkaar overeenstemmen, des te geloofwaardiger de bevindingen zullen zijn (Devillé, 2008). In overeenstemming met deze idee worden de hypothesen uit dit onderzoek op basis van verschillende databronnen en verschillende methodologieën getoetst.

Het gebruik van 'verschillende methodologieën' dient weliswaar enigszins gerelativeerd te worden. Hoewel wel degelijk een 'mixed methods' design uitgewerkt wordt – bestaande uit een kwantitatief en een kwalitatief onderzoeksluik – ligt het zwaartepunt van het onderzoek op het kwantitatief luik. Het kwalitatief luik dient hierbij vooral een aanvullende en een verdiepende functie. Concreet worden de eerste vijf hypothesen zowel op basis van kwantitatieve als kwalitatieve data

onderzocht. De kritische toetsen (hypothesen 6 tot en met 15) zijn uitsluitend op kwantitatieve data gebaseerd.

4. NOTIE VAN CAUSALITEIT

Gezien de kwantitatieve studie op zelfrapportage gebaseerd is, dient men op de hoede te zijn voor mogelijke systematische sociale wenselijkheidseffecten, zeker wat betreft de voornaamste afhankelijke en onafhankelijke variabelen. Zo zou het, gezien de theoretische premisse dat strain een verzwakte band met ouders/school in de hand kan werken – dat strain er met andere woorden toe kan leiden dat jongeren 'minder te verliezen hebben' – mogelijk kunnen zijn dat jongeren die strain ervaren ook minder 'schroom' kennen om het plegen van delinquentie toe te geven in de vragenlijst. In dat geval zou de rapportage van de afhankelijke variabele, delinquentie, gecontamineerd zijn door de onafhankelijke variabele, strain, wat zeer onwenselijk is met betrekking tot het toetsen van de hypothesen. Hoewel in de mate van het mogelijke getracht wordt zulke contaminatie te vermijden – ondermeer door de respondenten op het hart te drukken dat de anonimiteit van de gegevens gegarandeerd is – kan dit nooit met zekerheid uitgesloten worden. Wel kan de waarschijnlijkheid dat de onderzoeksresultaten uit het kwantitatieve luik door zo'n contaminatie gedomineerd zouden worden, enigszins nagegaan worden via het kwalitatief luik: als zou blijken dat geen van de respondenten uit het kwalitatief luik hun feiten aan subjectieve strain toeschrijven, dienen eventuele verbanden uit het kwantitatief luik alleszins in vraag gesteld te worden.

Voorts zal in hoofdstuk 5 besproken worden hoe voor het kwantitatief onderzoeksluik beroep wordt gedaan op twee bestaande databanken die allebei gegevens van Vlaamse jongeren bevatten. Deze data zijn cross-sectioneel van aard: het gaat steeds om momentopnames. De databanken laten dan ook enkel toe statistische relaties tussen verschillende concepten te identificeren. Zo'n relatie is niet noodzakelijk gelijk aan een causaal verband; het wijst louter op een samenhang tussen variabelen. Toch worden de resultaten in dit onderzoek causaal geïnterpreteerd. Het gaat immers niet om een louter exploratief onderzoek; er wordt vertrokken vanuit een theorie waarin causaliteit tussen de verschillende invloeden reeds bepaald werd. De resultaten worden dan ook geïnterpreteerd vanuit de theoretische propositie dat subjectieve strain tot delinquentie leidt en dat deze relatie beïnvloed wordt door processen van sociale bindingen en levensstijlrisico's.

Doorgaans wordt er bij een theorietoetsend onderzoek op basis van cross-sectionele data vanuit gegaan dat het *niet* vinden van samenhang tussen de omschreven variabelen wellicht betekent dat de vooropgestelde causaliteit *niet* bestaat. Wanneer er daarentegen wel samenhang gevonden wordt, veronderstelt men dat de causaliteit uit de theorie zich ook in de empirie voordoet. Hoewel dit geen waterdicht criterium vormt, valt causaliteit nu eenmaal niet gemakkelijk te observeren. In sociaal onderzoek moet men het stellen met de interpretatie van indicatoren van causaliteit (Tacq, 2006).

In dit onderzoek wordt een gelijkaardig criterium gehanteerd, maar gezien de specificiteit van de hypothesen moet hier een extra kanttekening bij gemaakt worden. Modererende en mediërende mechanismen worden in het kwantitatief luik met dezelfde variabelen getoetst. Om echter daadwerkelijk een onderscheid te maken tussen deze mechanismen zou men in feite eerst het directe motief van de gerapporteerde feiten moeten onderzoeken. Indien het om strain gaat, zou vervolgens getoetst moeten worden of het overgaan tot een delinquente reactie bepaald werd door de modererende variabelen. Indien het om andere motieven gaat, zou men moeten nagaan of de initiële oorzaak van deze motieven in een strainervaring wortelt (in dat geval zou het gaan om een mediërend mechanisme).

Zo kunnen slechte schoolresultaten bijvoorbeeld bij een leerling onmiddellijke agressie ten aanzien van de leerkracht oproepen - zeker als de leerling reeds een negatief contact met de leerkracht had - wat zou wijzen op een modererende invloed. Anderzijds kunnen slechte schoolresultaten ertoe leiden dat de jongere steeds minder verbondenheid voelt met de school, wat maakt dat hij/zij minder weerstand voelt ten aanzien van het plegen van feiten. Hoewel de dynamiek tussen deze invloeden en delinquentie theoretisch gesproken zeer verschillend is, kan deze graad van differentiatie in de gebruikte databanken niet bereikt worden. Bij het meten van strain weet men slechts dat het zich 'ergens' in het afgelopen jaar heeft voorgedaan (de exacte operationalisering van 'strain' wordt uitgebreid besproken in hoofdstuk 5, deel 2.2); de relatie met delinquent gedrag kan enkel onderzocht worden via statistische correlatie. Bijgevolg zouden beide processen uit het voorbeeld op dezelfde variabele 'schoolstrain' getoetst worden, zonder dat hierbij een onderscheid gemaakt kan worden tussen schoolstrain als directe motivatie en schoolstrain als achterliggende invloed. Het verschil tussen mediërende en modererende invloeden wordt in dit onderzoeksluik dan ook voornamelijk op statistische technieken gebaseerd (o.a. uit Baron & Kenny, 1986; Mackinnon, Krull & Lockwood, 2000). Hierbij wordt van een mediërende invloed gesproken wordt indien een verband *verzwakt of verdwijnt* wanneer een nieuwe variabele in de analyse opgenomen wordt, en van een *modererende* invloed indien het interactie-effect tussen twee variabelen significant is. Op deze manier wordt een 'artificiële' causaliteit gecreëerd.

Ook in dit geval kan het aanvullend kwalitatief onderzoeksluik echter een extra controle vormen. In dit luik wordt met jongeren die delinquentie pleegden de volledige 'keten van gebeurtenissen' overlopen die in hun perceptie aan de basis lag van het tot stand komen van hun feit(en). Hierbij kan wél een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen directe motivaties en achterliggende factoren in het tot stand komen van delinquent gedrag. Daarnaast vormt de kwalitatieve studie een aanvulling op het kwantitatief onderzoeksluik in de zin dat ook jongeren die meer zwaarwichtige strain meemaakten en die ook ernstigere feiten pleegden, bereikt worden. Over het algemeen wordt vooropgesteld dat het gebruik van zelfrapportage in kwantitatief onderzoek vooral aangewezen is voor *"blanke en schoolgaande*

plegers van niet-ernstige delinquentie" (Goethals, 2001:150). Uit hoofdstuk 5 zal dan ook blijken dat zowel de mate waarin de respondenten uit de kwantitatieve databanken strain meemaakten als de mate waarin delinquentie gerapporteerd wordt, over het algemeen nog wel meevalt. Het kwalitatief design, waarin specifiek jongeren uit Vlaamse gemeenschapsinstellingen (GI's) geviseerd worden (zie hoofdstuk 6) komt hieraan tegemoet. Niet alleen pleegden deze respondenten meer en ook ernstige feiten, uit hoofdstuk 6 zal ook blijken dat een aantal onder hen daadwerkelijk intense strain meemaakte.

5. SCHEMATISCHE VOORSTELLING VAN HET ONDERZOEK

Om dit hoofdstuk af te sluiten, worden de doelstellingen en hypothesen alsook de kwantitatieve en kwalitatieve aanpak ervan gevisualiseerd in een onderzoeksschema dat als leidraad zal dienen voor het verder uitwerken van het design en de analyses. De algemene toetsen worden gevisualiseerd in figuur 4.1.

5.1. Algemene toetsen

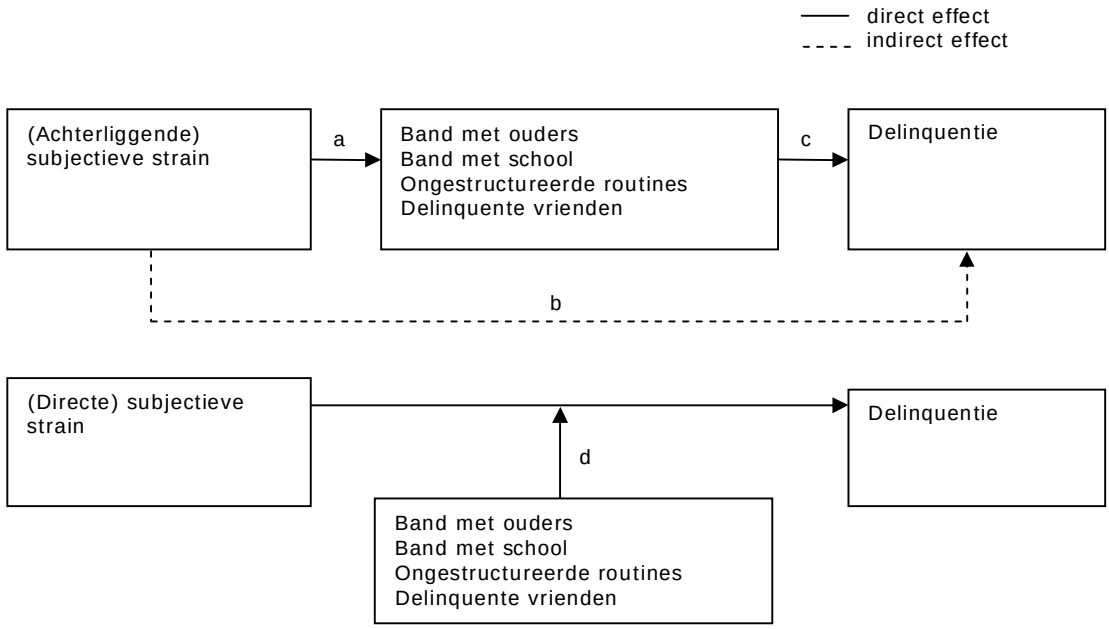

Figuur 4.1. De band met ouders, de band met school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden mediëren en modereren het verband tussen subjectieve strain en delinquentie

5.1.1. Kwantitatief

a. Het mediërend mechanisme houdt in dat subjectieve strain significant gerelateerd is aan een verzwakte band met ouders/school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden.

b. Het mediërend mechanisme houdt in dat subjectieve strain in een model zonder de band met ouders/school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden significant aan delinquentie gerelateerd is.

c. Het mediërend mechanisme houdt in dat verzwakte banden met ouders/school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden significant aan delinquentie gerelateerd zijn en dat de associatie met subjectieve strain verdwijnt of verkleint wanneer deze invloeden in rekening gebracht worden.

d. Het modererend mechanisme houdt in dat interacties tussen subjectieve strain en de banden met ouders/school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden significant zijn. Er wordt een sterker verband tussen strain en delinquentie verwacht onder jongeren die een zwakkere band met ouders en school, meer ongestructureerde routines en meer delinquente vrienden hebben.

5.1.2. Kwalitatief

a, b, c. Aan respondenten uit Vlaamse GI's wordt gevraagd wat ze zelf als de voornaamste oorzaken van hun delinquent gedrag zien. Indien verzwakte banden met ouders/school, ongestructureerde routines of delinquente vrienden hierbij een rol spelen, wordt onderzocht of, en in welke mate, zij deze toeschrijven aan achterliggende strain.

d. Om de invloed van sociale bindingen en levensstijlrisico's op het verband tussen strain en delinquentie na te gaan, wordt onderzocht (1) of delinquente feiten toegeschreven worden aan een directe motivatie die onder de straindefinitie valt en (2) of de respondent bij het overwegen van een delinquente copingstrategie rekening hield met wat hij/zij te verliezen had bij een delinquente copingstrategie (verzwakte sociale bindingen), met de situationele gelegenheid tot het plegen van feiten (ongestructureerde routines) en de eventuele aanwezigheid van delinquente vrienden.

5.2. Kritische toetsen

In het kader van de kritische toetsen wordt in de eerste plaats nagegaan of leeftijds- en geslachtsverschillen in delinquentie toegeschreven kunnen worden aan een verschillende ervaring van strain. In dat geval zouden de strainvariabelen de impact van leeftijd en geslacht in de modellen moeten kunnen wegverklaren (figuur 4.2).

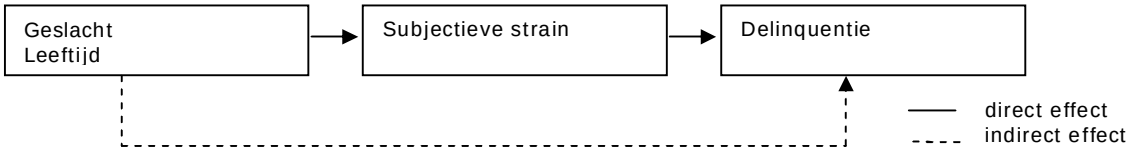

Figuur 4.2. Subjectieve strain medieert het verband tussen geslacht/leeftijd en delinquentie

Indien dat niet het geval is, wordt nagegaan of jongens/adolescenten een zwakkere band met ouders en school, meer ongestructureerde routines en/of meer delinquente vrienden hebben, en zo ja, of dit aan de subjectieve ervaring van strain

toegeschreven kan worden. Hiertoe wordt getoetst of het verband tussen subjectieve strain en de band met ouders/school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden gemodereerd wordt door geslacht/leeftijd (figuur 4.3), waarbij een sterker verband tussen strain en deze invloeden wordt verwacht onder jongens en adolescenten.

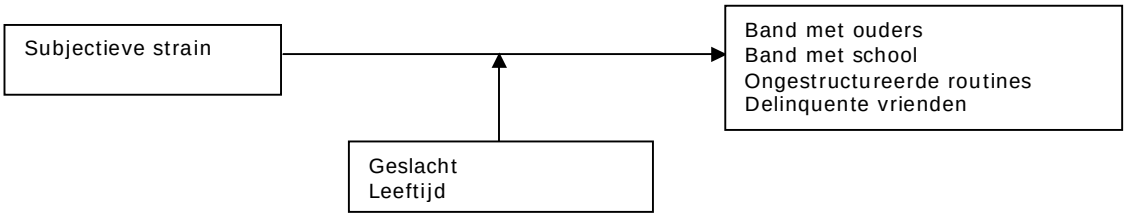

Figuur 4.3. Het verband tussen subjectieve strain en de band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden is sterker onder jongens/adolescenten

Indien dat niet het geval is, wordt nagegaan of jongens en adolescenten gemakkelijker met een delinquente copingstrategie reageren op subjectieve strain en zo ja, of dit toegeschreven kan worden aan een verzwakte band met ouders/school, ongestructureerde routines en/of delinquente vrienden.

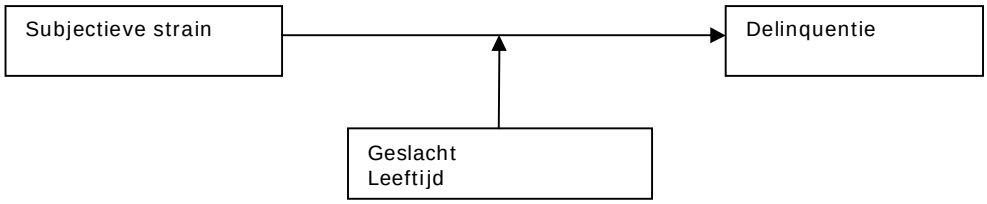

Figuur 4.4. Het verband tussen subjectieve strain en delinquentie is sterker onder jongens/adolescenten

Hiertoe wordt in de eerste plaats onderzocht of leeftijd en geslacht het verband tussen subjectieve strain en delinquentie modereren (figuur 4.4), waarbij een sterker verband tussen strain en delinquentie verwacht wordt onder jongens en adolescenten.

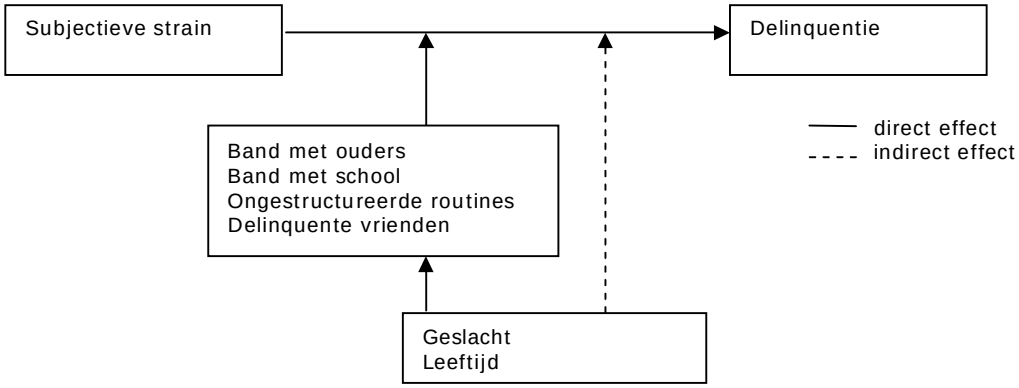

Figuur 4.5. Een sterker verband tussen subjectieve strain en delinquentie onder jongens/adolescenten wordt veroorzaakt door een zwakkere band met ouders en school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden

Als dat het geval is, wordt in tweede instantie onderzocht of dit te wijten is aan een zwakkere band met ouders/school, ongestructureerde routines en/of delinquente vrienden (figuur 4.5).

6. BESLUIT

Dit onderzoek vormt de eerste GST studie waarin sociale bindingen en levensstijlrisico's simultaan als modererende en als mediërende variabelen onderzocht worden. Bovendien is dit de eerste studie waarin GST mechanismen uitgebreid getoetst worden op een Vlaamse jongerenpopulatie.[74] Het onderzoek behelst geen complete toets van GST: enkel de wisselwerking tussen subjectieve strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's vormt het voorwerp van onderzoek. De in hoofdstukken 2 en 3 beschreven onderzoeksresultaten tonen aan dat een geïntegreerde toets van deze verklaringsmechanismen niet evident is. Daarom wordt een grondig onderzoek van deze specifieke mechanismen verkozen boven een meer uitgebreide/oppervlakkige studie van de theorie.

In de literatuur wordt triangulatie naar voor geschoven als een beproefde manier om inconsistente bevindingen op te sporen en de onderzoeker ertoe te dwingen te streven naar meer complete inzichten (Devillé, 2008). Gezien de empirische kritiek met betrekking tot GST bij uitstek betrekking heeft op inconsistenties in bestaande onderzoeksresultaten, steunt dit doctoraatsonderzoek sterk op triangulatie om een zo volledig mogelijk beeld te schetsen m.b.t. de onderzochte verklaringsmechanismen. Dit wordt op verschillende niveaus nagestreefd. Door aan methodologische triangulatie te doen, waarbij een kwantitatief en een kwalitatief luik uitgewerkt wordt, past het onderzoek in de 'mixed methods' benadering. Binnen deze benadering wordt er vanuit gegaan dat beide methoden een uniek licht kunnen werpen op een fenomeen (Miles & Huberman, 1994); de beperkingen van de ene methode worden gecompenseerd door de pluspunten van de andere methode.

Voorts wordt binnen het kwantitatief onderzoeksluik aan datatriangulatie gedaan - de onderzoekshypothesen worden op twee afzonderlijke databanken getoetst – en worden verschillende instrumenten gebruikt om het concept 'strain' te meten. Uit hoofdstuk 5 zal blijken dat dit deels het gevolg is van praktische beperkingen die inherent zijn aan het gebruik van secundaire data: er is enige creativiteit nodig om binnen de voorhanden zijnde data gepaste strainvariabelen te construeren. Echter, in het kader van triangulatie kan dit praktisch nadeel in een inhoudelijk voordeel omgezet worden: indien op basis van verschillende instrumenten gelijkaardige vaststellingen gedaan worden, zal dit de geloofwaardigheid van de bevindingen versterken (Lucas, 2003: 239).

In hoofdstukken 5 en 6 worden de gebruikte datasets, de operationalisering van de concepten, beschrijvende resultaten en de analytische strategieën tot het toetsen van de hypothesen van respectievelijk de kwantitatieve en de kwalitatieve studies uiteen gezet. De resultaten van de theorietoetsende analyses op beide luiken worden

[74] Ook Van Houtte & Stevens (2008) baseren zich voor hun GST onderzoek op een Vlaamse jongerenpopulatie. Het uitgangspunt van hun onderzoek bestaat echter niet uit het in vraag stellen van GST mechanismen, maar wel uit de mate waarin subjectieve strain een verklaring kan bieden voor delinquentieverschillen tussen jongeren uit verschillende onderwijsvormen. Zij operationaliseren het concept 'strain' hiertoe als een gevoel van 'futiliteit' of onbelangrijkheid.

vervolgens geïntegreerd en als een geheel - aan de hand van de hypothesen - besproken in hoofdstuk 7.

Hoofdstuk 5. De kwantitatieve studies 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' en JOP-monitor 2

Via een kwantitatief design kan op systematische wijze geverifieerd worden op welke manier twee fenomenen die mogelijk door de respondenten zelf niet aan elkaar gelinkt worden – nl. strain en delinquentie – samenhang vertonen (Ponsaers & Pauwels, 2002; Weiss, 1994). Aangezien het onderzoek zich specifiek richt op strain als een subjectieve ervaring, wordt hierbij geopteerd voor zelfrapportage: enkel jongeren zelf kunnen juist aangeven in welke mate ze strain ervaren. Hiertoe worden twee databanken aangewend: de databank van het onderzoek 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (JVGG), die gebaseerd is op vragenlijsten die klassikaal werden afgenomen (in 1998-1999, N=4829) en die van de tweede monitor van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP), die op een postenquête gebaseerd is (in 2008-2009, N=3248).[75] Dit hoofdstuk staat stil bij de specifieke kenmerken van de gebruikte data en de manier waarop de concepten geoperationaliseerd worden.

1. GEBRUIK VAN BESTAANDE DATA

Zowel JVGG als JOP-monitor 2 bevatten cross-sectionele gegevens omtrent de leefwereld, de levensomstandigheden en het gedrag van Vlaamse jongeren. Ze zijn in het bijzonder geschikt voor het toetsen van de onderzoeksvragen, omdat ze (1) op een brede groep jongeren gericht zijn, (2) adequate strain- en delinquentievariabelen omvatten en (3) variabelen van sociale bindingen en levensstijlrisico's bevatten die vrij goed met elkaar overeenstemmen. Bovendien werden tot nu toe op deze databanken nauwelijks theorietoetsende analyses uitgevoerd. Hoewel de laatste jaren in België steeds meer inspanningen worden gedaan tot het verzamelen van relevante, recurrente data over jongeren[76], blijft het aantal grote, bestaande databanken voorlopig beperkt en worden ze bovendien zelden gebruikt voor etiologische analyses met betrekking tot jeugddelinquentie (Pauwels & Pleysier, 2009). Dit kan onder meer afgeleid worden uit de criminologisch relevante publicaties die op basis van de bovenstaande databanken verschenen: deze zijn voornamelijk beschrijvend van aard (zie o.m. Burssens, 2007; Goedseels, 2002; Goedseels, Vettenburg & Walgrave, 2000; Op de Beeck & Cops, 2010).[77] Bijgevolg brengt het gebruik van deze data extra valorisatie van projecten die veel geld en inspanning gekost hebben (Pleysier & Pauwels, 2011). Daarnaast blijken ook de methodologische voordelen van secundaire data-analyse die – naast voordehandliggende economische pluspunten - door Lievens (2003) uiteen gezet worden, specifiek met betrekking tot de beschreven empirische kritieken op GST bijzonder relevant te zijn.

[75] Het Jeugdonderzoeksplatform zit nog tot eind 2011 verankerd in het Steunpunt Cultuur, Jeugd en Sport van de Vlaamse Overheid.
[76] Onder meer door het JOP, zie appendix B voor meer uitleg.
[77] Hoewel hier de laatste jaren reeds enige verandering in kwam, zie o.m. Cops (2011); Cops & Pleysier (2011), Op de Beeck (2010b); Op de Beeck & Pauwels (2010).

1.1. Voordelen van secundaire data-analyse

De methodologische voordelen van secundaire data-analyse hangen in grote mate samen met de eerder besproken idee van triangulatie. Het is maar wanneer *meerdere* bestaande gegevensbronnen gebruikt worden, of wanneer men bestaande data vergelijkt met de eigen verzamelde data, dat de methodologische voordelen van secundaire data-analyse daadwerkelijk opwegen tegen de tekortkomingen ervan.[78] In de eerste plaats leidt het combineren van gegevensbronnen tot een groter bereik en dus ook een sterkere basis voor de generaliseerbaarheid van de resultaten (Lievens, 2003). Voorts wordt men door het combineren van databronnen soms geconfronteerd met verschillende operationaliseringen van dezelfde concepten, wat tot een meer exhaustieve benadering van de concepten en eventuele nieuwe inzichten kan leiden (Lievens, 2003).[79] Een laatste, meer praktisch, voordeel bestaat eruit dat de kenmerken van de gebruikte datasets – zoals de steekproeftrekking, steekproefeigenschappen, de formulering van de vragen, enz. – normaal gezien reeds in andere publicaties beschreven staan, zodat men hier bij nieuwe publicaties niet meer uitgebreid op dient terug te komen (Lievens, 2003). Dit is ook het geval voor JVGG en JOP-monitor 2: van beide databanken is een gedetailleerd technisch verslag beschikbaar waarin uitgebreid wordt ingegaan op de gebruikte sampling technieken, de dataverzamelingsmethoden, de opbouw van de vragenlijsten en de wijze waarop de gegevens verwerkt werden (JOP, 2009; Walgrave, De Witte, Hutsebaut, Goossens, Van Damme, Vandemeulenbroecke, Decaluwé, Goedseels, Hooge & Mertens, 1999). Deze kunnen vrij eenvoudig geconsulteerd worden.[80] Voor meer informatie over de gebruikte databanken wordt dan ook verwezen naar deze technische verslagen en naar het korte overzicht dat in appendix B geschetst wordt.

1.2. Nadelen van secundaire data-analyse

Het gebruik van secundaire data brengt echter ook beperkingen met zich mee. De belangrijkste beperking bestaat eruit dat de onderzoeker geen vat heeft op het dataverzamelingsproces, wat maakt dat de data niet altijd overeenstemmen met de wensen van de onderzoeker (Lievens, 2003). Dienovereenkomstig zal verder in dit hoofdstuk blijken dat bij het operationaliseren van de concepten rekening gehouden wordt met praktische beperkingen: het onderzoek is gebonden aan de instrumenten die voorhanden zijn. Een tweede gevaar bestaat eruit dat de onderzoeker de onderzoeksvragen opbouwt in functie van de beschikbare informatie in plaats van inhoudelijke redenen (Lievens, 2003). Dat is echter niet het geval voor dit

[78] Het gaat hier wel degelijk om *methodologische* voor- en nadelen. Immers, indien men ook economische voordelen laat meespelen, kan nog een veel sterker pleidooi gehouden worden voor secundaire data-analyse (Pleysier & Pauwels, 2011).

[79] Echter, de in hoofdstuk 2 gemaakte suggestie dat verschillen in operationalisering mogelijk mee aan de basis liggen van tegenstrijdige resultaten in bestaand GST onderzoek, impliceert dat dit niet automatisch aangenomen mag worden. Bovendien bestaat één van de objectieven van het onderzoek er precies uit om het concept in kwestie – strain – net op verschillende manieren te meten, om te controleren of verschillen in de instrumenten een weerslag hebben op de resultaten.

[80] Het technisch verslag van de databank 'Jongeren in Vlaanderen. Gemeten en geteld' kan opgevraagd worden bij het Hoger Instituut voor de arbeid (HIVA) van de K.U.Leuven. Contactinformatie is te vinden op www.hiva.be. Het technisch verslag van JOP-monitor 2 kan gratis gedownload worden op www.jeugdonderzoeksplatform.be.

onderzoek: hoewel praktische overwegingen onvermijdelijk een rol spelen, wordt er wel degelijk vertrokken vanuit inhoudelijke argumenten, wat zou moeten blijken uit de vorige drie hoofdstukken. Tot slot worden door Lievens (2003) ook nog problemen i.v.m. toegankelijkheid van de data alsook een beperkt zicht op mogelijke beperkingen in de data genoemd als eventuele problemen bij secundaire data-analyse. Ook deze knelpunten zijn hier echter niet van toepassing, gezien de onderzoeker omwille van het mandaat binnen het JOP vrije toegang heeft tot beide databanken en een goed zicht op de beperkingen ervan.

1.3. JOP-monitor 1 en JOP-monitor Brussel worden niet gebruikt

In het kader van een zo extensief mogelijke datatriangulatie werd ook overwogen de twee andere databanken van het Jeugdonderzoeksplatform, JOP-monitor 1 en JOP-monitor Brussel, te benutten. JOP-monitor 1 (verzameld via een postenquête in 2005-2006) kan echter niet gebruikt worden omdat deze databank geen strainvariabelen bevat. JOP-monitor Brussel, daarentegen, leek initieel wel in aanmerking te komen. Deze databank werd in het schooljaar 2009-2010 verzameld via een scholenenquête bij jongeren die les volgen in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Het gaat hier om een zeer specifieke steekproef, die niet representatief is voor de Brusselse jongeren – jongeren die les volgen in het Franstalig onderwijs in Brussel worden immers niet meegenomen – en die ook jongeren omvat die zelf niet in Brussel wonen maar er wel naar school gaan.

Toch werd uiteindelijk besloten om deze data niet te gebruiken voor dit onderzoek. Deze beslissing is in de eerste plaats gebaseerd op de problemen die bestaan met betrekking tot de kwaliteit van de data. De databank wordt gekenmerkt door een hoge 'item non-response', wat betekent dat een groot deel van de respondenten wel aan de enquête deelnam maar een aantal specifieke vragen niet invulde. Een analyse van de ontbrekende antwoorden toont dat dit niet zozeer aan de inhoud van deze vragen lag, maar wel aan de lengte van de vragenlijst en de beperkte kennis van het Nederlands van sommige leerlingen. Hoewel enkel Nederlandstalige scholen bevraagd werden, blijkt uit de data dat slechts 23% van de respondenten thuis Nederlands spreekt met moeder. In combinatie met de lange vragenlijst en de beperkte duur voor het invullen ervan (één lesuur) had dit tot gevolg dat vooral de vragen die in het midden[81] en op het einde van de vragenlijst stonden, door een groot deel van de respondenten niet ingevuld werden. Vooral jongere leerlingen, leerlingen die in het beroepssecundair onderwijs les volgen, leerlingen die in Brussel wonen en leerlingen die niet het Nederlands als moedertaal hebben, blijken een grotere kans op ontbrekende antwoorden te hebben (Elchardus, Roggemans & Siongers, 2011).

Wanneer een databank gekenmerkt wordt door een groot aantal ontbrekende antwoorden, is het gebruikelijk om op de schaalvariabelen die voor het onderzoek

[81] Aan de helft van de respondenten werd gevraagd om vanaf het midden van de vragenlijst te starten, dit om te voorkomen dat alle ontbrekende antwoorden zich in de laatste vragen uit de vragenlijst zouden situeren.

gebruikt worden, 'imputatie'[82] toe te passen (Pauwels & Svensson, 2008). Deze techniek is echter minder geschikt voor ontbrekende antwoorden in demografische en sociaaleconomische variabelen, omdat deze maar moeilijk op een betrouwbare manier geschat kunnen worden. Omdat ook deze variabelen in JOP-monitor Brussel getekend worden door een groot aantal ontbrekende antwoorden (tussen 10% en 40%) en in de modellen - in overeenstemming met internationaal onderzoek naar GST - voor deze variabelen gecontroleerd wordt, heeft dit een sterke uitval van respondenten tot gevolg.

In de tweede plaats blijkt deze databank ook sterke inhoudelijke verschillen te vertonen met de andere twee databanken, die zich specifiek op Vlaamse jongeren richten. Zo worden in JOP-monitor Brussel, in vergelijking met JVGG en JOP-monitor 2, disproportioneel veel allochtone jongeren bevraagd. Hoewel dit gezien het internationale karakter van de stad Brussel niet ongewoon is, toonde een eerste exploratie van de data bovendien dat de allochtone jongeren de strainvragen op een andere manier beantwoordden dan de autochtone jongeren.[83] Tot slot kan opgemerkt worden dat naast de veel sterkere diversiteit in JOP-monitor Brussel met betrekking tot afkomst en geloofsovertuiging, ook de grootstedelijke context waarin deze respondenten zich dagelijks bewegen – in tegenstelling tot de jongeren uit JVGG en JOP-monitor 2 waarvan de meerderheid in een dorp, gemeente of centrumstad opgroeit – mogelijk een invloed heeft op hun leefwereld, houding en gedrag (Wirth, 1938). Omwille van deze drie grote tegenstellingen – de kwaliteit van de data, de culturele verschillen en de mogelijke invloeden van grootstedelijkheid – zou het kaderen van de onderzoeksresultaten uit JOP-monitor Brussel te veel contextualisering vereisen, wat buiten de inhoudelijke doelstelling van dit proefschrift valt. Alvorens de data van JOP-monitor Brussel voor een doctoraatsonderzoek aangewend kunnen worden, is wellicht eerst een diepgaande analyse nodig van de mogelijke impact van de specifieke kenmerken van deze steekproef op het antwoordpatroon van de respondenten.[84]

[82] Het toekennen van een geschatte waarde aan de ontbrekende antwoorden op basis van het algemene antwoordpatroon van de respondent.

[83] Een logistische regressieanalyse met het meegemaakt hebben van verliesgebeurtenissen (bv. ziekte van een dierbare) als afhankelijke variabele toont bijvoorbeeld dat de kans op het rapporteren van verlies groter is voor jongeren wiens vader van Belgische afkomst is dan voor jongeren van wie de vader niet van Belgische afkomst is (Exp (β)=1.311, p<.05). Bovendien blijken jongeren die aangeven dat ze moslim zijn en zich strikt aan de geloofsregels houden een kleinere kans te hebben op het rapporteren van verlies dan jongeren die niet moslim zijn of die moslim zijn maar zich niet strikt aan de regels houden en/of twijfelen (Exp (β)=.573, p<.001). Gelijkaardige bevindingen worden gedaan met betrekking tot het meemaken van negatieve gebeurtenissen in gezinsverband (bv. echtscheiding of uit elkaar gaan van ouders): deze gebeurtenissen worden ondergerapporteerd door moslimjongeren. Deze bevindingen indiceren dat afkomst en/of geloofsovertuiging samenhangen met het minder meemaken van bepaalde gebeurtenissen dan wel met het minder geneigd zijn tot het aan de vragenlijst toevertrouwen van deze gebeurtenissen. In hoofdstuk 2 (delen 4.2.2.2 en 4.2.2.3) werden reeds vraagtekens geplaatst bij de algemene toepasbaarheid van GST, op basis van de overweging dat tegenstrijdige onderzoeksresultaten veroorzaakt zouden kunnen zijn door steekproefverschillen. De vaststelling dat allochtone respondenten een verschillend antwoordpatroon blijken te hebben, sluit hier bij aan.

[84] Zo zou deze databank bijvoorbeeld wel heel interessant kunnen zijn om de effecten van strain in een grootstedelijke context en/of mogelijke culturele aspecten van het verband tussen strain en delinquentie te exploreren. Op het einde van dit proefschrift (tot besluit, deel 1.3) wordt hier nog kort op ingegaan.

1.4. JVGG en JOP-monitor 2: belangrijkste verschillen tussen twee studies

Tussen JVGG en JOP-monitor 2 bestaan enkele belangrijke verschillen die een weerslag kunnen hebben op de resultaten van de theorietoetsende analyses. In de eerste plaats verschilt de dataverzamelingsmethode van JOP-monitor 2 van die van JVGG. De eerstgenoemde databank werd bekomen op basis van postenquêtes terwijl de data van JVGG klassikaal verzameld werden. Dit heeft tot gevolg dat de respondenten uit JVGG wellicht een meer representatieve steekproef ten aanzien van de beoogde populatie vormen dan de respondenten uit JOP-monitor 2. Het al dan niet invullen en terugsturen van een vragenlijst in het kader van een postenquête hangt immers samen met bepaalde attitudevariabelen - zoals individualisme, maatschappelijk vertrouwen… (Billiet & Carton, 2003:314) - wat maakt dat de respondenten uit een postenquête een minder proportionele afspiegeling van de populatie vormen. Hoewel ook een klassikale bevraging systematische uitval kent – leerlingen die niet aanwezig zijn wegens ziekte of die spijbelen worden niet bevraagd – is deze uitval vermoedelijk kleiner dan bij een postenquête. Veel jongeren die de vragenlijst in het kader van een postenquête niet zouden terugsturen, zullen bij een klassikale bevraging immers wél meedoen omdat ze hier door hun aanwezigheid in de klas sterker toe aangezet worden.[85]

Voorts dient nog opgemerkt te worden dat de JVGG data (verzameld in 1998-1999) toch wel wat ouder zijn dan de data van JOP-monitor 2 (verzameld in 2008-2009) en dat JOP-monitor 2 (14- tot 30-jarigen) een bredere leeftijdsgroep omvat dan JVGG (11- tot 21-jarigen). Vooral dit laatste verschil zou mogelijk een weerslag kunnen hebben op de theorietoetsende analyses.

2. OPERATIONALISERING VAN DE CONCEPTEN

De gekozen databanken omvatten verscheidene theoretisch betekenisvolle instrumenten die in dit onderzoek gebruikt worden. Elk instrument wordt hier kort toegelicht; de voor- en nadelen ervan worden beargumenteerd vanuit de literatuur. Gezien twee verschillende databronnen gebruikt worden, blijft dit overzicht beperkt tot de meest belangrijke informatie. Voor de details (o.m. met betrekking tot de herkomst, achtergrond, antwoordmogelijkheden, enz. van de Likert-schalen) wordt naar appendix C verwezen.

2.1. Het meten van delinquentie

Gezien de kwantitatieve toets zich richt op jeugddelinquentie in de brede zin van het woord, wordt een schaal geconstrueerd die heel uiteenlopende - ernstige en minder ernstige - feiten omvat. In beide databanken zijn de delinquentieschalen gebaseerd

[85] Hoewel deelname aan het onderzoek niet verplicht is, zal de jongere in een klaslokaal waar een onderzoeker persoonlijk uitleg komt geven, waar een lesuur uitgetrokken wordt voor het invullen van de vragenlijst en waar men ziet dat de andere klasgenoten ook deelnemen zich wellicht sterker gemotiveerd voelen tot participatie dan bij een vragenlijst die via de post opgestuurd werd. Niet alleen doen deze motiverende invloeden zich bij een postenquête niet voor, men vraagt ook nog een extra inspanning van de respondent, die de ingevulde vragenlijst voor het terugzenden zelf naar de post moet brengen.

op de volgende feiten: zwartrijden, diefstal, vandalisme, drugverkoop, wapendracht en geweld.[86] Door het optellen van de delinquentiescores wordt een algemene delinquentieschaal gecreëerd, waarin zowel het aantal verschillende delicttypes als de frequentie waarmee ze gepleegd werden, in rekening wordt gebracht (cf. Weerman, 1998).

Hierbij moet vermeld worden dat de vragen naar het plegen van feiten in JVGG onderverdeeld zijn in de deelvragen 'heb je dit het afgelopen jaar gedaan?' en 'zo ja, hoe vaak?'. Daarom worden de delinquentievariabelen in JVGG, alvorens een schaal te creëren, gehercodeerd in variabelen die zowel de frequentie van de plegers (1= één enkele keer, 2= af en toe, 3=regelmatig) als de niet-plegers (0=nooit) omvatten. Dit heeft als onvermijdelijk gevolg dat de respondenten die de vraag 'zo ja, hoe vaak?' niet beantwoordden in de nieuwe variabele als niet-plegers te boek zullen staan, gezien de ontbrekende antwoorden en 'niet van toepassing' in de originele variabele onder dezelfde code ingeponst werden. In JOP-monitor 2 is dit niet het geval: hier wordt de frequentie van delictplegen via één enkele vraag gemeten, nl. 'Hoe vaak heb je dit in het afgelopen jaar gedaan?'. Diegenen die het feit *niet* pleegden hebben de mogelijkheid de optie '0 keer' aan te duiden. Tot slot moet opgemerkt worden dat de delinquentievariabelen uit JOP-monitor 2 meer antwoordmogelijkheden (0=nooit, 1=één keer, 2=twee keer, 3=drie keer, 4=meer dan drie keer) hebben, wat maakt dat de gemiddelde score op de delinquentieschaal mogelijk hoger zal liggen.

2.2. Het meten van strain

2.2.1. JVGG

'Strain' wordt in JVGG gemeten aan de hand van een lijstje met negatieve gebeurtenissen, waarbij aan de respondenten gevraagd wordt welke ze in het afgelopen jaar meemaakten. Aan de respondenten die rapporteren de gebeurtenis meegemaakt te hebben, wordt bovendien gevraagd of ze deze als erg, neutraal dan wel tof ervoeren. Dit maakt het mogelijk subjectieve strainvariabelen te construeren: enkel de stimuli die de respondent zelf 'erg' vond, en die dus daadwerkelijk een strainervaring vormden, worden geselecteerd voor de delinquentieanalyses. Zoals reeds in hoofdstuk 2 (deel 4.2.2.1) besproken werd, vormt deze werkwijze volgens

[86] Deze feiten worden in de databanken niet op exact dezelfde manier bevraagd. In JVGG worden de volgende vragen gesteld: (1) Ben je het afgelopen jaar wel eens zonder te betalen met de trein, tram of bus meegereden? (2) Heb je het afgelopen jaar wel eens iets gepikt? (3) Heb je het afgelopen jaar wel eens iets met opzet beschadigd of stukgemaakt op straat of op een andere openbare plaats? (4) Heb je het afgelopen jaar wel eens (verboden) drugs verkocht? (5) Heb je het afgelopen jaar wel eens iemand zodanig in mekaar geslagen dat hij/zij verwondingen opliep? (6) Heb je het afgelopen jaar wel eens een dolk, stok of vuurwapen gedragen (zakmes niet inbegrepen)? In JOP-monitor 2 wordt gevraagd (1) Hoe vaak ben je het laatste jaar zonder te betalen met de trein, tram, metro of bus meegereden, terwijl je eigenlijk moest betalen? (2) Hoe vaak heb je het laatste jaar iets gepikt/gestolen? (3) Hoe vaak heb je het laatste jaar iets met opzet beschadigd of stukgemaakt op straat, op school of op een andere openbare plaats? (4) Hoe vaak heb je het laatste jaar drugs verkocht met winst? (5) Hoe vaak heb je het laatste jaar iemand zodanig in mekaar geslagen dat hij/zij verwondingen opliep? (6) Hoe vaak heb je het laatste jaar wapen(s) bij je gedragen op straat, op school, of een andere publieke plaats (zakmes niet inbegrepen)?

Agnew (2001, 2006b) een methode bij uitstek om subjectieve strain te meten, en werd dit als dusdanig door verschillende strainonderzoekers toegepast.

Specifiek gaat het om de volgende gebeurtenissen: 'echtscheiding van vader en/of moeder', 'werkloosheid van vader en/of moeder', 'moeder werkt weer na een periode van huisvrouw zijn', 'hertrouwen of opnieuw samenwonen van vader en/of moeder', 'overmatig alcoholgebruik van vader en/of moeder', 'overlijden van een dierbaar persoon', 'ziekte of ongeval van een dierbaar persoon', 'van school veranderd', 'zittenblijven op school' en 'problemen met studieresultaten'. Deze gebeurtenissen stemmen slechts gedeeltelijk overeen met de 'key strains' die Agnew (2001) formuleert. Echter, zoals ook reeds besproken werd in hoofdstuk 2 (deel 4.2.2.1) gaat het om gebeurtenissen waar meerdere jongeren wel eens mee geconfronteerd worden, wat ze zeer geschikt maakt voor een analyse op een 'algemene' jongerensteekproef zoals JVGG (Hooge, Decaluwé & Goossens, 2000). Bovendien wordt strain ook in een aantal bestaande GST onderzoeken geoperationaliseerd als 'dagelijkse beslommeringen', of kleinere gebeurtenissen die nochtans een sterke negatieve impact kunnen hebben op jongeren (zie bijvoorbeeld Agnew & White, 1992; Paternoster & Mazerolle, 1994; Ostrowsky & Messner, 2005; Patchin & Hinduja, 2010). Voorts werd in hoofdstuk 4 (deel 3) opgemerkt dat in het kwantitatief luik geen duidelijk onderscheid gemaakt kan worden tussen strain als achterliggende invloed en strain als directe motivatie. Dit blijkt ook uit dit lijstje van gebeurtenissen. Hoewel de meer algemene formulering van de meeste van deze gebeurtenissen doet vermoeden dat strain hier wellicht eerder als een achterliggende invloed gemeten zal worden, kan delinquentie als een onmiddellijke reactie op één van deze ervaringen (bv. vernemen dat de ouders uit elkaar gaan) niet uitgesloten worden. Tot slot dient opgemerkt te worden dat een belangrijk theoretisch 'straindomein', nl. strain in verband met de relatie tot leeftijdsgenoten, in deze operationalisering helaas niet aan bod komt.[87]

Ondanks deze beperkingen vormen de gebeurtenissen – net omdat ze verschillende levensdomeinen beslaan en omwille van de focus op het 'erg vinden' – samen een vrij breed en betrouwbaar straininstrument. De gebeurtenissen worden gegroepeerd in de volgende dimensies: 'familie', 'school' en 'verlies' (zie appendix C). Binnen deze dimensies worden de als erg bevonden gebeurtenissen afzonderlijk opgeteld en vervolgens – wegens de zeer scheve verdeling van deze variabelen – gedichotomiseerd (1= minstens één gebeurtenis meegemaakt en erg gevonden, 0= geen gebeurtenissen meegemaakt en erg gevonden). Op die manier ontstaan de variabelen 'familiestrain', 'schoolstrain' en 'verliesstrain'.

[87] Gezien populariteit bij leeftijdsgenoten en het behoren tot een vriendengroep specifiek voor adolescenten heel belangrijk is (Scholte & Engels, 2004) werd initieel getracht aan dit probleem tegemoet te komen door ook een somschaal 'eenzaamheid' in de analyses op te nemen, bij wijze van 'populariteitsstrain'. Dit leverde echter geen meerwaarde: eenzaamheid is noch als hoofdeffect, noch in interactie met andere relevante variabelen aan delinquentie gerelateerd (Op de Beeck, 2010b), daarom wordt deze schaal hier achterwege gelaten.

2.2.2. JOP-monitor 2

Het overzicht van empirische studies naar GST (hoofdstuk 2, deel 4.2.1) geeft aan dat in recenter GST onderzoek regelmatig gebruik wordt gemaakt van belevingsindicatoren - of indicatoren van subjectief welzijn - om subjectieve strain te meten. De motivatie tot het gebruik van deze indicatoren bestaat eruit dat subjectieve strain niet louter om het meemaken van specifieke gebeurtenissen gaat, maar dat daarentegen de persoonlijke appreciatie van het individu centraal staat. Het feit dat belevingsindicatoren zowel beïnvloed worden door externe gebeurtenissen als door persoonlijkheidskenmerken, maakt ze dan ook zeer geschikt tot het opmeten van het algemene gevoel van subjectieve strain dat de respondent ervaart (zie o.m. Ash & Huebner, 2001; Huebner, 2004; Park, 2004). JOP-monitor 2 bevat drie 'belevingsindicatoren' die hiertoe gebruikt kunnen worden, nl. 'tevredenheid', 'negatieve affectiviteit' en 'toekomstverwachtingen'. Deze worden in dit onderzoek geanalyseerd als subjectieve strainvariabelen.

'Tevredenheid' werd reeds in de studies van Agnew et al. (1996), Baron (2004; 2006; 2007), Jang & Johnson (2005) en Kunz (2008) gebruikt als een indicator voor subjectieve strain. Hoewel dit concept sterk persoonsgebonden is en relatief stabiel blijft doorheen de tijd, kunnen intense levensgebeurtenissen – zoals het verlies van een dierbare persoon of een nieuwe verliefdheid – iemands tevredenheid wel tijdelijk beïnvloeden.[88] Hetzelfde geldt voor de perceptie van de eigen toekomst, of 'toekomstverwachtingen'. Toekomstverwachtingen geven het individu een gevoel van betekenis en zijn gerelateerd aan intense emoties als hoop en angst (Klinger, 1994; Zaleski, 1994). Het zeer negatief inschatten van de toekomst indiceert bovendien onvrede met de huidige levensomstandigheden, wat zich vertaalt in strain. Tevredenheid en toekomstverwachtingen zijn aan elkaar gerelateerd in de zin dat ze beiden de 'cognitieve' kant van subjectief welzijn opmeten (Diener & Suh, 1997; Diener et al., 1997). Bij het beantwoorden van vragen over deze concepten wordt een rationele afweging gemaakt tussen wat men idealiter zou willen hebben en wat men daadwerkelijk heeft (tevredenheid) en maakt men op basis van hoe de zaken er vandaag de dag voorstaan een afweging van wat er in de toekomst mogelijk nog te wachten staat (toekomstverwachtingen). Tevredenheid en toekomstverwachtingen worden in dit onderzoek dan ook geanalyseerd als de 'cognitieve' component van subjectieve strain.

In tegenstelling tot tevredenheid en toekomstverwachtingen kent het concept 'negatieve affectiviteit' veel minder stabiliteit; hier gaat het eerder om kortstondige gevoelens en indrukken (Park, 2004; Park & Huebner, 2005). Ook negatieve affectiviteit speelt een belangrijke rol in GST: dit concept wordt gekenmerkt door de mate waarin negatieve gevoelens zoals verdriet, schaamte, frustratie, enz. ervaren worden. Personen met een hoge negatieve affectiviteit ervaren veel van deze aversieve emoties, terwijl personen met een lage negatieve affectiviteit zich

[88] Het gebruik van (on)tevredenheid als strainvariabele houdt met andere woorden in dat ook rekening gehouden wordt met het feit dat positieve gebeurtenissen een 'milderend' effect op strain kunnen hebben, zoals o.m. ook door Agnew (1992; 1996) beargumenteerd wordt.

doorgaans kalm en ontspannen voelen (Clark & Watson, 1988; Watson & Clark, 1984). Gezien in GST vooropgesteld wordt dat het meemaken van negatieve confrontaties bijdraagt tot het ondervinden van negatieve emoties, waardoor een motivatie tot delictplegen tot stand komt, wordt ook dit concept als een subjectieve strainmaat getoetst.[89]

Een betrouwbaarheidsanalyse geeft aan dat de items van tevredenheid en van toekomstverwachtingen samen een consistente schaal vormen, met een Cronbach α van .863. Deze schaal wordt verder in dit proefschrift 'cognitieve strain' genoemd. Ook de negatieve affectiviteitsitems vormen afzonderlijk een consistente schaal, met een Cronbach α van .695. Deze schaal wordt in dit proefschrift verder besproken als 'affectieve strain'.[90]

2.3. Het meten van de mechanismen

2.3.1. Sociale bindingen: ouders en school

In de onderzoekshypothesen wordt specifiek toegespitst op de band met ouders en school als de voornaamste sociale bindingen die jongeren ervan kunnen weerhouden delinquentie te plegen. Hirschi (1969) stelt voorop dat de band met school gemeten kan worden door de houding van de jongere ten aanzien van de school en/of ten aanzien van de leerkrachten na te gaan. Deze twee dimensies worden overgenomen in het bestaand GST onderzoek. Vooral de algemene houding ten aanzien van het schoolgebeuren wordt in rekening gebracht: hoe belangrijk de jongere school vindt, de sfeer op school, de mate waarin de jongere erkenning krijgt op schoolgebied, enz. (bv. Agnew & White, 1992; Bao, Haas & Pi; 2004, 2007; Lee & Cohen, 2008; Mazerolle et al., 2000). Ook het contact tussen de jongeren en significante anderen op school, zoals leerkrachten en klasgenoten, wordt in een aantal van de studies in overweging genomen (bv. Agnew, 2002; Agnew & White, 1992; Drapela, 2006;

[89] In hoofdstuk 2, deel 4.1.1.1 werd reeds uiteen gezet hoe subjectieve strain en negatieve emoties volgens Agnew (2001) sterk samenhangen, maar niet volledig aan elkaar gelijk zijn. Hij haalt hierbij het voorbeeld aan dat twee personen een bepaalde gebeurtenis wel als negatief kunnen ervaren, maar dat de ene mogelijk woedend reageert terwijl de andere depressief wordt. Wanneer echter met belevingsindicatoren gewerkt wordt, verdwijnt dit onderscheid omdat men loskomt van specifieke gebeurtenissen en in de plaats daarvan een soort van 'persoonlijk gemiddelde' van negatieve gevoelens opmeet.

[90] Om tevredenheid te meten, wordt aan de respondenten gevraagd hoe tevreden ze zijn met hun (1) leven in het algemeen, (2) woning, (3) levensstandaard, (4) uiterlijk, (5) gezondheid, (6) fysieke conditie, (7) relatie met familie, (8) tijd voor zichzelf en persoonlijke interesses, (9) sociale contacten met vrienden en kennissen en (10) gewicht. Om toekomstverwachtingen te meten, wordt aan de respondenten gevraagd in welke mate ze akkoord zijn met de volgende stellingen: (1) ik zie mijn toekomst vaak somber in, (2) het lijkt alsof ik in mijn leven geen doel heb, (3) mij lijkt de toekomst vaak hopeloos, (4) ik ben er zeker van dat mij een schitterende toekomst te wachten staat en (5) ik kijk vol verwachting uit naar de toekomst. Negatieve affectiviteit, ten slotte, is gebaseerd op de frequentie waarmee men de volgende indrukken ervaart: (1) 'zich beschaamd voelen', (2) 'zich jaloers voelen' en (3) 'negatieve opmerkingen krijgen uit de omgeving'. Agnew maakt zelf in zijn theorie geen specifiek onderscheid tussen cognitieve en affectieve strain. In deze studie wordt dit onderscheid echter wel gehanteerd omdat vastgesteld wordt dat de items die op subjectieve strain wijzen tesamen geen consistente schaal vormen. Wanneer deze items echter – op basis van theoretische overwegingen uit de literatuur die betrekking heeft op 'subjectief welzijn' - onderverdeeld worden in een 'affectieve' en een 'cognitieve' schaal, worden wel consistente instrumenten bekomen (zie appendix C en Clark & Watson, 1988; Huebner, 2004, Park, 2004).

Jackson & Warren, 2005; Kort-Butler, 2010; Morash & Moon, 2007).[91] Het is deze laatste dimensie, het contact met leerkrachten, die in JVGG en JOP-monitor 2 gebruikt wordt om de wisselwerking tussen strain en de band met school te toetsen. De schalen hebben een Cronbach α van .781 (JVGG) en .701 (JOP-monitor 2).[92]

Met betrekking tot de band met ouders wordt in de eerste plaats, in overeenstemming met Hirschi's (1969) 'attachment' concept, gekeken naar de mate van gehechtheid die de jongere rapporteert ten aanzien van zijn/haar ouders. Hirschi operationaliseerde dit concept initieel als de aard van de communicatie tussen de jongere en zijn/haar ouders en de mate waarin de jongere wil zijn zoals zijn/haar vader (Hirschi, 1969). In later onderzoek werd dit concept opengetrokken en gedefinieerd als een affectieve band of een emotionele connectie met ouders. Deze bredere conceptualisering kan o.m. teruggevonden worden in empirisch onderzoek met betrekking tot GST (bv. Agnew & White, 1992; Aseltine et al., 2000; Bao et al., 2004; 2007; Hay & Evans, 2006; Jackson & Warren, 2005; Maxwell, 2001; Mazerolle et al., 2000; Piquero & Sealock, 2000). Dienovereenkomstig wordt de emotionele connectie tussen de respondenten en hun ouders (gemeten vanuit de perceptie van de respondenten) onderzocht als een component van de band met ouders. Deze variabele wordt 'responsiviteit van ouders' genoemd, de schalen hebben een Cronbach α van .941 (JVGG) en .936 (JOP-monitor 2).[93]

Een tweede component van de band met ouders die getoetst wordt, bestaat uit het toezicht dat de jongeren ervaren vanwege hun ouders. Hierin ziet Hirschi (1969:88) een vorm van psychologische aanwezigheid van de ouders wanneer men het plegen van feiten overweegt. Vooral jongeren van wie de ouders goed op de hoogte zijn van hun 'whereabouts' zullen volgens Hirschi meer geneigd zijn een eventuele reactie

[91] Negatieve relaties met leerkrachten worden in een aantal onderzoeken ook als een strainvariabele getoetst (zie overzicht in appendix A). Hierbij gaat het echter meestal om de mate waarin de leerkracht een zeer harde, punitieve houding aanneemt ten aanzien van de respondent, waardoor de interactie met de leerkracht echt als een strain ervaren wordt. In de databanken van JVGG en JOP-monitor 2 gaat het daarentegen eerder om items die betrekking hebben op een verlaagde betrokkenheid van de leerkracht (alleszins in de perceptie van de respondent zelf). Het onderscheid tussen een zwakke band (of de *afwezigheid* van hechting aan een conventionele persoon of instituut) en een strain (of een *negatieve* relatie met een persoon of instituut) wordt in de literatuur wel vaker genoemd als een aandachtspunt, hoewel reeds enkele pogingen ondernomen werden om dit onderscheid te verduidelijken (zie bv. Thaxton & Agnew, 2004). In hoofdstuk 6 (deel 4.3.1) wordt hier uitgebreid op teruggekomen.

[92] Om het contact met leerkrachten te meten, wordt aan de respondenten uit JVGG gevraagd in welke mate ze akkoord gaan met de volgende stellingen: (1) er zijn genoeg leraren/leraressen die geduldig luisteren als ik iets vraag, (2) er zijn weinig leraren/leraressen die me begrijpen, (3) de meeste leraren/leraressen geven goed les, (4) er zijn weinig leraren/leraressen die me goed helpen met mijn werk voor school, (5) de meeste leraren/leraressen zijn aardig tegen mij, (6) sommige leraren/leraressen behandelen je als een klein kind, (7) ik vind dat de meeste leraren/leraressen eerlijk straf geven, (8) er zijn leraren/leraressen waaraan ik een hekel heb. In JOP-monitor 2 worden de volgende stellingen voorgelegd: (1) De meeste leerkrachten/docenten zijn bereid om met mij te praten als mij iets niet bevalt, (2) ik ben tevreden over de contacten met de leerkrachten/docenten, (3) ik kan openlijk mijn mening geven, ook als die verschilt van die van de leerkrachten/docenten, (4) mijn leerkrachten/docenten nemen me niet serieus, (5) mijn leerkrachten/docenten geloven minder in mij dan in mijn medeleerlingen.

[93] Om responsiviteit van ouders te meten, wordt zowel in JVGG als in JOP-monitor 2 gevraagd in welke mate de respondenten akkoord gaan met de volgende stellingen: (1) ik kan goed met mijn moeder praten over alles, (2) als ik met mijn moeder over mijn problemen praat, dan helpt zij me echt, (3) als het niet zo goed gaat met mij, dan lukt het mijn moeder om mij te troosten, (4) als ik verdrietig ben of ergens mee zit, dan heeft mijn moeder dat in de gaten, (5) mijn moeder weet precies wanneer ik het ergens moeilijk mee heb, (6) mijn moeder helpt mij goed als ik het moeilijk heb, (7) als ik ergens over pieker of verdrietig ben, dan begrijpt mijn moeder wat er aan de hand is en (8) mijn moeder weet heel goed wat ik wil of voel. De overige acht stellingen zijn identiek maar hebben betrekking op vader.

van hun ouders in rekening te brengen. Daarom wordt in het kader van hypothesen 2 en 3 ook het toezicht door ouders meegenomen. De toezichtsschaal uit JVGG heeft een Cronbach α van .884, die uit JOP-monitor 2 een Cronbach α van .866.[94] Hierbij moet opgemerkt worden dat het toezicht door ouders in JOP-monitor 2 op een beduidend andere manier bevraagd wordt dan in JVGG. In JVGG wordt aan de respondenten gevraagd in welke mate vader en moeder *weten* met wie men in de vrije tijd omgaat, waar men zijn/haar geld aan geeft, enz. In JOP-monitor 2 wordt daarentegen gevraagd in welke mate moeder en vader deze zaken *willen* weten. Hoewel het (slechts) om een nuanceverschil gaat, kan dit wel gevolgen hebben voor de theorietoetsende analyses. Immers, wanneer de jongere aangeeft dat de ouders goed weten waar hij/zij zich mee bezig houdt, vormt dit een sterkere aanwijzing van een positieve band tussen ouders en jongere (de jongere laat immers de eigen ouders toe in zijn/haar leven) dan wanneer de jongere enkel aangeeft dat de ouders veel interesse hebben in zijn/haar leven (dit betekent immers niet noodzakelijk dat de jongere deze informatie daadwerkelijk met de ouder(s) deelt).

2.3.2. Levensstijlrisico's: enkel 'ongestructureerde routines'

Een studie van de GST literatuur wees uit dat vooral de modererende rol van delinquente vrienden het voorwerp van bestaand empirisch onderzoek vormt, wellicht vanuit de sterke nadruk die traditioneel bestond voor de socialiserende invloed van delinquente vrienden (Sutherland, 1947). In het kwantitatief luik van dit onderzoek, daarentegen, wordt specifiek gefocust op de rol van 'ongestructureerde routines'. Hoewel in de onderzoekshypothesen vooropgesteld wordt de invloed van zowel ongestructureerde routines als delinquente vrienden te bestuderen, blijken enkel 'ongestructureerde routines' in beide databanken op gelijkaardige wijze bevraagd te zijn. Bij de bespreking van de resultaten uit het *kwantitatief* luik wordt bijgevolg niet meer gesproken over 'levensstijlrisico's' in het algemeen, maar enkel over de deelcomponent 'ongestructureerde routines', als een indicator voor blootstelling aan situaties die meer gelegenheid en/of verleiding bieden tot delinquentie

Deze afbakening zal normaal gezien echter geen al te grote beperkingen voor het onderzoek met zich meebrengen. In de eerste plaats bleek immers uit hoofdstuk 2 dat de mediërende noch de modererende invloed van deze component reeds onderzocht werd, hoewel ze door Agnew (2006a:102) wel als een belangrijke invloed omschreven wordt. In de tweede plaats toonde onderzoek buiten het GST domein aan dat ongestructureerde routines als een deelcomponent van levensstijlrisico's ook een onafhankelijke invloed hebben op delinquentie (Agnew & Petersen, 1989; Bernburg & Thorlindsson, 2001; Caldwell & Smith, 2006; Riley, 1987). In de derde

[94] In JVGG wordt hiertoe gevraagd in welke mate men akkoord gaat met de volgende stellingen: (1) je moeder weet wie je vrienden zijn, (2) je moeder weet waar je je geld aan uitgeeft, (3) je moeder weet waar je bent na schooltijd, (4) je moeder weet waar je naartoe gaat als je uitgaat, (5) je moeder weet wat je doet in je vrije tijd, (6) je moeder weet wat voor cijfers je op school krijgt, en zes identieke stellingen voor vader. In JOP-monitor 2 worden de volgende stellingen voorgelegd: (1) mijn moeder vraagt altijd waar ik naartoe ga als ik uitga, (2) mijn moeder vraagt waar ik mijn geld aan uitgeef, (3) mijn moeder wil weten wie mijn vrienden zijn, en drie gelijke items voor vader.

plaats wees eerder onderzoek uit dat het hebben van delinquente vrienden en ongestructureerde routines alleszins sterk samenhangen (Bernburg & Thorlindsson, 2001). Hoewel dit geen waterdichte criteria vormen, kan op basis van deze vaststellingen verondersteld worden dat ongestructureerde routines als afzonderlijke deelcomponent volstaan bij het toetsen van de mediërende en modererende hypothesen.

Initieel werden ongestructureerde routines in empirisch onderzoek gemeten door aan de respondenten te vragen hoeveel tijd ze buitenshuis spenderen (bv. Riley, 1987). De laatste jaren werd dit concept echter steeds verder uitgewerkt en verfijnd, waardoor zo'n eenvoudige vraagstelling niet meer volstaat. Volgens Osgood et al. (1996:640) zal het risico op het plegen van delinquentie pas echt vergroten wanneer men de tijd ook opvult met *"activities that carry no agenda for how time is to be spent"*. Zodoende worden deze activiteiten in recenter empirisch onderzoek geoperationaliseerd als het regelmatig bijwonen van feestjes (Bernburg & Thorlindsson, 2001; Osgood et al., 1996), op café of naar de disco gaan (Bernburg & Thorlindsson, 2001; Wikström & Butterworth, 2006), 's avonds of 's nachts in shopping centers en stadscentra rondhangen (Bernburg & Thorlindsson, 2001; Svensson & Pauwels, 2008; Wikström & Butterworth, 2006), doelloos rondrijden met de wagen (Bernburg & Thorlindsson, 2001, Osgood et al., 1996), dating (uitgaan) (Osgood et al., 1996) en naar de film gaan (Osgood et al., 1996).

In dit onderzoek wordt een gelijkaardige operationalisering voor 'ongestructureerde routines' gebruikt. Op basis van de JVGG data wordt deze invloed getoetst aan de hand van de plaatsen waar jongeren voornamelijk hun vrije tijd doorbrengen en waar ze vooral hun vrienden ontmoeten. Deze variabele is dichotoom: aan de jongeren wordt een lijst voorgelegd met mogelijke vrijetijdsactiviteiten en mogelijke plaatsen waar ze hun vrienden ontmoeten. Hierbij wordt gevraagd aan te kruisen welke activiteiten en plaatsen het meest op hen van toepassing zijn. De jongeren die 'gewoon wat rondlopen, rondhangen op straat', 'naar een dancing gaan' of 'op café gaan' aankruisen en/of rapporteren hun vrienden vooral 'op straat, op het plein, in het park' of 'in cafés, discotheken of op fuiven' te ontmoeten, krijgen score 1. Jongeren die geen van deze activiteiten en/of plaatsen aankruisen, krijgen score 0.

Ook in JOP-monitor 2 wordt aan de respondenten een lijst met verschillende activiteiten voorgelegd. In tegenstelling tot JVGG wordt hier per activiteit gevraagd *hoe vaak* men dit doet (1= 'bijna nooit', 5= 'bijna elke dag'). Een factoranalyse op deze items identificeert een dimensie die sterk overeen stemt met de ongestructureerde routines uit de literatuur. Het gaat hier om de activiteiten 'naar een feest of fuif gaan', 'op café gaan', 'langsgaan bij vrienden, vrienden op bezoek hebben of samen met vrienden iets doen', 'naar een discotheek of (mega)dancing gaan' en 'naar een muziekfestival, muziekconcert of rave gaan'. Op basis van deze activiteiten wordt een 'ongestructureerde routinesschaal' gecreëerd, deze heeft een Cronbach α van .754.

2.4. Het meten van attributen

Tot slot wordt in de analyses gecontroleerd voor een aantal 'attributen' of achtergrondkenmerken. Deze vormen op zich geen oorzaak van delinquentie, maar worden er wel mee geassocieerd omdat ze een verhoogde of net verlaagde blootstelling aan criminogene processen in zich dragen (Wikström, 2006b). Met betrekking tot onderzoeksvragen 6 en 7 zijn natuurlijk de attributen leeftijd en geslacht van belang. Daarnaast wordt in alle analyses gecontroleerd voor onderwijsvorm, afkomst en opleidingsniveau van de ouders. Deze attributen hebben betrekking op de sociaaleconomische status van de respondenten, die verondersteld wordt een sterke samenhang te vertonen met zowel strain als delinquentie. Het is in bestaand GST onderzoek dan ook gangbaar om hiervoor te controleren (zie overzicht in appendix A).

2.4.1. Geslacht

Jongens (1) worden in de analyses vergeleken met meisjes (0).

2.4.2. Leeftijd

In de algemene toetsen wordt leeftijd geanalyseerd als een schaalvariabele. Voor de kritische toetsen worden afzonderlijke leeftijdsgroepen afgebakend; er wordt een onderscheid gemaakt tussen 'pre-adolescenten' (11 tot 13 jaar), 'adolescenten' (14 tot 18 jaar), 'jongvolwassenen' (19 tot 23 jaar) en 'volwassenen' (24 tot 30 jaar) (zie algemene inleiding, deel 4).

2.4.3. Onderwijsvorm

Jongeren die les volgen in een richting in het algemeen secundair onderwijs (aso) of het kunstsecundair onderwijs (kso) (1) worden vergeleken met jongeren die les volgen in het (deeltijds) beroepssecundair onderwijs ((d)bso) of het technisch secundair onderwijs (tso) (0). Voor de respondenten uit JOP-monitor 2 die niet meer in het secundair onderwijs les volgen, wordt de onderwijsvorm genomen waarin ze afstudeerden of waarin ze hun laatste jaar onderwijs volgden.

2.4.4. Afkomst

Jongeren van wie vader van Belgische afkomst is (1) worden vergeleken met jongeren van wie vader niet van Belgische afkomst is (0).

2.4.5. Opleidingsniveau ouders

Jongeren van wie één van de ouders een diploma hoger onderwijs (hogeschool dan wel universiteit) heeft (1) worden vergeleken met jongeren van wie de ouders ten hoogste een diploma secundair onderwijs behaalden (0).

3. ANALYTISCH PLAN

3.1. Beschrijvende analyses

Om de resultaten van de theoretische analyses tegen de juiste achtergrond te plaatsen, is het van belang om een goed overzicht te hebben van de attributen van de respondenten en de verklarende variabelen uit de twee databanken. Daarom wordt verder in dit hoofdstuk (deel 4) een duidelijke beschrijving van de data gepresenteerd. Hierbij staan de gelijkenissen en de verschillen tussen JVGG en JOP-monitor 2 centraal.

3.2. De algemene toetsen

3.2.1. Keuze voor negatieve binomiaalanalyse

Aangezien de meeste jongeren geen en slechts zeer weinig jongeren veel feiten plegen, kennen de delinquentieschalen in beide databanken een scheve verdeling. Beschrijvende statistieken wijzen erop dat de schalen uit JVGG en JOP monitor 2 een 'scheefheid' kennen van respectievelijk 2.148 en 2.596, terwijl dit om van een normaalverdeling te kunnen spreken (ongeveer) 0 zou moeten zijn. Een Kolmogorov-Smirnov 'normaliteitstest' toont bovendien voor beide schalen aan dat de scheefheid significant is ($p<.001$) (ter informatie worden in appendix D de QQ-plots op deze schalen getoond). Een lineaire regressie op deze delinquentieschalen zou dan ook resulteren in verkeerde schattingen.[95] Daarom wordt gekozen voor een Poisson model, dat zeer toepasselijk is voor analyses met een afhankelijke variabele die betrekking heeft op de frequentie waarmee bepaalde evenementen zich binnen een specifieke periode voordoen. Dit model is dan ook zeer geschikt voor het analyseren van delinquentievariabelen (Osgood, 2000).[96]

Eén van de onderliggende assumpties van een gewoon Poisson model bestaat eruit dat het gemiddelde van de afhankelijke variabele gelijk dient te zijn aan de standaarddeviatie. Wanneer dit niet het geval is, bestaat het gevaar van overdispersie, wat ertoe kan leiden dat verkeerde significantietoetsen geproduceerd worden (Osgood, 2000). In gewone data komt het echter zelden voor dat het gemiddelde en de standaarddeviatie van een variabele aan elkaar gelijk zijn (Hilbe, 2008), zo ook in de hier gebruikte databanken (zie deel 4.4 in dit hoofdstuk). Daarom wordt er in dit onderzoek voor gekozen een specifieke uitbreiding op het Poisson model te gebruiken, nl. de negatieve binomiaalregressie, waarin overdispersie in rekening gebracht wordt. In vergelijking met het basis Poisson model wordt aan het negatieve binomiaalmodel een extra parameter α toegevoegd, die betrekking heeft op de residuele variantie van de verdeling. Wanneer α gelijk is

[95] Het principe van normaliteit vormt, naast de lineariteitsvereiste, de onafhankelijkheidsvereiste en de homoscedasticiteitsvereiste een belangrijke voorwaarde voor het uitvoeren van een lineaire regressieanalyse (Mortelmans & Dehertogh, 2007).

[96] Het ontstaan van dit model kan zelfs specifiek teruggevoerd worden naar een criminologische toepassing: Poisson ontwikkelde zijn methode initieel voor de analyse van veroordelingsstatistieken in Frankrijk (Maltz, 1996).

aan 0, is het aangewezen een basis Poisson model te gebruiken. Echter, wanneer α niet gelijk is aan 0, is een negatieve binomiaalregressie toepasselijker omdat overschatting van de effecten ingedijkt wordt (Hilbe, 2008). Het is dan ook deze laatste analyse die in dit onderzoek via de Generalized Linear Models (GLM) functie van de software 'Statistical Package for the Social Sciences' (SPSS, versie 17.0) uitgevoerd wordt. Aangezien de data van JVGG op klasbasis afgenomen werden, wordt hierbij voor clustering op schoolniveau gecontroleerd via de 'Generalized Estimating Equations' procedure (GEE) (Hilbe, 2008).

Alle schaalvariabelen worden gestandaardiseerd alvorens ze in het model op te nemen, zodat de parameters onderling vergelijkbaar zijn (cf. Agnew et al., 2002). De parameters die besproken worden, zijn bijgevolg steeds de ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen. De 'goodness of fit' van de modellen wordt in JOP-monitor 2 geëvalueerd aan de hand van Akaike's Information Criterion (AIC). In JVGG wordt – aangezien hier via GEE gecontroleerd wordt voor correlatie op schoolniveau - gebruik gemaakt van het 'Quasi-likelihood under Independence Model Criterion' (QIC) (Pan, 2001). Deze criteria geven weer hoe goed het getoetste model bij de data past: hoe kleiner ze zijn, des te beter het model is.

De analyses worden bloksgewijs uitgevoerd: de volgorde waarin de variabelen toegevoegd worden, is bepaald door de theorie. Eerst wordt een analyse uitgevoerd waarin enkel de attributen en de strainvariabelen in rekening gebracht worden. Daarna worden, om de mediërende hypothesen te toetsen, achtereenvolgens sociale bindingen en ongestructureerde routines toegevoegd. Omdat het de bedoeling is om naast de gezamenlijke invloed van sociale bindingen en ongestructureerde routines ook de afzonderlijke impact ervan na te gaan, gaat het hier *niet* om een reeks van 'geneste' modellen.

3.2.2. Interpretatie van mediërende en modererende effecten

Indien de strainvariabelen deels of volledig wegverklaard worden door het toevoegen van de band met ouders en school en/of ongestructureerde routines, wordt ervan uitgegaan dat het verband tussen subjectieve strain en delinquentie gemedieerd wordt door deze variabele(n). Doorgaans wordt hierbij gesproken van 'gedeeltelijke' (indien de strainparameter verkleint, maar significant blijft) of 'volledige' (indien de strainparameter insignificant wordt) mediëring. Echter, om exact te weten in welke mate de relatie tussen subjectieve strain en delinquentie gemedieerd wordt door bovenstaande invloeden, wordt in dit onderzoek ook de grootte en de significantie van het mediërend effect αβ berekend (cf. Preacher & Kelley, 2011) met α als de associatie tussen de onafhankelijke variabele (X) en de mediator (M) (onder controle van de attributen) en β als de associatie tussen de mediator (M) en de afhankelijke variabele (Y) (eveneens onder controle van de attributen). Om de significantie van dit effect na te gaan, wordt een 95% betrouwbaarheidsinterval geconstrueerd op basis van de standaardfout $s_{\alpha\beta}$ ($s_{\alpha\beta}=\sqrt{(s^2_{\alpha}\beta^2+s^2_{\beta}\alpha^2)}$). Indien het betrouwbaarheidsinterval geen '0' omvat, kan ervan uitgegaan worden dat αβ

significant is, en is er dus sprake van een significante mediërende invloed (MacKinnon et al., 2000).

De interpretatie van eventuele mediërende invloeden wordt echter wel met de nodige voorzichtigheid gedaan. Op statistische basis is een mediator M immers niet te onderscheiden van een 'confouder', of een derde variabele die het verband tussen X en Y bepaalt *zonder* dat het om een inhoudelijk relevant verband gaat (Mackinnon et al., 2000:174). Bovendien kan het wijzigen van het verband tussen X en Y na het toevoegen van M ook wijzen op een interactie tussen X en M, wat een modererend verband zou inhouden. Daarom wordt in dit onderzoek enkel van een mediërend mechanisme gesproken wanneer (1) het verband tussen X en Y wijzigt na het toevoegen van M, (2) het mediërend effect significant is, (3) het mediërend effect in de causale logica van de theorie past én (4) een interactie tussen X en M uitgesloten kan worden.

Voorts moet hierbij vermeld worden dat een omgekeerde analytische strategie ook mogelijk was geweest. In de plaats van te kijken naar mediërende effecten, zou het ook mogelijk zijn om te kijken naar *suppressie-effecten* (='omgekeerde mediëring') (Mackinnon et al., 2000:175). In dit onderzoek wordt niettemin voor de mediërende strategie gekozen omdat het over het algemeen de meest gekende en gebruikte strategie vormt, ook in GST onderzoek. Indien echter onverwachte suppressie-effecten geïdentificeerd kunnen worden, worden deze wel mee geïnterpreteerd.

Om ten slotte de *modererende* hypothesen na te gaan, worden interactie-effecten tussen subjectieve strain en de band met ouders en school alsook ongestructureerde routines getoetst. Hiertoe worden eerst alle interacties samen in de analyse gebracht, waarna de niet-significante effecten één voor één geëlimineerd worden (minst significante eerst). Indien meer dan één significant interactie-effect overblijft, wordt nagegaan of ze ook nog van tel zijn wanneer ze afzonderlijk in het model opgenomen worden. Slechts als dat het geval is, wordt het effect als een betekenisvolle interactie besproken (cf. Agnew et al., 2002). Over het algemeen wordt in de analyses een significantieniveau van .05 gehanteerd: enkel effecten waarvan de kans dat ze op toeval gebaseerd zijn, kleiner is dan 5%, worden besproken. Gezien het vinden van significante interacties in een cross-sectionele databank echter niet evident is (McClelland & Judd, 1993), wordt specifiek met betrekking tot de interactie-effecten iets losser met dit criterium omgesprongen: ook robuuste interacties waarvan de p-waarde zich tussen .05 en .06 situeert, worden besproken.[97] De resultaten van deze toetsen worden in hoofdstuk 7 besproken.

3.3. De kritische toetsen

In hoofdstuk 8 wordt, in het kader van de kritische toetsen, in eerste instantie nagegaan of in de strainvariabelen gelijkaardige patronen naar leeftijd en geslacht

[97] Dit strookt met de oplossing die McClelland & Judd (1993) zelf suggereren in hun artikel m.b.t. het identificeren van interacties in een cross-sectionele databank, nl. iets flexibeler zijn met de kans op het begaan van een type I fout.

bestaan als in de delinquentievariabelen. Vervolgens wordt onderzocht of subjectieve strain het verband tussen geslacht en delinquentie medieert. Indien beide toetsen positieve resultaten zouden opleveren, kan geconcludeerd worden dat leeftijds- en geslachtspatronen in delinquentie veroorzaakt worden door leeftijds- en geslachtspatronen in strain. [98]

Als deze idee niet bevestigd kan worden, wordt in tweede instantie op bivariaat niveau onderzocht of er leeftijds- en geslachtspatronen in de band met ouders/school en ongestructureerde routines bestaan – of jongens/adolescenten zwakkere banden met ouders/school en meer ongestructureerde routines rapporteren – en zo ja, of deze veroorzaakt worden door subjectieve strain. Hiertoe worden lineaire regressies uitgevoerd met de band met ouders/school en ongestructureerde routines als afhankelijke variabelen (enkel voor ongestructureerde routines in JVGG wordt geen lineaire, maar een logistische regressie gebruikt, omdat 'ongestructureerde routines' in deze databank een dichotome variabele is). In deze regressies worden interacties tussen geslacht/leeftijd en de strainvariabelen getoetst vanuit de veronderstelling dat subjectieve strain sterker zal samenhangen met een verzwakte band met ouders/school en ongestructureerde routines onder jongens/adolescenten.

Als ook deze idee niet bevestigd kan worden, wordt ten slotte getoetst of een verzwakte band met ouders en school en/of ongestructureerde routines maken dat jongens/adolescenten gemakkelijker met een delinquente copingstrategie reageren wanneer ze geconfronteerd worden met subjectieve strain. Hiertoe worden in een negatieve binomiaalanalyse met delinquentie als afhankelijke variabele de interacties tussen geslacht/leeftijd en de strainvariabelen getoetst. Indien een sterkere samenhang tussen subjectieve strain en delinquentie gevonden wordt onder jongens/adolescenten, wordt onderzocht of dit interactie-effect gemedieerd wordt door de band met ouders en school en/of ongestructureerde routines.

Er werd al opgemerkt dat het identificeren en interpreteren van interacties in een cross-sectionele databank niet altijd evident is. Daarom worden alle resultaten die uit deze analyses naar voor komen, gecontroleerd door extra analyses uit te voeren waarin de hoofdeffecten van subjectieve strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines getoetst worden in afzonderlijke groepen op basis van leeftijd en geslacht, waarna de parameters met elkaar vergeleken worden aan de hand van de formule $z=(\theta 1-\theta 2)/\sqrt{(s^2\theta 1+s^2\theta 2)}$ (Brame, Paternoster, Mazerolle & Piquero, 1998:258). Indien de z-waarde buiten het interval [-1.96;1.96] valt, kan met 95% zekerheid gesteld worden dat het verschil in parameters reëel is. In JVGG kan in deze analyses echter niet gecontroleerd worden voor correlatie op schoolniveau (omdat jongens en meisjes en de respondenten uit de verschillende leeftijdsgroepen in dezelfde scholen 'genest' zijn). Daarom worden de analyses met interactie-effecten, die zonet uiteen gezet werden, als uitgangspunt genomen. Enkel

[98] Voor de leeftijdsanalyses op JVGG worden de respondenten die ouder zijn dan 18 jaar niet meegenomen, omdat de kans groot is dat zij 'zittenblijvers' zijn, wat interfereert met de schoolstrainvariabele (ontevreden met schoolresultaten, zittenblijven, van school veranderen).

indien de 'controle-analyses' een verschillend resultaat zouden opleveren of een ander licht werpen op de bevindingen, worden deze ook besproken.

4. BESCHRIJVENDE ANALYSES

Met het oog op het exploreren van mogelijke verschillen tussen JVGG en JOP-monitor 2, worden de belangrijkste variabelen uit deze databank kort uiteen gezet. Hiertoe wordt achtereenvolgens ingegaan op (1) de attributen van de respondenten, (2) de mate waarin de respondenten subjectieve strain rapporteren, (3) de sociale bindingen en ongestructureerde routines van de respondenten en (4) het (gerapporteerd) delinquent gedrag van de respondenten uit het afgelopen jaar.

4.1. Attributen

Tabel 5.1 toont de attributen of achtergrondkenmerken van de respondenten uit JVGG en JOP-monitor 2. De databanken lijken wat betreft de verhouding tussen jongens en meisjes en de verhouding tussen jongeren van Belgische en jongeren van niet-Belgische afkomst met elkaar overeen te stemmen. Jongens en meisjes zijn zowel in JVGG als in JOP-monitor 2 ongeveer gelijk vertegenwoordigd en in beide databanken geeft één op tien respondenten aan niet van Belgische afkomst te zijn. De leeftijd van de respondenten daarentegen verschilt wel sterk tussen de databanken. De data van JVGG werden in secundaire scholen verzameld: de meerderheid van de respondenten is bijgevolg tussen 12 en 18 jaar oud. In de postenquête van JOP-monitor 2 konden daarentegen ook oudere respondenten aangeschreven worden, wat maakt dat de meerderheid van de respondenten in deze databank ouder dan 18 jaar is.[99]

Tabel 5.1. Attributen in JVGG en JOP-monitor 2 (%)

	% JVGG N=4821	% JOP 2 N=3170
Geslacht: Man	49.4	50.9
Leeftijd		
12 tot 13 jaar	32.0	0
14 tot 18 jaar	65.9	32.4
19 tot 23 jaar	2.1	39.9
24 tot 30 jaar	0	27.7
Onderwijsvorm: aso of kso	40.8	50.2
Afkomst: autochtone vader (van Belgische afkomst)	89.5	89.6
Opleidingsniveau ouders: moeder of vader hoogopgeleid	34.3	48.3

Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999) en JOP-monitor 2 (2008-2009)

Tot slot blijkt dat minder respondenten uit JVGG hoogopgeleide ouders hebben (34.3%, t.o.v. 48.3% in JOP-monitor 2) en dat in JVGG ook minder respondenten les volgen in een aso/kso richting dan in JOP-monitor 2 (40.8% in JVGG, 50.2% in JOP-monitor 2). Ook deze verschillen zouden enerzijds aan de dataverzamelingsmethode kunnen liggen: mogelijk waren jongeren met laagopgeleide ouders en/of jongeren

[99] Ook 12- en 13- jarigen werden in het kader van JOP-monitor 2 bevraagd. Zij kregen echter een aangepaste, 'light', versie van de vragenlijst, waarin o.m. ongestructureerde routines en tevredenheid met levensstandaard niet bevraagd werden. Daarom worden de data van de 12- en 13- jarigen in dit onderzoek niet gebruikt.

die een tso/bso richting volg(d)en minder geneigd deel te nemen aan de postenquête van JOP-monitor 2 (cf. Billiet & Carton, 2003). De verschillen in het opleidingsniveau van ouders kunnen anderzijds ook een gevolg zijn van de ouderdom van JVGG. De data met betrekking tot het opleidingsniveau van de Belgische bevolking die verzameld werden door de Federale Overheidsdienst (FOD) Economie, tonen immers dat het aantal hoogopgeleiden in België doorheen de jaren gestaag toenam.[100]

4.2. Subjectieve strain

Tabel 5.2. Delinquentie, strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines in JVGG

	% Ja	Minimum score	Maximum score	$\overline{X}$	S.E.
Afhankelijke variabelen: delinquentie					
Algemene delinquentie		0	18	1.56	2.43
Onafhankelijke variabelen: strain					
Familiestrain	16.2				
Schoolstrain	27.2				
Verliesstrain	56.0				
Mechanismevariabelen					
Responsiviteit ouders		0	100	66.12	21.67
Toezicht ouders		0	100	67.25	19.11
Contact leerkrachten		0	100	53.04	16.75
Ongestructureerde routines	44.0				

Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

Over het algemeen lijkt een significant deel van de respondenten uit JVGG wel eens met de bevraagde straingebeurtenissen geconfronteerd te zijn geweest. Tabel 5.2 laat zien dat verliesstrain het vaakst beleefd wordt: 56% geeft aan één van de bevraagde verliesgebeurtenissen in het afgelopen jaar meegemaakt en ook daadwerkelijk als erg ervaren te hebben. In vergelijking met verliesstrain werden schoolstrain en familiestrain minder vaak ervaren, hoewel toch nog een beduidend deel van de respondenten minstens één van de bevraagde ervaringen uit deze categorieën rapporteert (respectievelijk 27.2% en 16.2%). Gezien deze variabelen gebaseerd zijn op vaker voorkomende gebeurtenissen, zijn deze cijfers echter niet zo verrassend.

Tabel 5.3. Delinquentie, strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines in JOP-monitor 2

	Minimum score	Maximum Score	$\overline{X}$	S.E.
Afhankelijke variabelen: delinquentie				
Algemene delinquentie	0	24	1.52	2.54
Onafhankelijke variabelen: strain				
Cognitieve strain	0	100	29.77	12.41
Affectieve strain	0	100	24.51	17.28
Mechanismevariabelen				
Responsiviteit ouders	0	100	59.81	19.57
Toezicht ouders	0	100	55.15	24.74
Contact leerkrachten	0	100	67.45	15.58
Ongestructureerde routines	0	100	32.16	14.89

Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Tabel 5.3 toont bovendien dat de 'innerlijke' strainervaring van de Vlaamse jongeren eerder beperkt lijkt te blijven. De gemiddelde scores op de twee strainvariabelen uit

[100] Zo steeg bijvoorbeeld het aantal houders van een diploma universitair onderwijs van 6.1% (in 1998) naar 8.2% (in 2007) en het aantal houders van een diploma hoger onderwijs van het korte type van 10.4% (in 1998) naar 13.9% (in 2007) (FOD Economie, 2010).

JOP-monitor 2 zijn vrij laag en liggen dicht bij elkaar, de respondenten rapporteren ongeveer evenveel cognitieve ($\overline{X}$ = 29.77) als affectieve ($\overline{X}$ = 24.51) strain.

4.3. Sociale bindingen en ongestructureerde routines

Voorts blijkt uit tabel 5.2 dat een ruime 40% van de respondenten uit JVGG zegt zich regelmatig met vrienden op ongesuperviseerde plaatsen op te houden en/of over het algemeen ongestructureerde activiteiten te verkiezen in de vrije tijd. In JOP-monitor 2 worden ongestructureerde routines aan de hand van een continue variabele gemeten, waarvan het schaalgemiddelde op 32.16 ligt (zie tabel 5.3). Ongestructureerde routines blijken met andere woorden vrij vaak gerapporteerd te worden, maar zijn niet de meest populaire activiteiten onder de respondenten uit deze databanken.[101] Tot slot schatten zowel de respondenten uit JVGG als die uit JOP-monitor 2 de relatie met hun ouders en leerkrachten matig positief in (schaalgemiddelden zijn respectievelijk 53.04 en 67.45 voor relatie met leerkrachten, 66.12 en 59.81 voor de relatie met ouders), en blijken hun ouders relatief goed op de hoogte te zijn van hun activiteiten (schaalgemiddelden zijn respectievelijk 67.25 en 55.15).

Tabel 5.4. Verschillen in sociale bindingen tussen 14- tot 18-jarigen uit JVGG en JOP-monitor 2 (schaalgemiddelden en t-waarden)

	$\overline{X}$ JVGG (N=± 3160)	$\overline{X}$ JOP 2 (N=± 1100)	t JOP2/JVGG
Responsiviteit ouders	62.58	62.52	0.79 (n.s.)
Toezicht ouders	65.26	69.07	-5.29***
Contact leerkrachten	50.23	67.75	-31.51***

***p<.001; n.s.=niet significant
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999) en JOP-monitor 2 (2008-2009)

Hoewel deze tabellen lijken te tonen dat de respondenten van JOP-monitor 2 een zwakkere band met hun ouders rapporteren, moeten deze verschillen toegeschreven worden aan de bredere leeftijdsgroep uit JOP-monitor 2. Tabel 5.4 toont immers dat, wanneer enkel de scores van de 14- tot 18- jarigen uit de databanken gelicht worden, de respondenten uit JOP-monitor 2 zowel een sterker toezicht door ouders ($\overline{X}$ = 69.07 in JOP-monitor 2, $\overline{X}$ = 65.26 in JVGG) als een beter contact met leerkrachten ($\overline{X}$ = 67.75 in JOP-monitor 2, $\overline{X}$ = 50.23 in JVGG) rapporteren dan die uit JVGG. De responsiviteit van ouders is in beide databanken gelijk ($\overline{X}$ = 62.52 in JOP-monitor 2, $\overline{X}$ = 62.58 in JVGG).

4.4. Gerapporteerde delinquentie

Tabellen 5.2 en 5.3 tonen tot slot eerder lage gemiddelde scores op de delinquentieschalen ($\overline{X}$ =1.56 in JVGG en $\overline{X}$ =1.52 in JOP-monitor 2). Hoewel deze gemiddelden op het eerste gezicht dicht bij elkaar lijken te liggen, kunnen ze niet met elkaar vergeleken worden omdat de delinquentieschaal uit JOP-monitor 2 een hogere maximumscore heeft dan die uit JVGG. In JOP-monitor 2 werden meer

[101] Ter vergelijking: met de overige activiteiten werden in JOP-monitor 2 de schalen 'sport en spel', 'vrije tijd digitaal', 'vrije tijd huiselijk' en 'cultuur' gecreëerd. Enkel 'sport en spel' is nog populairder dan ongestructureerde routines, voor de overige activiteitsschalen liggen de gemiddelde scores lager (JOP, 2009).

antwoordmogelijkheden aangeboden, wat de gemiddelde score op de delinquentieschaal zal beïnvloeden. Daarom worden de afzonderlijke delictfrequenties in beide databanken uitgediept in tabel 5.5. Om eventuele leeftijdseffecten uit te sluiten, zijn de frequenties van de delicttypes uit deze tabel enkel op de 14- tot 18- jarige respondenten uit de databanken gebaseerd. Aan de hand van een z-toets wordt onderzocht of de verschillen tussen de databanken significant zijn.[102]

Tabel 5.5. Verschillen in gerapporteerde delinquentie tussen 14- tot 18-jarigen uit JVGG en JOP-monitor 2 (% en z-waarden)

	% JVGG (N=±3160)	% JOP2 (N=±1100)	z JVGG/JOP 2
Zwartrijden	30.0	46.8	9.6
Vandalisme	23.1	21.5	1.1
Geweld	13.2	6.4	7.0
Diefstal	26.5	20.7	3.9
Wapendracht	14.0	3.0	14.8
Drugverkoop	7.9	1.7	9.9

Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999) en JOP-monitor 2 (2008-2009)

Een aantal van de gevonden verschillen kan vrij eenvoudig verklaard worden. Zo liggen de percentages van de meer ernstige feiten als geweld, drugverkoop en wapendracht in JOP-monitor 2 opvallend lager dan in de andere twee databanken (z= respectievelijk 7, 9.9 en 14.8) wat mogelijk opnieuw het gevolg kan zijn van methodologische effecten: jongeren die betrokken zijn bij meer ernstige feiten, zijn wellicht ook de jongeren die minder geneigd zijn te participeren in een postenquête. Daarnaast zouden de verschillen in drugverkoop ook toegeschreven kunnen worden aan verschillen in vraagstelling (enkel de eerste vier feiten uit de tabel, nl. zwartrijden, vandalisme, diefstal en geweld, worden in beide databanken op basis van dezelfde vraag gemeten).[103]

Zwartrijden wordt dan weer door opvallend meer respondenten uit JOP-monitor 2 dan uit JVGG gerapporteerd (z=9.6). Met betrekking tot vandalisme zijn de verschillen niet significant, hoewel vanuit de verschillende dataverzamelingsmethode verwacht zou worden dat de respondenten uit JVGG meer vandalisme zouden rapporteren dan de respondenten uit JOP-monitor 2. Eventueel zouden deze bevindingen verklaard kunnen worden binnen de in het JOP-onderzoek gemaakte suggestie dat de kans op het plegen van lichte feiten onder jongeren de laatste jaren mogelijk toenam (Op de Beeck & Cops, 2010), maar dit blijft speculatie. Desondanks laat deze vergelijking zien dat er alleszins verschillen tussen de databanken lijken te bestaan in de delict*types* die gerapporteerd worden.

[102] De berekende z-waarde moet buiten het interval [-1.96; 1.96] liggen om significant te zijn op α=.05. Hoe verder de z-waarde buiten dit interval ligt, des te kleiner de kans dat het gevonden verschil op toeval berust. De z-waarde wordt berekend aan de hand van de volgende formule: $(p1-p2)/\sqrt{((p1q1/N1)+p2q2/N2)}$ met p=proportie, q=100-p, N=steekproefgrootte.

[103] Om drugverkoop te meten, wordt in JVGG gevraagd 'heb je in het afgelopen jaar al eens (verboden) drugs verkocht', terwijl in JOP-monitor 2 gevraagd wordt 'hoe vaak heb je in het afgelopen jaar drugs verkocht met winst'. Dit onderscheid maakt dat in JVGG mogelijk meer jongeren 'ja' antwoorden op deze vraag. Hoewel daarnaast ook voor 'wapendracht' verschillen in vraagstelling bestaan, kunnen deze de lagere frequenties in JOP-monitor 2 niet verklaren. In JVGG wordt gevraagd 'heb je in het afgelopen jaar wel eens een stok, dolk of vuurwapen bij je gedragen' terwijl in JOP-monitor 2 meer algemeen naar 'wapens' gevraagd wordt, wat meer ruimte laat voor interpretatie door de respondent. Dit zou dan ook een hogere frequentie van plegers in JOP-monitor 2 impliceren, wat niet het geval blijkt te zijn.

4.5. Correlaties tussen de variabelen

Tot slot wordt nog een preliminaire toets uitgevoerd om te verifiëren of er correlaties bestaan tussen de onafhankelijke variabelen. Een belangrijke premisse tot het toetsen van een mediërend mechanisme bestaat er immers uit dat een significant verband bestaat tussen subjectieve strain en de mediërende variabelen (Baron & Kenny, 1986). Een correlatiematrix van beide databanken toont dat er voldoende correlaties gevonden worden en dat het dus wel degelijk zinvol is de mediërende hypothesen te toetsen. In appendix E worden deze correlatiematrices weergegeven en kort toegelicht.

5. BESLUIT

Het kwantitatief luik van het onderzoek is gebaseerd op bestaande data, wat een aantal nadelen met zich meebrengt. Zo werd in dit hoofdstuk duidelijk dat bij het operationaliseren van de concepten onvermijdelijk rekening moet worden gehouden met praktische beperkingen, wat onder meer tot gevolg heeft dat de invloed van delinquente vrienden als een belangrijke deelcomponent van levensstijlrisico's in dit onderzoeksluik niet meegenomen kan worden. Dit weegt echter niet op tegen de voordelen die secundaire data-analyse met zich meebrengt, o.a. op pragmatisch (er dient geen kostbare tijd besteed te worden aan dataverzameling) en financieel vlak. Bovendien brengt het gebruik van JVGG en JOP-monitor 2 extra valorisatie met zich mee voor databanken die tot nog toe slechts in beperkte mate voor etiologisch onderzoek gebruikt werden.

Bij het selecteren van bestaande databanken werd JOP-monitor Brussel uitgesloten, o.a. omwille van de inhoudelijke verschillen die bestaan tussen deze data en de data van JVGG en JOP-monitor 2. Hoewel JVGG en JOP-monitor 2 inhoudelijk veel sterker bij elkaar aanleunen, werd in dit hoofdstuk echter ook duidelijk dat tussen deze databanken wel substantiële methodologische verschillen bestaan. Om na te gaan of deze verschillen een weerslag zouden kunnen hebben op de theorietoetsende analyses, werden de belangrijkste verklarende variabelen in de twee databanken grondig geëxploreerd aan de hand van beschrijvende analyses. Hieruit bleek inderdaad dat een vergelijking tussen data die bij verschillende personen, op verschillende momenten en op verschillende wijze verzameld werden, zeker niet evident is.

Voor het overige leveren de beschrijvende analyses uit dit hoofdstuk niet zo'n verrassende bevindingen op. Het globale positieve beeld dat uit de resultaten naar voor komt, ligt in de lijn van de verwachtingen (cf. Op de Beeck & Cops, 2010; Op de Beeck, 2010a). De respondenten voelen zich over het algemeen goed in hun vel, hebben een matig positieve relatie met de autoriteitsfiguren uit hun omgeving en plegen weinig delinquentie. Hoewel ze af en toe geconfronteerd worden met kleine en grotere problemen op het vlak van familie, school en verlies, blijft de mate waarin zij innerlijke strain ervaren, beperkt. In JOP-monitor 2 is dit nog iets meer het geval dan in JVGG: deze respondenten rapporteren over het algemeen minder ernstige

feiten en evalueren hun relaties met ouders en leerkrachten als positiever. Dit beeld stemt overeen met wat men zou verwachten vanuit een ‘doorsnee’ jongerenpopulatie. Men kan er dan ook van uitgegaan dat de resultaten die uit de theorietoetsende analyses naar voor zullen komen, van toepassing zijn op de ‘gemiddelde’ Vlaamse jongere.

Hoofdstuk 6. De kwalitatieve studie bij jongeren uit Vlaamse gemeenschapsinstellingen

Een kwalitatief design kan voor vier onderzoeksdoelen ingezet worden; (1) ter exploratie van een onderzoeksdomein, om aan hypothesevorming te doen, (2) ter verklaring van een fenomeen, waarbij men dieper ingaat op de persoonlijke context waarin individuen zich bewegen, (3) ter beschrijving van een fenomeen, zodat men processen van betekenisgeving en hoe hiertoe gekomen werd ten volle kan begrijpen en (4) als bijdrage tot sociale actie, waarbij de onderzoeker samen met de onderzochten een probleem tracht aan te pakken (Mortelmans, 2009). Het kwalitatief luik in dit onderzoek wordt ingezet vanuit de tweede en de derde beschreven doelstelling, namelijk het voorzien van een meer gedetailleerde aanvulling op de verbanden uit het kwantitatief onderzoeksluik.

1. AANVULLING OP KWANTITATIEF LUIK

In het kwantitatief luik wordt over een groot aantal respondenten heen nagegaan in welke mate er samenhang bestaat tussen subjectieve strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines in het tot stand komen van delinquentie. De hypothesen worden in de breedte, op een algemene jongerenpopulatie, getoetst. In het kwalitatief luik daarentegen worden de gebeurtenissen en situaties die aan de afhankelijke variabele – delinquentie - vooraf gingen, in de diepte ontleed. Op basis hiervan kan de veronderstelde causaliteit uit het kwantitatief luik tot op zekere hoogte gecontroleerd worden (cf. ‘between case investigations’ vs. ‘within case investigations’ door 6 & Bellamy, 2011). Zo kan bijvoorbeeld op basis van de kwalitatieve data wél een onderscheid gemaakt worden tussen strain als directe motivatie en strain als een ‘achterliggende’ invloed. Het uitwerken van het kwalitatief luik gebeurt dus in de eerste plaats met het oog op het vergroten van onderzoekstriangulatie. Net als in het kwantitatief onderzoeksluik wordt specifiek toegespitst op het blootleggen van de GST mechanismen, waarbij voor elke case wordt nagegaan of het delinquent gedrag door subjectieve strain veroorzaakt werd, en zo ja, of (en hoe) dit verband beïnvloed werd door een verzwakte band met ouders/school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden (cf. Pawson & Tilley, 1997).

In de tweede plaats levert een kwalitatief luik meer gedetailleerde data op met betrekking tot de onderzoekshypothesen. In de plaats van een standaardlijstje met vooraf geconstrueerde gebeurtenissen en ervaringen te beantwoorden, kunnen de respondenten in dit luik zelf aangeven wat de motivatie voor hun delinquent gedrag was, hoe deze tot stand kwam en welke rol de sociale context hierbij speelde. Op deze manier worden de gevonden verbanden uit het kwantitatief luik in hun context geplaatst, het verhaal achter de correlaties wordt belicht (Weiss, 1994).

In het kwalitatief luik wordt geen representatief staal van respondenten gezocht, noch wordt getracht het bereik van de steekproef te maximaliseren. In de plaats

daarvan wordt gezocht naar een steekproef die *theoretisch* relevant is, die de meest waardevolle informatie zal opleveren met betrekking tot de onderzoekshypothesen. Daarom wordt in dit luik specifiek toegespitst op jongeren die ernstige en/of vele feiten plegen. Deze populatie is theoretisch relevant omdat men vanuit een GST logica vooral van een delinquente populatie kan verwachten dat ze aan meer en/of zwaardere strain blootgesteld werd. Sommige onderzoekers gaan zelfs zo ver te stellen dat 'doorsnee' jongeren nauwelijks geconfronteerd worden met strain, en al zeker niet met 'key strain', waardoor GST volgens hen in de eerste plaats toepasselijk is op individuen die ernstige feiten plegen (Piquero & Sealock, 2000; 2004; 2010; Slocum et al., 2005). Bovendien kan men ervan uitgaan dat deze jongeren rijkere informatie kunnen voorzien over de mechanismen waarmee jeugddelinquentie tot stand komt dan jongeren die minder (ernstige) feiten pleegden.[104] Plegers van ernstige en/of verschillende feiten hebben immers vaak ook kleine criminaliteit gepleegd, maar niet andersom (Ferwerda, 1992). Dit maakt het mogelijk de beschreven mechanismen met betrekking tot de verschillende feiten – zowel lichte als ernstige - ook per jongere met elkaar te vergelijken.

2. GEBRUIK VAN NIEUWE DATA

2.1. Selectie van de respondenten

Gezien de gewenste kwalitatieve data niet voorhanden zijn, worden deze wél zelf verzameld. De doelgroep van dit onderzoeksluik kan het gemakkelijkst opgespoord worden via het jeugdrechtsysteem. Daarom worden voor dit luik specifiek jongeren aangesproken die omwille van gepleegde feiten in een Vlaamse gemeenschapsinstelling (GI) verblijven: enkel jongeren die ernstige en/of vele feiten pleegden, worden hier geplaatst.[105] Omdat deze jongeren een populatie vormen die zich maar moeilijk laat onderzoeken, wordt hierbij gekozen voor een zogenaamde 'gemakkelijkheidsselectie'. Dit betekent concreet dat men zich tevreden stelt met eender welke tot medewerking bereid zijnde respondent die men kan vinden: *"In attempting to learn about a group difficult to penetrate – gypsies, migrant workers, the very rich – it can be a breakthrough to find any member of the group, any member at all, willing to serve as an informant and respondent"* (Weiss, 1994:25). De jongeren die uiteindelijk aan het onderzoek participeren, worden geselecteerd door de leefgroepbegeleiders van de verschillende leefgroepen uit campus 'De Hutten' (de gesloten afdeling van instelling 'De Kempen'), campus 'Ruiselede' (de

[104] In sommige methodologische handboeken wordt afgeraden om bij het uitwerken van een kwalitatief design te selecteren op de afhankelijke variabele, omdat hierdoor een 'selectiefout' gecreëerd wordt waardoor het niet meer mogelijk is het effect van onafhankelijke op afhankelijke variabele in te schatten (King, Keohane & Verba, 1994:129-132). Echter, in dit onderzoeksluik is het niet de bedoeling de effecten van strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's op delinquentie te meten, dit wordt immers al in het kwantitatief luik gedaan. Het specifieke doel van dit kwalitatief onderzoeksluik bestaat eruit om verder uit de diepen *hoe* de relaties tussen strain, sociale bindingen, levensstijlrisico's en delinquentie in elkaar zitten. Aangezien jongeren die zelf geen feiten pleegden hier wellicht weinig over te vertellen hebben, wordt hier specifiek een selectie gemaakt op basis van het gepleegd hebben van een feit: er wordt gekozen voor een zogenaamd *"sample of representatives"* (Weiss, 1994:18).

[105] Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, art. 37, §2, 4° en art. 52quater.

jongensafdeling van instelling 'De Zande') en campus 'Beernem' (de meisjesafdeling van instelling 'De Zande').[106]

De selectie van de respondenten gebeurt als volgt. Alle leefgroepbegeleiders krijgen een korte toelichting met betrekking tot het onderzoek. Vervolgens selecteren zij in hun leefgroep jongeren die bereid zijn mee te werken en van wie participatie in het onderzoek mogelijk is tussen hun andere dagelijkse activiteiten door.[107] Op deze manier worden in totaal dertig jongeren geselecteerd: vijf meisjes uit campus Beernem van GI 'de Zande', vijftien jongens uit campus 'de Hutten' van GI 'de Kempen' en tien jongens uit campus Ruiselede van GI 'de Zande'.[108] Het totaal van dertig respondenten stemt overeen met de twintig à vijftig respondenten die doorgaans voor een kwalitatief onderzoek vooropgesteld worden (Cambré & Waege, 2003: 323) en volstaat dan ook voor dit onderzoeksluik. De focus van het onderzoek ligt bovendien niet op de respondenten zelf, maar op de feiten die ze pleegden en de gebeurtenissen die hieraan vooraf gingen. Omdat de meeste respondenten verschillende feiten pleegden, brengen zij meer dan voldoende te analyseren materiaal aan.

---

[106] Met dank aan Frank Mulier, het afdelingshoofd van de Vlaamse gemeenschapsinstellingen, Magda Massoels en Patrick Defoor, directeurs van respectievelijk 'De Kempen' en 'De Zande', de verschillende medewerkers uit deze instellingen en natuurlijk de jongeren zelf. Ook 'de Grubbe' in Everberg wordt gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. De verantwoordelijke voor deze instelling wordt verscheidene keren aangeschreven, maar er kan geen toestemming bekomen worden. Eind 2009 werd tevens een nieuwe jeugdgevangenis geopend, in Tongeren, met het oog op het creëren van buffercapaciteit voor jongeren die omwille van plaatsgebrek niet in 'de Grubbe' terecht kunnen en voor uit handen gegeven jongeren. Gezien deze instelling gedurende de periode van de dataverzameling nog maar net open is en nog met de nodige structurele problemen kampt, komt deze niet in aanmerking voor het onderzoek.

[107] In Beernem neemt de pedagogisch verantwoordelijke deze rol op zich. Doordat de selectie van respondenten door de leefgroepbegeleiders gebeurt, is het moeilijk een zicht te krijgen op de non-respons. Hoewel uitdrukkelijk gevraagd wordt enkel te selecteren op beschikbaarheid en bereidwilligheid van de jongeren, valt niet volledig uit te sluiten dat er (onbewust) misschien nog wel andere overwegingen spelen (zoals IQ, temperament… van de jongeren). Wel is zeker dat de jongeren die zich in de 'eerste fase' van hun verblijf bevinden (en die dus nog veel tijd op hun kamer moeten doorbrengen) meer kans hebben om aan het onderzoek deel te nemen dan jongeren die al een uitgebreid activiteitenprogramma volgen (rijles, leefgroepactiviteiten…). Gezien de relatieve homogeniteit van de groep jongeren uit de gemeenschapsinstellingen – alleszins wat de ernst/frequentie van hun delinquent gedrag betreft – bestaat er echter geen reden om aan te nemen dat deze selectie de resultaten van het onderzoek zou beïnvloeden. Voorts bestaan er aanwijzingen om aan te nemen dat men vooral weigerachtig staat ten aanzien van het interviewen van jongeren met psychiatrische problemen. Hiertoe wordt in 'de Hutten' bijvoorbeeld een volledige leefgroep uit het onderzoek uitgesloten. De impact van een psychiatrische problematiek vormt echter niet het voorwerp van dit onderzoek, waardoor ook dit 'selectie-effect' geen probleem mag vormen.

[108] Met uitzondering van de drie laatste respondenten uit Ruiselede, worden enkel jongeren uit gesloten afdelingen bevraagd. De uitzondering in Ruiselede wordt om praktische redenen gemaakt: tijdens het onderzoek blijken er niet voldoende jongeren in de gesloten afdeling aanwezig te zijn. Op het moment van de interviews wordt immers ook nog een onderzoek gevoerd naar de beleving van jongeren in een gesloten gemeenschapsinstelling. Om dubbele interviews met de jongeren te vermijden, wordt besloten ook een aantal jongeren te interviewen die omwille van gepleegde feiten in een halfopen afdeling verblijven. Ook dit brengt normaal gezien echter geen vertekeningen met zich mee omdat ook deze jongeren geselecteerd worden op de afhankelijke variabele (het plegen van veel en/of eerder ernstige feiten). Het discours van deze respondenten vertoont bovendien geen zichtbare verschillen met dat van de overige jongeren. Tot slot wordt initieel vooropgesteld meer meisjes te interviewen. Dit blijkt echter niet mogelijk te zijn, omdat er op het moment van het onderzoek zeer weinig meisjes wegens een als misdrijf omschreven feit in Beernem verblijven (de grote meerderheid van de meisjes blijkt geplaatst te zijn wegens een problematische opvoedingssituatie (POS)).

2.2. Dataverzameling

De data uit het kwalitatief luik worden verzameld aan de hand van diepte-interviews. Een diepgaand interview maakt het mogelijk een zicht te krijgen op interne ervaringen, de manier waarop bepaalde gebeurtenissen geïnterpreteerd worden en het effect dat evenementen op de gevoelens en gedachten van de geïnterviewde sorteren. Ook laat het toe een beeld te vormen van de omstandigheden die aan het delinquent gedrag vooraf gaan (Weiss, 1994). Op deze manier kunnen *"[…] de feitelijke processen van individuele beslissingsketens"* (Tacq, 2006:436) gereconstrueerd worden, wat precies de bedoeling van dit onderzoeksluik is.

In het kwalitatief luik worden dus dezelfde *algemene* hypothesen (de kritische hypothesen worden enkel in het kwantitatief luik getoetst)[109] vooropgesteld als in het kwantitatief luik. In dit luik worden immers dezelfde principes onderzocht, nl. (1) schrijven jongeren hun feiten toe aan de onmiddellijke ervaring van subjectieve strain?; (2) zo ja, wordt dit verband volgens hen beïnvloed door de band met ouders/school, ongestructureerde routines en/of delinquente vrienden?; (3) schrijven jongeren hun feiten toe aan vroegere of achterliggende subjectieve strainervaringen? en (4) zo ja, verloopt dit verband volgens hen via het verzwakken van de band met ouders en school, het ontwikkelen van ongestructureerde routines en/of het leren kennen van delinquente vrienden? Gezien echter het gebruik van de termen 'mediëren' en 'modereren' voornamelijk geassocieerd wordt met kwantitatief onderzoek, wordt deze terminologie bij het uiteenzetten van de kwalitatieve resultaten vermeden. In de plaats daarvan wordt meer algemeen gesproken over eventuele verbanden tussen subjectieve strain en delinquentie en de rol die sociale bindingen en levensstijlrisico's hierbij spelen.

Binnen het kwalitatief luik kan een dieper inzicht bekomen worden in de mechanismen die in hypothesen 1 tot en met 5 vooropgesteld worden. Miles & Huberman (1994:147) beargumenteren dat *"qualitative analysis, with its close-up look, can identify mechanisms, going beyond sheer association. It is unrelentingly local, and deals well with the complex network of events and processes in a situation. It can sort out the temporal dimension, showing clearly what preceded what, either through direct observation or retrospection. It is well equipped to cycle back and forth between variables and processes – showing that 'stories' are not capricious, but include underlying variables, and that variables are not disembodied, but have connections over time."*

Dit betekent dat de mechanismen die oorzaken aan gevolgen binden ook aan de hand van kwalitatieve data onderzocht kunnen worden. Met betrekking tot het kwalitatief interview houdt deze opvatting in dat de respondenten zelf aangeven hoe specifieke oorzaken tot een bepaald fenomeen of – in het geval van dit onderzoek – tot delinquent gedrag van de respondent geleid hebben. Hierbij is het wel de

[109] Onder de respondenten uit de gemeenschapsinstellingen bestaat weinig variabiliteit wat leeftijd en geslacht betreft, de meesten van hen zijn jongens van 16 of 17 jaar oud (zie deel 4.1. in dit hoofdstuk).

bedoeling om het lokale karakter van de afzonderlijke interviews te overstijgen en processen te identificeren die zich over verschillende cases heen voordoen.[110] Er wordt vertrokken vanuit de hypothesen, waarbij per case wordt nagegaan of ze overeenstemt dan wel verschilt van wat vooropgesteld wordt (Miles & Huberman, 1994: 147). Het vergelijken van de bevindingen over de verschillende cases heen, zal vervolgens leiden tot een meer algemeen en gefundeerd beeld met betrekking tot de verklaringswaarde van de hypothesen.

Als opening van het gesprek wordt steeds vertrokken vanuit de feiten die de jongere pleegde. Concreet worden de volgende domeinen geëxploreerd; (1) het delict zelf, (2) de omstandigheden die onmiddellijk aan het delict vooraf gingen en (3) mogelijke factoren die aan de basis van deze omstandigheden lagen. Met betrekking tot het identificeren van 'subjectieve strain' in deze domeinen wordt enerzijds gevraagd naar de directe motivatie voor het plegen van de feiten (waarbij vervolgens wordt nagegaan of deze als een strain beschouwd kan worden); anderzijds wordt meer algemeen gekeken naar negatieve gebeurtenissen of ervaringen die door de respondent zelf naar voor geschoven worden.[111] De openingsvraag heeft telkens betrekking op de feiten waarvoor de respondent in de gemeenschapsinstelling geplaatst werd, waarbij gevraagd wordt 'waarom deed je dit?' en 'beschrijf eens hoe dit precies in zijn werk ging?'. Op deze manier komen de directe motivaties voor het delinquent gedrag onmiddellijk naar voor. Vanuit deze motivaties kan vervolgens teruggekoppeld worden naar de achterliggende factoren van de feiten.

De interviews vinden plaats in de maanden februari, maart en april van 2010. De gesprekken verlopen uitsluitend tussen de onderzoeker en respondent, dit om te voorkomen dat de respondenten zich geremd zouden voelen vrijuit over de feiten te praten.[112] De interviewwijze wordt zo goed als mogelijk afgestemd op het speciale karakter van de doelgroep, door indien nodig de interviewduur bij te stellen en aangepast taalgebruik te hanteren. De respondenten worden bovendien verzekerd van de vertrouwelijkheid waarmee de informatie behandeld wordt. Zij geven allen toestemming om het gesprek op band op te nemen, wat de nauwkeurigheid van de analyses achteraf sterk bevordert (Cambré & Waege, 2003). De meeste jongeren spreken zeer open over hun feiten, de tijdsduur van de gesprekken varieert over het algemeen tussen twintig en zestig minuten. Dit stemt overeen met de ervaringen van Delens-Ravier & Thibaut (2003), die gelijkaardige interviews afnamen bij

[110] Ook hier moet natuurlijk wel rekening gehouden worden met specifieke beperkingen, zoals vertekeningen omwille van retrospectiviteit, sociale wenselijkheid en invloeden van buitenaf (i.c. van de onderzoeker, zowel bij het afnemen van de interviews als bij het analyseren), maar hier wordt dadelijk op teruggekomen (in deel 3.2).

[111] De respondenten spreken dus op basis van vrij algemene vragen over hun feiten. De ervaringen die zij aanhalen, worden achteraf door de onderzoeker onder de noemer van 'subjectieve strain' geplaatst, op basis van het criterium 'als onaangenaam beschouwd worden' door de respondent.

[112] Met uitzondering van de eerste vier interviews in GI 'de Kempen'; hierbij is een student criminologie aanwezig die de gesprekken observeert. Dit gebeurt vanuit educatief oogpunt: de student zou in het kader van het eigen onderzoek ook jongeren uit de gemeenschapsinstellingen interviewen en vroeg zelf om bij een paar gesprekken in te zitten om vertrouwd te geraken met de interviewtechnieken. Er zijn echter geen verschillen te merken tussen de geobserveerde en de niet-geobserveerde gesprekken.

jongeren uit Franstalige gemeenschapsinstellingen: zij stellen dat hun interviews gemiddeld drie kwartier duurden.

Op basis van de geluidsopnames en notities die tijdens de interviews gemaakt worden, wordt van alle gesprekken een transcript uitgewerkt. Aangezien een groot deel van de jongeren een sterk dialect heeft, wordt dit – om de leesbaarheid van de transcripts te vergroten - in standaardtaal gedaan. Er wordt woordelijk neergeschreven wat de respondent zegt (inclusief taalfouten) maar de specifieke wijze waarop de respondent de woorden uitspreekt, wordt niet in de transcripts overgenomen. Voor het overige vormen de transcripts een letterlijke weergave van wat de jongere zegt, de gebaren en geluiden die de jongere maakt en de stiltes die in de gesprekken vallen.

3. ANALYTISCH PLAN

3.1. Inductieve en deductieve analyses

Op basis van deze gegevens wordt aan 'pattern-matching' gedaan (Loyens & Maesschalck, 2010): de informatie van de verschillende respondenten wordt naar een hoger niveau getild, waarbij onderzocht wordt of de in de theorie vooropgestelde mechanismen ook in de data teruggevonden kunnen worden. Deze analyse gebeurt in twee fasen. In de eerste fase vormen de empirische data het vertrekpunt: in lijn met de methodologie van 'grounded theory' (Glaser, 1992) wordt, via het ordenen en herstructureren van de data, gekeken welke patronen uit de data naar voor komen. Hiertoe worden de data systematisch georganiseerd: op basis van een eerste taxatie van de transcripts worden codes opgesteld, volgens dewelke de transcriptfragmenten gesorteerd worden. Per code wordt vervolgens getracht lokale integratie tussen de verschillende fragmenten te realiseren, waarbij enerzijds opgesomd wordt wat de meeste respondenten rapporteren en anderzijds expliciet aangegeven wordt wat niet in het gevonden patroon past (de zogenaamde 'negatieve cases'). Indien te veel uitzonderingen bestaan, betekent dit dat het gevonden patroon niet sluitend is en wordt naar een meer inclusieve code gezocht. Ten slotte wordt gestreefd naar integratie, waarbij de afzonderlijke domeinen aaneengebreid worden tot een coherent verhaal (Weiss, 1994).

Echter, deze inductieve benadering levert slechts een *beschrijving* op van het delinquent gedrag van de respondenten en de verschillende factoren die ermee samenhangen, terwijl het daarentegen de bedoeling is om vooral de *verklaringsmechanismen* uit GST te onderzoeken. Daarom worden de data in een tweede fase aan een deductieve analyse onderworpen, waarbij hypothesen 1 tot en met 5 het vertrekpunt vormen. Hiertoe worden enkel de elementen van subjectieve strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's – die in de eerste fase geïdentificeerd worden – uit de verhalen van de respondenten gelicht, waarna zeer specifiek vanuit de vooropgestelde hypothesen onderzocht wordt *hoe* deze elementen samen aanleiding gaven tot het delinquent gedrag.

Hierbij wordt de GST definitie van subjectieve strain als 'gebeurtenissen en/of condities die door het individu als onaangenaam beschouwd worden' als leidraad gebruikt. De respondenten blijken verschillende ervaringen aan te halen die onder deze definitie geplaatst kunnen worden. 'Sociale bindingen' worden, in overeenstemming met het kwantitatief luik, vooral besproken als de band met ouders (en/of andere significante familieleden) en school. In dit kader komen zowel de controle of het toezicht dat de respondenten vanuit hun thuis- en schoolomgeving ervaren als elementen die wijzen op een gehechtheid aan de ouders en/of de school (zoals o.m. de kwaliteit van de communicatie tussen de jongere en zijn/haar ouders, de mate waarin de jongere zich 'thuis' voelt op school, of de jongere verankerd zit in een vriendennetwerk op school…) aan bod. De rol van levensstijlrisico's, ten slotte, komt in het discours van de respondenten naar voor in de bespreking van hun vrijetijdsbesteding. Hoewel de respondenten in de verklaring van het eigen delinquent gedrag ook nog heel wat andere relevante factoren aanhalen, zoals bepaalde persoonlijkheidskenmerken (bv. agressieproblemen, moraliteit…), worden deze in de deductieve analyses niet meegenomen omdat ze buiten de focus van de hypothesen vallen.

Voor de deductieve analyse wordt in beperkte mate gebruik gemaakt van de 'queries-functie' in het programma NVIVO 8, waarbij vooral de 'matrix query', die toestaat om de verschillende codes met elkaar en/of met achtergrondkenmerken te vergelijken, benut wordt (cf. de 'Case Dynamics Matrix' die beschreven wordt door Miles & Huberman, 1994:148). Een van de matrix queries die bijvoorbeeld wordt uitgewerkt bestaat uit het koppelen van de gezinscontext van de jongere aan het al dan niet hebben van ongestructureerde routines en de omstandigheden waarin deze routines zich ontwikkelden. Op deze manier kan worden nagegaan of de ervaring van strain in een specifieke gezinscontext gerelateerd is aan het ontwikkelen van ongestructureerde routines.[113] Op basis van deze 'deductieve fase' wordt een sterke integratie tussen de kwantitatieve en de kwalitatieve data bekomen. Hypothesen 1 tot en met 5 worden eerst kwantitatief getoetst in een 'algemene' adolescentensteekproef (op basis van JVGG en JOP-monitor 2) en daarna verder uitgediept in een theoretisch relevante steekproef (jongeren die ernstige en/of vele feiten pleegden).

In de rapportage van de kwalitatieve resultaten worden letterlijke citaten van de jongeren verwerkt. Deze gelden als een algemene illustratie van de tendensen die in de data gevonden worden. Dat slechts enkele citaten worden weergegeven, betekent dus niet dat het proces slechts voor enkele respondenten zou opgaan. Dit is het gevolg van een keuze die gemaakt wordt tot het spaarzaam omgaan met het gebruik van citaten (cf. Mortelmans, 2007:469). Het is in dit proefschrift niet de bedoeling om extensief in te gaan op wat letterlijk in de interviews gezegd werd, maar wel om de resultaten die uit de analyses *op* deze interviews naar voor kwamen, te

[113] Er wordt dus gewerkt met de verklaringen die de respondenten zelf aan hun feiten toeschrijven, maar deze worden door de onderzoeker systematisch geordend en aan specifieke achtergrondkenmerken gekoppeld via de 'matrix query'.

presenteren. Persoons- en plaatsnamen worden uit de citaten verwijderd om de anonimiteit van de respondenten te garanderen. Ook wordt het gebruik van 'vage kwantificeringen' bij de rapportage in de mate van het mogelijke vermeden; in de plaats daarvan worden exacte getallen weergegeven. Hoewel deze niet kwantitatief opgevat mogen worden, hebben ze als doel de lezer een algemeen idee te geven van het gewicht van de beschreven tendensen (Nederhoed, 2000).

3.2. Kwaliteit van dit onderzoeksluik

Om tot een correcte evaluatie van de theoretische assumpties te komen, dienen de analyses uit dit onderzoeksluik aan de wetenschappelijke vereisten van betrouwbaarheid en validiteit te voldoen (Maesschalck, 2009).[114] Deze kwaliteitscriteria, en dan vooral de manier waarop dit onderzoeksluik eraan tegemoet komt, worden hier kort uiteen gezet.

3.2.1. Validiteit

De validiteit van een onderzoek wordt doorgaans bepaald aan de hand van de criteria 'interne' en 'externe' validiteit. Interne validiteit heeft betrekking op het waarheidsgehalte van de bevindingen uit het onderzoek. De gevonden causale verbanden moeten geloofwaardig zijn en mogen niet terug te brengen zijn op een achterliggende invloed die door de onderzoeker uit het oog verloren werd (Maesschalck, 2009). Met betrekking tot interne validiteit heeft dit onderzoeksluik een zeer specifiek karakter, aangezien de oorzaken die door de respondent zelf aan de gepleegde feiten toegeschreven worden, het voorwerp van onderzoek zijn. Er wordt niet gezocht naar objectieve oorzaken, maar wel naar oorzaken die in de overtuiging van de respondent zelf bestaan. In die zin stemt het onderzoeksluik overeen met Agnews subjectieve conceptualisering van 'strain' waarbij de persoonlijke perceptie van de dader in de verklaring van feiten centraal staat. Bij het analyseren wordt onderzocht in welke mate deze 'toegeschreven oorzaken' representatief zijn voor de steekproef door na te gaan of ze overeenstemming vertonen over de verschillende onderzoeksobjecten (in dit geval: de verschillende delicten die met de respondenten besproken worden) heen. Op deze manier sluit dit onderzoeksluik aan bij de fenomenologische onderzoekstraditie, waarin de subjectieve betekenissen die de respondent aan een ervaring toeschrijft, centraal staan (Goethals, 2001): *"if men define situations as real, they are real in their consequences"* (Thomas & Thomas, 1928:572).

Desondanks sluit deze werkwijze niet uit dat er mogelijk neveneffecten meespelen. Zo is het bijvoorbeeld niet ondenkbaar dat jongeren hun eigen feiten 'rationaliseren' of achteraf voor zichzelf goedpraten. Bovendien spreken zij binnen de instelling met

[114] Ook voor het kwantitatief onderzoeksluik is kwaliteit natuurlijk van belang. De gehanteerde steekproefselectie, de dataverzamelingsmethode, de opbouw van de vragenlijsten en de wijze waarop de gegevens verwerkt werden, worden echter reeds uitgebreid in de technische verslagen omschreven (Walgrave et al., 1999, JOP, 2009). Daarom volstaat het in dit geval aan te geven dat de metingen in beide databanken betrouwbaar en valide zijn. Hierbij kan ook nog eens verwezen worden naar appendix B van dit proefschrift.

verschillende 'professionals' over hun feiten, wat mogelijk een weerslag heeft op de wijze waarop ze achteraf naar de eigen feiten terugblikken.[115] Uit de meeste interviews blijkt echter dat de respondenten erin slagen deze rationalisaties te beperken door afstand te nemen van de 'slechte' persoon die ze toen waren (op het moment dat ze de feiten pleegden) en te benadrukken dat zij nu 'anders' of 'beter' zijn. Hoewel deze houding voor een aantal onder hen wellicht uit 'sociale wenselijkheid' resulteert – de meeste jongeren willen zo snel mogelijk uit de instelling weg, zij willen dan ook heel graag aan hun omgeving tonen dat ze 'verbeterd' zijn – staat deze afstand hen wel toe openlijk over hun feiten te praten zonder hun gevoel van eigenwaarde of zelfrespect in het gedrang te brengen. Zo blijkt onder meer uit de interviews dat de meeste respondenten het delictplegen zeker niet volledig op invloeden uit de buitenwereld afschuiven. De meesten onder hen erkennen hun eigen verantwoordelijkheid: "*[…] dat zal waarschijnlijk niet alleen aan die vrienden liggen, maar ook aan mij (lacht), allé, ik heb ook, ja, mensen overtuigd om dingen te doen, enzo […]." (Respondent 10, jongen).*

Voorts worden tijdens de interviews zelf specifieke technieken toegepast om de perceptie van de respondenten zo waarheidsgetrouw mogelijk op te nemen. Zo wordt bijvoorbeeld aandacht besteed aan een goede verstandhouding tussen respondent en interviewer, zodat de respondent zich voldoende op zijn/haar gemak voelt en op die manier gemotiveerd is aan de interviewer te vertellen wat hij/zij écht denkt en voelt. Immers, wie een professionele relatie creëert met zijn respondenten, de juiste vragen stelt en de nodige empathie aan de dag legt, zal meer kwaliteitsvolle informatie bekomen dan iemand die deze houding niet heeft (Beyens & Tournel, 2009:211). "*Ik wil dat ik u, ik wil u graag helpen dat je, voor uw job hé mevrouw. Daarom zeg ik dat allemaal, begrijp je? Tegen andere mensen, ja, eigenlijk, ik zeg dat niet hé." (Respondent 20, jongen)*.[116]

Externe validiteit heeft betrekking op de mate van generaliseerbaarheid van de resultaten (Maesschalck, 2009). In het kader van dit onderzoeksluik worden slechts dertig respondenten geïnterviewd, wat een relatief klein aantal is. Bovendien gaat het hier om respondenten uit een zeer specifieke populatie - nl. jongeren die ernstige en/of vele feiten pleegden en die hiervoor in een gemeenschapsinstelling geplaatst werden - en gebeurde ook de selectie binnen de gemeenschapsinstellingen niet op toevalsbasis, waardoor men weinig zicht heeft op de non-respons. Dit maakt dat de bevindingen die uit dit luik naar voor komen niet overdraagbaar zijn op het gedrag van andere jongeren. Echter, de finaliteit van dit luik bestaat niet uit statistische, maar wel uit theoretische generalisatie. Indien de steekproef theoretisch relevant is (hier wordt bij de selectie van uit gegaan, maar dit wordt in deel 4 van dit hoofdstuk nog geverifieerd), wordt vooropgesteld dat het mogelijk is de bevindingen te generaliseren naar de theorie op basis van de volgende drie indicatoren.

[115] Dit kan onder meer afgeleid worden uit het technisch jargon dat sommigen onder hen gebruiken om over zichzelf te spreken, of uit verwijzingen als 'de psychiater van Everberg zei', 'volgens mijn consulent', enz.

[116] Natuurlijk verloopt het uitbouwen van een goede verstandhouding met de ene respondent al wat vlotter dan met de andere. Gezien de respondenten echter op vrijwillige basis meewerken aan het onderzoek, zijn zij over het algemeen wel bereid om vrijuit over hun feiten te praten.

In de eerste plaats worden de afwegingen van de respondenten zelf over de veralgemeenbaarheid van hun antwoorden in rekening gebracht. Respondenten kunnen zelf vaak behoorlijk inschatten hoe hun 'lotgenoten' in een gelijkaardige situatie reageren. Hierbij wordt wel rekening gehouden met het feit dat respondenten soms geneigd zijn te denken meer 'doorsnee' te zijn dan in werkelijkheid het geval is (Weiss, 1994). *"Maar ja, op die leeftijd tussen dertien en, en… zestien, of vijftien jaar een half, begin je toch… met dingen te experimenteren […] toch, iedereen gaat op zijn minst toch wel één keer in een instelling of in een gesloten instelling gezeten hebben, behalve die nerds (stilte)." (Respondent 28, jongen).* In de tweede plaats wordt verondersteld dat, als de bevindingen stroken met de theorie en als vanuit de data geen indicaties gevonden kunnen worden dat er aannemelijke redenen zijn om aan de theorie te twijfelen, theoretische veralgemening mogelijk is (Weiss, 1994). Tot slot wordt aandacht geschonken aan 'negatieve cases' en gezocht naar verklaringen waarom het bestudeerde proces zich in deze zaken niet voordoet (Maesschalck, 2009). Op deze manier is het mogelijk processen uit de theorie te falsifiëren.

3.2.2. Betrouwbaarheid

Een tweede criterium waaraan het onderzoek moet voldoen, bestaat uit betrouwbaarheid, wat betekent dat zich bij de analyse van de data geen vertekeningen mogen voordoen. Enerzijds moeten vertekeningen die te wijten zijn aan de persoonlijke interpretatie van de onderzoeker vermeden worden (interne betrouwbaarheid). Anderzijds betekent de afwezigheid van toevallige of systematische fouten dat een nieuw onderzoek in eenzelfde setting dezelfde resultaten zou moeten opleveren (externe betrouwbaarheid) (Maesschalck, 2009). Om eventuele replicatie mogelijk te maken, worden de gemaakte keuzes en de ondernomen stappen in dit proefschrift zo precies mogelijk geëxpliciteerd, wat zou moeten blijken uit dit hoofdstuk. Daarnaast wordt in het kader van betrouwbaarheid aan *peer debriefing* gedaan. Dit betekent dat de onderzoeksresultaten voorgelegd worden aan andere wetenschappers die de gemaakte keuzes en de helderheid van de rapportage kritisch evalueren. De resultaten uit dit onderzoeksluik worden daarom geëvalueerd door een collega-onderzoeker, gepresenteerd op een breed toegankelijke studiedag en nagelezen door het professorenteam dat instaat voor de begeleiding van het onderzoek.[117]

4. BESCHRIJVENDE ANALYSES

Net als in het kwantitatief luik, worden de voornaamste verklarende variabelen uit de kwalitatieve studie uiteen gezet alvorens de theorietoetsende analyses aan te vatten.

[117] Met dank aan collega Sofie Troonbeeckx die als 'kritische peer' fungeerde en de leden van het begeleidingsteam van dit doctoraatsonderzoek. De studiedag waarop de resultaten gepresenteerd werden, werd georganiseerd door de Vlaamse Vereniging voor Criminologie (VVC) en had als overkoepelend thema 'daderschap, slachtofferschap en onveiligheidsbeleving door jonge adolescenten'. Deze studiedag vond plaats in Gent op 14 oktober 2010 (Op de Beeck, 2010d).

Dit gebeurt aan de hand van de inductieve fase die in het analytisch plan vooropgesteld werd. Op basis hiervan wordt nagegaan of de respondenten inderdaad een theoretisch relevante steekproef vormen, m.n. of de theoretische elementen die centraal staan in dit onderzoek – strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's – daadwerkelijk een rol spelen in het discours van de respondenten. Immers, indien dat niet het geval zou zijn, kunnen er ook geen deductieve analyses uitgevoerd worden.

De beschrijving van de data spitst enerzijds toe op de feiten die tijdens de interviews besproken worden en de directe motivaties die de respondenten hiertoe aanhalen. Anderzijds wordt ook de wijze waarop de respondenten hun thuis-, school- en vrijetijdssituatie omschrijven, uiteen gezet, waarbij specifiek aandacht wordt besteed aan elementen van strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's.

4.1. Attributen

Tabel 6.1. Attributen van de bevraagde respondenten uit de gemeenschapsinstellingen (N respondenten)

Leeftijd	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar	19 jaar
N	2	4	12	8	3	1
Geslacht	Jongen	Meisje				
N	25	5				
Afkomst	Belgisch	Niet Belgisch, maar in België geboren			Niet Belgisch, in het buitenland geboren	
N	19	6			5	
Ouders	Gescheiden	Niet gescheiden			Onbekend	
N	15	14			1	
Instellingsverleden	Ja	Nee				
N	16	14				
Gemeenschapsinstelling	Beernem (de Zande)	Ruiselede (de Zande)			Hutten (de Kempen)	
N	5	10			15	
Regime	Gesloten	Open				
N	27	3				

Bron: Respondenten die omwille van gepleegde feiten in GI 'de Kempen' of in GI 'de Zande' geplaatst werden (2010)

In de GI's worden in totaal dertig respondenten – 25 jongens, 5 meisjes - geselecteerd. De leeftijd van deze respondenten varieert tussen veertien en negentien jaar, het merendeel van de jongeren is op het moment van de bevraging zestien of zeventien jaar oud (N=20). Zestien van de dertig bevraagden halen een instellingsverleden vóór de plaatsing in de GI aan. Negentien jongeren zijn van Belgische afkomst, elf van niet-Belgische afkomst (waaronder vijf in het buitenland geboren). De helft van de respondenten geeft aan dat de ouders gescheiden zijn. Tabel 6.1 geeft een overzicht van deze kenmerken.

4.2. Delinquentie

De meeste respondenten pleegden te veel feiten om in de beschikbare tijdsspanne in detail te bespreken. Daarom wordt vooral dieper ingegaan op het eerste feit dat de jongere pleegde of het eerste feit dat de jongere zich kan herinneren (met als doel mogelijke initiële oorzaken van het delictplegen na te gaan), op het feit waarvoor de jongere uiteindelijk in de GI terecht kwam (als openingsvraag, zodat zeker ook de meer ernstige feiten aan bod zouden komen) en op feiten die door de jongere zelf

aangehaald worden (omwille van de significantie hiervan voor de jongere zelf). Tabel 6.2 geeft een overzicht van de feiten die op basis van deze strategie besproken worden.

Tabel 6.2. Feiten die in de kwalitatieve interviews besproken worden (N respondenten)

Feiten	N respondenten
Geweldsfeiten	
Vechtpartij of slagen en verwondingen, waarvan:	16
- met wapen	3
- met zeer ernstige gevolgen voor slachtoffer	3
Verboden wapenbezit	4
Bedreiging	4
Onvrijwillige doodslag	1
Roofmoord	1
Eigendomsfeiten	
Diefstal (stelen uit handtas, handtas stelen, winkeldiefstal, autodiefstal)	19
Inbraak	10
Dealen	8
Afpersing, steaming, 'afrip'	7
Vandalisme	6
Overval	2
Carjacking	2
Homejacking	1
Andere	
Druggebruik, waarvan:	19
- soft drugs	19
- hard drugs	11
Spijbelen (zowel occasioneel als helemaal niet meer naar school gaan)	16
Van huis weglopen	6
Zedenfeiten	2
Medeplichtigheid aan slagen en verwondingen	1
Aanraden van overdosis drugs aan vriend	1

Bron: Respondenten die omwille van gepleegde feiten in GI 'de Kempen' of in GI 'de Zande' geplaatst werden (2010)

Deze tabel toont dat diefstal, druggebruik en vechtpartij/slagen en verwondingen, feiten zijn die door de meeste respondenten besproken worden (respectievelijk N=19, N=19 en N=16). Bovendien geeft iets meer dan de helft van de jongeren in de interviews aan dat hij of zij wel eens spijbelde (N=16).[118]

4.3. Strain

4.3.1. Algemeen overzicht

In tegenstelling tot het kwantitatief onderzoeksluik, waarin gebruik wordt gemaakt van een voorgestructureerde subjectieve strainvariabele, wordt het strainconcept in het kwalitatief luik niet op voorhand afgebakend. Op deze manier wordt ruimte gelaten voor de invulling door de respondenten zelf. Bij het coderen van 'subjectieve strain' wordt Agnews (2006a) definitie als 'gebeurtenissen die door het individu als onaangenaam beschouwd worden' als leidraad genomen. Na de eerste fase van het coderen kan echter reeds vastgesteld worden dat zeer veel en zeer uiteenlopende

[118] Hoewel spijbelen niet als een 'feit' beschouwd kan worden in de juridische betekenis van het woord, valt het als 'statusdelict' wel onder de in dit onderzoek gehanteerde definitie van het fenomeen 'jeugddelinquentie' (zie deel 4 van de algemene inleiding). Bovendien bespreken verschillende jongeren het spijbelen als een belangrijke invloed in de verklaring van het plegen van andere feiten, zo zal verder blijken uit de resultaten die in hoofdstuk 7 besproken worden.

gebeurtenissen onder deze 'code' geplaatst kunnen worden. Daarom wordt, alvorens hier dieper op in te gaan, alvast een algemeen overzicht gepresenteerd in tabel 6.3. In deze tabel wordt meteen ook kort weergegeven in welke mate sociale bindingen en levensstijlrisico's in het discours van de respondenten voorkomen.

In de eerste plaats kan een onderscheid gemaakt worden tussen de directe strain die jongeren aanhalen voor hun feiten en achterliggende strain die indirect aan delinquent gedrag gelinkt wordt. De strain wordt als 'achterliggend' gecodeerd wanneer het gaat om een context die door de jongere geschetst wordt als relevant in het tot stand komen van het delinquent gedrag, zonder dat dit noodzakelijk een rechtstreeks verband vormt. Tabel 6.3 laat zien dat, met betrekking tot achterliggende strain, vooral strain binnen de familie en strain op school besproken worden. In overeenstemming met het kwantitatief luik, komt in de interviews ook verliesstrain aan bod. Echter, hoewel een aantal respondenten wel aangeven verlies meegemaakt te hebben, linken de meesten onder hen dit niet expliciet aan het eigen delinquent gedrag.

Tabel 6.3. Strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's onder de geïnterviewde respondenten uit de gemeenschapsinstellingen*

Concept	Indicator	N respondenten
Achterliggende strain		
Familie**	Victimisering/verwaarlozing	9
	Conflicten	11
School**	Schoolfalen	18
	Aversie school	11
(Verlies)		6
Directe strain		
Reëel	Problemen met peers, dagelijkse problemen, pesterijen	14
Gepercipieerd	Verlangen naar geld, anderen die 'vies kijken', gepercipieerde agressie, onfaire behandeling, gebrek aan respect	22
Sociale bindingen		
Relatie ouders	Positief	19
	Negatief	11
Toezicht ouders	Laag	13
Steun overige familieleden	Beperkt	11
Band school	Neutraal	6
	Negatief	17
Levensstijlrisico's		
Delinquente vrienden	Ja	29
Ongestructureerde routines	Ja	20

*Wanneer men de getallen optelt, kan men vaststellen dat hier bijna nooit het volledige aantal respondenten (N=30), bereikt wordt. Dit komt omdat enkel de respondenten die zich hier expliciet over hebben uitgesproken, meegenomen worden: de N is gebaseerd op het aantal respondenten waarvan minstens één citaat onder de betreffende code opgenomen werd. De N met betrekking tot directe strain geeft het aantal respondenten weer die dit type van motivatie voor minstens één gepleegd feit aanhalen. Zoals in het analytisch plan reeds werd benadrukt, zijn deze cijfers louter indicatief, ze mogen zeker niet kwantitatief opgevat worden.
** Geeft in enkele gevallen ook directe aanleiding tot delinquentie, en kan in die zin dus ook opgevat worden als directe strain.
Bron: Respondenten die omwille van gepleegde feiten in GI 'de Kempen' of in GI 'de Zande' geplaatst werden (2010)

Met betrekking tot het schooldomein blijkt al snel uit de gesprekken dat het in het kwalitatief luik niet evident is een duidelijk onderscheid te maken tussen het meemaken van schoolstrain en een verzwakte band met school. Hoewel beide concepten in het kwantitatief luik afzonderlijke constructen vormen, blijken ze in de

realiteit toch sterk samen te hangen: door de respondenten uit de gemeenschapsinstellingen worden ze alleszins in één adem genoemd.

Het probleem van variabelen die meerdere concepten 'dekken' komt in de GST literatuur wel vaker voor (Agnew, 1993; 1995b). Ook in dit geval gaat het bijna altijd om de vraag wat een variabele precies tot een strain- dan wel sociale bindingsindicator maakt. Doorgaans wordt hierbij aangeraden om een ervaring als 'strain' te coderen wanneer het daadwerkelijk om een negatieve of aversieve interactie gaat en als een 'verzwakte sociale binding' wanneer het gaat om het uitblijven van een positieve relatie (Thaxton & Agnew, 2004). In overeenstemming met deze idee worden in de transcripts gebeurtenissen die wijzen op schoolfalen (cf. de kwantitatieve schoolstrainvariabele: slechte resultaten, geschorst worden, zittenblijven…) en uitspraken die wijzen op een subjectieve aversie met betrekking tot alles wat met de school te maken heeft (niet graag school gaan, de lessen saai vinden, het contact met de leerkrachten als negatief ervaren…) als schoolstrain gecodeerd. Uitspraken die wijzen op demotivatie, zich niet thuis voelen op school (bv. omdat men er geen vrienden heeft, omdat men geen band heeft met de leerkrachten), school niet belangrijk vinden… worden als een verzwakte band met school gecodeerd. Het is echter niet altijd gemakkelijk dit onderscheid te maken, omdat de respondenten zelf geneigd zijn deze ervaringen over één kam te scheren.

Daarnaast worden ook de directe motivaties voor het delinquent gedrag geëxploreerd: een heel aantal van deze motivaties blijken onder de gehanteerde definitie van 'subjectieve strain' te vallen en worden daarom als 'directe strain' gecodeerd. Het is vooral met betrekking tot deze code dat opvalt hoe strain wel een erg 'rekbaar' begrip vormt. Zo wordt bijvoorbeeld het 'vies kijken' door anderen verschillende keren aangehaald als een reden waarom geweld gepleegd werd. Kan deze ervaring onder de noemer van strain geplaatst worden? Volgens de gehanteerde definitie wel: het zijn gebeurtenissen die door de respondent zelf als negatief/provocerend ervaren worden, en die bijgevolg als dusdanig gecodeerd worden. Echter, de meeste respondenten erkennen hierbij dat de negatieve interpretatie van de prikkel (groten)deels aan zichzelf toegeschreven kan worden: "*Hij zei van 'bo' enzo, maar zijn reactie was een beetje normaal. Maar ik kan daar niet tegen." (Respondent 15, jongen).*

In hoofdstuk 2 werd reeds benadrukt hoe het onderverdelen van het concept 'strain' in verschillende categorieën (i.c. objectieve en subjectieve strain; zelf meegemaakte, secundaire en geanticipeerde strain, directe en achterliggende strain) niet meteen aan het definitieprobleem in GST tegemoet kwam. Integendeel, hierdoor werd dit reeds rekbare begrip nog sterker uitgebreid. Desondanks wordt bij het coderen van de kwalitatieve data beslist om op basis van bovenstaande bevindingen, die aantonen dat ook eerder triviale ervaringen als 'subjectieve strain' fungeren, extra differentiatie aan te brengen. De negatieve ervaringen die de jongeren volledig aan hun omgeving toeschrijven, die ze buiten zichzelf plaatsen, worden onder de noemer 'reële strain' geplaatst. De negatieve prikkels waarvan de respondenten zelf

erkennen dat de aversie (groten)deels toegeschreven kan worden aan hun eigen interpretatie, worden 'gepercipieerde strain' genoemd.

Vrij opvallend in tabel 6.3 is verder nog de mate waarin levensstijlrisico's gerapporteerd worden: een groot deel van de steekproef zegt soms tot bijna uitsluitend met één of meer delinquente vrienden op te trekken. Bovendien maken ongestructureerde activiteiten in het bijzijn van vrienden voor de meerderheid van de respondenten de hoofdmoot van hun vrijetijdsbesteding uit. Tot slot laat de tabel nog zien dat zeker niet alle respondenten de relatie met hun ouders noodzakelijk als negatief evalueren, maar dat het toezicht dat ze vanwege hun ouders ervaren over het algemeen beperkt is.

4.3.2. Achterliggende strain

4.3.2.1. Familiestrain

Wat het meemaken van familiestrain betreft, kunnen vanuit het discours van de respondenten twee groepen onderscheiden worden. Om dit onderscheid zo correct mogelijk te duiden, wordt teruggegrepen naar de gezinspedagogische literatuur, meer specifiek naar de conceptualisering van 'disfunctionele gezinsrelaties' door Jamiolkowski (1990) en Golden & Cook (2010). Negen van de dertig bevraagde respondenten rapporteren dat minstens één van hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken[119] zelf delinquent of gewelddadig gedrag stelt, of zo'n sterke verslaving heeft dat de gezinsrelaties er ernstig door verstoord worden. Voor de meeste van deze respondenten gaat dit bovendien gepaard met afwijzing en/of verwaarlozing van de jongere: *"Ze zou me dan niet meer binnennemen die avond. Ik moest dan een half uur, of een uur, meegaan naar het politiebureau. Ik heb hen dan verteld hoe dat het in elkaar zat. En euhm, dan hebben ze mij terug… ze belden met mijn moeder van 'ja, hé, je moet uw kleine terug in huis nemen, je kan hem zomaar niet buitengooien'. Zij heeft dan gezegd van 'nee nee'. Ja, de politie heeft het dan kort gemaakt: 'binnen tien minuten staan we aan uw deur'. We stonden dan aan de deur, zonder problemen heeft ze ons binnengelaten." (Respondent 17, jongen).*

De omschrijving van de familierelaties door deze respondenten past in Jamiolkowski's definitie van een 'disfunctioneel gezin' als een gezin *"that fails to meet the basic needs of one or more of its members. These basic needs are survival, safety and security, love and belonging, self-esteem, growth and development of skills for independent living"* (Jamiolkowski, 1998: 2). Meer nog, binnen de conceptualisering van Golden & Cook (2010) zouden de gezinnen van deze jongeren als extreem disfunctioneel geklasseerd worden, gezien de problemen met alcohol en

[119] Gezien de helft van de respondenten gescheiden ouders heeft, wonen nogal wat van hen bij één van de ouders en diens nieuwe partner. Naar de nieuwe partner kan echter niet altijd als 'stiefouder' verwezen worden; een aantal van de ouders hebben sinds de scheiding verschillende partners gehad, wat maakt dat de respondenten eerder naar hen verwijzen als 'de vriendin van mijn vader' of 'de vriend van mijn moeder'. Desondanks wonen deze personen doorgaans op dezelfde plek en delen zij de verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de respondent, daarom wordt hier in het algemeen gesproken over 'opvoedingsverantwoordelijken'.

de victimisering die er zich voordoen. Omwille van de ernst van de victimisering en/of verwaarlozing die deze respondenten rapporteren, wordt in de rest van dit hoofdstuk naar hen verwezen als 'jongeren die ernstige familiestrain ervaren'.

Bij de overige 21 respondenten is geen sprake van specifieke victimisering en/of verwaarlozing binnen het gezin. De meesten onder hen omschrijven hun eigen gezinssituatie als 'alledaags' of 'normaal'. Ongeveer de helft van hen spreekt wel van negatieve ervaringen in het gezin, maar deze beperken zich over het algemeen tot discussies en/of ruzies met ouders.

4.3.2.2. Schoolstrain

Hoewel enkele respondenten (N=6) laten weten dat ze best wel graag naar school gingen of gaan, zegt een veel groter deel van de steekproef (N=11) de school als zeer negatief te ervaren, of zelfs te haten: *"Ik euhm, heb een soort van school-amfibie, ik ben niet echt bang voor school, maar ik ben een echte schoolhater." (Respondent 16, jongen).*

De redenen die hiertoe voornamelijk naar voor geschoven worden, bestaan eruit dat de lessen over het algemeen als saai en oninteressant beschouwd worden, dat de regels, structuur en discipline die doorgaans op school gehanteerd worden op de zenuwen werken en/of dat men het niet kan vinden met de leerkracht(en): *"Er is altijd op school wel iemand… van de leerkrachten… dat mij niet aanstaat, allé, míj niet maar… dat het niet mee klikt." (Respondent 24, jongen).* Twee respondenten halen negatieve contacten met of zelfs pestgedrag door leerlingen aan als een reden voor het niet graag naar school gaan. Twee andere respondenten zeggen dat ze in een studierichting terecht kwamen die niet bij hun capaciteiten paste, waardoor ze hun interesse in het schoolgebeuren verloren.

4.3.2.3. Verliesstrain

Zes respondenten geven aan dat ze één of meerdere personen uit hun vrienden-familie- of kennissenkring verloren (klasgenoot, vriend, broer, vader, stiefvader en/of grootouders worden hier genoemd). Slechts één respondent linkt dit verlies expliciet aan het eigen delinquent gedrag: hierbij speelden zowel de dood van stiefvader als de dood van vader een rol. De dood van stiefvader maakte dat de respondent moest verhuizen naar zijn (delinquente) vader, waarna de banden met zijn sportclub verbroken werden en de respondent met delinquente vrienden in contact kwam.

Respondent 13, jongen:
I: Ja… en had je eigenlijk toen al eens een feit gepleegd?
R: Nee, toen was ik nog een braaf manneke.
I: Ja?
R: Toen ging ik braaf naar 't school… (stil:) of sporten…
[…]

R: Vanaf dat dat ik bij mij vader ben gaan wonen, ik heb mijn eerste joint samen met mijn vader gesmoord.
I: Ah, ok ja (lange stilte).
R: En mijn vader die heeft ook vroeger in de bak gezeten en zo.
I: Voor wat dan?
R: Euhm voor ook, dealen, en euhm, die is met zijn auto, ja, hij moest die gaan verkopen en daar was een groepje mensen, en die wouden hem afrippen, en die gewoon met zijn auto daar los, die is terug naar zijn auto gelopen, en heeft die omver gereden.

Het is vervolgens de dood van vader die volgens de respondent tot gevolg had dat het eigen delinquent gedrag escaleerde. De respondent benadrukt hierbij vooral gevoelens van boosheid en haalt de behoefte om frustraties af te reageren aan als de voornaamste oorzaak voor het uit de hand lopen van het gedrag.

Respondent 13, jongen:
"R: En euhm, op… op zijn begrafenis ofzo, of, ik heb daar nooit geen verdriet van gehad, dat verdriet is pas veel later, dat is pas nu gekomen nu dat ik hier zit… Maar daarvoor is dat eigenlijk… meer met woede eruit gekomen.
I: Waarom woede?
R: Ja euhm, als er iemand, het minste dat die zei… ik was altijd zenuwachtig en… geen verdriet maar altijd zenuwachtig en kwaad op iedereen en… (stilte).
[…]
Boos (stilte). Ik voelde mij heel boos vanbinnen. Altijd zo een euhm, raar gevoel hier zo (wijst naar middenrif). En dan zo als iemand iets zei: 'wat is er?', maar met een gevecht zo, beginnen te trillen, dan in één keer 'baf' en dan begin jij te vechten, en dan achteraf ben je blij van 'ah ik heb hier eens een keer goed gevochten', dan voel je u een beetje opgelucht… Maar na zo'n feit was dat ook dan voelde ik mij even zo, adrenaline gehad, dan voel je je even 'PFOE' (blaast), dan kon ik een joint rollen… (stilte).
I: Hm (stilte). En die boosheid, door wat werd dat dan juist veroorzaakt?
R: Hé, ik denk door de dood van mijn vader (stilte). Dan ben ik (stilte) ja…(stilte) te hard uit de bol geweest."

Hoewel de link die de respondent legt tussen het ervaren van negatieve emoties en het plegen van delinquentie sterk overeen lijkt te stemmen met de ideeën van Agnew (zie hoofdstuk 2, deel 2) en uit het discours van deze respondent ook afgeleid zou kunnen worden dat het verband tussen de dood van stiefvader en de eerste delinquente feiten via het verhuizen naar vader lijkt te lopen, zijn dit verbanden die slechts door één respondent geëxpliciteerd worden. Gezien dit niet echt als een algemene tendens binnen de steekproef beschouwd kan worden, wordt dit type van strain niet meegenomen in de deductieve analyses.

4.3.3. Directe strain

Wanneer gevraagd wordt naar het *waarom* van het plegen van de feiten, blijken alle respondenten hier steeds een duidelijke motivatie toe te kunnen vermelden. Geen van de feiten wordt gepleegd zonder reden (hoewel enkelen onder hen wel aangeven dat die reden ook heel klein kan zijn): *"Ik ga, ik ben nooit, allé… zoals de jeugdrechter… ik heb agressieproblemen maar… ik haal nooit uit zonder een reden." (Respondent 24, jongen).* De grote meerderheid van de respondenten bespreekt

hierbij enerzijds de rechtstreekse invloed van delinquente vrienden, anderzijds halen zij ervaringen aan die onder de noemer van 'strain' als 'een gebeurtenis die als onaangenaam ervaren wordt' geplaatst kunnen worden. Het is deze tweede invloed die hier, in het licht van de onderzoeksvragen, verder besproken wordt.

4.3.3.1. Reële strain

De reële strain die door de respondenten aangehaald wordt als directe motivatie voor delinquente feiten, bestaat voor het merendeel uit kleine, dagelijkse problemen of problemen met leeftijdsgenoten. Enkele respondenten geven aan dat ze eigendomsfeiten pleegden omdat ze vervoer nodig hadden (bij fiets- of motorfietsdiefstal). De problemen met leeftijdsgenoten bestaan onder meer uit het einde van een relatie en uit pesterijen/provocaties: "*Allé ja, ik had een keer twee vriendinnen meegenomen naar huis, en mijn zus zei van 'nog twee sletten'. En ik werd boos, en toen smeet ik met een stok en het was tegen mijn vriendin." (Respondent 4, meisje).*

Deze negatieve ervaringen kunnen zowel in eigendomsfeiten als in agressie ontaarden. Eén respondent zei bijvoorbeeld wekenlang gepest te zijn geweest door een leeftijdsgenoot. De agressieve feiten die door deze respondent gepleegd werden, waren enerzijds het gevolg van langdurig opgebouwde frustraties die bij een confrontatie tot uitbarsting kwamen, anderzijds trachtte hij de pestkop een lesje te leren: *"I: Ja. En euhm, toen hij belde en zei 'we gaan vechten' wat dacht je toen? R: Van 'ja, dat is mijn kans om hem een keer te leren'."(Respondent 26, jongen).*

Ook het einde van een relatie kan agressie uitlokken, ofwel ten aanzien van de ex-partner, ofwel ten aanzien van een derde persoon die in de ogen van de respondent de relatie verstoorde (N=4). Tot slot zeggen drie respondenten eigendomsfeiten gepleegd te hebben als 'wraak' omwille van onrecht dat hen door anderen aangedaan werd. Zo werd bijvoorbeeld door één van de respondenten afpersing gepleegd om een 'verklikker' te bestraffen.

Van de negen respondenten die ernstige familiestrain rapporteren, ten slotte, geven er enkelen aan dat ze feiten pleegden in een onmiddellijke reactie op de victimisering die ze in het gezin meemaakten: *"I: En euhm, waarom had je dat juist gedaan? R: Omdat mijn vader mij verkracht had […]." (Respondent 1, meisje).* Zij omschrijven deze feiten als copingstrategieën om met de negatieve prikkels die ze binnen hun gezinssituatie ervaren, om te gaan*: "[….] Ik ben dan weggegaan, in die tijd heeft hij mijn moeder ook geslagen… dan ben ik ook zot geworden en heb ik hem ook een paar kletsen gegeven." (Respondent 24, jongen).* Hierbij gaat het voornamelijk om geweldsfeiten.

4.3.3.2. Gepercipieerde strain

Bijzonder opvallend in het discours van alle jongeren is het belang van de eigen perceptie in het naar voor schuiven van strain als een directe motivatie voor

delinquent gedrag. De strain die het vaakst centraal staat bij de omschrijving van gepleegde *eigendomsfeiten* bestaat uit het verlangen naar geld. Nochtans zegt de meerderheid van de respondenten op zich niets tekort te komen: *"Ik kreeg genoeg van mijn ouders, maar we wouden telkens meer en meer, we hadden een grotere buik gekregen en zo (lacht)." (Respondent 30, jongen).* De meesten onder hen krijgen wel geld van hun ouders, maar dit blijkt niet voldoende te zijn om aan hun sterke verlangen naar geld te voldoen: "*Zakgeld? Nee, ik kreeg geen zakgeld, maar… als ik wat geld nodig had, kon ik dat vragen maar… wat ik op die tijd nodig had, konden mijn ouders mij niet geven." (Respondent 22, jongen)*. Dit verlangen naar geld ontstaat vooral vanuit de wens om uit te gaan, te consumeren en indruk te maken op leeftijdsgenoten.

Een tweede tendens die uit de gesprekken naar voor komt met betrekking tot eigendomsfeiten, bestaat uit het nastreven van amusement als motivatie. Tien jongeren pleegden feiten louter omwille van het plezier ervan, de 'kick' die ze hierdoor ervaren, verdrijft tijdelijk hun verveling. De nood aan amusement ontstaat in de meeste gevallen vanuit een gevoel van eentonigheid of saaiheid: *"Gewoon, allé, meestal na 't school… met een paar vrienden van mij, we hadden niets te doen, 't was saai… en… ja… (stilte). We gingen gewoon… langs in alle winkels… en we hadden altijd iets bij." (Respondent 19, jongen).*

Ook wat de besproken geweldsfeiten betreft, kennen een aantal van de directe strains die hiertoe naar voor geschoven worden een sterke persoonsgebonden dimensie. Verschillende jongeren geven zelf aan dat ze zich gemakkelijk negatief behandeld voelen, en dat hun gewelddadige feiten reacties zijn op gepercipieerde provocaties: *"Ik kan daar niet tegen, als ik zo serieus ben dat andere mensen beginnen te lachen in mijn gezicht." (Respondent 29, jongen)*. Geweld wordt o.m. uitgelokt door vermeende agressie door anderen, door anderen die 'vies' kijken, door een gebrek aan respect van de kant van anderen of door een als onfair gepercipieerde behandeling door autoriteitsfiguren als leerkrachten, opvoeders in een instelling en politie: *"I: En als jullie zo iemand sloegen op straat hé… Hoe ging dat dan juist? Waarom deden jullie dat? R: Als iemand naar ons kijkt of zo, vies naar ons, dan gaan we naar hem toe, dan gaan wij vragen 'wat kijk jij zo vies naar ons?' (stilte)." (Respondent 20, jongen).* Hoewel men achteraf erkent dat dit misschien toch niet zo erg was, lijken deze gebeurtenissen op het moment zelf als zeer onaangenaam beschouwd te worden.

4.4. Sociale bindingen en levensstijlrisico's

In het overzicht van tabel 6.2 werd benadrukt hoe vooral levensstijlrisico's een belangrijk onderdeel vormen van het discours van de respondenten. De rol van sociale bindingen blijkt daarentegen te verschillen naargelang de component die bestudeerd wordt: hoewel het toezicht door ouders wel een cruciale rol speelt, lijkt de kwaliteit van de relatie met ouders en het contact met leerkrachten minder van belang te zijn.

4.4.1. Sociale bindingen

4.4.1.1. Band met ouders/opvoedingsverantwoordelijken

Een vrij groot deel (N=13) van de respondenten geeft uitdrukkelijk aan dat een gebrek aan toezicht door ouders een belangrijke faciliterende rol speelt in het tot stand komen van hun delinquent gedrag. De verminderde aandacht van de ouders wordt echter niet noodzakelijk als een slechte zaak beschouwd. Integendeel, verschillende respondenten zeggen dat ze het wel aangenaam vinden om te kunnen doen wat ze willen: *"Ik kon gewoon zo lang opblijven als ik maar wou… en doen wat ik wou… (stilte) dat was wel plezant (lachje)." (Respondent 11, jongen).* Hierdoor staat het hen vrij om hun tijd op straat door te brengen en naar believen met hun vrienden op te trekken*: "Dat ik gewoon altijd deed waar dat ik goesting in had. Ook dat er niemand was dat… Kijk, de meeste jongeren van mijn leeftijd zaten thuis, euhm, kregen een computer… Hun ouders waren constant bij hen, ze mochten niet op 't straat of het was alleen in de straat en niet verder. En ik was, ik had, zonder grenzen, ik ging gewoon overal naartoe waar ik wou." (Respondent 24, jongen).* Een beperkt toezicht door ouders zou met andere woorden het ontwikkelen van levensstijlrisico's kunnen stimuleren.

Doordat de ouders geen weet hebben van de delinquente activiteiten, kunnen zij niet tijdig ingrijpen. Wanneer de feiten toch aan het licht komen, proberen de meeste ouders hier nog in tussen te komen. Ze geven de jongere huisarrest, sturen de jongere naar een psychiater, laten de jongere van school veranderen… Drie respondenten verhuisden zelfs met heel hun gezin naar aanleiding van hun feiten, in de hoop een nieuwe start te kunnen maken. Vijf respondenten stellen dat hun ouders hen zelf bij de politie hebben aangegeven. Op dat moment is het echter meestal al te laat: de respondenten zijn dan reeds zo sterk verbonden met hun vriendengroep of zo gehecht aan hun activiteiten op straat dat de maatregelen van de ouders nog weinig uithalen. Ze doen er alles aan om zich hieraan te onttrekken: *"Ze wilden dat wel doen, maar dat lukte niet echt. (lachend:) Als ze de deur op slot doen dan ga ik altijd via het raam." (Respondent 27, jongen).* Enkele ouders grijpen op de duur helemaal niet meer in omdat ze het idee hebben dat ze toch niets kunnen doen om het gedrag van hun kind te veranderen, of zelfs omdat ze bang zijn geworden van hun eigen kind: "*Die kon weinig doen hé… Ik weet niet, misschien had die wel een beetje schrik van mij, maar… (stilte)." (Respondent 18, jongen).*

Daarnaast valt in de gesprekken op hoe verschillende respondenten aangeven dat hun gezin weinig kan terugvallen op andere familieleden zoals tantes, nonkels, grootouders, enz. Zeventien jongeren zeggen geen of een negatief contact te hebben met andere familieleden. Van diegenen die wel een positief contact rapporteren, zeggen de meesten dat de familie geen weet heeft van hun feiten. De familieleden worden hier bewust buiten gelaten: *"Bja, die weet, die weet dat niet allemaal hé. Mijn moeder zegt dat niet allemaal tegen mijn mémé hé. Omdat ze, ja, mijn mémé is al tamelijk oud. Ze zou het moeten weten, wat ik allemaal uitsteek! Ik peins dat ze zeker een hartinfarct krijgt." (Respondent 17, jongen).*

De zwakke connecties met andere familieleden lijken deels samen te hangen met het feit dat verschillende jongeren regelmatig verhuizen. Elf jongeren zeggen één of meerdere keren met het volledige gezin te zijn verhuisd (soms ook naar aanleiding van feiten die gepleegd werden door de jongere): *"En van A., naar euhm, B. dan, dan helemaal naar L.… nee wacht, eerst naar L. denk… nee, jawel, eerst naar L. We zijn helemaal naar L. verhuisd. Daar kende ik niemand. En ik vond dat daar ook geen leuke stad. Daar waren te veel mensen die, euhm, keken, zo." (Respondent 23, jongen).*

Bovendien geven dertien respondenten met gescheiden ouders aan in het verleden soms van het ene naar het andere familielid te worden 'gestuurd' of constant te pendelen tussen moeder, vader en eventueel ook nog internaat: " '*s Anderendaags heeft F. gezegd 'kom, pakt uw boel, ik breng u naar uw ma'. Je komt dan bij mijn ma, en ja, je… omgeving, twee oudere broers die ik al lang niet gezien had." (Respondent 24, jongen).* Hierdoor zijn ze minder geneigd zich aan een vaste plaats en/of gezinsleden te hechten. Met uitzondering van een enkel familielid met wie ze het wel kunnen vinden of die zelfs als steunfiguur fungeert, geeft een kleine meerderheid van de respondenten dus aan dat ze niet over een gestructureerd familiaal netwerk beschikken waarop ze kunnen steunen. In combinatie met de vaststelling dat verschillende respondenten nogal vaak van verblijfplaats lijken te veranderen, zou men kunnen stellen dat zij minder 'ingebed' zijn in een stabiel sociaal netwerk.

Met betrekking tot wijze waarop de *kwaliteit* van de relatie met de ouders geëvalueerd wordt, bestaat onder de respondenten heel wat minder overeenstemming. Hoewel een deel van hen (N=11) aangeeft helemaal niet goed met moeder en/of vader overeen te komen, vindt iets meer dan de helft van de jongeren - in tegenstelling tot wat men vanuit de theorie van sociale bindingen zou verwachten - dat ze een prima band hebben of hadden met minstens één of met allebei hun ouders (N=19). Twee citaten die een positieve, en twee die een negatieve relatie illustreren:

Respondent 26, jongen:
"I: Hm (stilte). Want je zei ook dat… als je ruzie had dat je dan alles aan uw stiefvader en uw mama vertelde. Had je dan vaak ruzie?
R: Nee niet… nee niet vaak, maar als ik er dan had… zei ik dat altijd."

Respondent 28, jongen:
"Je moet weten in feite, ja, nu ook, dat ik het moeilijk krijg, en euhm, ja toch… ik moet me sterk houden gewoon omdat… voor de andere gasten, van 'ja hé, mamaskindje, je mist je mama'. Oké ja, iedereen mist hier ergens wel zijn ouders, maar toch… Ja, ik ben een mamaskindje, ik zal dat altijd blijven."

Respondent 29, jongen:
"Eigenlijk in die mate dat de politie er bijna dagelijks moest tussenkomen, omdat het gewoon niet meer ging tussen mij en mijn ouders. Gewoon, conflicten dat meestal tussen mij en mijn broer begonnen, en mijn ouders pakten eigenlijk de kant van mijn broer over. Dan was het eigenlijk constant conflicten, dat begon dan meestal

met wat roepen, maar op de duur begonnen er stoelen te vliegen en zo heleboel en was dat gewoon niet meer te doen. […] Het heeft nooit geboterd tussen mij en mijn ouders."

Respondent 25, jongen:
"Iedere keer dat ik thuis was had ik een discussie met mijn ma. Ik wou dat liever vermijden."

Er blijken met andere woorden verschillen in de gezinscontext van de respondenten te bestaan, niet alleen wat de mate van strain in het gezin betreft, maar ook met betrekking tot de wijze waarop de relatie met ouders of opvoedingsverantwoordelijken geëvalueerd wordt. Deze verschillen lijken zich echter niet door te zetten in de manier waarop de respondenten hun band met school omschrijven en de manier waarop ze hun vrije tijd besteden. Op deze vlakken blijken grote raakpunten te bestaan tussen de verhalen van de verschillende respondenten.

4.4.1.2. Band met school

Geen van de respondenten rapporteert specifiek een sterke band te hebben met school en/of leerkrachten.[120] Integendeel, verschillende jongeren geven aan zich niet echt thuis te voelen op hun school: *"Ja, heel de dag zo… stilzitten en… ja op de speelplaats… gebeurt er ook niet echt euhm, ja iets van euhm… ja iets… speciaal. Ik heb euhm, daar wel een paar vrienden maar niet zo'n die… beste vrienden waar je echt een gesprek mee kunt hebben ofzo (stilte)." (Respondent 16, jongen).*

Mogelijk is dit gerelateerd aan het feit dat verschillende van de jongeren (N=14) tijdens hun schoolcarrière regelmatig van school (moesten) veranderen en/of overschakelden op deeltijds onderwijs (N=5). Hierdoor krijgen ze niet de kans zich echt te hechten aan hun school: *"I: Ha dus je hebt op een stuk of vier of vijf scholen gezeten? R: Ja dat kwam ook omdat… ja… sommige scholen, ik zag dat echt niet zitten ofzo, ik voelde me daar niet goed enzo en, euhm, dan ben ik van school veranderd en… Ik ben ook al eens een keertje van school buiten gesmeten, dat was toen ik, ja, dat jaar moest overdoen enzo, ik was daar niet meer welkom omdat ik, ja, het varken daar heb uitgehangen om het zo te zeggen en, ja…" (Respondent 10, jongen).*

Er worden met andere woorden weinig aanwijzingen gevonden worden voor de idee dat (een deel van) de respondenten een sterke band met school zou hebben. Toch wordt een verzwakte band met school door hen ook niet sterk benadrukt in de verklaring van het eigen delinquent gedrag. Over het algemeen bedelen zij een veel sterkere rol toe aan levensstijlrisico's.

[120] Ook niet diegenen die zeggen dat ze niets tegen de school hebben (N=6). Hoewel zij een neutrale houding hebben ten aanzien van het schoolgebeuren, geven zij niet weer specifiek gehecht te zijn aan hun school of hun leerkrachten.

4.4.2. Levensstijlrisico's

4.4.2.1. Delinquente vrienden en ongestructureerde routines

Bijna alle respondenten geven aan af en toe tot uitsluitend met delinquente vrienden op te trekken. Bovendien spreekt de meerderheid van hen een voorkeur uit voor ongestructureerde activiteiten in de vrije tijd: twintig respondenten verklaren dat ze in hun vrije tijd regelmatig op straat of op pleintjes in de buurt rondhangen. Veertien respondenten zeggen frequent uit te gaan: vooral op café of naar een dancing gaan wordt vaak vermeld, sommige jongeren gaan ook naar fuiven. De respondenten leggen zelf een sterk verband tussen deze levensstijlrisico's en het eigen delinquent gedrag: *"Ook toen dat ik, ik ben dat allemaal begonnen dat 'k, zo gewoon omdat 'k in een vriendenkring kwam op 't straat hé." (Respondent 13, jongen).*

Vooral de straat, buurt en school worden genoemd als plaatsen waar men delinquente vrienden leert kennen. Voor sommige respondenten speelt de overgang naar het secundair onderwijs hierbij een belangrijke rol: "*Dat was zo… allé, ik had… een normaal leven, gelijk iedereen hé. Ik… allé, ik kwam nooit naar buiten vroeger. Ik was altijd vroeg t…, na 't school, ik ging altijd meteen naar huis, voor 't tv enzo. Braaf. Maar, euhm, ik zat opeens in het middelbaar, de middelbare school, het eerste. En… die meisje, die kwam, zij zat daar ook, en ze zegt tegen mij: 'kom, ga mee weglopen van 't school'. Maar ik zei 'ja, ok', daarom ben ik dat beginnen doen hé. En we zijn beginnen weglopen van huis, en dat is allemaal zo begonnen." (Respondent 3, meisje).* Bovendien brengen delinquente vrienden de jongere in contact met andere delinquente jongeren. Elf respondenten geven aan dat ze een aantal van hun delinquente vrienden 'via via' leerden kennen: *"Ja die vrienden, ja die kende je van… op straat en zo, van euhm, in de buurt of euhm, via via, allé ja, je kent dat wel… dat is… als je één iemand kent, kom je in contact met anderen, omdat, allé ja, diegene die jij kent, die kent die andere, en zo leer jij ook… allé ja, nieuwe mensen kennen en zo, en ja." (Respondent 10, jongen).*

Enerzijds beschrijven bijna alle respondenten minstens één feit dat gepleegd werd onder aanmoediging van hun delinquente vrienden (N=20) of hoe ze samen met hun delinquente vrienden het plan kregen tot het plegen van een feit (N=8). Daarnaast blijkt uit de gesprekken dat ongestructureerde routines en de aanwezigheid van delinquente vrienden ook de ervaring van strain beïnvloeden. Het is het rondhangen op publieke plaatsen en de aanwezigheid van delinquente vrienden die maakt dat de respondenten een groter risico hebben op enerzijds het geconfronteerd worden met negatieve prikkels, en anderzijds op het als negatief interpreteren van een prikkel. Hier wordt in hoofdstuk 7 (deel 2.3.2) op teruggekomen.

De meerderheid van de respondenten stelt zich zeer loyaal op ten aanzien van hun delinquente vrienden, ze vinden dat ze een uitstekende band hebben met hen: *"Da's zo… een rare soort band zo, van 'ik ken die al langer' of 'die is te vertrouwen'." (Respondent 10, jongen)*. Bij hun delinquente vrienden vinden de respondenten geborgenheid en bescherming tegen de gevaren van de straat: *"R: En die meesten*

loopten… allé, wij loopten eigenlijk in het midden. En we waren altijd met zes. Dus twee vanvoor, twee vanachter en wij in het midden. I: Ah ja. Liepen jullie altijd op dezelfde manier? R: Ja. Omdat, um, omdat ze wisten dat wij de kleinsten waren en hun wouden ons ook beschermen." (Respondent 23, jongen).

4.4.2.2. Hobby's en 'brave' vrienden

Daarnaast komen echter ook positieve, gestructureerde vrijetijdsactiviteiten en niet-delinquente vrienden aan bod in de gesprekken. Zo geven bijna alle respondenten aan dat ze hobby's hebben of hadden, in de meeste gevallen gaat het om sport.[121] De meest populaire sporten onder de jongeren zijn ploegsporten (voetbal, basketbal…) en gevechtssporten (judo, thai box…). De helft van de respondenten die hobby's hadden, geeft echter aan dat deze in de (vroege) adolescentie stopgezet werden. Hierbij valt op dat de redenen tot het stoppen in een aantal gevallen samenhangen met de oorzaken die geformuleerd worden voor het delinquent gedrag, het delinquent gedrag zelf of de gevolgen van het delinquent gedrag. Vijf jongeren werden uit de ploeg gezet omwille van probleemgedrag, konden niet meer meespelen omwille van letsels die opgelopen werden tijdens gepleegde feiten of schrijven het stoppen toe aan hun plaatsing: "*Ik had geen tijd meer (stilte). Euhm, met… met de eerste keer in een instelling te vliegen, toen ben ik er eigenlijk mee gestopt." (Respondent 2, meisje).*

Vijf andere jongeren geven aan dat ze met hun hobby stopten omdat ze liever bij hun vrienden waren of op straat rondhingen. De hobby was hierdoor te tijdsintensief geworden: *"R: Opeens… ben ik daarmee gestopt. Toen deed ik niets meer. I: Hm (stilte). Waarom ben je daarmee gestopt? R: Ik weet niet. Allé ja. Ik had geen tijd meer daarvoor (lachje), ik moest meer, op straat lopen, dat was toen mijn hobby geworden (stilte)." (Respondent 3, meisje).* Voor de overige jongeren die met hun hobby stopten, hingen de redenen niet samen met delinquent gedrag: voor hen was het stoppen gerelateerd aan een verhuizing, andere praktische overwegingen of gewoon geen zin meer hebben.

Enkele respondenten kennen overigens zelf expliciet (spontaan) een belangrijke preventieve functie toe aan sport. Ze stellen dat het verveling tegengaat en dat men er positieve rolmodellen leert kennen: *"Het beste is gewoon dat je sport blijft doen, dat zijn heel andere mensen dat daar euhm, zitten… dan dat je ook mensen op straat tegenkomt." (Respondent 13, jongen). "Zij hebben… dat te doen. Anders, ik heb zelf thuis niets te doen. Toen ik bij de voetbal zat had ik ook geen feiten." (Respondent 27, jongen).*

Voorts komen ook niet-delinquente vrienden in de interviews aan bod. Jongeren die geen feiten plegen, worden door de respondenten 'brave' jongeren genoemd. Een zestal respondenten zegt dat ze de contacten met hun 'brave' vrienden lieten verwateren nadat ze hun delinquente vrienden leerden kennen*: "Mijn vrienden die…*

[121] Slechts twee jongeren zeggen dat ze vroeger naar de jeugdbeweging gingen, hier ging het om de KSA en de KLJ.

allé, op die moment toen ik begon te smoren, te drinken en zo, feiten te plegen… liet ik die brave jongens met rust, omdat ik die niet erbij wou betrekken (stilte). Allé, dat ik hun ook niet in de criminaliteit wou… brengen." (Respondent 8, jongen).

Een kleine meerderheid van de jongeren blijft echter positieve contacten onderhouden met niet-delinquente leeftijdsgenoten, ook nadat ze hun delinquente vrienden leren kennen. De meesten trachten hun 'brave' vrienden wel zo veel mogelijk van hun delinquente activiteiten af te schermen: *"En als er een, allé, als er een brave tussenzit dan… gaan wij gewoon samen iets eten of zo, samen iets drinken, feesten…" (Respondent 15, jongen).* Het is dus zeker niet zo dat de respondenten enkel en alleen met delinquente vrienden optrekken en/of al hun vrije tijd op ongestructureerde wijze doorbrengen.

5. BESLUIT

In tegenstelling tot de kwantitatieve studies wordt in het kwalitatief luik geen brede, algemene jongerenpopulatie geviseerd, maar worden de hypothesen onderzocht op basis van de oorzaken die door een kleine groep zeer delinquente jongeren aan de eigen feiten toegeschreven worden. Hiertoe dienden eerst de resultaten uit de inductieve analyses nader bekeken te worden. Eerst moet immers geweten zijn of, en in welke mate, de respondenten uit de steekproef hun feiten aan subjectieve strain, sociale bindingen en/of levensstijlrisico's toeschrijven. Pas als dit daadwerkelijk het geval is, kan ingegaan worden op de wisselwerking tussen deze invloeden in het tot stand komen van een delinquent feit. Daarom werden de bevindingen uit deze eerste, inductieve fase in dit hoofdstuk beschreven.

Uit deze beschrijving bleek in de eerste plaats dat in de steekproef een ruw onderscheid gemaakt kan worden tussen twee zeer verschillende gezinscontexten. Een klein deel van de respondenten geeft aan dat het gezin waarin ze opgroeien niet functioneert zoals het zou moeten. In deze gezinnen vertonen de ouders zelf delinquent gedrag en/of doet zich victimisering of verwaarlozing voor waardoor de gezinsrelaties ernstig verstoord zijn. Voor de meerderheid van de respondenten vormen dergelijke ernstige vormen van strain echter *geen* centrale factor in het gezin.[122] De verschillen in de gezinscontext lijken zich desalniettemin niet verder te zetten in de vrijetijdscontext van de respondenten. Wat hun vrijetijdsbesteding betreft, vertonen zij immers sterke gelijkenissen: de meesten onder hen spenderen veel tijd op straat of op publieke plaatsen en voelen zich aangetrokken tot het

[122] Bij deze bevindingen moet wel gewezen worden op een belangrijke nuancering. In dit onderzoek wordt enkel gekeken wordt naar de gebeurtenissen die door de jongeren zelf als een 'strain' – als een gebeurtenis die als onaangenaam ervaren wordt – gerapporteerd worden en die naar hun mening verband houden met het delinquent gedrag. Deze focus maakt dat gebeurtenissen die niet als dusdanig ervaren werden, maar mogelijk ook een belangrijke invloed hebben, niet meegenomen worden. Een aantal van de respondenten rapporteert bijvoorbeeld gebeurtenissen die mogelijk de opvoedingskwaliteit of de opvoedingsstijl door ouders zouden kunnen beïnvloeden. Zo blijkt onder meer dat verschillende ouders moeite hebben toezicht te houden op hun kinderen omwille van (v)echtscheiding en/of een grote werkdruk, en geeft een aantal jongeren van wie de ouders naar België emigreerden (in enkele gevallen omwille van een oorlogssituatie in het thuisland) aan dat hun ouders het omwille van deze emigratie niet gemakkelijk hebben (financieel en/of emotioneel). De rol van complexe gezinsproblematieken en/of een gebrekkige opvoedingskwaliteit zou dus wel groter kunnen zijn dan de kwalitatieve data laten uitschijnen.

uitgaansleven. Bovendien trekken zij vaak – en sommige jongeren zelfs uitsluitend – met delinquente vrienden op. Het beperkt toezicht door ouders wordt hierbij als een belangrijke faciliterende factor beschreven: hierdoor voelen ze zich vrij hun tijd door te brengen zoals ze zelf willen, zonder gehinderd te worden door regels die gevolgd, of autoriteitsfiguren die gehoorzaamd moeten worden. Voorts bestaat onder de respondenten uit de GI's sterke overeenstemming in de directe motivaties die aangehaald worden voor het plegen van feiten, waarvan een groot deel binnen Agnews (2006a) definitie onder de noemer van 'subjectieve strain' geplaatst kunnen worden. Wel valt hierbij op hoe belangrijk de invloed van de persoonlijke invulling van een prikkel is. Verschillende van de strains die aangehaald worden als directe motivatie tot het plegen van feiten, lijken eerder triviale gebeurtenissen te zijn, die desondanks door de respondent als zeer negatief opgevat werden.

Kortom, een belangrijke conclusie uit dit hoofdstuk bestaat eruit dat de bevraagde respondenten uit de gemeenschapsinstellingen wel degelijk als een theoretische steekproef beschouwd kunnen worden: niet alleen blijken zij veel en/of eerder ernstige feiten gepleegd te hebben, ook de drie invloeden die het voorwerp van deze studie uitmaken – subjectieve strain, sociale bindingen en levensstijlrisico's – blijken een belangrijke plaats in te nemen in het discours met betrekking tot hun feiten. Dit betekent dat het mogelijk is om, vanuit de vooropgestelde modererende en mediërende hypothesen, te analyseren op welke manier deze invloeden op elkaar inwerken bij het tot stand komen van delinquent gedrag.

Hoofdstuk 7. Een dynamische relatie? De resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de algemene toetsen weergegeven, wat in twee delen gebeurt. In het eerste deel worden - na het toetsen van hypothese 1, die een verband tussen subjectieve strain en delinquentie veronderstelt - hypothesen 2 en 4 getoetst, die vooropstellen dat sociale bindingen en levensstijlrisico's het verband tussen subjectieve strain en delinquentie mediëren. In het tweede deel staat het modererend mechanisme centraal. Hierin worden hypothesen 3 en 5, die suggereren dat het verband tussen subjectieve strain en delinquentie gemodereerd wordt door sociale bindingen en levensstijlrisico's, getoetst. In elk deel worden achtereenvolgens de resultaten uit JVGG, JOP-monitor 2 en de kwalitatieve studie besproken. Voor JVGG en JOP-monitor 2 gaat het dan om de resultaten uit statistische analyses (uit negatieve binomiaalregressies, zoals in hoofdstuk 5, deel 3.2.1., uiteen gezet werd), terwijl in de kwalitatieve studie de verklaringen die de respondenten zelf aan het delinquent gedrag toeschrijven, besproken worden. De rol van delinquente vrienden wordt enkel in het kwalitatief luik besproken omdat deze, zoals besproken werd in hoofdstuk 5 (deel 2.3.2.), in het kwantitatief luik niet onderzocht kan worden.

1. HET MEDIEREND MECHANISME GETOETST

1.1. Familie-, school- en verliesstrain in JVGG

In de eerste plaats wordt getoetst of algemene delinquentie significant verband houdt met familiestrain, schoolstrain en/of verliesstrain.[123] Analyse 2 uit tabel 7.1 toont dat dit effectief het geval is: alle drie de strainvariabelen hebben een significant effect. Het effect is het sterkst voor schoolstrain (b=.340, p<.001) en familiestrain (b=.217, p<.01) en het zwakst voor verliesstrain (b=.157, p<.01). Voorts tonen analyses 3 en 4 uit deze tabel dat de responsiviteit van ouders (b=-.077, p<.05), het toezicht door ouders (b=-.454, p<.001) en de kwaliteit van het contact met leerkrachten (b=-.472, p<.001) negatief aan delinquentie gerelateerd zijn. Het hebben van ongestructureerde routines (b=.879, p<.001) is daarentegen positief gerelateerd aan delinquentie, zo blijkt uit analyse 5 (tabel 7.2). Vooral dit effect van ongestructureerde routines weegt door. Jongeren die meer tijd op straat of op andere ongesuperviseerde plaatsen spenderen, al dan niet in het bijzijn van hun vrienden, hebben een veel grotere kans op het plegen van delinquentie dan jongeren die deze routines niet hebben. Echter, hoe sterk dit effect ook is, de strainvariabelen blijven significant in het model. Hetzelfde geldt voor de sociale bindingsvariabelen: geen van deze invloeden kan het effect van de strainvariabelen wegverklaren.

[123] In dit hoofdstuk worden enkel de resultaten besproken die betrekking hebben op de vooropgestelde hypothesen. Op het lege model en het model dat enkel controlevariabelen omvat, wordt hier dus niet teruggekomen. Toch kunnen in analyse 1 van tabellen 7.1 en 7.4 enkele opmerkelijke vaststellingen gedaan worden, zo valt op dat opleidingsniveau in beide databanken *positief* aan delinquentie gerelateerd is. Voor een uitgebreide bespreking van analyse 1 wordt daarom verwezen naar Appendix F. Hierin wordt onder meer ook toegelicht waarom in de analyses op JVGG niet, en in die op JOP-monitor 2 wel gecontroleerd wordt voor het kwadraat van leeftijd.

Tabel 7.1. Mediërende invloed van sociale bindingen op het verband tussen strain en delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies met controle voor correlatie op schoolniveau)[124]

	Leeg model N=4755		Analyse 1 N=3250		Analyse 2 N=3125		Analyse 3 N=2722		Analyse 4 N=2999	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	.433***	.061	.310**	.089	-.007 (n.s.)	.093	-.271*	.112	-.081 (n.s.)	.114
Attributen (controlevariabelen)										
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]			-.261**	.086	-.186*	.079	-.046 (n.s.)	.092	-.210*	.091
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]			.188**	.055	.191***	.055	.219***	.052	.130*	.056
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]			-.534***	.085	-.476***	.084	-.442***	.085	-.418***	.097
Leeftijd (schaal)			.163***	.042	.151***	.041	.108**	.041	.097*	.044
Jongen [Ref. meisje]			.897***	.062	.885***	.064	.823***	.074	.869***	.077
Strainvariabelen										
Familiestrain [Ref. geen familiestrain]					.217**	.064	.134*	.060	.235**	.070
Schoolstrain [Ref. geen schoolstrain]					.340***	.069	.249***	.063	.234***	.065
Verliesstrain [Ref. geen verliesstrain]					.157**	.057	.216***	.060	.174**	.058
echanismevariabelen										
Responsiviteit ouders (schaal)							-.077*	.031		
Toezicht ouders (schaal)							-.454***	.033		
Contact leerkrachten (schaal)									-.472***	.038
QIC	6614.567		3874.456		3659.220		2799.046		3172.654	

***p<.001;**p<.01;*p<.05; n.s.=niet significant
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

[124] Op basis van deze parameters kan men berekenen in welke mate de 'optelvariabele', delinquentie, vergroot onder invloed van de onderzochte onafhankelijke variabele. Zo indiceert bijvoorbeeld de parameter van 'familiestrain' in analyse 1 (b=.217) dat jongeren die familiestrain ervaren gemiddeld 24% méér feiten plegen dan jongeren die geen familiestrain ervaren (exp(.217)=1.24). Zie: Hilbe (2008:34) en Hilbe (2011:Appendix A). Gezien echter in deze analyses een aantal belangrijke delinquentievariabelen niet meegenomen worden (bv. persoonlijkheidskenmerken) en gezien de focus van de hypothesen op mediërende en modererende effecten ligt, worden deze berekeningen hier niet gemaakt.

Tabel 7.2. Mediërende en modererende invloed van sociale bindingen en ongestructureerde routines op het verband tussen strain en delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies met controle voor correlatie op schoolniveau, vervolg tabel 7.1)

	Analyse 5 N=3125		Analyse 6 N=2636		Analyse 7 N=2636	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	-.588***	.100	-.756***	.118	-.786***	.117
Attributen (controlevariabelen)						
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	-.134 (n.s.)	.076	-.026 (n.s.)	.094	-.030 (n.s.)	.092
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.220***	.053	.202**	.060	.209***	.057
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.329***	.081	-.290**	.090	-.299**	.091
Leeftijd (schaal)	.037 (n.s.)	.035	.003 (n.s.)	.070	.003 (n.s.)	.040
Jongen [Ref. meisje]	.865***	.059	.802***	.076	.799***	.076
Strainvariabelen						
Familiestrain [Ref. geen familiestrain]	.243**	.071	.194**	.070	.428***	.118
Schoolstrain [Ref. geen schoolstrain]	.317***	.066	.188**	.058	.179**	.058
Verliesstrain [Ref. geen verliesstrain]	.126*	.055	.179**	.058	.179**	.058
Mechanismevariabelen						
Responsiviteit ouders (schaal)			-.022 (n.s.)	.029	-.023 (n.s.)	.029
Toezicht ouders (schaal)			-.359***	.033	-.358***	.032
Contact leerkrachten (schaal)			-.315***	.036	-.313***	.037
Ongestructureerde routines [Ref. weinig tot geen ongestructureerde routines]	.879***	.075	.706***	.069	.774***	.074
Interacties						
Ongestructureerde routines * Familiestrain					-.420**	.153
QIC	3375.391		2427.656		2421.066	

***p<.001;**p<.01;*p<.05; n.s.=niet significant

Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

Wel toont een vergelijking van de parameters uit analyses 2 en 3 dat het effect van familiestrain afneemt na het toevoegen van de variabelen die betrekking hebben op de band met ouders (van b=.217, p<.01 naar b=.134, p<.05). Tabel 7.3, waarin de grootte en de significantie van de mediërende effecten weergegeven wordt, toont dat vooral toezicht door ouders het effect van familiestrain medieert (αβ=-.098, sαβ=.014, B.I.=[-.071;-.125]). Het mediërend effect van de responsiviteit van ouders is daarentegen niet significant (αβ=-.012, sαβ=.006, B.I.=[-.024;-.0002]).[125]

Tabel 7.3. Associatie tussen de onafhankelijke variabele en de mediator (α), de mediator en de afhankelijke variabele (β), het mediërend effect (αβ) de standaardfouten van α, β en αβ en het betrouwbaarheidsinterval rond αβ (in volgorde van voorkomen in de tekst)

Onafhankelijke variabele	Mediator	α	sα	β	sβ	αβ	sαβ	B.I.
Familiestrain	Toezicht ouders	.217	.027	-.454	.033	-.098	.014	[-.071;-.125]
	Responsiviteit ouders	.157	.049	-.077	.031	-.012	.006	[-.024;-.0002]
Schoolstrain	Toezicht ouders	.173	.042	-.454	.033	-.078	.020	[-.117;-.039]
	Responsiviteit ouders	.117	.040	-.077	.031	-.009	.005	[-.018;.0008]
	Contact leerkrachten	-.472	.038	.253	.047	-.119	.024	[-.166;-.072]
Verliesstrain	Ongestructu-reerde routines	.217	.077	.879	.075	.191	.070	[.055;.327]
	Responsiviteit ouders	.126	.033	-.077	.031	-.010	.005	[-.020;-.002]
	Toezicht ouders	-.051	.037	-.454	.033	.023	.017	[-.010;.056]

Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

Hetzelfde geldt voor de mediërende invloed van de band met ouders en de band met school op schoolstrain: analyses 2, 3 en 4 uit tabel 7.1 laten zien dat het toevoegen van de band met ouders en school het effect van schoolstrain enigszins reduceert, hoewel de parameter significant blijft (van b=.340, p<.001 naar b=.249 p<.001 na het toevoegen van de band met ouders en naar b=.234, p<.001 na het toevoegen van het contact met leerkrachten). Ook hier blijkt met betrekking tot de band met ouders enkel het toezicht door ouders van tel te zijn (αβ=-.078, sαβ=.020, B.I.=[-.117;-.039]); het mediërend effect van de responsiviteit van ouders is niet significant (αβ=-.009, sαβ=.005, B.I.=[-.018;.0008]).

De band met school blijkt echter de voornaamste mediator voor schoolstrain te zijn: het mediërend effect van de variabele 'contact met leerkrachten' is het sterkst ((αβ=-.119) en is bovendien ook significant (sαβ=.024, B.I.=[-.166;-.072]). Deze resultaten tonen dat het effect van familiestrain op delinquentie deels, maar niet volledig, verloopt via het verzwakken van de band met ouders en dat het effect van schoolstrain deels, maar niet volledig, verloopt via het verzwakken van de band met ouders en school. Het valt op dat de sterkste mediërende mechanismen zich in hetzelfde 'levensdomein' als de strain lijken voor te doen.

[125] Technisch gesproken ligt de waarde '0' niet in het betrouwbaarheidsinterval. Het B.I. leunt echter zo dicht aan bij 0 (bovengrens -.0002) en αβ is zo klein (-.012) dat dit toch niet als een relevant effect beschouwd kan worden.

Het effect van verliesstrain, ten slotte, wordt deels gemedieerd door ongestructureerde routines. Hoewel de parameter van verliesstrain na het toevoegen van ongestructureerde routines slechts in beperkte mate wijzigt (van b=.157, p<.01 naar b=.126, p<.05), blijkt het mediërend effect wel sterk en significant te zijn (αβ=.191, sαβ=.070, B.I.=[.055;.327]). Hieruit kan afgeleid worden dat jongeren die verlies meemaakten, meer kans hebben op het ontwikkelen van ongestructureerde routines, waardoor het persoonlijk risico op delinquent gedrag vergroot.

Technisch gezien zou het omgekeerde ook waar kunnen zijn. Omwille van de cross-sectionele aard van de data zou op basis van deze resultaten bijvoorbeeld ook geconcludeerd kunnen worden dat een slechter contact met leerkrachten tot een grotere kans op schoolstrain leidt, dat jongeren die een minder hechte band hebben met hun ouders meer kans maken op het ervaren van familiestrain, en dat jongeren die er ongestructureerde routines op nahouden een grotere kans hebben op het meemaken van verlies. De aard van de strainvariabelen maakt echter dat deze omgekeerde verbanden minder plausibel zijn, alleszins wat familiestrain en verliesstrain betreft. Zo is familiestrain vooral gebaseerd op objectieve gebeurtenissen die waarschijnlijk minder sterk beïnvloed worden door de band tussen ouders en kind (zoals de echtscheiding van de ouders, ouders die werkloos worden…)[126] en heeft verliesstrain betrekking op gebeurtenissen die maar moeilijk het gevolg kunnen zijn van de vrijetijdsactiviteiten van de jongere, nl. het meemaken van het overlijden, ziekte of ongeval van een dierbare.[127] Schoolstrain is daarentegen gebaseerd op gebeurtenissen waar de respondenten zelf enigszins controle over hebben (slechte schoolresultaten, zittenblijven, van school veranderen). Hieruit volgt dat vooral met betrekking tot de relatie tussen schoolstrain en een verzwakte band met ouders/school een tegengesteld verband niet uitgesloten kan worden. De causale logica uit GST zou in dit geval dus evengoed omgekeerd kunnen worden.

Tot slot toont analyse 3 nog dat de parameter van verliesstrain *vergroot* na het toevoegen van de band met ouders (van b=.157, p<.01 naar b=.216, p<.001). De band met ouders lijkt met andere woorden als een suppressor op verliesstrain te werken. Dit zou erop kunnen wijzen dat de verlieservaring tot gevolg heeft dat verstandhouding tussen de jongere en zijn ouders verbetert, waardoor de kans op

[126] Hoewel dit verband ook door een derde, achterliggende variabele – bijvoorbeeld in de vorm van specifieke gezinsdynamieken – veroorzaakt zou kunnen worden.

[127] Men zou hierbij kunnen veronderstellen dat het hebben van ongestructureerde routines maakt dat men zich vaker aan situaties blootstelt die gezondheidsrisico's inhouden. Hierdoor zou het mogelijk kunnen zijn dat jongeren die ongestructureerde routines rapporteren, een grotere kans hebben dat (één van) hun vrienden binnen het kader van deze routines ziek werd, een ongeval had, of overleed. Bijvoorbeeld: jongeren die vaker uitgaan hebben wellicht een grotere kans om bij een weekendongeval betrokken te geraken dan jongeren die het weekend in huis spenderen (Junger & Dekovic, 2003). Hoewel een omgekeerd verband dus nooit uitgesloten kan worden, is deze redenering nogal vergezocht. Immers, gezien de aard van de verliesvariabele, de jonge leeftijd van de respondenten en de grote mate waarin verlies gerapporteerd wordt (zie hoofdstuk 5, deel 4.2) lijkt het aannemelijker dat het vooral om verlies van oudere kennissen gaat, uit de familiekring van de jongere of uit de vriendenkring van de ouders. Veel waarschijnlijker lijkt dan ook de idee dat de sfeer in het gezin van de jongere er door het verlies op achteruitgaat en/of dat de ouders onder het verwerken van het verlies minder aandacht hebben voor de activiteiten van de jongere, waardoor meer tijd op straat of in uitgaansgelegenheden gespendeerd wordt.

delinquentie afneemt. De bivariate verbanden uit de correlatiematrix van appendix E tonen immers dat jongeren die verlies meemaakten over het algemeen een hogere responsiviteit van ouders rapporteren. Een toets van de suppressie-effecten toont echter dat noch de responsiviteit van ouders (αβ=-.010, sαβ=.005, B.I.=[-.020;-.0002])[128], noch het toezicht door ouders (αβ=.023, sαβ=.017, B.I.=[-.010;.056]) significant is als suppressor.

1.2. Cognitieve en affectieve strain in JOP-monitor 2

In JOP-monitor 2 worden de hypothesen niet getoetst op het meemaken en als erg ervaren van specifieke gebeurtenissen, maar wel op de innerlijke ervaring van strain, geoperationaliseerd in een cognitieve en een affectieve strainschaal. De resultaten van deze analyses worden in tabellen 7.4 en 7.5 getoond.

Analyse 2 uit tabel 7.4 laat zien dat affectieve strain wel (b=.248, p<.001), en cognitieve strain niet (b=.022, p>.05) significant aan delinquentie gerelateerd is. Dit laatste is opvallend omdat de cognitieve strainschaal gebaseerd is op tevredenheidsitems die wel vaker in GST onderzoek gebruikt worden (zie hoofdstuk 5, deel 4.2.2.1). Het effect van deze variabele werd dan ook verwacht significant te zijn in een model waarin de mechanismevariabelen nog niet opgenomen werden.

Het is echter mogelijk dat de invloed van cognitieve strain in deze analyse gemedieerd wordt door het effect van affectieve strain. De operationalisering van het concept 'affectieve strain' in deze databank stemt immers sterk overeen met de 'negatieve emoties' die volgens Agnew het verband tussen strain en delinquentie zouden veroorzaken (zie hoofdstuk 2, deel 2), en die door verschillende onderzoekers reeds als dusdanig getoetst werden (zie appendix A). Dit blijkt inderdaad het geval te zijn: cognitieve strain is wel significant in een model waarin enkel voor attributen - en dus niet voor affectieve strain - gecontroleerd wordt (b=.150, p<.001; tabel wordt niet getoond). Wie met andere woorden ontevredener is en/of wie de toekomst minder positief inschat, heeft een grotere kans op het ervaren van negatieve affectiviteit in de vorm van jaloezie, schaamte, enz., wat de kans op het plegen van delinquentie vergroot.

Affectieve strain blijft overigens ook na het toevoegen van de band met ouders, de band met school en ongestructureerde routines sterk aan algemene delinquentie gerelateerd, zo blijkt uit analyses 3, 4 en 5. Deze analyses wijzen bovendien uit dat de variabele 'ongestructureerde routines' net als in JVGG de zwaarst doorwegende parameter in het model vormt (b=.466, p<.001). Met betrekking tot de band met ouders toont de tabel dat enkel de responsiviteit van ouders een 'beschermend' effect heeft: een hoge responsiviteit verkleint de kans op het plegen van delinquentie (b=-.200, p<.001).

[128] De waarde '0' ligt niet in het B.I.. Ook hier blijkt αβ echter zo klein te zijn (-.010) en het B.I. zo dicht bij 0 aan te liggen (bovengrens -.0002) dat dit effect hoegenaamd niet als relevant beschouwd kan worden.

Tabel 7.4. Mediërende invloed van sociale bindingen op het verband tussen strain en delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies)

	Leeg model N=3456		Analyse 1 N=2730		Analyse 2 N=2622		Analyse 3 N=2309		Analyse 4 N=1227	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	.414***	.022	.131 (n.s.)	.099	-.084 (n.s.)	.110	-.105 (n.s.)	.120	.345*	.154
Attributen (controlevariabelen)										
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]			-.003 (n.s.)	.093	.150 (n.s.)	.103	.133 (n.s.)	.112	.150 (n.s.)	.141
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]			.347***	.055	.326***	.058	.336***	.062	.221**	.081
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]			-.039 (n.s.)	.055	-.019 (n.s.)	.058	-.017 (n.s.)	.062	-.211**	.008
Leeftijd (schaal)			-.433***	.028	-.378***	.030	-.382***	.036	-.015 (n.s.)	.103
Leeftijd² (schaal)			-.290***	.032	-.258***	.033	-.256***	.034	-.113 (n.s.)	.075
Jongen [Ref. meisje]			.498***	.052	.520***	.054	.482***	.059	.446***	.072
Strainvariabelen										
Affectieve strain (schaal)					.248***	.031	.258***	.033	.209***	.042
Cognitieve strain (schaal)					.022 (n.s.)	.031	-.015 (n.s.)	.035	.049 (n.s.)	.043
Mechanismevariabelen										
Responsiviteit ouders (schaal)							-.200***	.034		
Toezicht ouders (schaal)							.053 (n.s.)	.036		
Contact leerkrachten (schaal)									-.098*	.040
AIC	11676.446		8734.487		8134.617		7079.170		4587.022	

***p<.001;**p<.01;*p<.05; n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Tabel 7.5. Mediërende en modererende invloed van sociale bindingen en ongestructureerde routines op het verband tussen strain en delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies, vervolg tabel 7.4)

	Analyse 5 N=2551		Analyse 6 N=2254		Analyse 7 N=2254	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	-.145 (n.s.)	.114	-.160 (n.s.)	.125	-.210 (n.s.)	.127
Attributen (controlevariabelen)						
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	-.002 (n.s.)	.118	-.015 (n.s.)	.117	.019 (n.s.)	.119
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.266***	.060	.281***	.064	.285***	.064
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.039 (n.s.)	.059	-.033 (n.s.)	.064	-.038 (n.s.)	.064
Leeftijd (schaal)	-.394***	.031	-.398***	.037	-.404***	.037
Leeftijd² (schaal)	-.050 (n.s.)	.036	-.060 (n.s.)	.039	-.050 (n.s.)	.039
Jongen [Ref. meisje]	.405***	.056	.370***	.061	.372***	.061
Strainvariabelen						
Affectieve strain (schaal)	.245***	.032	.257***	.034	.251***	.034
Cognitieve strain (schaal)	.073*	.033	.037 (n.s.)	.037	.046 (n.s.)	.037
Mechanismevariabelen						
Responsiviteit ouders (schaal)			-.166***	.035	-.166***	.036
Toezicht ouders (schaal)			.045 (n.s.)	.037	.046 (n.s.)	.037
Ongestructureerde routines (schaal)	.466***	.032	.453***	.034	.460***	.035
Interacties						
Cognitieve strain*ongestructureerde routines					-.074*	.031
AIC	7668.316		6723.372		6719.760	

***p<.001; *p<.05; n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Het toezicht dat ouders op hun kind uitoefenen is daarentegen niet significant (b=.053, p>.05).[129] Tot slot laat analyse 4 nog zien dat ook een positief contact met leerkrachten een beperkt beschermend effect heeft op het plegen van delinquentie (b=-.098, p<.05). Hierbij moet echter opgemerkt worden dat de steekproefgrootte sterk afneemt na het toevoegen van deze variabele (van N=2730 in analyse 1 naar N=1227 in analyse 4): de analyse is op slechts 45% van de oorspronkelijke steekproef gebaseerd. Dit komt doordat een belangrijk deel van de steekproef – nl. de oudere respondenten - geen secundair onderwijs meer volgt, waardoor zij in deze variabele niet meetellen.[130] Dit verklaart allicht ook waarom het effect van leeftijd, in tegenstelling tot de overige analyses, niet meer significant is in dit model: het feit dat die personen met een hogere leeftijd en een lagere mate van delictplegen uitgesloten worden, maakt dat in de delinquentievariabele geen algemeen dalende leeftijdstendens meer bestaat.

Echter, wanneer strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines samen in één model getoetst worden, blijkt het contact met leerkrachten geen significante impact meer te hebben (b=.002, p>.05, tabel wordt niet getoond). De invloed van deze variabele wordt volledig wegverklaard door de band met ouders en ongestructureerde routines.[131] Een toets van mogelijke interacties tussen strain en 'contact met leerkrachten' levert bovendien geen significante effecten op (b=-.013, p>.05 voor de interactie tussen het contact met leerkrachten en affectieve strain, b=.000, p>.05 voor de interactie tussen het contact met leerkrachten en cognitieve strain, tabellen worden niet getoond). Omwille van deze vaststellingen in combinatie met het feit dat het toevoegen van 'contact met leerkrachten' de steekproef sterk limiteert, wordt besloten deze variabele in analyses 6 en 7 niet meer op te nemen. De resultaten van de laatste twee analyses uit tabel 7.5 houden dus geen rekening met de invloed van 'contact met leerkrachten'.

Tot slot kan in de tabel nog opgemerkt worden dat het effect van cognitieve strain in analyse 5, na controle voor ongestructureerde routines, wél significant wordt (b=.073, p<.05). Hoewel dit erop zou kunnen wijzen dat ongestructureerde routines het verband tussen cognitieve strain en delinquentie versterken, gaat het hier niet om een zuiver suppressie-effect omdat er een significante interactie bestaat tussen deze twee variabelen (zie analyse 7). Hier wordt verder in dit hoofdstuk (deel 2.2) op teruggekomen.

---

[129] Hoewel de responsiviteit van ouders en het toezicht door ouders met elkaar correleren (r=.402, p<.01), is toch geen sprake van buitensporige multicollineariteit in het model (VIF=1.192, Tolerance=.839). Dat toezicht door ouders in tegenstelling tot in JVGG niet significant is, kan mogelijk aan de brede leeftijdsgroep van de steekproef toegeschreven worden. Wellicht is een verminderd toezicht door ouders onder de respondenten die zich reeds in de (jong)volwassenheid bevinden, eerder 'normaal'. Deze jongeren staan op eigen benen en worden verondersteld verantwoordelijkheid te dragen voor zichzelf; daarom is toezicht door ouders voor hen mogelijk minder relevant in de verklaring van delinquent gedrag (zie appendix E). Deze idee komt ook in hoofdstuk 8 nog eens aan bod.

[130] Diegenen voor wie deze variabele niet relevant is, worden op 'system missing' gezet.

[131] Zowel 'responsiviteit van ouders' als 'ongestructureerde routines' kunnen afzonderlijk het effect van 'contact leerkrachten' volledig wegverklaren. Wanneer enkel 'toezicht door ouders' aan het model toegevoegd wordt, blijft 'contact met leerkrachten' significant.

1.3. Achterliggende strain onder jongeren uit de gemeenschapsinstellingen

Om na te gaan of subjectieve strain fungeert als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie, via het creëren van verzwakte sociale bindingen en levensstijlrisico's, wordt aan de respondenten die rapporteren een zwakkere band met ouders/school, ongestructureerde routines en/of delinquente vrienden te hebben, gevraagd wat hier naar hun mening de achterliggende oorzaken van zijn. Op deze manier kan vastgesteld worden dat dit mechanisme vooral een rol lijkt te spelen binnen de beperkte groep van jongeren die rapporteren ernstige strain (victimisering/verwaarlozing) binnen het gezin te meegemaakt te hebben (zie hoofdstuk 6, deel 4.3.2.1).

1.3.1. Jongeren die ernstige strain binnen het gezin rapporteren

De problemen die zich reeds van jongs af aan ontwikkelden tussen de respondenten die ernstige gezinsstrain meemaakten en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken, worden door enkelen naar voor geschoven als een reden waarom ze reeds vanaf jonge leeftijd meer tijd buitenshuis spenderen en een grotere kans hebben om in contact te komen met delinquente jongeren. Sommige respondenten lopen zelfs weg van huis om aan aversieve gezinsrelaties te ontsnappen*: "Ik en mijn moeder dat waren vroeger euhm, hond en euhm… allé, kat en hond, en… ik was euhm, ja, pff, het gebeurde soms dat ik drie weken niet naar huis ging." (Respondent 17, jongen).*

De ervaring van strain binnen het gezin kan met andere woorden tot gevolg hebben dat men (meer) levensstijlrisico's ontwikkelt. Hoewel deze vaststelling slechts voor een klein deel van de respondenten van toepassing is, vormt het voor hen een relevant mechanisme in de verklaring van hun delinquent gedrag: *"En gewoon, ja, en… door dat, maar ja, dat jaar dat ik in B. woonde… mijn moeder heeft mij de eerste maanden, um, toch zeker de eerste weken… wat verwaarloosd […]. Toen, ja, dan… heb ik met de verkeerde maten beginnen optrekken en… en dan zo is het begonnen." (Respondent 28, jongen).*

Met betrekking tot een eventueel verband tussen familiestrain en de relatie met ouders bestaan echter sterke tegenstellingen in het discours van deze respondenten. Hoewel een aantal van hen inderdaad aangeeft dat de relatie met ouders verslechterde omwille van de meegemaakte victimisering/verwaarlozing in het gezin, evalueren niet alle respondenten de relatie met hun ouders noodzakelijk als negatief. Ondanks dat ze daadwerkelijk vinden dat ze slecht behandeld werden door ouders of opvoedingsverantwoordelijken, blijven enkelen onder hen deze band als positief beschouwen: *Dat was mijn beste vriend…[…]. Ik zei daar alles tegen, tegen mijn vader, echt alles. Die kende mij ook het beste, dacht ik." (Respondent 13, jongen).* Verwaarlozing/victimisering in het gezin kan met andere woorden wel samengaan met een negatieve relatie met ouders, maar dit lijkt niet noodzakelijk het geval te zijn.

1.3.2. Wisselwerking tussen strain en delinquentie via verzwakte sociale bindingen

In het discours van de overige respondenten wordt veel minder steun gevonden voor de idee dat achterliggende strain criminogene processen als het verzwakken van sociale bindingen en/of het ontwikkelen van levensstijlrisico's in gang zou zetten. Hoewel een aantal van hen conflicten met hun ouders noemen als de oorzaak voor een minder hechte relatie met hun ouders, en/of aangeven dat problemen op school een slechtere band met school in de hand gewerkt zouden hebben, blijkt dat eerder gepleegde delinquentie of vroeger probleemgedrag vaak mee aan de basis ligt van de conflicten in het gezin en/of de problemen op school. De relaties tussen strain, verzwakte sociale bindingen en delinquentie worden door hen eerder als een wederkerig i.p.v. als een louter oorzakelijk verband beschreven.

Verschillende jongeren geven aan dat conflicten met hun ouders voor verstoorde gezinsrelaties zorgen, wat de kans op delinquentie vergroot. Echter, vaak lijken deze conflicten deels veroorzaakt te worden door moeilijk gedrag of probleemgedrag van de jongere zelf. Wanneer de ouders hier niet op een gepaste manier mee omgaan, ontstaat een negatieve dynamiek tussen de jongere en zijn/haar ouders die zodanig kan escaleren dat relaties er grondig door verstoord geraken.

Zo blijkt druggebruik voor enkele van de respondenten bijvoorbeeld een katalysator te vormen voor problemen in het gezin. De reactie van sommige ouders op druggebruik is zo sterk dat het chronische ruzies met zich kan meebrengen: *"Wel ja ik euhm… ik gebruikte cannabis… en mijn ouders… ja ze waren daar tegen… en de problemen zijn begonnen… vanaf de moment dat ze ontdekten dat ik cannabis gebruikte, ja." (Respondent 6, jongen).* Ook geeft één respondent aan dat het druggebruik ernstige agressieproblemen tot gevolg had. Het is het agressief gedrag ten aanzien van de gezinsleden dat er vervolgens toe leidde dat gezinsrelaties beschadigd werden: *"[…] Mijn ma die probeert altijd zo goed te doen en ik deed altijd zo slecht… dat ik… ofwel zo onder de drugs zat ofwel nog zo afkick ervan had…"* (Respondent 8, jongen).

Daarnaast worden ook spijbelen, van huis weglopen en probleemgedrag thuis door een aantal respondenten aangehaald als aanleiding tot conflict in het gezin: *"I: […] Je zegt dat je problemen had thuis… waaruit bestonden die problemen dan? R: Ah, euh, ja ruzies enzo hé. Die van, ja, dat ik niet naar school ga, dat ik, ja, me niet gedraag, dat ik, ja, met verkeerde mensen optrek enzo, van die zaken enzo… en ja… (stilte)." (Respondent 10, jongen).* Het zijn deze problemen die ertoe bijdragen dat de relatie met ouders verzuurt, waarna de kans vergroot dat het delinquent gedrag escaleert.

Een gelijkaardige vaststelling wordt gedaan met betrekking tot de relaties tussen het meemaken van strain op school, een verzwakte band met school en delinquentie. Voor een groot deel van de steekproef blijkt schoolfalen een realiteit te zijn, wat een sterke invloed lijkt te hebben op het ontwikkelen van een negatieve houding ten

aanzien van de school. Achttien van hen zeggen dat ze meerdere keren van school veranderden, bleven zitten en/of naar het deeltijds onderwijs overschakelden. Het zijn deze veranderingen die volgens hen tot gevolg hadden dat men gedemotiveerd geraakte, zich niet (meer) thuis voelde op de (nieuwe) school en/of een subjectieve aversie ontwikkelde ten aanzien van het schoolgebeuren: *"[…] Toen ik moest blijven zitten, toen euhm, had ik echt een hekel aan school gekregen, van… altijd te studeren voor de examens, voor euhm… er toch door te kunnen zijn, en… studeren, ja, dat haat ik echt enorm." (Respondent 16, jongen).*

Anderzijds komt uit enkele van de gesprekken ook naar voor dat het van school veranderen en/of schoolfalen het *gevolg* was van probleemgedrag of delinquent gedrag op school: "*Goh ja, domme dingen zitten uitsteken, ik heb daar ruzie gehad met een vriendin en ik heb ze in de vaart gesmeten… En ja, toen werd ik buiten gesmeten." (Respondent 1, meisje).* Ook hier lijkt met andere woorden een wederkerige relatie naar voor te komen, wat het moeilijk maakt initiële oorzaak van gevolg te onderscheiden.

Over het algemeen lijkt het er dan ook op dat schoolproblemen en conflicten met ouders versterkt – indien niet veroorzaakt – worden door vroeger probleemgedrag of eerder gepleegde delinquente feiten. Delinquentie lijkt processen te verstoren die de jongere zouden moeten motiveren zich te gedragen conform de maatschappelijke regels, zoals een warme gezinscontext en een schoolomgeving waarin men zich relatief goed voelt.

Daarnaast wordt in de gesprekken aangehaald hoe eerdere feiten, druggebruik of weglopen van huis ook aanleiding geven tot het plegen van nieuwe feiten omwille van nieuwe noden die erdoor gecreëerd worden: *"Euhm… ik begon eerst van thuis weg te lopen… (stilte). Ik sliep niet thuis, dus, ik sliep op straat, bij vrienden… (stilte). Dus ik had geld nodig, ja… (stilte). Als ik iemand tegen kom, vraag ik van 'hoe laat is 't?' of zo, die pakt zijn GSM, ik trek die af en dan loop ik weg." (Respondent 22, jongen).* Op deze manier lijken vroegere feiten nieuwe strain te produceren die een onmiddellijke druk op de respondenten legt, ook in deze hoedanigheid fungeert delinquentie met andere woorden als een 'opstapje' voor het plegen van meer delinquentie: "*Je blijft dat maar doen, en je kan niet meer stoppen na een tijd, als je dat blijft doen." (Respondent 19, jongen).*

Dit proces wordt door een achttal jongeren zeer sterk benadrukt als de reden waarom ze in hun situatie verzeild zijn geraakt. Ze begonnen met iets kleins, en gingen daarna steeds meer en steeds zwaardere feiten plegen: *" Ja dinge… eh, kijk dat begint heel klein hé, je steekt iets heel kleins uit, zo begint dat. En dat wordt eigenlijk, ja, met de dag erger, dinge, wordt met de dag groter, maar omdat dat… Da's eigenlijk te vergelijken met iemand bijvoorbeeld die, ja, je hebt die een jaar niet meer gezien of zo hé, en die is, dinge, pakt tien kilo aangekomen of zo hé. Als je die terug gaat zien ga je direct zien van 'ja die is tien kilo aangekomen', maar als je daar elke dag bij leeft of zo, ga je die niet zien aankomen." (Respondent 10, jongen).*

1.3.3. Strain als oorzaak van levensstijlrisico's?

Hoewel de respondenten dus geen eenzijdige link tussen schoolstrain en delinquentie lijken te leggen, moet hierbij de kanttekening gemaakt worden dat een meerderheid het ervaren van strain op school wel aan een grotere kans op levensstijlrisico's – en dan vooral in de vorm van ongestructureerde routines – lijkt te linken. Een groot deel van de respondenten (N=16) tracht aan de aversie die ze op school ervaren te ontsnappen en hun vrijheid op te zoeken door te spijbelen. De tijd die vrijkomt door het spijbelen wordt over het algemeen op publieke plaatsen in het bijzijn van vrienden doorgebracht.[132] *"I: En wat doe je dan zo, als je aan het spijbelen bent? R: Zo rondhangen in, in, ja, in de winkels (stilte)." (Respondent 1, meisje). "R: Dan was ik nog niet zo veel op school. Ik ging alleen maar in de voormiddag (stilte). In de namiddag had ik meestal geen goesting (stilte). I: Hoe komt het? R: Er zijn plezantere dingen te doen: rondhangen, rondrijden… (stilte)" (Respondent 11, jongen).*

Echter, naast hun 'gespijbelde tijd' blijkt de grote meerderheid ook levensstijlrisico's in de vrije tijd te rapporteren (zie hoofdstuk 6, deel 4.4.2). Het zou dus niet terecht zijn hieruit te concluderen dat schoolstrain bij uitstek de oorzaak van levensstijlrisico's vormt. Deze levensstijlrisico's in de vrije tijd blijken overigens door de meeste respondenten *niet* uitdrukkelijk aan strain toegeschreven te worden. In de plaats daarvan worden vooral een gebrek aan ouderlijk toezicht, de aantrekkingskracht van 'coole' delinquente jongeren uit de buurt of op school en een sterke vrijheidsdrang (op straat hoeft men niet te gehoorzamen aan autoriteitsfiguren) als redenen genoemd: *"Ik luisterde wel en zo, maar als ik dan op straat ging dan deed ik toch mijn eigen goesting. Er was niemand dat zei 'doe dat en dat'." (Respondent 24, jongen).*

Het beperkt toezicht door ouders wordt bij het bespreken van levensstijlrisico's vooral als een faciliterende factor benadrukt: doordat de ouders weinig weet hebben van de activiteiten van hun kinderen, voelen deze zich vrij te doen wat ze willen, wat het ontwikkelen van levensstijlrisico's vergemakkelijkt. Deze tendens stemt enigszins overeen met een bivariaat verband uit JVGG (zie appendix E), waaruit blijkt dat de respondenten die ongestructureerde routines rapporteren, gemiddeld minder toezicht door ouders ervaren dan jongeren die geen ongestructureerde routines rapporteren ($t=-15.82$, $p<.001$).

Als oorzaak voor dit verminderd toezicht worden door de respondenten uiteenlopende redenen opgegeven, zoals het opgroeien in een groot gezin, ouders die voor hun werk vaak op de baan zijn, de drukke job van de ouders…: *"Ik weet dat niet (lachje, stilte). Die zit niet zoveel thuis (lange stilte). Die is veel met zijn werk bezig." (Respondent 14, jongen)*. Ook de scheiding van de ouders wordt door enkele

[132] Nochtans wordt de schoolstrainvariabele in de kwantitatieve analyses *niet* gemedieerd door ongestructureerde routines (zie tabel 7.2 in dit hoofdstuk). Mogelijk ligt dit aan het feit dat de ongestructureerde routinesvariabele uitsluitend gebaseerd is op items die betrekking hebben op de *vrijetijdsbesteding* van de jongeren en zien zij 'gespijbelde tijd' niet zozeer als 'vrije tijd'.

respondenten benadrukt als de oorzaak van het verminderd toezicht. Dit heeft doorgaans tot gevolg dat er telkens nog maar één ouder aanwezig is om toezicht uit te oefenen, en die ouder is bovendien vaak druk bezig het eigen leven (opnieuw) te reorganiseren. Voorts kan het aangaan van een nieuwe relatie ervoor zorgen dat het contact tussen de ouders en de respondent verwatert en/of verzuurt, zeker als er nog nieuwe kinderen bij komen. Hoewel deze gebeurtenissen door de respondenten over het algemeen niet noodzakelijk als bijzonder negatief worden ervaren, valt hierbij wel op dat ze enigszins overeen stemmen met de gebeurtenissen waarop de familiestrainvariabele uit het kwantitatief luik gebaseerd is, en waarvan het effect op delinquentie deels gemedieerd bleek te worden door het toezicht door ouders.

2. HET MODERERREND MECHANISME GETOETST

2.1. Familie-, school- en verliesstrain in JVGG

De toets van de mediërende hypothesen in JVGG toonde dat ook na controle voor sociale bindingen en ongestructureerde routines hoofdeffecten van de strainvariabelen blijven bestaan. Dit kan twee dingen betekenen. Enerzijds is het mogelijk dat het effect van de strainvariabelen volledig wegverklaard wordt wanneer nog meer invloeden – die buiten het bereik van dit onderzoek liggen, zoals persoonlijkheidskenmerken (Agnew, 2006b:107) – in het model gebracht zouden worden. Anderzijds kan dit betekenen dat de getoetste strainvariabelen voor (een deel van) de respondenten geen achterliggende, maar wel een onmiddellijke oorzaak vormen tot het plegen van delinquentie. Dit zou met andere woorden op een rechtstreeks verband tussen subjectieve strain en delinquentie kunnen wijzen, waardoor het mogelijk wordt sociale bindingen en ongestructureerde routines ook als modererende variabelen te toetsen.

Hiertoe worden alle mogelijke tweewegsinteracties tussen strain en sociale bindingen/ongestructureerde routines aan de analyse toegevoegd, waarna de niet-significante effecten één voor één verwijderd worden. Op basis van deze procedure wordt slechts één significant interactie-effect gevonden, nl. de interactie tussen familiestrain en ongestructureerde routines (b=-.420, p<.01). Dit effect wordt getoond in analyse 7 van tabel 7.2. De richting van dit effect ligt echter niet in de lijn van de verwachtingen. Familiestrain blijkt net sterk samen te hangen met delinquentie onder jongeren die *geen* ongestructureerde routines rapporteren (b=.428), terwijl het nauwelijks verband houdt met delinquentie onder jongeren die wel ongestructureerde routines hebben (b=.008) (Hilbe, 2011).[133] Ondanks dat de interactie een eerder geringe meerwaarde levert aan het model (de QIC vermindert slechts in beperkte mate, van 2427.656 naar 2421.066), gaat het om een vrij groot effect, dat bovendien recht tegen de theoretische assumpties ingaat.[134]

[133] Gezien dit omgekeerd verband onverwacht is, wordt gecontroleerd of het interactie-effect ook negatief is wanneer een lineaire regressie uitgevoerd wordt. Dit blijkt het geval te zijn.
[134] Hierbij dient overigens opgemerkt te worden dat ook zeer kleine wijzigingen in de QIC wijzen op een verbeterd model, zie Pan (2001).

Uit het overzicht van het bestaand empirisch onderzoek naar de GST mechanismen in hoofdstuk 2 (deel 4.2.1) blijkt echter dat wel meer onderzoekers op dit vlak tot onverwachte bevindingen kwamen. Op basis van vroeger empirisch onderzoek werden dan ook aannemelijke argumenten ontwikkeld die gebruikt kunnen worden ter verklaring van dit afwijkende effect. Hoffmann & Miller (1998), bijvoorbeeld, gingen in hun data na of het verband tussen strain en delinquentie gemodereerd wordt door contacten met delinquente vrienden. Tegen hun verwachtingen in stelden zij vast dat negatieve levensgebeurtenissen sterker aan delinquentie gerelateerd zijn onder jongeren die *geen* delinquente vrienden hebben. Op basis van dit resultaat suggereren zij dat, vanaf delinquente vrienden deel uitmaken van de levensstijl van het individu, het risico op delinquentie zo sterk vergroot dat er nog maar weinig invloeden gevonden kunnen worden die significant zijn *bovenop* de impact van delinquente vrienden.

Wanneer men deze redenering doortrekt naar de resultaten uit tabel 7.2, die toont dat ongestructureerde routines over het algemeen het zwaarst doorwegen in het model en dat familiestrain sterker verband houdt met delinquentie onder jongeren die *geen* ongestructureerde routines hebben, zou geconcludeerd kunnen worden dat ongestructureerde routines zo sterk samenhangen met algemene jeugddelinquentie dat de ervaring van familiestrain nog weinig toegevoegde verklarende waarde biedt. Op basis van deze bevindingen kan dus alleszins niet zomaar besloten worden dat jongeren die geen of minder ongestructureerde routines hebben, sneller met een delinquente copingstrategie op familiestrain zouden reageren dan jongeren die in grote mate ongestructureerde routines rapporteren. In de discussie van dit hoofdstuk (deel 3) wordt hier nog verder op ingegaan.

2.2. Cognitieve en affectieve strain in JOP-monitor 2

Ook in JOP-monitor 2 wordt slechts één significant interactie-effect geïdentificeerd, nl. tussen cognitieve strain en ongestructureerde routines ($b=-.074$, $p<.05$), zo blijkt uit tabel 7.5. Dit effect blijkt echter opnieuw tegengesteld te zijn aan de verwachtingen: het impliceert dat, hoe hoger men scoort op de ongestructureerde routinesschaal, des te minder cognitieve strain met delinquentie samenhangt (cf. Mortelmans, 2010; Hilbe, 2011).[135] Dit interactie-effect is echter zwak en levert slechts een beperkte meerwaarde aan het model (de AIC daalt van 6723.372 naar 6719.760). Wel kan dit verklaren waarom cognitieve strain in het model slechts significant is na controle voor ongestructureerde routines (zie analyse 5 in tabel 7.5): cognitieve strain blijkt wel relevant te zijn, maar vooral onder diegenen die minder ongestructureerde routines rapporteren.

Ook dit effect betekent niet noodzakelijk dat jongeren die minder ongestructureerde routines hebben, sneller een delinquente copingstrategie toepassen wanneer ze cognitieve strain ervaren. Veel aannemelijker is de interpretatie dat de rapportage

[135] Ook hier wordt gecontroleerd of het effect ook negatief is wanneer een lineaire regressie uitgevoerd wordt, dit blijkt het geval te zijn.

van ongestructureerde routines zo sterk samenhangt met de rapportage van delinquentie, dat cognitieve strain nog maar weinig toegevoegde waarde levert. Dit in tegenstelling tot jongeren die minder ongestructureerde routines rapporteren, en die dus op zich al een lager risico op delinquentie hebben: voor hen is de impact van cognitieve strain wél relevant.

2.3. Directe strain onder jongeren uit de gemeenschapsinstellingen

In het licht van hypothesen 3 en 5 wordt onder de respondenten uit de gemeenschapsinstellingen nagegaan in welke mate zij subjectieve strain noemen als rechtstreekse *motivatie* voor het plegen van feiten en of zij aangeven dat ze hierop met delinquentie reageerden omdat ze weinig te verliezen hadden (zwakke sociale bindingen), omdat de situatie waarin ze zich bevonden er specifiek gelegenheid toe bood (ongestructureerde routines) en/of omdat een delinquente reactie door significante anderen gemodelleerd werd als een aanvaardbare probleemoplossende strategie (delinquente vrienden).

Wat de eerste voorwaarde betreft, bleek reeds uit de eerste exploratie van de interviews (hoofdstuk 6, deel 4.3.3) dat de respondenten inderdaad voor verschillende van hun feiten strain als een directe motivatie aanhalen. Wanneer hierbij echter de afweging tot het overgaan tot delinquentie besproken wordt, komt het vaakst ter sprake dat men hier gewoon helemaal niet bij nadacht: *"Niets, je ziet gewoon die meisje of die gast of, wie dat je wil slaan. En, er gaat niets door u heen hé, gewoon, je moet die meisje hebben." (Respondent 3, meisje).* Vijftien respondenten benadrukken dat ze in een reflex reageerden, dat ze hun verstand op nul zetten, en/of dat ze mogelijke gevolgen wel beseften maar deze bij het plegen van de feiten negeerden:*"Op, op die tijdstip, van de feiten, denk jij niet van euhm, allé, denk jij niet aan uw ouders. Denk je niet aan uw toekomst ofzo… op die moment denk je meestal aan geld en of het wel gaat lukken of niet (lange stilte)." (Respondent 23, jongen).*

2.3.1. De positieve effecten van (conventionele) leeftijdsgenoten

De mate waarin delinquent gedrag de kansen op school en/of het contact met leerkrachten kan hypothekeren, blijkt door geen van de respondenten in overweging genomen te worden bij het overgaan tot een delinquente copingstrategie. Immers, de meesten onder hen spijbelen toch al of hebben over het algemeen weinig interesse in het schoolgebeuren. Wel wordt de band met ouders enkele keren ter sprake gebracht. Acht respondenten zeggen dat ze het wel jammer vinden dat ze hun ouders door het delinquent gedrag teleurstellen, maar dit kan hen niet tegenhouden: ze zetten die idee vrij gemakkelijk van zich af of rationaliseren het. Bovendien worden deze overwegingen nauwelijks spontaan ter sprake gebracht, er moet bijna expliciet naar gevraagd worden. Het is dus mogelijk dat deze overwegingen enkel gemaakt worden omdat de interviewer er zelf naar verwijst: *"I: En wat vindt ze daarvan, denk je? R: Ze vindt dat teleurstellend, zeker (stilte)? I: Vind je dat dan niet erg dat je haar eigenlijk wel een beetje teleurstelt? R: Da's erg,*

maar, je kunt de tijd niet terugdraaien." (Respondent 23, jongen).

Dat deze invloeden nauwelijks aan bod komen, zou echter een gevolg kunnen zijn van het feit dat de respondenten uit dit onderzoeksluik geselecteerd werden op de afhankelijke variabele, nl. het plegen van delinquentie. Hierdoor kan in deze steekproef niet onderzocht worden of jongeren die gelijkaardige strain meemaakten maar die geen feiten pleegden, misschien wél door hun band met ouders of school 'tegengehouden' werden. Daarom worden ook de situaties waarin de respondenten naar eigen zeggen met strain geconfronteerd werden maar toch besloten om *niet* tot delinquentie over te gaan, geanalyseerd. Hierbij wordt gefocust op de *redenen* die hen ervan weerhielden feiten te plegen. Deze kunnen globaal genomen in vier groepen verdeeld worden. Het vaakst wordt de angst om gestraft te worden – en vooral om (opnieuw) in de instelling terecht te komen – aangehaald. Dit wordt door acht respondenten benadrukt: *"[…] Maar dat was echt een immens streng regime hé… […], dus ik had zoiets van 'wow shit, wat is dat'. Had ik zoiets van 'nee, nooit'." (Respondent 12, jongen).* Daarnaast wordt ook de mogelijke afkeuring door significante anderen in overweging genomen. Hier gaat het echter niet zozeer om ouders of leerkrachten, maar vooral om vrienden en/of lief: *"Hij zei 'ja ja da's goed, sorry' dit en dat. Ik heb hem gelaten, omdat, mijn lief wou niet dat ik hem sla." (Respondent 27, jongen).*

De andere twee redenen die besproken worden, hebben betrekking op praktische overwegingen - druggebruik dat te duur of te verslavend wordt, of feiten die om technische redenen niet uitgevoerd kunnen worden - en op morele argumenten met betrekking tot specifieke delicttypes (vooral geweldsgerelateerde delicten), waarvan de respondent aangeeft dat deze voor hem een brug te ver zijn: *"I: Waarom deed jij daar niet met mee? R: Waarom wel? Hm, dat is gewoon… van, ik kan dat niet. Dat is hetzelfde als iemand dat bij iemand van mijn familie doet, bij mijn zussen (stilte). 'Hoe gaat mijn zus zich eigenlijk voelen?' Begrijp je wat ik bedoel? I: Ja, ja. R: Daarom. Ik kan dat niet doen." (Respondent 20, jongen).*

Globaal genomen stroken deze resultaten in beperkte mate met de idee dat reacties van anderen in overweging genomen worden bij het al dan niet overgaan tot een delinquente copingstrategie. Echter, hierbij gaat het vooral om de reactie van niet-delinquente vrienden of lief. Bovendien is dit zeker niet altijd het geval: vaak worden de mogelijke gevolgen van het feit vergeten of genegeerd.

2.3.2. Levensstijlrisico's vergroten de kans op confrontatie met directe strains

De idee dat vooral jongeren met levensstijlrisico's meer geneigd zouden zijn een delinquente copingstrategie in te zetten wanneer ze strain meemaken, komt daarentegen nauwelijks terug in de interviews. Integendeel: met betrekking tot levensstijlrisico's legt de meerderheid van de respondenten veel sterker de nadruk op een alternatief delinquentiemechanisme. De helft van de respondenten (N=15) benadrukt expliciet hoe levensstijlrisico's ertoe leiden dat men een grotere kans loopt geconfronteerd te worden met directe strains die als een onmiddellijke oorzaak voor

delinquentie fungeren. Enerzijds lijken levensstijlrisico's de kans te vergroten dat men daadwerkelijk een negatieve prikkel of een strain meemaakt. Anderzijds kan vastgesteld worden dat hierdoor de kans toeneemt dat men een prikkel die men normaal niet noodzakelijk als negatief zou beschouwen, nu wél als een strain ervaart.

In de eerste plaats blijkt een deel van de respondenten (N=9) de negatieve ervaringen die hun vrienden – en in mindere mate broers/zussen – overkomen als zeer persoonlijk op te nemen. Deze vormen voor hen een voldoende motivatie om feiten te plegen (met als doel hun vrienden bij te staan): *"Dat laat ik niet gebeuren, ik kom daar tussen, ik maak die… ik maak die kapot als 't moet maar… van mijn vriend blijft die af..." (Respondent 16, jongen).* Hoewel de respondenten wellicht ook voor hun niet-delinquente vrienden in de bres zouden springen, zijn het bijna altijd hun delinquente vrienden/broers/zussen die in problemen komen die aanleiding geven tot feiten. Dat zij hun problemen soms zelf uitlokken, lijkt hierbij geen rol te spelen: "*R: Maar ze is zo'n boelzoekertje hé, als er iemand kijkt naar haar, dan begint ze van 'wat is 't?' en al. Het is een beetje normaal, dat er dan boel komt hé (stilte). I: Vond je dat zelf nooit vervelend, dat ze zo boel zoekt? R: Ja maar, 't was mijn vr.. 't is, 't was mijn vriendin, dus ja… Het interesseerde me niet wat ze had gedaan, maar ze moesten niet bij haar… iets doen of zo hé." (Respondent 3, meisje).* Deze houding vloeit voort uit een sterke loyauteit ten aanzien van deze vrienden, ook als ze deze nog niet zo lang kennen. Op deze manier lijken de problemen die vrienden overkomen een strain voor de respondenten zelf te vormen.

In de tweede plaats komt uit de interviews naar voor dat de aanwezigheid van delinquente vrienden de kans vergroot dat prikkels die men normaal gezien zelf niet noodzakelijk als negatief zou ervaren, opeens wel een voldoende motivatie vormen tot het plegen van een feit: *"R: Ook euhm, in de T., een paar gasten enzo. Die gewoon een beetje vuil zaten te doen. Allé ja, we zijn daar ook op gevlogen. I: Hm hm hm. Hoe zaten die dan wat vuil te doen? R: Ik weet niet, zo raar kijken naar ons en al (stilte). Ja… (stilte). Maar hij kan daar niet tegen, die A." (Respondent 25, jongen).*

Voorts lijken ook ongestructureerde routines tot gevolg te hebben dat de respondenten gemakkelijker met directe strains geconfronteerd worden: *"Ja, ik ken er wel een paar dat, euhm, toch ook al wel een keer gevochten hebben enzo. Maar dat is dan meestal zo dat euhm, dat ze over 't straat lopen en heleboel en… Allé ja, ik ben euhm, ik luister naar heavy metal enzo, dus gebeurt dat wel vaker zo dat er een maat van mij ook, met lang haar, in het zwart gekleed, dat er al eens zo een keer een jumper dat van een discotheek of 't een of 't ander komt 'ja, vuile gothic' en heleboel. Dat begint dan zo met roepen en heleboel, en ook eens zo een duwtje en heleboel […]." (Respondent 29, jongen).* Confrontaties met jongeren die 'vies kijken' of op een andere manier provoceren, verveling die maakt dat men op zoek gaat naar een kick… het zijn allemaal motivaties die zich vooral op straat of op andere publieke plaatsen lijken te ontwikkelen.

Tot slot blijkt uit de interviews dat respondenten ook bij het uitgaan een grotere kans lopen om met directe strains geconfronteerd te worden. Uitgaan is een dure zaak: het kan o.m. een motivatie vormen tot het plegen van eigendomsfeiten, om uitgaansactiviteiten te bekostigen. "*We waren met zes vrienden… (stilte). We waren gewoon aan het stappen… en euhm, we wilden gaan feesten maar we hadden geen geld… En euhm, we waren gewoon eerst rond aan het kijken…, en dan euhm, zei een vriend van mij 'kom we gaan daar iemand afrippen, misschien krijgen wij geld door hem'." (Respondent 23, jongen).* Bovendien lijken feestjes en fuiven plaatsen bij uitstek te vormen waar confrontaties met andere jongeren plaatsvinden, die kunnen uitmonden in een vechtpartij: "*En op een feestje af en toe nog een keer. Als ik zo… bier over mij krijg, of iemand die mij… verkeerd aankijkt (stilte). Dan euhm, ga ik eerst beginnen schelden en roepen, en dan, als het niet overgaat, ga 'k… (stilte)." (Respondent 4, meisje).* Het lijkt er met andere woorden op dat levensstijlrisico's er niet zozeer voor zorgen dat frustraties gemakkelijker met delinquentie afgereageerd worden, maar dat frustraties zich daarentegen net gemakkelijker ontwikkelen tegen de achtergrond van levensstijlrisico's.

3. DISCUSSIE: WAT BETEKENEN DEZE BEVINDINGEN?

3.1. Een waarneembaar verband tussen subjectieve strain en delinquentie

Over het algemeen blijkt uit de analyses dat delinquentie nooit zonder reden gepleegd wordt. De respondenten uit het kwalitatief onderzoeksluik formuleren voor alle feiten een directe motivatie, al bestaat die in sommige gevallen deels in het hoofd van de dader (in het geval van 'gepercipieerde strain' als directe motivatie). Deze vaststellingen stemmen overeen met de basisgedachte uit GST dat delinquent gedrag steeds op een aanwijsbare beweegreden teruggebracht kan worden (Agnew, 1992; 2001; 2006a). Bovendien worden ook in het kwantitatief luik significante effecten gevonden voor de strainvariabelen. De eerste onderzoekshypothese, die vooropstelt dat een toename in de subjectieve ervaring van strain samengaat met een toename in delinquent gedrag, wordt dus bevestigd. Het fundament van GST, de idee dat negatieve ervaringen geëxternaliseerd kunnen worden in risicovol en/of delinquent gedrag, wordt door deze analyses dan ook gesteund. Voor de vooropgestelde mediërende en modererende hypothesen daarentegen, die de manieren waarop strain tot delinquentie leidt expliciteren, wordt slechts beperkte steun gevonden.

3.2. Geen steun voor modererende hypothesen

Voor hypothesen 3 en 5, die vooropstellen dat het verband tussen subjectieve strain en delinquentie gemodereerd wordt door de band met ouders/school, ongestructureerde routines en delinquente vrienden, wordt nauwelijks steun gevonden. In de kwantitatieve analyses wordt in de eerste plaats geconstateerd dat familiestrain en cognitieve strain vooral positief met delinquentie samenhangen onder jongeren die *minder* ongestructureerde routines hebben. Deze bevindingen

zijn opvallend omdat ze in strijd zijn met de hypothesen uit GST die suggereren dat strain net sterker met delinquentie samenhangt onder jongeren die *hoger* scoren op deze criminogene variabele. Hierbij werd echter opgemerkt dat deze resultaten in het licht van andere empirische studies naar GST helemaal niet zo ongewoon zijn. De studies waar in dit kader naar verwezen kan worden, hebben niet allemaal betrekking op de invloed van sociale bindingen en levensstijlrisico's: het gaat ook om een aantal onderzoeken die zich specifiek op de impact van persoonlijkheidskenmerken richten. Zo kunnen in de GST literatuur ook tegenstrijdige resultaten gevonden worden met betrekking tot de modererende invloed van moraliteit, zelf-effectiviteit en zelfwaardegevoel, eigenschappen waarvan vanuit GST wordt verwacht dat ze een 'beschermend' effect zouden hebben. Deze studies werden vooralsnog niet besproken in dit proefschrift, omdat ze strikt genomen buiten de focus van de onderzoeksvragen vallen. Echter, gezien de tendensen die uit deze studies naar voor komen in de lijn liggen met de onverwachte onderzoeksresultaten uit dit hoofdstuk, is het zinvol hier toch even kort op in te gaan.

Een hoge mate van moraliteit, zelf-effectiviteit en zelfwaardegevoel zouden ervoor moeten zorgen dat individuen, wanneer ze geconfronteerd worden met strain, niet naar delinquentie teruggrijpen maar in de plaats daarvan op zoek gaan naar andere probleemoplossende strategieën (Agnew, 2006a). In tegenstelling tot deze verwachtingen stellen zowel Agnew & White (1992), Baron (2004) als Paternoster & Mazerolle (1994) vast dat jongeren die *meer* zelf-effectiviteit rapporteren, meer geneigd zijn met delinquentie op strain te reageren dan jongeren die minder zelf-effectiviteit rapporteren. Baron (2004) en Jang & Johnson (2003) vinden bovendien in hun respectievelijke steekproeven dat strain en delinquentie sterker samenhangen onder respondenten met een *hoger* dan met een lager zelfwaardegevoel. Voorts stelt Baron (2006) vast dat jongeren die sterkere morele overtuigingen hebben, gemakkelijker tot delinquentie overgaan wanneer ze strain ervaren dan jongeren die deze overtuigingen niet of minder hebben.

Soortgelijke bevindingen worden gerapporteerd in enkele onderzoeken die de modererende impact van sociale bindingen en delinquente vrienden toetsen. Capowich et al. (2001) vinden in een sample van 18- tot 25- jarigen dat strain net sterker samenhangt met winkeldiefstal en rijden onder invloed onder respondenten die een stevig sociaal vangnet hebben dan onder respondenten die hier in mindere mate over beschikken. Piquero & Sealock (2000) doen gelijkaardige vaststellingen: jongeren die een sterk netwerk van vrienden hebben bij wie ze terecht kunnen met hun problemen, wenden sneller een delinquente copingstrategie aan dan jongeren die minder op zo'n netwerk kunnen rekenen. Moon, Hays & Blurton (2009) vinden dat jongeren die méér steun vanuit hun gezin ervaren, eerder met delinquentie op strain reageren dan jongeren die deze steun niet of minder ervaren. Tot slot werd ook al besproken hoe Hoffmann & Miller (1998), Aseltine et al. (2000) en Moon, Morash, McCluskey & Hwang (2009) in hun steekproef vaststellen dat strain en delinquentie sterker samenhangen onder jongeren *zonder* delinquente vrienden.

Deze opvallende bevindingen krijgen doorgaans weinig aandacht. Enerzijds worden de resultaten door de onderzoekers zelf niet als interessant beschouwd, omdat de gevonden interactie-effecten eerder klein zijn (Agnew & White, 1992) en bijgevolg geen sterke verbetering van het getoetste model met zich meebrengen (Paternoster & Mazerolle, 1994). Andere onderzoekers opperen daarentegen binnen het specifieke framework van hun eigen onderzoek een aantal ad-hoc verklaringen om het afwijken van hun resultaten met de theoretische assumpties te duiden. Zo leggen Capowich et al. (2001) hun bevinding dat strain sterker samenhangt met delinquentie onder jongeren die een stevig sociaal netwerk (van vrienden) hebben uit als een mogelijk gevolg van een grotere groepsdruk. Piquero & Sealock (2000) verklaren hun onverwachte resultaten aan de hand van de specificiteit van hun steekproef. Aangezien zij enkel jongeren onderzochten die omwille van gepleegde feiten in een jeugdinstelling zaten, stellen ze dat het vriendennetwerk van deze jongeren wellicht vooral uit delinquente jongeren bestaat die het gebruik van een delinquente copingstrategie aanmoedigen. Baron (2006), ten slotte, stelt als verklaring voor zijn bevinding dat strain sterker samenhangt met delinquentie onder jongeren die sterkere morele overtuigingen hebben, dat deze jongeren zich - binnen het strikte morele kader dat ze voor zichzelf hanteren - door de strain zo sterk tekort gedaan voelen dat ze deze 'onrechtvaardigheid' trachten te corrigeren door zelf delinquent gedrag te stellen.

Wanneer men echter al deze bevindingen op een rij zet, kan men ze nog maar moeilijk als toevalligheden beschouwen en lijkt een meer systematische verklaring op zijn plaats. De verklaring die geopperd werd door Hoffmann & Miller (1998) is niet alleen binnen dit onderzoek het best toepasbaar, maar heeft ook potentieel om daarbuiten gegeneraliseerd te worden. Deze verklaring houdt in dat de ervaring van strain vooral een verklaringsmechanisme biedt voor het delinquent gedrag van jongeren die *nog geen* risico lopen op het plegen van feiten omwille van ongestructureerde routines.

Hierbij dient wel benadrukt te worden dat deze conclusie enkel opgaat voor kleine, dagelijkse negatieve gebeurtenissen en innerlijke strainervaringen in een 'algemene' jongerenpopulatie. De doelstelling van de kwantitatieve analyses van dit onderzoek bestond eruit de waarde van de GST mechanismen tot het verklaren van jeugddelinquentie in de brede zin van het woord te evalueren. Dit neemt niet weg dat werkelijk zwaarwichtige gebeurtenissen wellicht op een heel andere manier aan delinquent gedrag en/of een delinquente levensstijl gerelateerd zijn. Dit bleek ook uit de kwalitatieve gesprekken met jongeren die omwille van gepleegde feiten in een gemeenschapsinstelling geplaatst werden: een aantal onder hen maakte inderdaad ernstige strain (in de vorm van victimisering en/of verwaarlozing) binnen het gezin mee. Deze ervaringen werden door hen enerzijds onrechtstreeks – via het reeds op jonge leeftijd ontwikkelen van een delinquente levensstijl - aan hun feiten gekoppeld, anderzijds fungeerden enkele van deze gebeurtenissen ook als een rechtstreekse

motivatie voor een aantal specifieke feiten, zoals gewelddadig gedrag ten aanzien van ouders en/of opvoedingsverantwoordelijken (zie hoofdstuk 6, deel 4.3.3.1).

De suggestie dat de onverwachte interacties uit de kwantitatieve studie niet zozeer een indicatie vormen van een modererend mechanisme – want dat zou betekenen dat, bijvoorbeeld, jongeren *zonder* ongestructureerde routines meer geneigd zouden zijn om een delinquente copingstrategie toe te passen – vloeit voort uit de idee dat levensstijlrisico's mogelijk zo sterk aan delinquentie gerelateerd zijn, dat ze in het onderzoek als het ware als een 'spons' fungeren die andere invloeden 'opneemt'. Hieruit volgt dat de interacties eerder subgroepen identificeren voor wie een strainverklaring relevanter is i.p.v. subgroepen die gemakkelijker met delinquentie op het meemaken van strain reageren. Deze methodologische implicatie ligt mogelijk in het verlengde van de suggestie die in hoofdstuk 5 gemaakt werd, nl. dat de ervaringen die in het kwantitatief luik getoetst worden, misschien eerder wijzen op strain als een achterliggende invloed i.p.v. strain als een directe motivatie. Mogelijk zou dit kunnen verklaren waarom de verwachte modererende mechanismen niet uit de data naar voor komen.

Daarom vormen de kwalitatieve analyses een belangrijke aanvulling op deze resultaten. Echter, ook in de kwalitatieve interviews worden weinig indicaties gevonden voor de idee dat jongeren met levensstijlrisico's gemakkelijker met een delinquente copingstrategie op strain zouden reageren. Integendeel, door de respondenten wordt vooral een omgekeerd mechanisme benadrukt. Levensstijlrisico's blijken niet de kans op een delinquente copingstrategie te bevorderen, maar zorgen er daarentegen voor dat (1) de kans op confrontatie met criminogene strain vergroot en (2) de kans dat een prikkel ook daadwerkelijk als een strain ervaren wordt, toeneemt. Ongestructureerde routines en/of de aanwezigheid van delinquente vrienden zorgen ervoor dat men aanstoot neemt aan prikkels uit de omgeving die men normaal niet erg zou vinden, of materiële behoeften ervaart die men normaal niet zou hebben.

De inschatting van de reactie van anderen wiens appreciatie men belangrijk vindt, kan er daarentegen wél voor zorgen dat men van een delinquente reactie afziet, zo blijkt uit het kwalitatief luik. Weliswaar worden hierbij niet zozeer ouders/opvoedingsverantwoordelijken of leerkrachten, maar wel lief en/of conventionele vrienden als de belangrijkste sociale bindingen genoemd. Deze laatste vaststelling strookt met wat ook Hirschi in 1969 reeds in zijn data vond: een sterke band met vrienden die delinquent gedrag afwijzen, verkleint de kans op delinquentie. Echter, deze overweging wordt zeker niet altijd gemaakt: de meerderheid van de respondenten zegt op het moment van de feiten 'niet na te denken', 'het verstand op nul te zetten' of 'in een reflex te reageren'. Deze verklaringen suggereren dat het verband tussen strain en delinquentie mogelijk ook gemodereerd zou kunnen worden door het vermogen tot langetermijndenken en/of de vaardigheid de gevolgen van het delinquent gedrag in de toekomst te visualiseren.

3.3. Strain als 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie binnen specifieke subgroepen

De mediërende hypothesen uit GST – hypothesen 2 en 4 in dit proefschrift - die vooropstellen dat subjectieve strain tot delinquentie leidt net omdat het verzwakte banden met ouders en leerkrachten en/of ongestructureerde routines in de hand werkt, lijken in het kwantitatief luik bevestigd te worden. De strainvariabelen zijn immers – met uitzondering van cognitieve strain – significant aan delinquentie gerelateerd en worden door sociale bindingen/ongestructureerde routines gemedieerd. De mate van mediëring blijkt echter in grote mate afhankelijk te zijn van het type strain dat onderzocht wordt. Zo wordt affectieve strain helemaal niet gemedieerd door de onderzochte invloeden, terwijl in JVGG wordt vastgesteld dat het 'levensdomein' waarin de strain zich voordoet mogelijk van belang is: schoolstrain wordt vooral gemedieerd door verslechterde contacten met leerkrachten, familiestrain wordt gemedieerd door een verzwakte band met ouders.[136]

Dat de mediëring niet volledig is, zou toegeschreven kunnen worden aan het feit dat niet alle GST variabelen in het model getoetst werden. Een belangrijke beperking van dit onderzoek bestaat eruit dat een aantal persoonsgebonden variabelen waarvan in recent onderzoek aangetoond werd dat ze sterk samenhangen met jeugddelinquentie, zoals moraliteit en zelfcontrole (Pauwels, 2007; Wikström & Butterworth, 2006), niet meegenomen werden. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat, indien men deze variabelen in het model zou opnemen, het effect van strain wél volledig zou verdwijnen.[137] Bovendien beschrijven ook enkele respondenten uit het kwalitatief luik hoe het beperkt toezicht door ouders, wat zij als een belangrijke faciliterende factor zien bij het ontwikkelen van levensstijlrisico's (die op hun beurt sterk aan delinquentie gelinkt worden), veroorzaakt wordt door gebeurtenissen die enigszins gelijkaardig zijn aan de gebeurtenissen waarop de 'familiestrainvariabele' uit het kwantitatief luik gebaseerd is. Al deze resultaten leveren steun aan de idee dat strain aan de basis ligt van de verzwakte sociale bindingen en ongestructureerde routines die een (meer) directe oorzaak vormen van delinquentie.

De overige bevindingen uit het kwalitatief luik nuanceren deze idee echter. Voor een kleine minderheid van de geïnterviewde respondenten lijken ernstige problemen in het gezin er inderdaad toe te leiden dat reeds op jonge leeftijd levensstijlrisico's ontwikkeld worden, hoewel deze problemen niet noodzakelijk een negatievere evaluatie van de relatie met ouders in de hand werken. Voor de meerderheid van de

[136] Dit strookt enigszins met de 'determinacy'- hypothese die door De Coster & Kort-Butler (2006) met betrekking tot GST onderzocht werd. 'Determinacy' staat voor de mate van gebondenheid aan bepaalde levensdomeinen. Wanneer de hypothese van 'determinacy' klopt, zou economische strain bijvoorbeeld tot eigendomsdelicten moeten leiden, en familiestrain tot persoonsdelicten. Uit het onderzoek van De Coster & Kort-Butler (2006) kwam evenwel naar voor dat strain in het ene domein vaak significant samenhangt met strain in andere domeinen (zie ook Agnew, 2005). Er werd enkel 'determinacy' vastgesteld wanneer gecontroleerd werd voor deze 'spill-over' effecten. Op basis van deze vaststellingen besluiten de onderzoekers dat in het geval van GST 'soft determinacy' van toepassing is (De Coster & Kort-Butler, 2006, zie ook Ganem, 2010).

[137] Dit stemt overigens overeen met Wikströms (2010:1007) argument dat een gebrekkige zelfcontrole en lage moraliteit – twee sleutelvariabelen voor jeugddelinquentie in Wikströms SAT – zich ontwikkelen onder invloed van bredere ongunstige sociale condities en/of negatieve levensgebeurtenissen.

respondenten daarentegen lijken strain, verzwakte sociale bindingen en probleemgedrag wel samen te hangen, maar wordt vooral een sneeuwbaleffect benadrukt waarbij lichte feiten en probleemgedrag enerzijds schoolproblemen en conflicten met ouders in de hand werken, en anderzijds nieuwe, onmiddellijke noden creëren. Deze processen leiden er uiteindelijk toe dat het gedrag escaleert: er worden steeds meer en steeds zwaardere feiten gepleegd. Bovendien schrijven lang niet alle respondenten hun levensstijlrisico's toe aan strain; zo kunnen zij bijvoorbeeld ook op school delinquente vrienden tegen het lijf lopen, of maakt een sterke vrijheidsdrang dat zij meer tijd op straat spenderen (zie hoofdstuk 6). Dat deze vaststellingen gedaan worden in een theoretische steekproef, waarvan verwacht werd dat áls de vooropgestelde mechanismen zich voordoen, ze zeker onder deze respondenten observeerbaar zouden zijn, maakt dat de idee van strain als een 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie enigszins genuanceerd kan worden.

Kortom, de belangrijkste resultaten uit dit hoofdstuk zijn de volgende: (1) een beperkt aantal respondenten uit de GI's ervaart ernstige achterliggende strain en koppelt deze via de vooropgestelde mechanismen aan hun delinquent gedrag, (2) een relatief groot deel van de respondenten uit de GI's maakte deze ernstige vorm van strain niet mee en benadrukt dat o.m. levensstijlrisico's ook aan andere invloeden dan strain toegeschreven kunnen worden, (3) in een algemene jongerenpopulatie wordt de impact van strain deels gemedieerd door sociale bindingen/ongestructureerde routines en (4) strain lijkt in een algemene jongerenpopulatie vooral een rol te spelen in de verklaring van delinquent gedrag van jongeren die nog geen verhoogd risico op delinquentie lopen omwille van ongestructureerde routines. Samengevat suggereren deze bevindingen enerzijds dat zeer ernstige strain reeds op jonge leeftijd tot het ontwikkelen van een delinquente levensstijl kan leiden, maar dat dit mechanisme slechts voor een beperkt deel van de jongerenpopulatie van toepassing is. Anderzijds blijkt hieruit dat ook 'kleine' gebeurtenissen en de innerlijke ervaring van strain aan de basis van zwakkere sociale banden en levensstijlrisico's kunnen liggen, maar dit vooral onder jongeren die *nog geen* verhoogd risico op delinquentie lopen. Deze conclusies hebben in het bijzonder betrekking op strain als een 'achterliggende' invloed, die meer dadergerichte criminogene processen in gang kan zetten.

3.4. Meer onderzoek nodig naar de rol van 'directe' strain

Wat de 'directe' impact van strain betreft, kon reeds in hoofdstuk 6 vastgesteld worden dat deze voor de respondenten uit de gemeenschapsinstellingen één van de belangrijkste motivaties tot delinquentie vormt. De meeste respondenten formuleren voor meerdere van hun feiten een gebeurtenis die in hun ogen een onmiddellijke provocatie vormde. Hoewel deze bevindingen niet gegeneraliseerd mogen worden naar een bredere jongerenpopulatie, kan de kans dat deze vaststelling ook meer algemeen van toepassing is, niet uitgesloten worden, dit zou nog verder onderzocht kunnen worden. Alleszins stemt deze idee wel overeen met andere etiologische

theorievorming die verwijst naar situatiegebonden invloeden, die ertoe leiden dat men delinquentie als een gepast gedragsalternatief gaat beschouwen (Wikström, 2010).

3.5. Implicaties van operationalisering

De resultaten uit het onderzoek benadrukken ten slotte nog eens dat de definitie van strain – zoals reeds vanuit hoofdstuk 2 verwacht werd - een heikel punt blijft in GST. Het omschrijven van strain als 'gebeurtenissen en/of condities die door het individu als onaangenaam beschouwd worden' laat een zeer breed gamma aan operationaliseringen toe. Wanneer men strain conceptualiseert als echt 'lijden', of zware, pijnlijke gebeurtenissen, blijkt de ervaring van strain geen essentiële verklaring te vormen in het delinquent gedrag van jongeren. Zelfs onder de meeste respondenten die omwille van gepleegde feiten in een gemeenschapsinstelling geplaatst werden, een populatie waarvan verwacht werd dat zij wel ernstige strain zouden rapporteren, blijkt dit geen algemene tendens te zijn. Indien men daarentegen 'strain' operationaliseert als het meemaken van dagelijkse beslommeringen en/of een negatieve perceptie van zichzelf, het leven of de toekomst, blijkt het vooral een verklaring te vormen voor 'brave' jongeren, of jongeren die zelf nog geen verhoogd risico lopen op delinquentie. Als men ten slotte ook gebeurtenissen als 'verveling', anderen die 'vies kijken' e.d. als (gepercipieerde) strain beschouwt, werd gesuggereerd dat GST wél een brede toepassing zou kunnen kennen. Naast de invloed van vrienden worden immers als negatief gepercipieerde prikkels uit de omgeving genoemd als de voornaamste directe oorzaak voor een delinquente reactie.

4. BESLUIT

Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat achterliggende straininvloeden een voldoende, maar geen noodzakelijke voorwaarde vormen voor het in gang zetten van delinquentiemechanismen: ook andere paden leiden tot het ontwikkelen van een context tot het plegen van feiten. Het is wel zo dat strain een negatief effect heeft: het kan ervoor zorgen dat de band met ouders bekoelt en dat schoolbanden verslechteren, waardoor men zich minder weerhouden voelt tot het plegen van feiten en/of een grotere kans heeft tot het ontwikkelen van een risicovol vrijetijdspatroon. Echter, deze processen doen zich vooral voor onder een kleine groep zeer gekwetste jongeren en onder jongeren die *nog niet* op een andere manier aan een verhoogd risico op delinquentie blootstaan, o.m. omwille van ongestructureerde routines.

Met betrekking tot directe strain die een onmiddellijke motivatie vormt tot delinquent gedrag, kan geconcludeerd worden dat hechte relaties met conventionele leeftijdsgenoten het individu ervan kunnen weerhouden om een delinquente copingstrategie aan te wenden. Levensstijlrisico's modereren het verband tussen strain en delinquentie echter *niet,* ze vormen daarentegen de context waarbinnen

directe strain gecreëerd wordt. Hoewel deze bevindingen niet helemaal stroken met de verwachtingen die vanuit GST vooropgesteld werden, leveren ze inspiratie tot diverse aanbevelingen wat betreft (1) de verdere theoretische ontwikkeling van GST, (2) empirisch onderzoek naar GST en (3) de preventie van jeugddelinquentie. Hierop wordt dieper ingegaan na het uitwerken van de kritische toetsen.

Hoofdstuk 8. Kritische toetsen naar leeftijd en geslacht

In hoofdstuk 7 werd slechts gedeeltelijke bevestiging gevonden voor de vooropgestelde GST mechanismen. Toch wordt alsnog getoetst in welke mate ze een verklaring kunnen bieden voor leeftijds- en geslachtspatronen in delinquentie. Het is immers mogelijk dat de mechanismen, hoewel niet geheel observeerbaar in een volledige steekproef, wel specifiek van tel zijn voor jongens/adolescenten. Deze kritische toetsen worden enkel op de kwantitatieve, en niet op de kwalitatieve data uitgevoerd. Bij het uitvoeren van de analyses wordt de in het analytisch plan vooropgestelde procedure (hoofdstuk 5, deel 3.3) strikt gevolgd. Eerst wordt getoetst of er gelijkaardige patronen van sociale spreiding bestaan in strain en delinquentie, vervolgens wordt nagegaan of strain onder jongens/adolescenten sterker gerelateerd is aan verzwakte banden met ouders/school of ongestructureerde routines. Ten slotte wordt gekeken of jongens/adolescenten gemakkelijker met een delinquente copingstrategie reageren wanneer ze met strain geconfronteerd worden en zo ja, of dit aan verwakte banden met ouders/school of ongestructureerde routines kan worden toegeschreven.

1. GELIJKAARDIGE PATRONEN VAN SOCIALE SPREIDING IN STRAIN EN DELINQUENTIE?

1.1. Ervaren jongens meer subjectieve strain?

Figuur 8.1 toont de geslachtsverschillen[138] die onder de respondenten uit JVGG gevonden worden in het al dan niet meemaken van de bevraagde gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Hieruit blijkt dat jongens (54.8%) significant meer problemen op school ervaren dan meisjes (48.5%) ($X^2=18.852$, $p<.001$). Bovendien blijken ruim 3% méér meisjes dan jongens te rapporteren een dierbaar persoon te hebben die in het afgelopen jaar ziek werd, een ongeval had of overleed. Ook dit verschil is significant ($X^2=5.964$, $p<.05$), wat opmerkelijk is aangezien het om gebeurtenissen gaat waar de jongeren zelf geen controle over hebben. Logischerwijze zou men dan ook een evenredige verdeling tussen jongens en meisjes verwachten.

Een mogelijke verklaring voor dit opvallende verschil zou erin kunnen bestaan dat de meisjes uit de databank meer personen daadwerkelijk als een 'dierbare' beschouwen. Mogelijk reageren jongens enkel positief op deze vraag wanneer iemand uit hun zeer nabije omgeving iets dergelijks meemaakte, terwijl meisjes ook verdere kennissen laten meetellen. Deze redenering past in de eerder geformuleerde genderbenadering die in GST centraal staat, waarbij o.a. vooropgesteld wordt dat meisjes meer toegespitst zouden zijn op het ontwikkelen en onderhouden van intieme relaties met anderen.[139]

[138] Geslachtsverschillen in de dichotome strainvariabelen uit JVGG worden onderzocht aan de hand van X^2 toetsen; op de strainschalen uit JOP-monitor 2 worden t-toetsen uitgevoerd.
[139] Bovendien ligt deze idee in lijn met bevindingen uit een aantal analyses die eerder al op JOP-monitor 2 uitgevoerd werden; deze suggereerden dat meisjes in de nieuwe relaties die ze aangaan sterker op zoek gaan naar intimiteit dan jongens (Op de Beeck, 2010a).

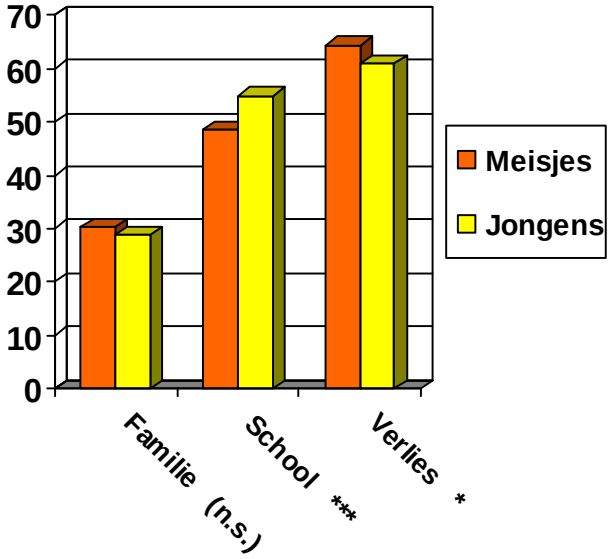

Figuur 8.1. Geslachtsverschillen in het meemaken van gebeurtenissen (%)
***p<.001; *p<.05: n.s.=niet significant
Bron: JVGG (1998-1999)

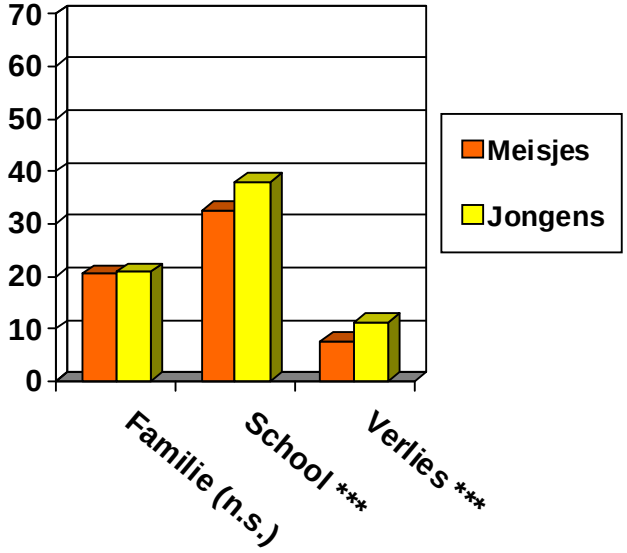

Figuur 8.2. Geslachtsverschillen in het meemaken en als neutraal of positief evalueren van gebeurtenissen (%)
***p<.001; n.s.=niet significant
Bron: JVGG (1998-1999)

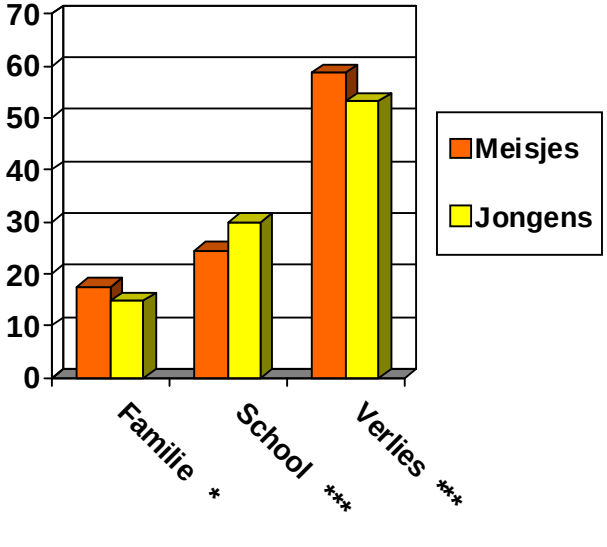

Figuur 8.3. Geslachtsverschillen in het meemaken en als negatief evalueren van gebeurtenissen (%)
***p<.001; *p<.05
Bron: JVGG (1998-1999)

Deze verschillen in rapportage brengen echter de strainanalyses niet in het gedrag. Men kan er immers van uitgaan dat respondenten die een overlijden niet rapporteren omdat ze deze persoon toch niet echt als een dierbare beschouwden – wat vaker het geval lijkt te zijn voor jongens – hier ook niet echt veel verdriet over hadden, en hier dienovereenkomstig minder strain door ervoeren. Deze idee wordt bevestigd wanneer men kijkt naar geslachtsverschillen in het positief/neutraal dan wel negatief evalueren van de gebeurtenissen.

Figuur 8.2 geeft geslachtsverschillen weer in het positief of neutraal evalueren van de gebeurtenissen die in het afgelopen jaar meegemaakt werden.[140] Deze figuur laat zien dat jongens de negatieve zaken die hen overkomen vaker als neutraal evalueren dan meisjes. Dit is zowel het geval voor ziekte, ongeval of overlijden van een dierbare persoon ($X^2=17.265$, $p<.001$) als voor problemen op school ($X^2=14.957$, $p<.001$). Echter, figuur 8.3 laat zien dat jongens hun problemen op school ook significant vaker als negatief evalueren ($X^2=18.238$, $p<.001$).[141] Wellicht kunnen de verschillen in evaluatie dan ook toegeschreven worden aan de verschillen in het al dan niet meegemaakt hebben van deze problemen. Wanneer beide percentages met elkaar vergeleken worden, blijkt dat 5.4% meer jongens dan meisjes hun schoolproblemen als neutraal evalueerden, terwijl 5.5% meer jongens dan meisjes hun schoolproblemen negatief inschatten. Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat schoolproblemen door de band genomen door jongens en meisjes als even negatief ervaren worden, maar dat jongens er vaker mee geconfronteerd worden.

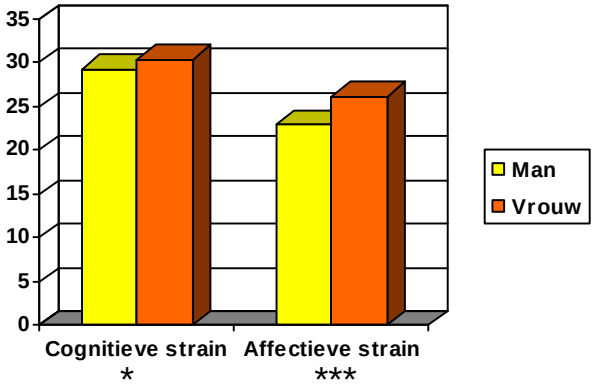

Figuur 8.4. Geslachtsverschillen in cognitieve en affectieve strain (schaalgemiddelden)
***p<.001; *p<.05
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Voorts blijkt uit figuur 8.3 dat significant meer meisjes (58.7%) dan jongens (53.2%) ziekte, ongeval of verlies van een dierbare als erg beschouwen ($X^2=14.686$, $p<.001$) en geven iets meer meisjes (17.5%) dan jongens (14.8%) aan problemen

[140] Wanneer men de percentages van 'negatief' en 'positief/neutraal' optelt, bekomt men in totaal geen 100% omdat het hier enkel gaat om de jongeren die de gebeurtenis meemaakten. Wanneer men bijvoorbeeld 'schoolgebeurtenis(sen) meegemaakt en als negatief geëvalueerd' optelt bij 'schoolgebeurtenis(sen) meegemaakt en als positief/neutraal geëvalueerd', bekomt men het totaalpercentage jongeren die schoolgebeurtenis(sen) meemaakten. Gezien niet iedereen de bevraagde gebeurtenissen meemaakte, zal dit nooit 100% zijn.
[141] Het zijn enkel de 'als negatief geëvalueerde gebeurtenissen' die in de analyses van hoofdstuk 7 en ook in dit hoofdstuk als 'familie-', 'school-' en 'verliesstrain' getoetst worden.

in de familie erg te vinden ($X^2=6.280$, $p<.05$). In de cognitieve en affectieve strainvariabelen van JOP-monitor 2, ten slotte, kunnen gelijkaardige geslachtsverschillen gevonden worden. Figuur 8.4 laat zien dat meisjes op beide schalen significant hoger scoren dan jongens ($p<.05$ voor cognitieve strain, $p<.001$ voor affectieve strain).

1.2. Ervaren adolescenten meer subjectieve strain?

Net als bij het analyseren van geslachtsverschillen is het bij het bestuderen van leeftijdsverschillen[142] in de straingebeurtenissen uit JVGG interessant om zowel naar de objectief meegemaakte gebeurtenissen, de als neutraal of positief geëvalueerde gebeurtenissen en de als negatief ervaren gebeurtenissen te kijken. Op deze manier kan worden nagegaan of de verhoogde aversie die adolescenten volgens Agnew (1997a; 2003b) zouden ervaren het gevolg is van een verhoogde blootstelling aan prikkels uit de omgeving (of een verhoogde perceptie ervan) dan wel aan een negatievere interpretatie van deze prikkels. Voor deze analyses wordt een onderscheid gemaakt tussen 'pre-adolescenten' (11 tot 13 jaar) en 'adolescenten' (14 tot 18 jaar).

Figuur 8.5 toont leeftijdsverschillen in het al dan niet meemaken van de bevraagde gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Hieruit blijkt dat adolescenten significant vaker geconfronteerd worden met schoolproblemen en veranderingen binnen het gezin dan pre-adolescenten (respectievelijk $X^2=11.064$, $p<.001$ en $X^2=9.174$, $p<.01$). In het positief of neutraal evalueren van de meegemaakte gebeurtenissen bestaat slechts één klein leeftijdsverschil, zo laat figuur 8.6 zien. Adolescenten lijken de familiale gebeurtenissen waarmee ze geconfronteerd worden, iets minder erg te vinden dan pre-adolescenten ($X^2=4.012$, $p<.05$). Figuur 8.7 toont dan weer dat adolescenten hun schoolproblemen over het algemeen negatiever inschatten dan pre-adolescenten ($X^2= 26.569$, $p<.001$). Dit is niet enkel het gevolg van het feit dat ze objectief vaker met deze gebeurtenissen geconfronteerd worden: de leeftijdskloof bij de evaluatie van schoolgebeurtenissen is groter dan bij het louter meemaken ervan, wat erop wijst dat adolescenten de gebeurtenissen ook daadwerkelijk als negatiever percipiëren.[143]

[142] Op de dichotome strainvariabelen uit JVGG worden X^2 toetsen uitgevoerd; om de samenhang tussen leeftijd en de strainschalen uit JOP-monitor 2 na te gaan, wordt de Pearson correlatiecoëfficiënt berekend.
[143] Dit zou deels ook aan de aard van de schoolvariabele toegeschreven kunnen worden. 'Van school veranderen', één van de items waarop deze variabele gebaseerd is, vormt voor een deel van de 11- tot 13-jarigen wellicht een 'normale' transitie, aangezien zij de overstap maken van het lager naar het secundair onderwijs. Mogelijk evalueren zij deze gebeurtenis dan ook eerder als positief of neutraal.

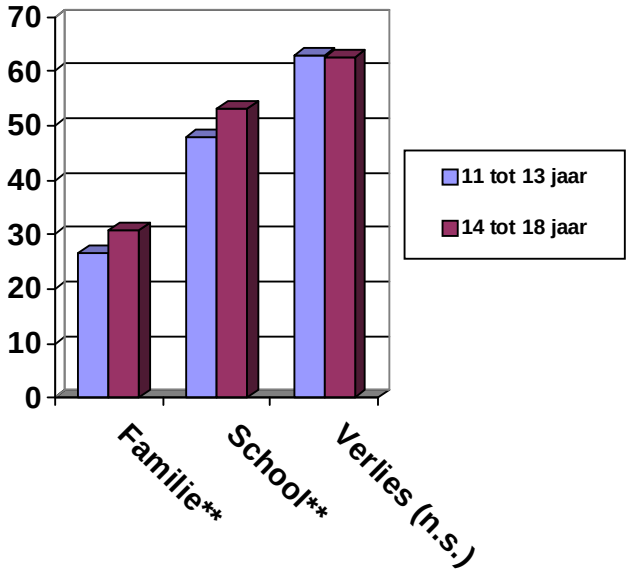

Figuur 8.5. Leeftijdsverschillen in het meemaken van gebeurtenissen (%)
**p<.01; n.s.=niet significant
Bron: JVGG (1998-1999)

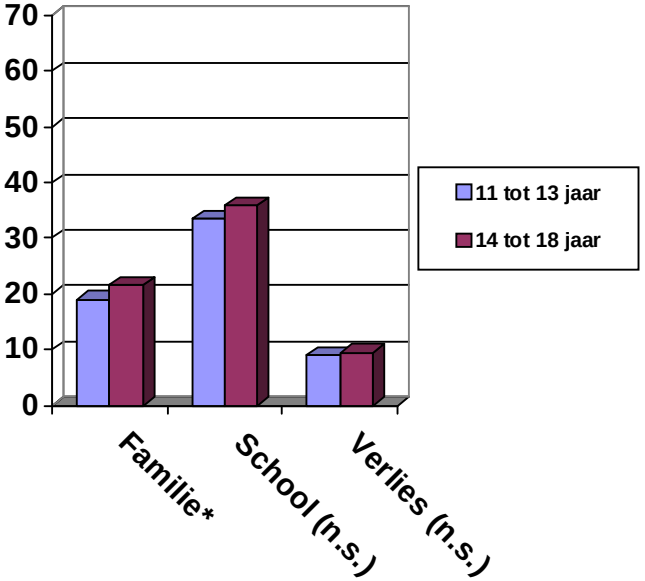

Figuur 8.6. leeftijdsverschillen in het meemaken en als neutraal of positief evalueren van gebeurtenissen (%)
*p<.05, n.s.=niet significant
Bron: JVGG (1998-1999)

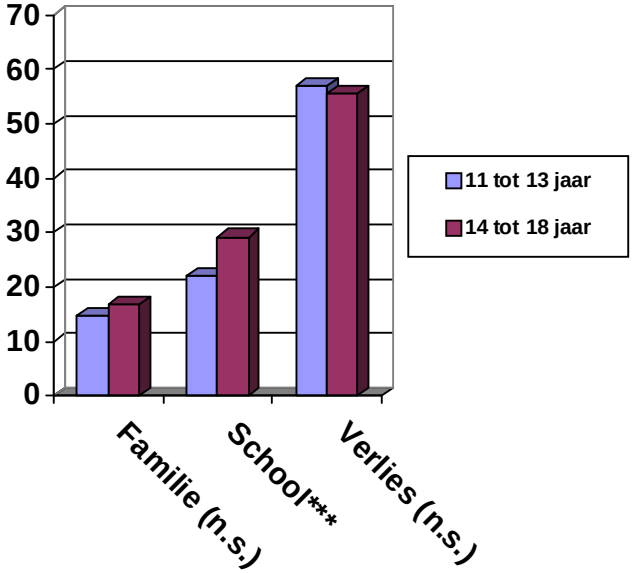

Figuur 8.7. Leeftijdsverschillen in het meemaken en als negatief evalueren van gebeurtenissen (%)
***p<.001; n.s.=niet significant
Bron: JVGG (1998-1999)

Met betrekking tot de leeftijdstendensen in de cognitieve en affectieve strainschalen uit JOP-monitor 2 (in figuur 8.8) valt dan weer op hoe deze variabelen een heel verschillend verloop lijken te kennen: hoe ouder men wordt, hoe meer cognitieve strain en hoe minder affectieve strain men rapporteert. Deze tendensen zijn bovendien allebei significant (respectievelijk r=.139, p<.01 en r=-.195, p<.01). Dat adolescenten meer affectieve strain ervaren dan (jong)volwassenen, zou vanuit een GST perspectief verklaard worden doordat zij gevoeliger zijn voor prikkels uit de omgeving (Agnew, 1997a; 2003b). Deze bevinding stemt overeen met het 'cliché' beeld van de emotioneel instabiele adolescent die geplaagd wordt door wisselende gemoedstoestanden, het beeld dat door o.a. Greenberg (1977) en Agnew (1997a; 2003b) in de verf gezet wordt om de 'delinquentiepiek' in de adolescentie aan de hand van strain te kunnen verklaren.

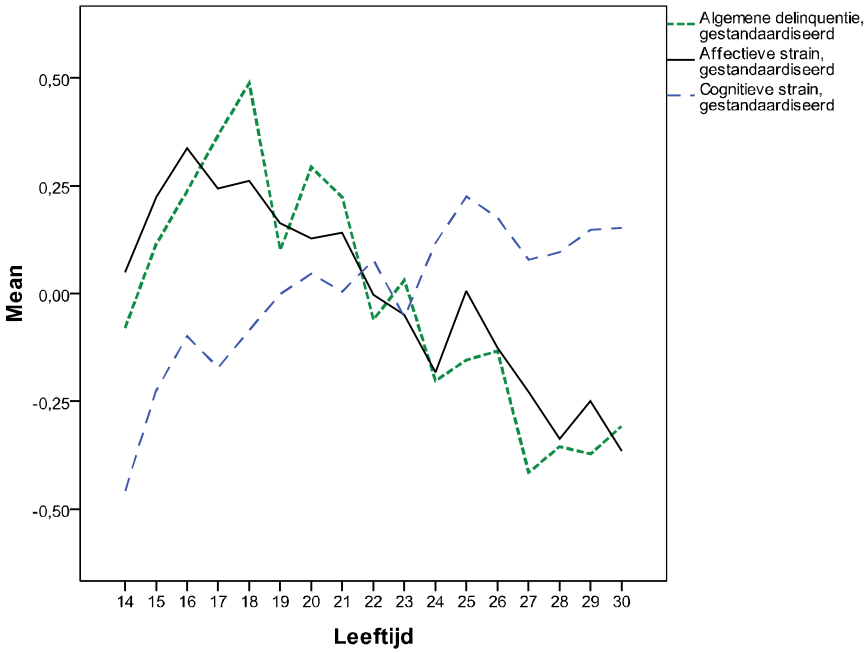

Figuur 8.8. Leeftijd x cognitieve strain, affectieve strain en delinquentie in JOP-monitor 2 (gestandaardiseerde schaalgemiddelden) [144]
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

De idee dat adolescenten echter op alle vlakken meer strain zouden ervaren dan volwassenen, wordt hier niet bevestigd. Adolescenten blijken immers positiever te zijn wanneer het gaat over de inschatting van hun leven in het algemeen, zichzelf en hun toekomst. Naarmate men ouder wordt, neemt de ervaring van cognitieve strain gestaag toe. Deze stijging kan mogelijk gelinkt worden aan de toenemende verantwoordelijkheid die men zelf dient op te nemen naarmate men ouder wordt, en de ermee gepaard gaande afname van jeugdige 'zorgeloosheid'.

[144] Omdat de delinquentievariabele (maximumscore: 24) een veel kleinere schaal heeft dan de strainvariabelen (maximumscore: 100), worden voor deze figuur de gestandaardiseerde variabelen gebruikt.

Deze twee compleet tegengestelde tendensen tonen in de eerste plaats dat de wijze waarop men het concept 'subjectieve strain' operationaliseert, de resultaten van leeftijdsgericht GST onderzoek sterk kan beïnvloeden. In de tweede plaats leveren deze bevindingen gemengde steun aan de idee dat de adolescentie een periode zou zijn waarin de ervaring van strain 'piekt', wat de basis vormt voor één van de GST assumpties over leeftijdstendensen in delinquentie. Figuur 8.8 toont dat de adolescentie daadwerkelijk een periode blijkt te zijn waarin de ervaring van strain, zowel op cognitief als op affectief vlak, toeneemt. Deze vaststelling strookt met de GST hypothese dat adolescenten in vergelijking met kinderen meer strain ervaren (Agnew, 1997a; 2003b). Bovendien laat de figuur zien dat de affectieve straincurve ongeveer een gelijkaardig verloop kent als de algemene delinquentiecurve. Echter, het feit dat de stijgende tendens in cognitieve strain zich verder zet in de (jong)volwassenheid, spreekt dan weer de GST idee dat adolescenten meer strain ervaren dan (jong)volwassenen tegen.

1.3. Kunnen leeftijds- en geslachtspatronen in delinquentie toegeschreven worden aan leeftijds- en geslachtspatronen in strain?

Aangezien de gebruikte strainvariabelen in deze analyses beperkt zijn, kan de GST assumptie dat jongens meer 'agency' strain en meisjes meer interpersoonlijke strain zouden ervaren, op basis van deze gegevens niet onomstotelijk bevestigd worden. Wel werd in de analyses op JVGG duidelijk dat jongens en meisjes alleszins verschillende soorten van strain rapporteren. Bovendien vertoont de verliesstrainvariabele – die vaker door meisjes gerapporteerd wordt - meer affiniteit met interpersoonlijke relaties, terwijl schoolstrain eerder aan het concept 'agency' gelinkt zou kunnen worden via associaties met prestatiedrang, autonomie en (een gebrek aan) vrijheid. In dat opzicht spreken de bevindingen uit de analyses op JVGG de GST assumpties hoegenaamd niet tegen. Daartegenover staat dat de gevonden geslachtsverschillen op de schalen 'cognitieve strain' en 'affectieve strain' in JOP-monitor 2 heel duidelijk weergeven dat meisjes een sterkere innerlijke ervaring van strain rapporteren. Deze laatste bevindingen trekken de GST assumpties met betrekking tot geslacht bijgevolg weer in twijfel: hypothese 6, die vooropstelt dat jongens meer subjectieve strain ervaren dan meisjes, wordt niet gesteund door de data.

Wat leeftijdstendensen betreft, kan over het algemeen besloten worden dat meer adolescenten dan pre-adolescenten de bevraagde gebeurtenissen meemaakten, althans op het vlak van familie en school. Enerzijds worden adolescenten perceptiever voor prikkels uit de omgeving (cf. Elkind, 1967) waardoor ze bijvoorbeeld, in tegenstelling tot kinderen of pre-adolescenten, het overmatig alcoholgebruik van hun ouders wél opmerken. Anderzijds hangt deze tendens wellicht samen met de objectieve veranderingen die gepaard gaan met het ouder worden. De adolescentie lijkt een meer bewogen levensfase te zijn dan de kindertijd: zo ondernemen adolescenten meer activiteiten buiten het gezin, leren ze nieuwe mensen kennen… Er doen zich meer veranderingen en nieuwe gebeurtenissen voor, waardoor men ook kwetsbaarder wordt voor strain. Ook de verhoogde rapportage

van schoolproblemen zou hierin gekaderd kunnen worden: op school worden adolescenten met steeds complexere leerinhouden geconfronteerd, waardoor sommigen genoodzaakt zijn zich te heroriënteren.

Schoolproblemen worden door de adolescenten ook daadwerkelijk als negatiever gepercipieerd dan door de pre-adolescenten. Familiale moeilijkheden ervaren ze dan weer als minder negatief, hoewel ze hier wel vaker dan pre-adolescenten mee geconfronteerd worden. Wellicht hangt ook deze tendens samen met de veranderende leefwereld van de adolescent: hoe ouder men wordt, hoe groter de kans dat zich veranderingen binnen het gezin voordoen en dus hoe 'normaler' dit wordt. Bovendien verlegt de focus van adolescenten zich, in vergelijking met pre-adolescenten, steeds meer op de buitenwereld: het familiale gebeuren vormt niet meer de spil van hun bestaan. Dit zou kunnen verklaren waarom adolescenten de familiegebeurtenissen die ze meemaken iets vaker als neutraal of positief evalueren dan de pre-adolescenten, hoewel het verschil eerder klein is.

Alleszins kan uit deze resultaten afgeleid worden dat geslachts- en leeftijdspatronen in strain veel minder eenduidig zijn dan in GST wordt voorgesteld. Bovendien impliceert de idee dat geslachts- en leeftijdspatronen in delinquentie veroorzaakt zouden worden door gelijkaardige geslachts- en leeftijdspatronen in strain, dat het effect van leeftijd en geslacht op delinquentie gemedieerd wordt door de strainvariabelen. Op het eerste gezicht lijkt dit niet het geval te zijn: wanneer teruggebladerd wordt naar analyses 1 en 2 uit tabellen 7.1 en 7.4 van hoofdstuk 7, kan vastgesteld worden dat de parameters van geslacht en leeftijd nauwelijks veranderen wanneer de strainvariabelen aan de analyses toegevoegd worden (in JVGG daalt de parameter van geslacht van b=.897, p<.001 naar b=.885, p<.001 en die van leeftijd van b=.163, p<.001 naar b=.151, p<.001; in JOP-monitor 2 stijgt de parameter van geslacht van b=.498, p<.001 naar b=.520, p<.001 en die van leeftijd van b=-.433, p<.001 naar b=-.378, p<.001).

Tabel 8.1. Mediërende invloed van strain op het effect van 'adolescent zijn' in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies, gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau)

	Analyse 1 N=2973		Analyse 2 N=2861	
	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	.124 (n.s.)	.146	-.182 (n.s.)	.144
Attributen (controlevariabelen)				
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	-.309***	.085	-.233**	.079
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.175**	.060	.160**	.058
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.543***	.086	-.480***	.085
14 tot 18 jaar [Ref. 11 tot 13 jaar]	.326**	.103	.316**	.102
Jongen [Ref. meisje]	.907***	.066	.894***	.068
Strainvariabelen				
Familiestrain [Ref. geen familiestrain]			.210**	.064
Schoolstrain [Ref. geen schoolstrain]			.373***	.071
Verliesstrain [Ref. geen verliesstrain]			.152*	.061
QIC	3555.858		3356.114	

***p<.001; **p<.01; *p<.05; n.s.=niet significant
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

Leeftijd wordt echter in beide databanken als een continue variabele getoetst, terwijl JOP-monitor 2 een vrij brede leeftijdsgroep omvat en de oudste respondenten in JVGG 'zittenblijvers' zijn.[145] Daarom wordt de analyse in beide databanken opnieuw uitgevoerd, ditmaal met een specifieke focus op de adolescentieperiode (14 tot 18 jaar) als onafhankelijke variabele (Ref. 11 tot 13 jaar in JVGG, 19 tot 30 jaar in JOP-monitor 2). In JVGG lijkt deze nieuwe analyse alvast geen verschillende resultaten op te leveren, zo blijkt uit tabel 8.1: de leeftijdsvariabele wordt nog steeds nauwelijks gemedieerd door de strainvariabelen (b=.326, p<.01 in analyse 1, b=.316, p<.01 in analyse 2).

Tabel 8.2. Mediërende invloed van strain op het effect van 'adolescent zijn' in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie)

	Analyse 1 N=2773		Analyse 2 N=2622	
	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	-.254**	.094	-.430***	.105
Attributen (controlevariabelen)				
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	.026 (n.s.)	.091	.188 (n.s.)	.101
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.356***	.024	326***	.057
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.023 (n.s.)	.054	-.006 (n.s.)	.056
14 tot 18 jaar [Ref. 19 tot 30 jaar]	.508***	.053	.404***	.057
Jongen [Ref. meisje]	.443***	.051	.473***	.053
Strainvariabelen				
Affectieve strain (schaal)			.318***	.031
Cognitieve strain (schaal)			-.014 (n.s.)	.031
AIC	8965.144		8304.463	

***p<.001; **p<.01; n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

In JOP-monitor 2, daarentegen, wordt wel een verschillend effect gevonden. Een vergelijking tussen analyse 1 en 2 uit tabel 8.2 laat zien dat het effect van 'adolescent zijn' deels gemedieerd wordt door de strainvariabelen: de parameter van de dichotome leeftijdsvariabele daalt van b=.508, p<.001 naar b=.404, p<.001. Hoewel het hoofdeffect van leeftijd nog steeds vrij sterk blijft, is de mediërende invloed van affectieve strain toch significant ($\alpha\beta$=.088, $s\alpha\beta$=.015, B.I.=[.058;.118]), zo blijkt uit tabel 8.3. Cognitieve strain, daarentegen, medieert het effect van adolescent zijn niet ($\alpha\beta$=.004, $s\alpha\beta$=.008, B.I.=[-.011;.019]).

Tabel 8.3. Associatie tussen de onafhankelijke variabele en de mediator (α), de mediator en de afhankelijke variabele (β), het mediërend effect ($\alpha\beta$), de standaardfouten van α, β en $\alpha\beta$ en het betrouwbaarheidsinterval rond $\alpha\beta$ (in volgorde van voorkomen in de tekst)

Onafhankelijke variabele	Mediator	α	$s\alpha$	β	$s\beta$	$\alpha\beta$	$s\alpha\beta$	B.I.
Leeftijd	Affectieve strain	.278	.040	.318	.031	.088	.015	[.058;.118]
	Cognitieve strain	-.250	.041	-.014	.031	.004	.008	[-.011;.019]

Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Het lijkt er met andere woorden op dat de verhoogde delinquente activiteit onder adolescenten in vergelijking met (jong)volwassenen deels toegeschreven kan worden aan een verhoogde negatieve affectiviteit, in die zin wordt gedeeltelijke steun

[145] Dit laatste zou een vertekend beeld kunnen geven van de impact van de variabele 'schoolstrain' (die o.a. op het item 'zittenblijven' gebaseerd is).

gevonden voor hypothese 11. Deze vaststelling stemt bovendien overeen met de visuele voorstelling uit figuur 8.8 die toont dat de curven van affectieve strain en delinquentie een enigszins gelijkaardig verloop kennen. Voor het overige wordt echter weinig bevestiging gevonden voor hypothesen 6 en 11: delinquentieverschillen tussen jongens en meisjes noch tussen pre-adolescenten en adolescenten kunnen toegeschreven worden aan een verschillende ervaring van strain. Daarom worden in tweede instantie de hypothesen 8 en 13 getoetst, die vooropstellen dat subjectieve strain onder jongens en adolescenten sterker samenhangt met verzwakte banden met ouders/school en ongestructureerde routines. Hiertoe wordt eerst nagegaan of jongens en adolescenten inderdaad zwakkere banden met ouders/school en meer ongestructureerde routines rapporteren.

2. EEN STERKER VERBAND TUSSEN STRAIN EN SOCIALE BINDINGEN/ONGESTRUCTUREERDE ROUTINES ONDER JONGENS EN ADOLESCENTEN?

2.1. Leeftijds- en geslachtsverschillen in sociale bindingen en ongestructureerde routines

Leeftijds- en geslachtsverschillen in sociale bindingen en ongestructureerde routines worden weergegeven in tabellen 8.4 en 8.5 en gevisualiseerd in figuren 8.9, 8.10 en 8.11.[146] Uit JVGG komt naar voor dat meisjes positievere contacten met hun leerkrachten rapporteren ($p<.001$) wat op een sterkere band met de school zou wijzen, terwijl jongens hoger scoren op de schaal 'responsiviteit ouders' ($p<.001$), wat zou wijzen op een sterkere band met ouders (Hirschi, 1969). Daartegenover staat dat de meisjes uit JVGG aangeven meer toezicht te ervaren vanwege hun ouders dan de jongens ($p<.01$). In de sociale bindingsvariabelen van JOP-monitor 2 blijken daarentegen geen significante geslachtsverschillen te bestaan, zo toont tabel 8.4, wat sterk contrasteert met de analyses op JVGG. Deze discrepantie kan alleszins niet toegeschreven worden aan de bredere leeftijdsgroep van JOP-monitor 2; wanneer de analyses enkel op de 14- tot 18- jarige respondenten worden uitgevoerd, zijn geslachtsverschillen in 'responsiviteit ouders', 'toezicht ouders' en 'contact met leerkrachten' niet significant (tabel wordt niet getoond).

[146] Geslachtsverschillen in sociale bindingen en ongestructureerde routines worden getoetst aan de hand van t-toetsen: in tabel 8.4 worden de gemiddelde scores en het significantieniveau (dat gevonden werd op basis van de t-toets) gerapporteerd. Gezien ongestructureerde routines in JVGG als een dichotome variabele geoperationaliseerd werden, worden geslachtsverschillen voor deze variabele aan de hand van een chi-kwadraat toets nagegaan. Zowel het percentage jongeren dat in grote mate ongestructureerde routines rapporteert als het significantieniveau (op basis van de chi kwadraat toets) worden in tabel 8.5 weergegeven. Leeftijdstendensen in sociale bindingen en ongestructureerde routines worden in de eerste plaats gevisualiseerd in figuren 8.9, 8.10 en 8.11. Bovendien wordt getoetst of de samenhang tussen leeftijd en deze variabelen significant is, de Pearson correlatiecoëfficiënten worden gerapporteerd in tabel 8.4. Met betrekking tot ongestructureerde routines in JVGG wordt aan de hand van een t-toets onderzocht of de gemiddelde leeftijd van jongeren die veel ongestructureerde routines rapporteren, significant verschilt van die van jongeren die weinig of geen ongestructureerde routines rapporteren (in tabel 8.5).

Tabel 8.4. Geslachtsverschillen in sociale bindingen en levensstijlrisico's (gemiddelde scores, significantie verkregen op basis van t-toets) en de samenhang tussen leeftijd, sociale bindingen en levensstijlrisico's (r) in JVGG en JOP-monitor 2

	JVGG			JOP 2		
Geslacht	Meisje ($\bar{X}$)	Jongen ($\bar{X}$)	Sig. (t-toets)	Meisje ($\bar{X}$)	Jongen ($\bar{X}$)	Sig. (t-toets)
Responsiviteit ouders	64.33	68.03	***	60.60	59.39	n.s.
Toezicht ouders	68.22	66.34	**	55.92	56.04	n.s.
Ongestructureerde routines (schaal)	----	----	----	31.33	33.12	**
Contact leerkrachten	63.61	60.13	***	67.59	66.85	n.s.
Leeftijd	Pearson r		Sig.	Pearson r		Sig.
Responsiviteit ouders	-.255		**	-.095		**
Toezicht ouders	-.168		**	-.466		***
Ongestructureerde routines (schaal)	----		----	.009		n.s.
Contact leerkrachten	-.241		**	-.005		n.s.

***p<.001; **p<.01; n.s.=niet significant
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999) en JOP-monitor 2 (2008-2009)

Tabel 8.5. Geslachtsverschillen (percentages, significantie verkregen op basis van X^2-toets) en leeftijdsverschillen (t-toets) in ongestructureerde routines in JVGG

	JVGG		
Geslacht	Meisje	Jongen	Sig.
Ongestructureerde routines [Ref. geen ongestructureerde routines]	41.3%	46.8%	***
Leeftijd			
Ongestructureerde routines [Ref. geen ongestructureerde routines]	t=-27.320		***

***p<.001
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

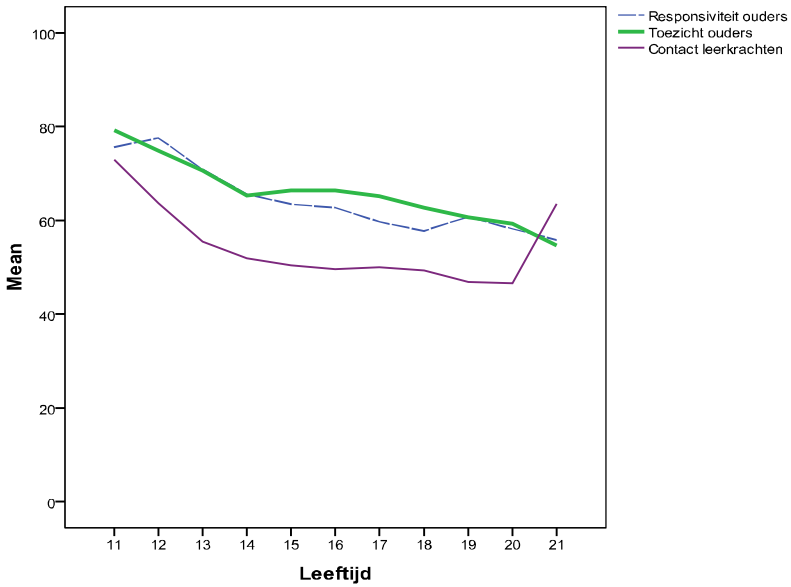

Figuur 8.9. Leeftijd x responsiviteit ouders, toezicht ouders en contact leerkrachten in JVGG (schaalgemiddelden)
Bron: JVGG (1998-1999)

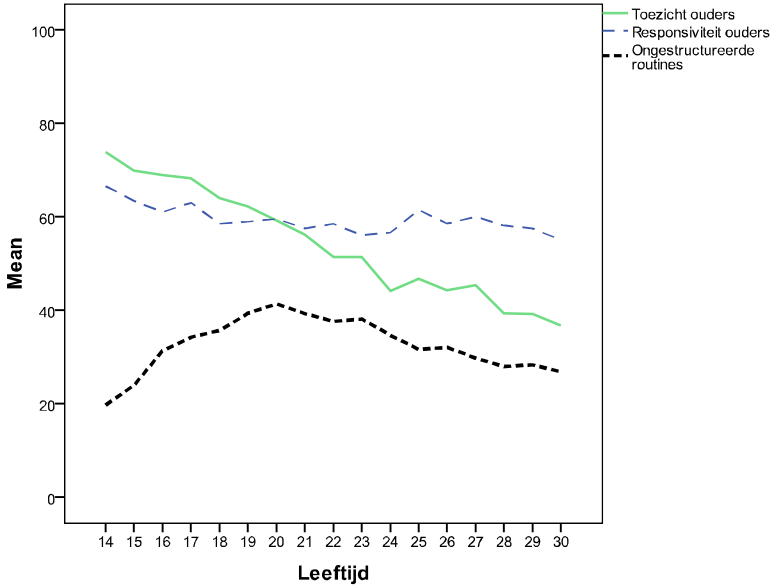

Figuur 8.10. Leeftijd x toezicht ouders, responsiviteit ouders en ongestructureerde routines in JOP-monitor 2 (schaalgemiddelden)
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Mogelijk ligt dit contrast tussen de databanken opnieuw in het verlengde van de verschillende dataverzamelingsmethode (mogelijk gelijken de jongens en meisjes die in het kader van een postenquête de vragenlijst terugsturen sterker op elkaar met betrekking tot deze variabelen) of van de verschillende ouderdom van de data (mogelijk vervaagden geslachtsverschillen met betrekking tot deze variabelen gedurende de laatste tien jaar). Wel tonen de databanken overeenstemming wat geslachtsverschillen in ongestructureerde routines betreft: zowel de jongens uit JOP-monitor 2 ($p<.01$, in tabel 8.4) als die uit JVGG ($p<.001$, in tabel 8.5) blijken meer ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten te rapporteren dan meisjes.

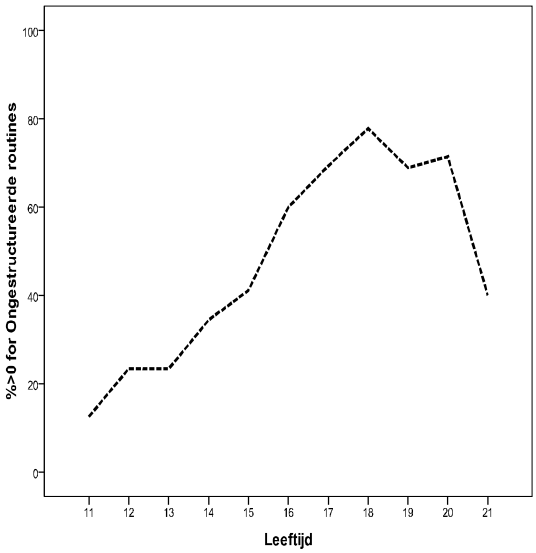

Figuur 8.11. Leeftijd x ongestructureerde routines in JVGG (% met score '1' op dichotome variabele)
Bron: JVGG (1998-1999)

Wat leeftijdsverschillen betreft, tonen de tabellen en figuren dat de band met ouders verzwakt naarmate men ouder wordt: zowel de responsiviteit van ouders ($r=-.255$, $p<.01$ in JVGG; $r=-.095$, $p<.01$ in JOP-monitor 2) als het toezicht door ouders ($r=-.168$, $p<.01$ in JVGG; $r=-.466$, $p<.001$ in JOP-monitor 2) nemen af.[147] Voorts blijken ook leeftijdsverschillen in ongestructureerde routines significant te zijn in JVGG ($t=-27.320$, $p<.001$). Figuur 8.11 toont dat de kans op ongestructureerde routines in de vrije tijd over het algemeen stijgt naarmate men ouder wordt.[148] Dat deze tendens in JOP-monitor 2 niet significant is ($b=.009$, $p>.05$) is mogelijk te wijten aan het feit dat dit verband niet lineair is: in figuur 8.10 is een eerder curvilineaire trend te zien, waarbij vooral de jongvolwassenen in grotere mate ongestructureerde routines rapporteren.

[147] Gezien 'contact met leerkrachten' voor de oudere respondenten geen relevante variabele vormt, wordt hiervan in JOP-monitor 2 geen leeftijdsanalyse gemaakt.
[148] Gezien 'ongestructureerde routines' in JVGG als een dichotome variabele geoperationaliseerd werd, wordt niet de gemiddelde score, maar wel het aantal respondenten dat op deze variabele '1' scoorde (wat staat voor het hebben van ongestructureerde routines) uitgetekend. Daarom wordt dit in een afzonderlijke figuur weergegeven.

Uit deze exploratie kan enerzijds afgeleid worden dat de onderzochte mechanismevariabelen uit GST vooral in JVGG significant sterker aanwezig zijn onder jongens en adolescenten. Anderzijds komen uit deze beschrijvende analyses een aantal belangrijke nuances naar voor. In de eerste plaats gaat de vaststelling dat jongens niet noodzakelijk een zwakkere band met hun ouders rapporteren, tegen de verwachtingen in. Deze bevinding lijkt de idee dat jongens een verhoogd risico op delinquentie lopen omdat ze minder bang zijn hun ouders teleur te stellen, te contesteren. Er wordt met andere woorden slechts gedeeltelijke bevestiging gevonden voor hypothese 7, die stelt dat jongens zwakkere sociale bindingen en meer ongestructureerde routines hebben dan meisjes.

In de tweede plaats blijkt uit de data dat de gevonden verschillen tussen pre-adolescenten en adolescenten (in JVGG) wél, maar die tussen adolescenten en (jong)volwassenen (in JOP-monitor 2) *niet* overeenstemmen met de vooropgestelde hypothesen dat adolescenten zwakkere sociale bindingen en meer levensstijlrisico's zouden rapporteren. Zo blijkt de band met ouders in de (jong)volwassenheid verder te verzwakken: vooral het toezicht door ouders neemt af. In hoofdstuk 7 (deel 1.2) werd echter reeds aangehaald dat een zwakkere band met ouders mogelijk minder belangrijk is in de verklaring van het delinquent gedrag van (jong)volwassenen. Naarmate het einde van de adolescentie nadert en men vooruitkijkt naar de toekomst, wordt de band met ouders immers vanzelfsprekend verondersteld minder hecht te zijn (Op de Beeck, 2010a). Hoewel de ouders steeds belangrijke figuren zullen blijven, spelen zij in het leven van een (jong)volwassene wellicht een minder centrale rol dan in het leven van een adolescent.

Daarnaast blijken ook ongestructureerde routines zeer prevalent te zijn in de (jong)volwassenheid. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat de ongestructureerde routinesvariabele in JOP-monitor 2 in grote mate op uitgaansactiviteiten gebaseerd is, zoals op café gaan, naar een feest of fuif gaan…: deze activiteiten blijken vaak voor te komen in het vrijetijdspatroon van twintigers. Over het algemeen kan hieruit afgeleid worden dat een verzwakte band met ouders en ongestructureerde routines potentieel hebben om delinquentieverschillen tussen pre-adolescenten en adolescenten te duiden, maar waarschijnlijk geen verklaring kunnen bieden voor de afname in delinquent gedrag na de adolescentie. Deze idee wordt overigens gesteund door de resultaten uit de tabellen van hoofdstuk 7. Deze laten zien dat het leeftijdseffect in JVGG gemedieerd wordt door sociale bindingsvariabelen en ongestructureerde routines, terwijl dit in JOP-monitor 2 hoegenaamd niet het geval is.[149] Kortom, de data leveren slechts gedeeltelijke steun aan hypothese 12, die stelt dat adolescenten zwakkere sociale bindingen en meer ongestructureerde routines hebben dan pre-adolescenten en (jong)volwassenen.

[149] Ook niet wanneer de analyse uitgevoerd wordt op de gedichotomiseerde leeftijdsvariabele (adolescentie vs. (jong)volwassenheid). Deze tabel wordt niet getoond.

2.2. Het verband tussen strain en sociale bindingen/ongestructureerde routines naar leeftijd en geslacht

Niet alle vooropgestelde patronen van sociale spreiding kunnen met andere woorden bevestigd worden. Dit neemt niet weg dat de patronen waarvoor wél steun gevonden wordt, aan een gedifferentieerde impact van strain toegeschreven zouden kunnen worden, zoals wordt vooropgesteld in hypothesen 8 en 13. Deze idee wordt in tabellen 8.6 en 8.7 getoetst aan de hand van lineaire regressies (een logistische regressie voor ongestructureerde routines in JVGG)[150] met sociale bindingen en ongestructureerde routines als afhankelijke variabelen. Meer specifiek wordt getoetst of strain sterker met sociale bindingen/ongestructureerde routines samenhangt onder jongens en adolescenten. De eerste kolom toont steeds het model met alle mogelijke interacties, de tweede kolom toont het model waaruit alle niet-significante effecten verwijderd werden.[151]

Hoewel tabel 8.6 toont dat in JVGG verschillende significante interacties bestaan, blijken deze zeker niet allemaal in de lijn van de hypothesen te liggen. In de eerste plaats laten de interacties tussen verliesstrain en geslacht in de verklaring van 'responsiviteit ouders' (b=.236, p<.01) en 'contact leerkrachten' (b=.168, p<.05) zien dat verliesstrain onder jongens net met een betere verstandhouding met ouders (b=.242) en met leerkrachten (b=.090) samenhangt. Voor meisjes is dit niet het geval (respectievelijk b=.006 en b=-.078). Deze interacties werpen een nieuw licht op het suppressie-effect dat in het vorige hoofdstuk gevonden werd. In hoofdstuk 7 werd gesuggereerd dat het meemaken van verlies een hechtere relatie met ouders in de hand zou kunnen werken, waardoor de kans op delinquentie afneemt. Echter, dit suppressie-effect bleek in de algemene toetsen niet significant te zijn. Tabel 8.6 toont dat dit mechanisme mogelijk vooral onder jongens van toepassing is. Bijgevolg zou het suppressie-effect dat in hoofdstuk 7 gevonden werd misschien wél significant kunnen zijn indien het enkel op een steekproef van jongens getoetst zou worden.[152]

[150] Hoewel de schaalvariabelen gestandaardiseerd worden alvorens ze in het model te brengen, volstaat dit in een binair logistisch model niet tot het vergelijken van parameters over verschillende modellen heen (Mood, 2010). Daarom worden de parameters uit de logistische regressie achteraf gestandaardiseerd door ze te delen door de geschatte standaarddeviatie van de latente variabele (y-standaardisatie, zie Mood, 2010: 73). Het zijn deze parameters die in de tabel gepresenteerd worden.

[151] Enkel in de analyse op 'toezicht door ouders' kunnen geen significante interacties gevonden worden (noch in JVGG, noch in JOP-monitor 2), bijgevolg worden deze analyses niet in de tabel gepresenteerd.

[152] Om dit enigszins te verifiëren, wordt de mediërende analyse in JVGG ook eens op jongens en meisjes afzonderlijk uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het effect van verliesstrain onder jongens in een analyse *zonder* controle voor de band met ouders niet significant is (b=.072, p>.05), maar significant wordt wanneer men de band met ouders aan het model toevoegt (b=.146, p<.05). Onder meisjes is verliesstrain zowel in een analyse zonder (b=.271, p<.001) als in een analyse met controle voor de band met ouders (b=.306, p<.001) sterk aan delinquentie gerelateerd (tabellen worden niet getoond).

Tabel 8.6. Interacties tussen geslacht/leeftijd en de strainvariabelen in de verklaring van sociale bindingen en ongestructureerde routines in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit lineaire regressies voor sociale bindingsvariabelen, gestandaardiseerde B's uit logistische regressies voor ongestructureerde routines, beide gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau)

	Responsiviteit ouders N=2625		Responsiviteit ouders N=2625		Contact leerkrachten N=2744		Contact leerkrachten N=2744		Ongestructureerde routines N=2861		Ongestructureerde routines N=2861	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Intercept	.297*	.118	.293*	.113	.442***	.099	.434***	.083	-.210 (n.s.)	.256	-.205 (n.s.)	.239
Attributen (controlevariabelen)												
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	-.045 (n.s.)	.066	-.045 (n.s.)	.066	.017 (n.s.)	.061	.021 (n.s.)	.061	-.171 (n.s.)	.195	-.170 (n.s.)	.195
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	-.037 (n.s.)	.031	-.034 (n.s.)	.031	-.124**	.036	-.121**	.037	.010 (n.s.)	.096	.008 (n.s.)	.093
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	.053 (n.s.)	.050	.049 (n.s.)	.050	.113*	.044	.110*	.044	-.453***	.124	-.439***	.123
14 tot 18 jaar [Ref. 11 tot 13 jaar]	-.432***	.066	-.441***	.052	-.467***	.084	-.481***	.058	.521***	.203	.521***	.147
Jongen [Ref. meisje]	.024 (n.s.)	.025	.050 (n.s.)	.061	-.201**	.062	-.168**	.060	.053 (n.s.)	.128	.056 (n.s.)	.102
Strainvariabelen												
Familiestrain [Ref. geen familiestrain]	-.064 (n.s.)	.114	-.122*	.047	-.047 (n.s.)	.131	-.046 (n.s.)	.058	-.081 (n.s.)	.293	.032 (n.s.)	.118
Schoolstrain [Ref. geen schoolstrain]	-.246**	.077	-.127**	.045	-.544***	.111	-.444***	.094	-.024 (n.s.)	.278	-.047 (n.s.)	.189
Verliesstrain [Ref. geen verliesstrain]	.027 (n.s.)	.071	.006 (n.s.)	.047	-.069 (n.s.)	.098	-.078 (n.s.)	.048	.127 (n.s.)	.184	.096*	.087
Interacties												
Jongen * familiestrain	.020 (n.s.)	.117	----	----	-.019 (n.s.)	.108	----	----	.022 (n.s.)	.259	----	----
Jongen * schoolstrain	.110 (n.s.)	.091	----	----	.169 (n.s.)	.088	----	----	.258**	.193	.262**	.180
Jongen* verliesstrain	.227**	.076	.236**	.076	.156*	.072	.168*	.072	.000 (n.s.)	.161	----	----
14 tot 18 jaar * familiestrain	-.090 (n.s.)	.109	----	----	-.111 (n.s.)	.127	----	----	.125 (n.s.)	.294	----	----
14 tot 18 jaar * schoolstrain	.080 (n.s.)	.083	----	----	.253*	.098	.241*	.099	-.024 (n.s.)	.297	----	----
14 tot 18 jaar * verliesstrain	-.023 (n.s.)	.072	----	----	-.004 (n.s.)	.100	----	----	-.046 (n.s.)	.185	----	----
QIC	2389.690		2392.523		2529.921		2525.029		5448.741		3556.136	

***p<.001; **p<.01; *p<.05; n.s.= niet significant
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

Tabel 8.7. Interacties tussen geslacht/leeftijd en de strainvariabelen in de verklaring van sociale bindingen en ongestructureerde routines in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit lineaire regressies)

	Responsiviteit ouders N=2353		Responsiviteit ouders N=2353		Contact leerkrachten N=1234		Contact leerkrachten N=1234		Ongestructureerde routines N=2561		Ongestructureerde routines N=2561	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	.063 (n.s.)	.071	.065 (n.s.)	.071	-.103 (n.s.)	.109	-.102 (n.s.)	.109	-.242***	.068	-.260***	.068
Attributen (controlevariabelen)												
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	-.062 (n.s.)	.069	-.060 (n.s.)	.068	.103 (n.s.)	.100	.103 (n.s.)	.100	.241***	.066	.249***	.066
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.063 (n.s.)	.041	.062 (n.s.)	.041	-.060 (n.s.)	.059	-.061 (n.s.)	.059	.203**	.039	.206***	.039
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.008 (n.s.)	.041	-.011 (n.s.)	.041	-.002 (n.s.)	.060	-.002 (n.s.)	.059	.000 (n.s.)	.039	.003 (n.s.)	.039
14 tot 18 jaar [Ref. 19 tot 30 jaar]	.115**	.044	.119**	.043	.063 (n.s.)	.055	.063 (n.s.)	.055	-.438***	.043	-.465***	.042
Jongen [Ref. meisje]	-.166***	.038	-.166***	.038	-.058 (n.s.)	.056	-.060 (n.s.)	.055	.187***	.038	.188***	.037
Strainvariabelen												
Affectieve strain (schaal)	-.060 (n.s.)	.033	-.084***	.022	-.039 (n.s.)	.040	-.043 (n.s.)	.030	.170***	.032	.141***	.021
Cognitieve strain (schaal)	-.292***	.033	-.287***	.026	-.279***	.043	-.277***	.042	-.231***	.032	-.197***	.025
Mechanismevariabelen												
Jongen * affectieve strain	-.060 (n.s.)	.043	----	----	-.008 (n.s.)	.061	----	----	.042 (n.s.)	.042	----	----
Jongen * cognitieve strain	.011 (n.s.)	.043	----	----	.122*	.061	.119*	.055	.030 (n.s.)	.041	----	----
14 tot 18 jaar * affectieve strain	.011 (n.s.)	.046	----	----	----	----	----	----	-.151**	.045	----	----
14 tot 18 jaar * cognitieve strain	-.104*	.048	-.100*	.043	----	----	----	----	.216***	.047	.148***	.047
AIC	6232.899		6229.018		3325.678		3323.693		6841.543		6848.887	

***p<.001; **p<.01; *p<.05, n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Tabel 8.8. Het verband tussen strain en de responsiviteit van ouders onder adolescente jongens, adolescente meisjes, (jong)volwassen mannen en (jong)volwassen vrouwen in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit lineaire regressie)

	Adolescente jongens N=354		Adolescente meisjes N=362		(Jong)volwassen mannen N=751		(Jong)volwassen vrouwen N=920	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	.316 (n.s.)	.183	-.202 (n.s.)	.180	-.125 (n.s.)	.114	.203 (n.s.)	.109
Attributen (controlevariabelen)								
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	-.218 (n.s.)	.178	.206 (n.s.)	.178	-.035 (n.s.)	.116	-.167 (n.s.)	.111
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.004 (n.s.)	.100	-.087 (n.s.)	.097	.061 (n.s.)	.070	.098 (n.s.)	.068
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.022 (n.s.)	.094	.140 (n.s.)	.099	-.066 (n.s.)	.071	-.037 (n.s.)	.068
Strainvariabelen								
Cognitieve strain (schaalvariabele)	-.348***	.048	-.510***	.046	-.356***	.035	-.288***	.035
AIC	881.387		903.820		1972.548		2554.370	

***p<.001; n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Tabel 8.9. Het verband tussen strain en delinquentie onder adolescente jongens, adolescente meisjes, (jong)volwassen mannen en (jong)volwassen vrouwen in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie)

	Adolescente jongens N=381		Adolescente meisjes N=381		(Jong)volwassen mannen N=848		(Jong)volwassen vrouwen N=1012	
	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	.844**	.257	.336 (n.s.)	.294	-.334 (n.s.)	.180	-.340*	.160
Attributen (controlevariabelen)								
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	.078 (n.s.)	.258	.132 (n.s.)	.282	.529**	.183	-.122 (n.s.)	.162
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.243 (n.s.)	.144	.305*	.151	.403***	.097	.319**	.099
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.502***	.133	-.264 (n.s.)	.145	.082 (n.s.)	.097	.319**	.100
Strainvariabelen								
Affectieve strain (schaalvariabele)	.384***	.077	.099 (n.s.)	.071	.436***	.055	.326***	.055
Cognitieve strain (schaalvariabele)	-.008 (n.s.)	.076	.274**	.080	-.072 (n.s.)	.052	-.108 (n.s.)	.056
AIC	1551.596		1331.888		2735.391		2643.667	

***p<.001; **p<.01; *p<.05; n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

In de tweede plaats toont de interactie tussen 'adolescent zijn' en schoolstrain in de verklaring van het contact met leerkrachten (b=.241, p<.05) dat het effect van schoolstrain – hoewel het zowel onder adolescenten (b=-.203) als onder pre-adolescenten (b=-.444) gerelateerd is aan een negatiever contact met leerkrachten – sterker is voor *pre-adolescenten.*

Ook de interacties die in JOP-monitor 2 gevonden worden – deze worden in tabel 8.7 getoond - liggen niet in de lijn van de verwachtingen. Deze analyses wijzen in de eerste plaats uit dat cognitieve strain onder (jong)volwassenen *negatief* aan ongestructureerde routines gerelateerd is (b=-.197); onder adolescenten is er nauwelijks sprake van een verband tussen deze concepten (b=-.049).[153] In de correlatiematrix die uitgewerkt werd vóór het aanvatten van de theorietoetsende analyses (zie appendix E), werd ook reeds een negatief verband tussen cognitieve strain en ongestructureerde routines geïdentificeerd (r=-.087, p<.01). Tabel 8.7 voegt hieraan toe dat dit negatief verband enkel van toepassing is op (jong)volwassenen.

Figuur 8.10 liet zien dat vooral in de (jong)volwassenheid veel ongestructureerde routines gerapporteerd worden, waarbij gewezen werd op het mogelijke belang van de uitgaansactiviteiten waarop deze variabele grotendeels gebaseerd is. Ook het negatieve verband tussen cognitieve strain en ongestructureerde routines zou hier, omwille van het sociale aspect dat ermee gepaard gaat, aan toegeschreven kunnen worden. Mogelijk voelen respondenten die minder ongestructureerde routines rapporteren zich meer sociaal geïsoleerd, wat gepaard zou kunnen gaan met een algemene ontevredenheid over het leven, zichzelf en/of de toekomst. Gezien deze activiteiten een meer centrale plaats innemen in het sociale leven van (jong)volwassenen – in tegenstelling tot jongere adolescenten, van wie de sociale contacten zich voor een groot deel binnen de school en binnen het gezin waarin ze opgroeien situeren – speelt dit mogelijk sterker voor hen.

In de tweede plaats wordt een significante interactie gevonden tussen leeftijd en cognitieve strain in de verklaring van de responsiviteit van ouders (b=-.100, p<.05). Dit interactie-effect lijkt er op het eerste gezicht op te wijzen dat cognitieve strain onder adolescenten (b=-.387) sterker samenhangt met een lagere responsiviteit van ouders dan onder (jong)volwassenen (b=-.287). Geslacht blijkt echter een belangrijke rol te spelen bij de interpretatie van dit effect. In het analytisch plan (hoofdstuk 5, deel 3.3) werd reeds vooropgesteld dat alle gevonden interacties steeds gecontroleerd worden door de hoofdeffecten in afzonderlijke groepen (op basis van leeftijd en geslacht) te toetsen, waarna de parameters met elkaar vergeleken worden aan de hand van de formule $z=(\theta 1-\theta 2)/\sqrt{(s^2\theta 1+s^2\theta 2)}$ (Brame et

[153] Initieel bleek ook de interactie tussen leeftijd en affectieve strain significant te zijn in dit model (b=-.151, p<.01), wat erop zou wijzen dat affectieve strain sterker samenhangt met ongestructureerde routines onder de (jong)volwassenen (b=.170) dan onder adolescenten (b=.019). Echter, dit effect bestaat enkel wanneer gecontroleerd wordt voor de interactie tussen leeftijd en cognitieve strain. Gezien het niet om een zelfstandig interactie-effect gaat, wordt het uit het model verwijderd (cf. het analytisch plan, hoofdstuk 5, deel 3.2.2).

al., 1998:258). De resultaten van deze controle-analyses zouden normaal gezien niet gepresenteerd worden, tenzij ze een nieuw licht werpen op de resultaten.

Met betrekking tot de interactie tussen leeftijd en cognitieve strain in de verklaring van de responsiviteit van ouders blijkt dit wel degelijk het geval te zijn, daarom worden deze controle-analyses getoond in tabel 8.8. Uit deze tabel blijkt dat het niet zozeer adolescente jongeren in het algemeen, maar vooral adolescente *meisjes* zijn bij wie cognitieve strain sterker samenhangt met een verminderde responsiviteit van ouders (b=-.510, p<.001).[154] De verschillen tussen adolescente jongens, (jong)volwassen mannen en (jong)volwassen vrouwen zijn daarentegen niet significant.[155]

Dit resultaat stemt overigens overeen met de laatste significante interactie die in JOP-monitor 2 (tabel 8.7) gevonden wordt, nl. de interactie tussen geslacht en cognitieve strain in de verklaring van het contact met leerkrachten (b=.119, p<.05). Hoewel cognitieve strain zowel onder jongens (b=-.158) als onder meisjes (b=-.277) samenhangt met een slechter contact met leerkrachten, is het effect sterker voor meisjes. Over het algemeen tonen deze interacties met andere woorden dat cognitieve strain vooral voor (adolescente) meisjes van belang is in de verklaring van verzwakte sociale bindingen.

De enige significante interactie die wél in lijn ligt met de hypothesen is die tussen schoolstrain en geslacht in de verklaring van ongestructureerde routines in JVGG (b=.262, p<.01) (tabel 8.6). De ervaring van schoolstrain blijkt vooral onder jongens sterk gerelateerd te zijn aan ongestructureerde routines (b=.215). Ook deze vaststelling kan teruggekoppeld worden naar de resultaten uit hoofdstuk 7: de respondenten uit de gemeenschapsinstellingen benadrukten dat ze negatieve schoolervaringen trachten te ontlopen door te spijbelen, waarbij de gespijbelde tijd vaak op straat of op andere ongesuperviseerde plaatsen wordt doorgebracht. In combinatie met de resultaten uit tabel 8.6, zou gesuggereerd kunnen worden dat dit mechanisme in de bredere jongerenpopulatie van JVGG vooral onder jongens van belang is.

2.3. Veroorzaakt strain verzwakte sociale bindingen en ongestructureerde routines onder jongens en adolescenten?

In de eerste plaats blijkt uit de data dat niet alle vooropgestelde patronen van sociale spreiding in sociale bindingen en ongestructureerde routines teruggevonden kunnen worden. In de tweede plaats wordt weinig bevestiging gevonden voor de idee dat strain specifiek onder jongens/adolescenten tot verzwakte sociale bindingen en ongestructureerde routines zou leiden. Enerzijds blijken een aantal strainvariabelen

[154] z=-2.44 voor het verschil tussen adolescente jongens en meisjes, z=-2.66 voor het verschil tussen adolescente meisjes en (jong)volwassen mannen en z=-3.84 voor het verschil tussen adolescente meisjes en (jong)volwassen vrouwen.
[155] z=.135 voor het verschil tussen adolescente jongens en (jong)volwassen mannen, z=-1.01 voor het verschil tussen adolescente jongens en (jong)volwassen vrouwen en z=-1.37 voor het verschil tussen (jong)volwassen mannen en vrouwen.

sterker samen te hangen met verzwakte sociale bindingen/ongestructureerde routines onder meisjes, pre-adolescenten en (jong)volwassenen. Anderzijds blijkt verliesstrain onder jongens zelfs een positief effect te hebben op sociale bindingen: het kan ervoor zorgen dat de verstandhouding met ouders en/of leerkrachten verbetert.

Het enige effect dat in lijn met de hypothesen ligt, blijkt de interactie tussen geslacht en schoolstrain in de verklaring van ongestructureerde routines te zijn. Vooral jongens zullen trachten de aversie die ze op school ervaren, te ontlopen door te spijbelen, waarbij de gespijbelde tijd vooral op publieke plaatsen doorgebracht wordt. Mogelijk brengt dit een grotere kans op confrontatie met directe strain met zich mee (cf. hoofdstuk 7, deel 2.3.2) waardoor de kans op delinquentie vergroot. In het licht van de andere resultaten kan dit laatste effect echter niet zozeer als een algemene tendens, maar eerder als een uitzondering op de regel beschouwd worden. In de analyses wordt met andere woorden weinig steun gevonden voor de hypothese dat strain specifiek onder jongens en adolescenten verzwakte sociale bindingen en ongestructureerde routines zou veroorzaken. Daarom wordt in laatste instantie de idee getoetst dat jongens/adolescenten gemakkelijker met een delinquente copingstrategie zouden reageren wanneer ze geconfronteerd worden met subjectieve strain. Deze idee wordt vooropgesteld in hypothesen 9 en 14.

3. ZIJN JONGENS EN ADOLESCENTEN MEER GENEIGD EEN DELINQUENTE COPINGSTRATEGIE TOE TE PASSEN?

De idee dat jongens en adolescenten gemakkelijker met een delinquente copingstrategie zouden reageren wanneer ze geconfronteerd worden met strain, veronderstelt dat onder jongens en adolescenten een sterker verband bestaat tussen strain en delinquentie. Daarom worden in analyse 1 uit tabel 8.10 alle mogelijke interacties tussen geslacht/leeftijd en de strainvariabelen uit JVGG getoetst. Geen van deze effecten blijkt significant te zijn, zo laat de tabel zien.

Echter, wanneer het model uitgezuiverd wordt door de niet-significante interacties één voor één te verwijderen (minst significante eerst) blijven er uiteindelijk toch twee significante interactie-effecten over, nl. de interactie tussen geslacht en verliesstrain ($b=-.255$, $p<.05$) en de interactie tussen leeftijd en schoolstrain ($b=.328$, $p=.052$).[156] Ook hier blijken de interacties weer tegen de verwachtingen in te gaan: verliesstrain hangt sterker samen met delinquentie onder meisjes ($b=.297$) dan onder jongens ($b=.042$); schoolstrain is sterker aan delinquentie gerelateerd onder pre-adolescenten ($b=.609$) dan onder adolescenten ($b=.281$).

[156] De interactie tussen leeftijd en schoolstrain heeft een p-waarde van .052, en is dus strikt gezien niet signifant op $\alpha=.05$. Echter, gezien het in een cross-sectionele databank moeilijk is om significante effecten te identificeren (McClelland & Judd, 2003) en omdat het om een vrij groot effect gaat ($b=-.328$) wordt het hier toch mee geïnterpreteerd (zie analytisch plan, hoofdstuk 5, deel 3.2.2).

Tabel 8.10. Interacties tussen geslacht/leeftijd en strain in de verklaring van delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies, gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau)

	Analyse 1 N=3046		Analyse 2 N=3046	
	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	-.423**	.154	-.373*	.144
Attributen (controlevariabelen)				
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	-.192*	.080	-.196*	.080
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.189**	.056	.191**	.057
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.494***	.084	-.591***	.085
14- tot 18-jarigen [Ref. 11- tot 13-jarigen]	.456***	.133	.424***	.109
Jongen [Ref. meisje]	1.059***	.107	1.019***	.100
Strainvariabelen				
Familiestrain [Ref. geen familiestrain]	.295 (n.s.)	.200	.218**	.063
Schoolstrain [Ref. geen schoolstrain]	.709***	.188	.609***	.163
Verliesstrain [Ref. geen verliesstrain]	.312*	.151	.297**	.090
Interacties				
Jongen * familiestrain	.001 (n.s.)	.138	----	-----
Jongen * schoolstrain	-.176 (n.s.)	.115	----	-----
Jongen * verliesstrain	-.204 (n.s.)	.106	-.255*	.106
14 tot 18 jaar * familiestrain	-.098 (n.s.)	.175	----	-----
14 tot 18 jaar * schoolstrain	-.319 (n.s.)	.170	-.328†	.171
14 tot 18 jaar * verliesstrain	-.031 (n.s.)	.131	----	-----
QIC	3580.843		3574.612	

***p<.001, **p<.01, *p<.05, †p=.052, n.s.=niet significant
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

Gelijkaardige analyses op JOP-monitor 2 identificeren significante interacties tussen geslacht en affectieve strain (b=.162, p<.01), tussen leeftijd en affectieve strain (b=-.154, p<.05) en tussen leeftijd en cognitieve strain (b=.255, p<.001), zo blijkt uit analyse 1 van tabel 8.11.

Tabel 8.11. Interacties tussen geslacht/leeftijd en strain in de verklaring van delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressies)

	Analyse 1 N=2622		Analyse 2 N=2622	
	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	-.393***	.105	-.407***	.105
Attributen (controlevariabelen)				
Autochtone vader [Ref. allochtone vader]	.156 (n.s.)	.102	.176 (n.s.)	.102
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]	.338***	.057	.333***	.057
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]	-.008 (n.s.)	.056	-.015 (n.s.)	.056
14- tot 18-jarigen [Ref. 24- tot 30- jarigen]	.457***	.060	.426***	.057
Jongen [Ref. meisje]	.464***	.054	.467***	.054
Strainvariabelen				
Affectieve strain (schaalvariabele)	.289***	.049	.244***	.041
Cognitieve strain (schaalvariabele)	-.068 (n.s.)	.050	-.077*	.036
Interacties				
Jongen * affectieve strain	.162**	.060	.143**	.055
Jongen * cognitieve strain	-.059 (n.s.)	.060	----	----
14 tot 18 jaar * affectieve strain	-.154*	.064	----	----
14 tot 18 jaar * cognitieve strain	.255***	.065	.186**	.058
AIC	8287.935		8291.016	

***p<.001, **p<.01,*p<.05, n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Analyse 2 van deze tabel toont dat de interacties tussen geslacht en affectieve strain en tussen leeftijd en cognitieve strain significant blijven, ook nadat de interactie tussen geslacht en cognitieve strain uit het model verwijderd wordt.[157]

Cognitieve strain lijkt op het eerste gezicht *positief* met delinquentie samen te hangen onder adolescenten (b=.109), terwijl het onder (jong)volwassenen een *negatief* effect heeft (b=-.077). Voor een correcte interpretatie van dit effect moet echter opnieuw teruggegrepen worden naar de resultaten uit de 'controle-analyses', waarin de effecten van affectieve en cognitieve strain getoetst worden in afzonderlijke groepen op basis van leeftijd en geslacht. De resultaten hiervan worden getoond in tabel 8.9 (deel 2.2 in dit hoofdstuk).

Tabel 8.9 laat zien dat cognitieve en affectieve strain vooral een verschillende werking hebben in, opnieuw, de groep van adolescente meisjes. De sterke parameters van een aantal niet-significante effecten en de eerder grote standaardfouten in het model van adolescente meisjes doen vermoeden dat het niet-significant zijn van deze effecten wellicht op de beperkte steekproefgrootte (N=381) teruggebracht kan worden. Desondanks blijkt cognitieve strain onder adolescente meisjes wél significant aan delinquent gedrag gerelateerd te zijn (b=.274, p<.01), in tegenstelling tot de drie andere groepen. Affectieve strain, daarentegen, heeft onder adolescente meisjes geen significant effect (b=.099, p>.05), hoewel dit in de andere drie groepen wel een significante parameter vormt in de verklaring van delinquent gedrag. Wanneer cognitieve strain echter uit de analyse wordt weggelaten, blijkt dat affectieve strain wél een significante parameter vormt onder adolescente meisjes (b=.220, p<.001, tabel wordt niet getoond), terwijl er voor de overige groepen weinig verandert. Het verband tussen affectieve strain en delinquentie wordt onder adolescente meisjes met andere woorden gemedieerd door cognitieve strain.

Voorts laat tabel 8.9 nog zien dat er geslachtsverschillen lijken te bestaan tussen de parameters van affectieve strain: de parameters van jongens (b=.384 voor adolescenten en b=.436 voor (jong)volwassenen) lijken groter te zijn dan die van meisjes (b=.099 voor adolescenten en b=.326 voor (jong)volwassenen). Dit zou niet alleen overeenstemmen met het interactie-effect dat in tabel 8.11 gevonden werd – dat suggereert dat affectieve strain sterker samenhangt met delinquentie onder jongens – zo'n effect zou zou bovendien bevestigend zijn voor de vooropgestelde hypothese dat jongens gemakkelijker met een delinquente copingstrategie op strain reageren. Echter, wanneer de significantie van deze verschillen berekend wordt op basis van de eerder beschreven formule van Brame et al. (1998), blijkt vooral het contrast met adolescente meisjes relevant te zijn[158]. De verschillen tussen (jong)volwassen mannen en vrouwen en tussen (jong)volwassen vrouwen en

[157] De interactie tussen leeftijd en affectieve strain wordt ook verwijderd, omdat deze verdwijnt wanneer niet gecontroleerd wordt voor de interactie tussen leeftijd en cognitieve strain (b=-.047, p>.05). Het gaat hier dus niet om een onafhankelijk interactie-effect.

[158] z=2.71 voor het verschil tussen adolescente meisjes en jongens en z=3.70 voor het verschil tussen adolescente meisjes en (jong)volwassen mannen.

adolescente jongens zijn niet significant.[159] De interactie kan bijgevolg niet doorgetrokken worden naar de volledige steekproef.

Over het algemeen wordt met andere woorden geen bevestiging gevonden voor hypothesen 9 en 13, die stellen dat jongens/adolescenten gemakkelijker met delinquentie op strain reageren. Integendeel: de interactie-effecten tonen net dat delinquentie sterker samenhangt met (een aantal van) de strainvariabelen onder respondenten die over het algemeen verondersteld worden een *lager* risico op delinquentie te lopen, nl. meisjes en pre-adolescenten. De idee dat strain en delinquentie sterker met elkaar verband zouden houden onder jongens en adolescenten, vormde echter de premisse voor de laatste twee toetsen die in het analytisch plan (hoofdstuk 5, deel 3.3) voorzien werden. Deze toetsen hebben betrekking op de mate mate waarin een sterker verband tussen strain en delinquentie onder jongens/adolescenten verklaard zou kunnen worden door verzwakte sociale bindingen en ongestructureerde routines. Gezien deze premisse echter geen bestaansreden lijkt te kennen, worden deze laatste twee toetsen niet uitgevoerd.

4. DISCUSSIE: WAT BETEKENEN DEZE BEVINDINGEN?

4.1. Weinig steun voor verwachte leeftijds- en geslachtspatronen

In dit hoofdstuk werden alle mogelijke hypothesen op basis van de wisselwerking tussen subjectieve strain, sociale bindingen en ongestructureerde routines ter verklaring van leeftijds- en geslachtspatronen in delinquentie getoetst. In de eerste plaats werd eenvoudigweg gekeken of deze verschillen toegeschreven kunnen worden aan een verschillende ervaring van strain. Wat geslachtsverschillen in delinquentie betreft, kan deze idee hoegenaamd niet bevestigd worden. Met betrekking tot de 'delinquentiepiek' in de adolescentie, wordt daarentegen vastgesteld dat de ervaring van affectieve strain mogelijk een rol speelt. Niet alleen blijkt de leeftijdscurve in affectieve strain een gelijkaardig verloop te kennen als de leeftijdscurve in delinquentie, ook wordt het effect van 'adolescent zijn' deels gemedieerd door affectieve strain. Dit wijst erop dat een deel van de verhoogde delinquente activiteit tijdens de adolescentie toegeschreven kan worden aan het frequenter beleven van negatieve indrukken zoals zich bekritiseerd voelen en/of gevoelens van schaamte en jaloezie. Vanuit het perspectief van GST zouden deze resultaten kunnen betekenen dat adolescenten, wanneer ze met negatieve prikkels geconfronteerd worden, sterkere negatieve emoties ervaren waardoor ze sneller overgaan tot een delinquente reactie. In combinatie met de resultaten uit hoofdstuk 7 zou men hier echter ook uit kunnen afleiden dat deze gevoelens er mogelijk voor zorgen dat adolescenten de prikkels waarmee ze geconfronteerd worden gemakkelijker als een 'strain' interpreteren, waardoor ze voor hen sneller een motivatie vormen tot het plegen van delinquentie.

[159] Respectievelijk z=1.43 en z=.62.

De leeftijdsanalyses op sociale bindingen en ongestructureerde routines wijzen voorts uit dat delinquentieverschillen tussen pre-adolescenten en adolescenten mogelijk wel, maar verschillen tussen adolescenten en (jong)volwassenen allicht niet aan deze concepten toegeschreven kunnen worden. Het feit dat deze concepten een veel minder prominente rol lijken te spelen in de (jong)volwassenheid, zou enerzijds teruggebracht kunnen worden op de aard van de variabelen waarmee ze gemeten werden; deze zijn vermoedelijk minder relevant voor (jong)volwassenen. Zo zijn hun ouders niet meer de centrale personen in hun leven, de meesten van hen volgen geen onderwijs meer dus de band met school wordt irrelevant, en uitgaansactiviteiten vormen voor hen eerder een vast onderdeel van hun sociaal leven dan een levensstijlrisico. Bijgevolg zou bij het toetsen van deze concepten gezocht moeten worden naar variabelen die beter afgestemd zijn op deze levensfase. Bij onderzoek naar de rol van sociale bindingen zou het bijvoorbeeld interessant zijn om een gecombineerde schaal te gebruiken waarin naast de band met ouders en school ook de banden met partner, werkomgeving en/of (conventionele) vrienden opgenomen worden. Anderzijds zouden deze resultaten samen met de bevindingen met betrekking tot negatieve affectiviteit kunnen suggereren dat de 'delinquentiepiek' tijdens de adolescentie mogelijk verklaard wordt door een sterkere 'vrijheid' in vergelijking met pre-adolescenten (zwakkere banden en meer ongestructureerde routines) in combinatie met een beperktere capaciteit om hiermee om te gaan in vergelijking met (jong)volwassenen (sterkere gevoeligheid voor negatieve prikkels).

Daarnaast worden ook de verwachte geslachtspatronen in sociale bindingen en ongestructureerde routines slechts gedeeltelijk in de data teruggevonden. Hierbij zou enerzijds een gelijkaardige opmerking gemaakt kunnen worden, nl. dat de variabelen mogelijk minder van belang zijn in het leven van jongens. Anderzijds zou dit erop kunnen wijzen dat sociale variabelen alleen niet volstaan ter verklaring van geslachtsverschillen in delinquentie; mogelijk dient men ook persoonlijkheids- en/of psychologische kenmerken mee te nemen indien men het gendereffect volledig wil wegverklaren. Dit laatste argument ligt in het verlengde van het pleidooi voor een algemene mechanismegebaseerde verklaring voor delinquentie, waarbij vooral het samenspel tussen gekende delinquentievariabelen de focus van onderzoek zou moeten vormen.

Een aantal van de vooropgestelde patronen van sociale spreiding wordt echter wél teruggevonden. Bovendien werd vanuit de hypothesen verondersteld dat niet de band met ouders/school en ongestructureerde routines op zich, maar wel de combinatie ervan met de strainvariabelen een verklaring zou kunnen bieden voor systematische patronen in delinquentie. Daarom werden de achtergronden van sociale bindingen en ongestructureerde routines verder uitgediept, waarbij enerzijds onderzocht werd of strain onder jongens en adolescenten gemakkelijker verzwakte sociale bindingen en/of ongestructureerde routines teweegbrengt en anderzijds werd nagegaan of jongens/adolescenten meer geneigd zijn een delinquente copingstrategie te gebruiken.

Ook voor deze laatste hypothesen kan echter weinig bevestiging gevonden worden. Integendeel, de analyses wijzen uit dat cognitieve strain net onder adolescente meisjes sterker samenhangt met verzwakte sociale bindingen. Bovendien blijken zowel verliesstrain als cognitieve strain onder meisjes sterker aan delinquentie gelinkt te zijn. Voorts tonen de resultaten dat schoolstrain, hoewel dit vaker gerapporteerd wordt door adolescenten, vooral onder pre-adolescenten sterker samenhangt met een verzwakte band met school en delinquentie.

4.2. Strain als verklaring voor delinquentie die buiten 'het normale' valt?

De onverwachte bevindingen kunnen aan twee mogelijke verklaringen toegeschreven worden. In de eerste plaats zou het kunnen dat de strainvariabelen die hier getoetst werden, relevanter zijn voor meisjes en/of pre-adolescenten. Zo werd reeds in de beschrijvende analyses vastgesteld hoe meisjes niet alleen het meemaken van verlies overrapporteren, zij ervaren deze gebeurtenissen ook daadwerkelijk als negatiever dan jongens. Gezien deze vorm van strain minder impact lijkt te hebben op jongens, is het niet onlogisch dat dit voor hen ook minder samenhangt met delinquent gedrag, wat het sterkere effect onder meisjes zou kunnen verklaren. Hetzelfde geldt voor cognitieve strain: deze vorm van strain wordt vaker door meisjes ervaren, wat zou kunnen verklaren waarom dit sterker meespeelt in de verklaring van hun delinquent gedrag.

Nochtans bieden de strainvariabelen uit dit onderzoek een vrij brede 'dekking' van het strainconcept.[160] Niet alleen wordt het meemaken en als erg ervaren van gebeurtenissen op drie belangrijke levensdomeinen getoetst; ook de innerlijke strainervaring wordt gemeten, waarbij evenveel aandacht bestaat voor een cognitieve als voor een affectieve component. Bovendien levert de bovenstaande redenering geen verklaring voor het feit dat schoolstrain sterker gerelateerd is aan zowel een verzwakte band met school als een grotere kans op delinquentie onder *pre-adolescenten*. Immers, de beschrijvende analyses wijzen uit dat adolescenten niet alleen meer schoolgebeurtenissen rapporteren; zij ervaren deze ook daadwerkelijk als negatiever dan pre-adolescenten. Dit zou erop kunnen wijzen dat schoolstrain, gezien het vaker lijkt voor te komen tijdens de adolescentie, in deze periode minder 'uitzonderlijk' is en dus ook een minder sterk verband zal vertonen met negatieve uitkomsten. Dit in tegenstelling tot pre-adolescenten, onder wie zowel het meemaken van schoolstrain als het plegen van delinquentie minder 'doorsnee' is. Een tweede verklaring die geopperd kan worden voor de onverwachte resultaten uit dit hoofdstuk bestaat er dan ook uit dat GST mogelijk vooral een verklaringsmodel biedt voor jongeren die over het algemeen een *lager* risico op delinquentie lopen (i.c.

[160] Afgezien van het feit dat strain die voortkomt uit onpopulariteit bij en/of negatieve contacten met leeftijdsgenoten niet meegenomen werd, terwijl dit wellicht een zeer belangrijke strain voor een jongerenpopulatie vormt (Scholte & Engels, 2004). Dit zou bovendien de discrepantie kunnen verklaren met de bevindingen van Agnew et al. (2002), die wél een sterker verband tussen strain en delinquentie vonden onder adolescenten: dit effect bleek zich voornamelijk voor te doen in strain met betrekking tot leeftijdsgenoten, wat ze operationaliseerden als 'getting picked on by kids' (gepest worden door andere kinderen).

meisjes en pre-adolescenten), en dus eigenlijk voor jeugddelinquentie die buiten 'het normale' valt.

Deze tweede verklaring is geïnspireerd op Giordano & Rockwell (2000), die de prevalentie van ernstige delinquentie onder meisjes bestudeerden. Zij opperden dat *"because the serious female delinquent is a statistical rarity in the population, it might be that a greater push is required to begin some type of deviant career"* (Giordano & Rockwell, 2000: 21-22).[161] Hoewel het in dit onderzoek ook om lichtere feiten gaat en slechts op delinquent gedrag gedurende één jaar ingezoomd wordt, kan deze redenering in het licht van de bevindingen ook voor het delinquent gedrag van meisjes en pre-adolescenten opgaan. Delinquent gedrag is voor hen een zeldzamer fenomeen, mogelijk dient er een extra 'push' in de vorm van strain aanwezig te zijn alvorens het tot stand komt. Tot slot stemt deze tweede redenering overeen met de bevindingen uit het vorige hoofdstuk, die toonden dat strain sterker met delinquentie samenhangt onder jongeren *die minder* ongestructureerde routines rapporteren. Ook deze jongeren lopen op zich een lager risico op delinquentie; delinquent gedrag is voor hen eveneens een zeldzamer fenomeen dat mogelijk pas onder een 'extra push' tot stand komt.

5. BESLUIT

Gezien in het vorige hoofdstuk slechts gedeeltelijke bevestiging gevonden werd voor de vooropgestelde mechanismen, konden reeds bij voorbaat bedenkingen geformuleerd worden met betrekking tot de toepasselijkheid ervan tot het verklaren van leeftijds- en geslachtsverschillen in delinquentie. De resultaten die uit de analyses naar voor komen, versterken deze bedenkingen. Hoewel twee specifieke resultaten in lijn met de hypothesen liggen – affectieve strain verklaart een deel van de 'delinquentiepiek' tijdens de adolescentie en schoolstrain hangt vooral onder jongens samen met ongestructureerde routines – blijken de mechanismen over het algemeen eerder een verklaring te bieden voor delinquentie die buiten 'het normale' valt.

Deze resultaten tonen dat de impact van strain in de verklaring van delinquentie zeker niet aan de kant geschoven mag worden. Negatieve ervaringen kunnen wel degelijk een pad tot delinquentie in de hand werken, en dit vooral onder meisjes en pre-adolescenten. Dit impliceert enerzijds dat, zeker wat deze groepen betreft, aandacht dient te bestaan voor de negatieve zaken waar jongeren in het dagelijks leven mee geconfronteerd worden, zodat zij begeleid kunnen worden in het zinvol omgaan met hun problemen. Anderzijds tonen deze bevindingen opnieuw dat het algemene karakter van GST genuanceerd kan worden, wat pleit voor een verfijning van de theorie waarbij o.m. de toepasbaarheid op specifieke subgroepen van daders

[161] Dit strookt ook met vaststellingen die vanuit het agentschap jongerenwelzijn in de Vlaamse gemeenschapsinstellingen gedaan worden. In vergelijking met jongens blijken meisjes die in een gemeenschapsinstelling geplaatst worden over het algemeen sterker getraumatiseerd te zijn en vaker in een minder stabiele gezinssituatie op te groeien (Agentschap jongerenwelzijn, 2011:20).

centraal staat. In het algemene besluit worden hiertoe een aantal suggesties geformuleerd.

Tot besluit

Naast evoluties op wetenschappelijk vlak, zijn etiologische theorieën evengoed onderhevig aan maatschappelijke tendensen, zo werd in hoofdstuk 1 van dit proefschrift bepleit. Bovendien vormt de General Strain Theory op maatschappelijk vlak vermoedelijk een vrij aannemelijke theorie. De achterliggende gedachte waarop de theorie gestoeld is - de idee dat aangedaan onrecht betaald wordt gezet – is immers eeuwenoud en wordt ook vandaag nog doorgegeven via taal, religie, literatuur, film… Zo kwam deze idee o.m. tot uiting in de traditionele 'lex talionis' ('oog om oog, tand om tand') en diende ze door de jaren heen als een onuitputtelijke bron van inspiratie voor talrijke passionele fictie (Sievers & Mersky, 2006). Daarnaast vormt GST een aantrekkelijke theorie in de zin dat ze bijna een 'verschoningsgrond' biedt voor delinquent gedrag. Er wordt vooropgesteld dat delinquent gedrag 'uitgelokt' wordt door de negatieve ervaringen die de dader opdeed, wat impliceert dat de verantwoordelijkheid voor gepleegde feiten alleszins gedeeltelijk buiten de dader gelegd kan worden. Dit vormt een eerder 'geruststellende' gedachte, gezien het impliceert dat (1) 'delinquenten' in wezen niet 'slecht' zijn, men reageert slechts op de problemen die men tegenkomt; en (2) delinquentie in de samenleving wel degelijk teruggedrongen kan worden, o.m. door in te grijpen op de directe omgeving van het individu. Kan dat de reden zijn waarom de theorie ondanks de scherpe kritieken blijft standhouden in het etiologisch veld?

Of zijn het de aanhoudende wetenschappelijke modificaties die maken dat GST tot op de dag van vandaag criminologen – weliswaar voornamelijk Amerikaanse criminologen – blijft inspireren tot verder onderzoek? Agnew toonde zich zeer creatief in het continu bijstellen en verfijnen van zijn theorie, waarbij hij steeds meer invloeden uit andere etiologische theorieën 'adopteerde' en ze in zijn GST integreerde. Dit had tot gevolg dat de zwakke correlaties tussen strain en delinquentie die doorgaans uit empirisch onderzoek naar voor kwamen, gerechtvaardigd werden. In tegenstelling tot de 'revised strain theory', gaat GST immers niet meer enkel over strain, ook andere invloeden spelen er in mee. Hierbij wordt vooropgesteld dat het verband tussen 'directe' strain en delinquentie beïnvloed wordt door meer dadergerichte criminogene processen – zoals zwakke sociale bindingen – en dat achterliggende straininvloeden deze processen bij uitstek in gang kunnen zetten. Het zijn specifiek deze twee mechanismen die in dit doctoraatsonderzoek centraal stonden. Gezien met andere woorden niet alleen strainvariabelen getoetst werden, zal dit besluit ook betrekking hebben op de twee andere invloeden die in het kader van de vooropgestelde mechanismen van belang zijn, nl. sociale bindingen en levensstijlrisico's.

In dit afsluitende hoofdstuk worden de resultaten uit deze studie vertaald in specifieke aanbevelingen voor de toekomst van GST en verder empirisch onderzoek naar deze theorie. Concrete *beleids*aanbevelingen, daarentegen, vallen niet rechtstreeks uit de resultaten af te leiden: het gaat immers om een etiologisch, en geen beleidsevaluatief onderzoek. Toch wordt op basis van het onderzoek

gereflecteerd over mogelijke aangrijpingspunten voor beleid. De beleidsgerichte suggesties in dit hoofdstuk dienen aldus opgevat te worden als het resultaat van een algemene reflectie over de studie.

Alleszins moeten zowel de suggesties met betrekking tot verdere theoretische ontwikkeling en vervolgonderzoek als de beleidsgerichte voorstellen die hier gemaakt zullen worden, nadrukkelijk gekaderd worden binnen de beperkingen van deze doctoraatsstudie. Empirisch onderzoek, zeker binnen de sociale wetenschappen, kent grenzen: de complexe sociale realiteit laat zich nu eenmaal nooit volledig op systematische wijze vatten. Dit is niet het minst het geval met dit doctoraatsonderzoek; doorheen het proefschrift werden de verschillende beperkingen en de mogelijke weerslag ervan ten gronde toegelicht. De belangrijkste worden hier nog even kort op een rijtje gezet.

Een eerste beperking betreft het *kwalitatief* luik. De bedoeling van de afzonderlijke onderzoeksluiken was de onderzochte mechanismen van twee heel verschillende kanten te belichten, om zo tot een meer compleet beeld te komen. Het integreren van het kwalitatief luik in een onderzoek dat voor de rest vooral vanuit een kwantitatieve traditie geschreven werd – in de overgrote meerderheid van het bestaand GST onderzoek wordt immers gebruik gemaakt van kwantitatieve methoden, zo werd o.m. in de literatuurstudie toegelicht – bleek echter een complexere uitdaging te zijn dan verwacht. Dit heeft tot een aantal moeilijk te overbruggen neveneffecten geleid, zoals o.m. het feit dat hypothesen die eerder in kwantitatieve taal opgesteld werden, ook aan de hand van een kwalitatief design bestudeerd werden. Toch kon doorheen het onderzoek vastgesteld worden dat het kwalitatief luik wel degelijk een eigen, toegevoegde waarde bracht met betrekking tot de onderzoeksvragen en in die zin een interessante aanvulling vormt op het kwantitatief luik. Enerzijds stond het kwalitatief luik toe de resultaten uit de kwantitatieve studie enigszins te nuanceren. Zo kon de kleine groep zeer gekwetste jongeren die via het kwantitatief luik moeilijk te bereiken was, via het kwalitatief design wel in het onderzoek betrokken worden. Anderzijds werd het via de kwalitatieve interviews mogelijk de verbanden in een duidelijke context te plaatsen, waarbij onder meer een expliciete ‘tijdslijn’ in de gebeurtenissen kon worden aangebracht.

Een tweede belangrijke beperking heeft betrekking op de wijze waarop de concepten uit het *kwantitatief luik* geoperationaliseerd werden. Gezien gebruik werd gemaakt van bestaande data, speelden hier onvermijdelijk ook praktische overwegingen mee. Hoewel secundaire data-analyse verschillende voordelen heeft, zoals in hoofdstuk 5 (deel 1.1) werd toegelicht, bestaat een nadeel eruit dat men zelf niet kan kiezen welke vragen er aan de respondenten gesteld worden.[162] Als gevolg hiervan konden niet alle hypothesen op de gewenste manier getoetst worden. Zo kon bijvoorbeeld de impact van delinquente vrienden als deelcomponent van levensstijlrisico’s niet

[162] Deze beperking kan dan ook enigszins genuanceerd worden in de zin dat de praktische en financiële voordelen van het gebruik van de secundaire data hier wel tegen opwegen.

meegenomen worden in het kwantitatief luik. Bovendien kon in deze data geen onderscheid gemaakt worden tussen 'achterliggende' en 'directe' strain, wat uiteindelijk met betrekking tot het toetsen van de modererende hypothesen een veel groter knelpunt bleek te zijn dan verwacht.

Een derde meldenswaardige beperking gaat over de cross-sectionele aard van de data die in het kwantitatief luik gebruikt werden, waardoor het niet mogelijk was causaliteit in de gevonden verbanden te identificeren. Het gebruik van een longitudinaal design zou in dit kader efficiënter geweest zijn, maar longitudinale data zijn voorlopig niet beschikbaar in Vlaanderen. Hoewel hier deels aan tegemoet werd gekomen door de causaliteit uit de theorie op de bevindingen toe te passen en deze te controleren via het kwalitatief luik, blijft deze 'veronderstelde causaliteit' enigszins kunstmatig.

Tot slot dient opgemerkt te worden dat de keuze tot het grondig uitspitten van de rol van sociale bindingen en levensstijlrisico's in GST i.p.v. het uitvoeren van een bredere toets van de theorie, tot gevolg had dat een aantal variabelen waarvan geweten is dat ze sterk met delinquentie samenhangen en die ook een duidelijke plaats kennen in GST – zoals moraliteit of zelfcontrole – niet meegenomen werden. Op verschillende plaatsen in het onderzoek kwam dit naar voor als een lacune. Zo kon bijvoorbeeld vastgesteld worden dat de onderzochte variabelen in het kwantitatief luik nauwelijks een verklaring kunnen bieden voor twee belangrijke patronen van sociale spreiding, nl. het bestaan van geslachtsverschillen in delinquentie en de afname van delinquentie na de adolescentie. Dit betekent niet dat de onderzochte variabelen niet belangrijk zouden zijn in de verklaring van delinquentie; de meeste bleken immers significant te zijn in de modellen. Wel wijst dit erop dat ter verklaring van deze patronen wellicht nog meer invloeden, zoals de net vernoemde persoonlijkheidskenmerken, mee in overweging genomen moeten worden. Hoewel het uitsluiten van deze kenmerken op basis van de vooropgestelde hypothesen te verantwoorden is en in die zin niet zozeer een knelpunt vormt in dit onderzoek, betekent dit dat de wisselwerking tussen strain en persoonlijkheidskenmerken in de toekomst nog nader onderzocht kan worden. De bevindingen uit zo'n onderzoek zouden mogelijk de leemtes die in deze doctoraatsstudie blijven bestaan, kunnen opvullen.

Desondanks kon op basis van het onderzoek toch een waardevolle bijdrage tot GST bekomen worden. De resultaten uit zowel het kwantitatief als het kwalitatief luik wijzen alleszins op een complexiteit die enerzijds voortvloeit uit operationaliseringskwesties met betrekking tot het concept 'strain'. Zo werden aanwijzingen gevonden dat 'strain' in het kwantitatief luik mogelijk vooral als een achterliggende invloed gemeten wordt, terwijl in het kwalitatief luik ook eerder triviale, persoonlijk getinte gebeurtenissen besproken worden. Anderzijds impliceert deze complexiteit dat simpele, eenzijdige verklaringen niet enkel voor een 'algemene' adolescentenpopulatie, maar ook voor een 'delinquente' jongerenpopulatie niet gepast zijn.

Deze vaststellingen stroken met Agnews intentie tot het creëren van een geïntegreerde delinquentietheorie waarin uiteenlopende theoretische assumpties samengebracht en met elkaar gecombineerd worden. Hoewel de predictoren die in deze theorie centraal staan wel bekend zijn in de bredere etiologische criminologie, blijven de processen via dewelke ze tot delinquentie leiden nog vaak in het ongewisse. Zowel uit de literatuurstudie als uit het onderzoek blijkt echter dat deze processen van cruciaal belang zijn in de verklaring van delinquentie. Een algemene theorie dient zich dan ook vooral toe te spitsen op de rol die deze predictoren vervullen in een jongerenleven en de manier waarop ze met elkaar interageren. Hoe komt het dat sommige jongeren een zwakkere band hebben met hun directe omgeving? Waarom zoeken jongeren de straat op? Dit zijn slechts enkele van de vragen waarop een algemene delinquentietheorie dient in te gaan. Bij het ontwikkelen van zijn GST trachtte Agnew deze uitdaging aan te gaan. Op basis van het voorliggend onderzoek lijkt echter de rol van strain in deze processen – alleszins in een jongerenpopulatie - minder prominent te zijn dan door de theorie gesuggereerd wordt.

1. GST ALS ALGEMEEN VERKLARINGSKADER?

1.1. De rol van achterliggende strain als 'uitzonderingsmechanisme'

Hoewel aanwijzingen werden gevonden dat strain als een 'directe', situationeel gebaseerde provocatie mogelijk wel een bredere toepassing zou kunnen kennen in de verklaring van jeugddelinquentie, is de belangrijkste vaststelling van het onderzoek dat *achterliggende* straininvloeden een voldoende, maar geen noodzakelijke voorwaarde vormen tot het verzwakken van sociale bindingen en het ontwikkelen van levensstijlrisico's. Enerzijds vergroten zware, zeer pijnlijke gebeurtenissen in het gezin de kans dat men reeds op jonge leeftijd een delinquente levensstijl ontwikkelt. Echter, deze gebeurtenissen blijken onder jongeren veel minder vaak voor te komen dan dat er jeugddelinquentie gesteld wordt. Zelfs onder jongeren uit de gemeenschapsinstellingen, van wie verondersteld wordt dat zij een 'zeer delinquente' populatie vormen, blijkt niet iedereen dergelijke gebeurtenissen meegemaakt te hebben. De impact van dit soort zware gebeurtenissen lijkt zich met andere woorden te beperken tot de verklaring van ernstige/veelvuldige delinquentie gepleegd door een beperkte groep van zeer gekwetste jongeren.

Anderzijds blijken ook lichtere, meer alledaagse negatieve gebeurtenissen en innerlijke strainervaringen significant aan delinquentie gerelateerd te zijn, maar dit vooral onder jongeren die op zich nog géén verhoogd risico op delinquentie lopen omwille van andere criminogene invloeden. Het lijkt er dan ook op dat het ervaren van strain wel degelijk criminogene processen in gang kan zetten, maar dat het hierin geen essentiële rol speelt. De ervaring van achterliggende strain vormt met andere woorden in een jongerenpopulatie een uitzonderingsproces in de verklaring van delinquentie; het lijkt vooral een verklaring te bieden voor delinquentie die

'buiten het normale' valt.

1.2. Aandacht voor alternatieve paden

Wil GST een algemene verklaring voor jeugddelinquentie bieden, moet ze rekening houden met de idee van strain als een 'uitzonderingsmechanisme' en in haar verklaringsmechanismen ook alternatieve paden tot delinquentie, waarin strain mogelijk niet meer de centrale rol speelt, identificeren. Hierbij kan opgemerkt worden dat Agnew hier in 2005 reeds een poging toe ondernam, door naar buiten te komen met een 'General Theory of Crime and Delinquency'[163] waarin hij strain als gelijkwaardig naast andere belangrijke verklarende variabelen zet. In deze publicatie beargumenteert hij dat de kans op delinquentie het grootst zal zijn *"when the constraints against crime are low and the motivations for crime are high"* (Agnew, 2005:17). Als 'constraints' of barrières die het individu ervan weerhouden delinquentie te plegen, beschrijft hij een sterke externe controle (bv. sterk toezicht door ouders), een belang in conformiteit (cf. de 'band' met de conventionele maatschappij) en een sterke zelfcontrole. Als 'motivations' voor delinquentie beschrijft hij invloeden die het individu tot delinquentie 'pushen' (bv. strainervaringen) en invloeden die het individu tot delinquentie 'verleiden' of 'lokken' (bv. delinquente vrienden) (Agnew, 2005).

In deze conceptualisering richt Agnew (2005) zich met andere woorden niet meer op strain als de centrale factor in de verklaring van delinquentie, maar combineert hij de belangrijkste gekende 'predictoren' uit de criminologie in één schema. Echter, in tegenstelling tot in GST stelt hij hierbij geen expliciete causale delinquentiemechanismen voorop, maar beperkt hij zich tot een beschrijving van bovenstaande invloeden als de belangrijkste 'voorspellers' van delinquentie: in die zin biedt de 'General Theory' geen nieuwe inzichten (Ngo, Paternoster, Cullen & MacKenzie, 2011). Agnew (2011) laat dan ook weten dat de publicatie uit 2005 niet zozeer als een afgewerkt theoretisch kader, maar eerder als een denkoefening beschouwd moet worden: de publicatie van zijn 'General Theory' vormt vooral een pleidooi voor een sterkere integratie tussen de invloeden die in verschillende delinquentietheorieën centraal staan. Hoewel het weliswaar Agnews (2010b, 2011) overtuiging is dat het ontwikkelen van steeds bredere integratieve theorieën de beste weg tot 'etiologische vooruitgang' vormt, benadrukt hij dat de afzonderlijke criminologische theorieën hier tot op heden nog niet klaar voor zijn*: "a satisfactory integration is not possible without further work on these theories, since these theories help identify the elements to be integrated and the relations between them"* (Agnew, 2011:152).

Dat het echter zinvol is deze denkoefening uit te breiden en de zoektocht naar een 'algemene' delinquentietheorie verder te zetten – weliswaar met een sterkere focus op het ontwikkelen van verklarings*mechanismen* waarin de onderlinge verbanden tussen de onafhankelijke variabelen duidelijk geëxpliciteerd worden - kan vanuit de

[163] Niet te verwarren met de 'General Theory of Crime' van Gottredson & Hirschi (1990).

resultaten uit dit onderzoek ondermeer bepleit worden op basis van de correlaties die niet alleen tussen de onafhankelijke variabelen en de delinquentievariabele, maar ook tussen de onafhankelijke variabelen onderling blijken te bestaan. Dit impliceert dat op basis van deze variabelen specifieke causale mechanismen te identificeren vallen die samen een breder toepasbaar verklaringskader vormen.

1.3. 'Gestroomlijnde' mechanismen voor specifieke subgroepen

Het streven naar een 'algemeen verklaringskader' geldt niettemin vooral op een abstract, theoretisch niveau. De manier waarop de mechanismen daarentegen concreet geoperationaliseerd worden, kan wel verschillen naargelang dader- en/of delicttype. Zo werd in hoofdstuk 8 gesuggereerd dat de manier waarop sociale bindingen en levensstijlrisico's in dit onderzoek geoperationaliseerd werden, mogelijk minder relevant is voor (jong)volwassenen. Daarnaast zou ook de constellatie van modererende en mediërende invloeden kunnen verschillen tussen specifieke delict- en dadertypes. Zo bepleit Agnew (2011:148) dat onderzoek zich moet toespitsen op het ontwikkelen van afzonderlijke, 'op maat gemaakte' versies van GST die van toepassing zijn op specifieke delict- en dadertypes. Per delict- en dadertype zou met andere woorden gezocht kunnen worden naar unieke sets van strains, modererende en mediërende invloeden. Agnew nam hierbij zelf het voortouw en werkte o.m. voor persisterende delinquentie (Agnew, 1997a), geweldpleging (Agnew, 2004), witteboordencriminaliteit (Agnew et al., 2009) en terrorisme (Agnew, 2010a) een specifieke GST verklaring uit. Deze idee ligt in de lijn met de gevonden resultaten uit het onderzoek, die suggereren dat de verklaringsmechanismen uit GST een afzonderlijke werking kennen onder subgroepen van jongeren, hier ging het specifiek om (1) jongeren die zeer ernstige strain meemaakten en (2) jongeren die nog niet tot een 'risicogroep' behoren op basis van andere criminogene invloeden, nl. jongeren die weinig ongestructureerde routines hebben, meisjes en pre-adolescenten. De hier geopperde idee van strain als 'uitzonderingsverklaring' zou in toekomstig onderzoek dan ook nog verder getoetst kunnen worden door ook op andere subgroepen toe te spitsen. Hierbij zou ondermeer een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen veelplegers en niet-veelplegers, of tussen het plegen van ernstige delinquentie en statusdelinquentie (zie o.m. Op de Beeck & Pauwels, 2010).

Tot slot zouden in dit verband eventuele verschillen tussen jongeren die in, en jongeren die buiten de stad wonen, verder uitgediept kunnen worden. Gezien de verschillen in leefwereld en culturele achtergrond tussen de respondenten uit JOP-monitor Brussel en die uit JVGG en JOP-monitor 2, werd specifiek voor dit onderzoek besloten om JOP-monitor Brussel niet te gebruiken. Er bestonden immers aanwijzingen om aan te nemen dat de respondenten uit JOP-monitor Brussel de vragen met betrekking tot het meemaken van strain op een andere manier invulden dan de respondenten uit de andere twee databanken. Hierbij zou het interessant zijn om na te gaan *waarom* dit zo is. Tot nog toe richtte bestaand GST onderzoek zich

nooit specifiek op het effect van strain binnen een stedelijke context.[164] Toch bestaan er aanwijzingen die doen vermoeden dat dit een belangrijk thema vormt. Het lijkt in de eerste plaats aannemelijk dat jongeren die in een stedelijke omgeving opgroeien, andere strains meemaken (Black & Krishnakumar, 1998; Wandersman & Nation, 1998; van Kamp, Leidelmeijer, Marsman & de Hollander, 2003). Daarnaast is echter ook mogelijk dat zij, omwille van hun achtergrond en/of leefsituatie, een andere betekenis geven aan de strains die in dit onderzoek getoetst werden dan jongeren die in een centrumstad, gemeente of dorp opgroeien. Deze laatste idee ligt overigens in lijn met de vaststelling dat meisjes meer 'verliesgebeurtenissen' blijken te rapporteren dan jongens, waarbij gesuggereerd werd dat dit mogelijk te wijten is aan het feit dat meisjes hier meer op betrokken en/of meer mee begaan zijn. Deze vaststellingen benadrukken over het algemeen het belang van waakzaamheid bij het interpreteren van zelfrapportagedata: ook bij het invullen van de vragenlijst kunnen op zich al sociologische of psychologische invloeden meespelen.

1.4. De rol van levensstijlrisico's

Een belangrijke boodschap die op verschillende plaatsen in dit proefschrift benadrukt werd, is dat het opentrekken van de verklaringsmechanismen om zo tot een breder integratief verklaringskader te komen, wellicht een effectievere methode tot 'etiologische vooruitgang' vormt dan het éénzijdig toetsen van predictoren. Binnen zo'n breder verklaringskader zou strain nog steeds een belangrijke, maar niet meer de centrale plaats innemen. Bovendien zou in dit kader meer belang gehecht moeten worden aan de rol van levensstijlrisico's. Niet alleen in de kwantificerende modellen, maar ook in de kwalitatieve analyses van het onderzoek blijken levensstijlrisico's immers de meest prominente plaats in te nemen.

Over de manier waarop levensstijlrisico's aan delinquentie gerelateerd zijn, is - gezien de sterke belangstelling hiervoor in (recent) etiologisch onderzoek - vandaag al wel wat geweten. Hierbij worden vooral de socialiserende invloed van delinquente vrienden (Sutherland, 1947), de verhoogde blootstelling aan situationele verleiding en/of gelegenheid tot het plegen van feiten (Wikström, 2006a) en – op basis van dit onderzoek – een grotere kans op confrontatie met provocaties of 'directe strain' die een onmiddellijke aanleiding tot delinquentie vormt, vooropgesteld. Meer onderzoek is echter nodig om na te gaan welke invloeden het ontwikkelen van deze levensstijlrisico's instigeren. Uit deze studie bleek alvast dat levensstijlrisico's slechts gedeeltelijk aan (achterliggende) strainervaringen toegeschreven kunnen worden. Dit wil echter niet zeggen dat andere invloeden hier geen rol bij kunnen spelen. Hierbij zijn bijvoorbeeld opvoedingsstijlen mogelijk van belang; zo bleek uit het kwalitatief luik van dit onderzoek dat een beperkt toezicht door ouders een belangrijke faciliterende rol speelt bij het ontwikkelen van levensstijlrisico's (zie ook Declerck &

[164] In relatie met dit thema werkte Agnew (1999) wel een contextuele versie van zijn GST uit, maar deze was in het bijzonder gericht op het verklaren van buurtverschillen in delinquentie (zie ook: Brezina, Piquero & Mazerolle, 2001; Hoffmann, 2003; Hoffmann Ireland, 2004; Op de Beeck, Pauwels & Put, 2012; Wareham, Cochran, Dembo & Sellers, 2005; Warner & Fowler, 2005). Specifieke aspecten van de dynamiek tussen strain en delinquentie in de stad, kwamen hierbij niet aan bod.

Pauwels, 2010). Voorts kan in dit kader inspiratie gevonden worden in ander empirisch onderzoek naar levensstijlrisico's. In de Vlaamse context werd in dit verband bijvoorbeeld de samenhang met specifieke attributen getoetst - zo vonden De Groof & Smits (2006) dat jongeren die in het bso les volgen meer levensstijlrisico's rapporteren, wat een grotere kans op delinquentie met zich meebrengt – waarbij nog verder onderzocht kan worden wat de mechanismen zijn die deze attributen specifiek aan levensstijlrisico's binden.

Hieruit mag echter - vooral met het oog op de praktijk - niet de 'criminalisering' volgen van de activiteiten en kenmerken die in dit onderzoek als 'ongestructureerde routines' of 'levensstijlrisico's' gekwalificeerd werden.[165] Zo vormt bijvoorbeeld het 'met vrienden rondhangen op straat' voor verschillende jongeren die hun adolescentieperiode doormaken een belangrijke activiteit, die hen toelaat tijd te spenderen buiten het gezin waarin ze opgroeien en buiten het blikveld van ouders of andere autoriteitsfiguren met vrienden op te trekken. In die zin draagt deze vorm van vrijetijdsbesteding volgens sommige auteurs zelfs bij tot het volbrengen van de ontwikkelingstaken die tijdens de adolescentie verricht moeten worden in de aanloop naar de volwassenheid (Sabbe, 2011; de Bil, 2011).

Dit strookt overigens met de vaststelling dat deze activiteiten niet alleen aan delinquentie, maar ook aan positief jongerenwelzijn gerelateerd zijn: *"De mate waarin [jongeren] in staat zijn autonoom van het gezin activiteiten te ondernemen, draagt in grote mate bij tot hun geluksgevoel. Hieruit volgt het belang van het voorzien van ruimte waarin jongeren hun vrienden kunnen ontmoeten en tijd kunnen doorbrengen buiten de grenzen van hun gezin"* (Op de Beeck, 2010c:36). Voorts kan hierbij de kanttekening gemaakt worden dat de correlatie tussen delinquentie en levensstijlrisico's – hoewel ze sterk is – niet automatisch een absoluut verband inhoudt. In dit kader dient onderzoek zich in de tweede plaats toe te spitsen op het identificeren van invloeden die het verband tussen levensstijlrisico's en delinquentie *modereren*. Hierbij werd tot nog toe vooral aandacht besteed aan de modererende invloed van persoonlijkheidsfactoren als zelfcontrole en moraliteit (cf. Wikström, 2006a). Er zouden echter ook nog andere invloeden in rekening gebracht kunnen worden, zoals de ruimtelijke omgeving waarbinnen de activiteiten die onder het label van 'ongestructureerde routines' vallen, plaatsvinden (Op de Beeck & Cops, 2011). Zo wordt bijvoorbeeld 'met vrienden rondhangen op ongesuperviseerde plaatsen' mogelijk minder 'risicovol' indien zich op deze plaatsen minder externe prikkels voordoen. Het is niet ondenkbaar dat rondhangen in een verlaten skatepark buiten de dorpskern minder gemakkelijk tot delinquentie zal leiden dan rondhangen in een winkelcentrum, waar zich gemakkelijker verleiding tot eigendomsdelinquentie kan ontwikkelen.

[165] Doorheen dit proefschrift werden, lijn met de theorievorming die zich rond deze concepten ontwikkelde, de termen 'ongestructureerde routines' en 'levensstijlrisico's' gebruikt (cf. Wikström & Butterworth, 2006). Hierbij is het echter belangrijk te onthouden dat deze 'risico's' – hoewel ze de kans op delinquentie *vergroten*, zoals ook uit dit onderzoek blijkt – niet met delinquentie gelijkgesteld kunnen worden. Vooral bij het uitzetten van een beleid rond de aanpak van jeugddelinquentie is het van belang het onderscheid tussen deze concepten duidelijk te behouden.

Alleszins pleiten de onderzoeksbevindingen voor een veel bredere toepassing van het onderscheid tussen mediërende en modererende mechanismen dan tot nog toe in etiologisch onderzoek het geval was. Deze mechanismen zijn niet alleen cruciaal voor een criminologie die op verklaring i.p.v. op predictie gericht is (Wikström, 2006b), dit onderzoek toonde bovendien dat hiertoe niet noodzakelijk complexe onderzoeksdesigns of dure dataverzamelingsmethoden nodig zijn. Ook het bestuderen van associatiepatronen in eenvoudige cross-sectionele data kan in dit verband reeds interessante resultaten opleveren, mits men voldoende aandacht besteedt aan het contextualiseren van de bevindingen en een duidelijke omkadering vanuit de bestaande literatuur.

1.5. Het verder ontwikkelen en toetsen van mediërende en modererende mechanismen

Met betrekking tot het toetsen van mediërende mechanismen kan opgemerkt worden dat ook onderzoek dat niet zozeer op delinquentie an sich gericht is, maar daarentegen sociale bindingen of levensstijlrisico's als afhankelijke variabelen toetst, al bijzonder waardevol kan zijn. Daarnaast kunnen op basis van dit onderzoek ook enkele specifieke adviezen geformuleerd worden wat het toetsen van modererende mechanismen betreft. Het feit dat bestaand onderzoek naar modererende invloeden niet altijd dezelfde resultaten opleverde, baart Agnew (2011:153) zorgen. Voor deze tegenstrijdige resultaten werden in hoofdstuk 2 een aantal mogelijke verklaringen gesuggereerd, die vooral betrekking hadden op steekproefverschillen en verschillen in het operationaliseren van strain en delinquent gedrag. De bevindingen uit dit onderzoek wijzen er echter op dat hierbij nog andere methodologische implicaties een rol gespeeld kunnen hebben. De resultaten doen immers vermoeden dat de interacties vooral groepen identificeren die het kwetsbaarst zijn voor strain, in de plaats van groepen die het meest geneigd zijn om met delinquentie op strain te reageren. Hoewel deze toetsen alleszins waardevolle informatie leverden met betrekking tot GST, schoten ze bijgevolg de modererende onderzoekshypothesen enigszins voorbij. De tegenstrijdige resultaten met betrekking tot de modererende invloeden die over het algemeen uit bestaand onderzoek naar voor komen, zouden mogelijk dan ook aan gelijkaardige problemen toegeschreven kunnen worden.

Dit impliceert dat het bij het toetsen van modererende mechanismen wellicht niet volstaat zich te baseren op 'een' strain die zich in het afgelopen jaar voordeed. Een alternatieve manier die in dit verband effectiever zou kunnen zijn, bestaat uit het opmeten van de onmiddellijke motivatie die respondenten per gerapporteerd feit opgeven.[166] Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om binnen een gestandaardiseerde vragenlijst een aantal motivaties aan te bieden waarvan op basis van literatuurstudie en/of kwalitatief onderzoek geweten is dat ze vaak genoemd worden, zoals overigens

[166] Hoewel men in het kader van dit knelpunt mogelijk spontaan denkt aan het suggereren van longitudinaal onderzoek, zou een longitudinaal design hier niet noodzakelijk aan tegemoet komen. Immers, ook in longitudinaal onderzoek wordt niet altijd nagegaan welke strain zich onmiddelijk vóór het delinquent gedrag voordeed. Meestal focussen deze studies zich bij uitstek op de impact van 'achterliggende' strain: er wordt nagegaan of de respondent in wave 1 strain ervaarde en zo ja, of dit in wave 2 een verhoogde kans op delinquentie tot gevolg had.

al eens door Agnew (1990) zelf gedaan werd. Agnew (1990) gebruikte deze techniek specifiek om te onderzoeken of de motivaties van afzonderlijke delicttypes van elkaar verschillen. Hoewel het bij deze ene studie bleef – verder werd deze techniek niet meer gebruikt in GST onderzoek – kan het niet alleen voor GST, maar ook voor onderzoek naar andere etiologische thema's nuttig zijn om op deze manier te werken. Verschillende etiologische theorieën benadrukken het belang van onmiddellijke invloeden (bijvoorbeeld: Wikströms SAT). Desondanks blijft kwantificerend onderzoek over het algemeen beperkt tot het berekenen van correlaties tussen achterliggende en/of niet in tijd gespecificeerde invloeden en delinquentie.[167] Het meten en toetsen van onmiddellijke motivaties en/of omstandigheden van delinquentie zou beter overeen stemmen met de situationele aspecten uit deze theorieën en kan in die zin dan ook een meerwaarde bieden in etiologisch onderzoek.

Tot slot wijst de literatuurstudie uit hoofdstuk 2 in dit verband uit dat het specifiek met betrekking tot GST mogelijk zou moeten zijn de vooropgestelde mediërende en modererende mechanismen met elkaar te combineren, waarbij enerzijds bestudeerd wordt in welke mate achterliggende strain tot verzwakte sociale bindingen en/of levensstijlrisico's leidt, en anderzijds getoetst wordt of deze processen vervolgens bij confrontatie met directe strain een delinquente reactie faciliteren. Alvorens dit mogelijk is, dient echter meer duidelijkheid te bestaan over de werking van de afzonderlijke mechanismen. Bovendien moet GST hier consequent zijn: gezien in de theorie zowel mediërende als modererende invloeden besproken worden, moeten deze allebei in overweging genomen worden bij het uitwerken van een theoretische verklaring voor patronen van sociale spreiding in delinquentie.

1.6. Focus op negatieve affectiviteit

Met het oog op de doelstelling van GST tot het bieden van een algemene verklaring voor delinquentie kan tot slot nog een laatste suggestie geformuleerd worden, nl. de aanbeveling om toch op zoek te gaan naar een strakkere definitie van 'strain'. Het zou aan de geloofwaardigheid van de theorie bijdragen indien afgestapt zou worden van 'strain' als een alomvattend concept en in de plaats daarvan de focus duidelijk gelegd zou worden op de processen die daadwerkelijk een basiscomponent vormen van de identiteit van de theorie. Met het oog op de bevindingen uit het onderzoek zou hierbij voorzichtig geopperd kunnen worden om in het kader van het definitievraagstuk de sterke focus op het meemaken van negatieve gebeurtenissen of het hebben van negatieve relaties (zelfs als er een subjectieve dimensie aan gekoppeld wordt) op te geven. Uit het onderzoek kan immers afgeleid worden dat het meemaken van zeer zware gebeurtenissen in een bredere jongerenpopulatie wellicht minder van tel is, wat tot de conclusie zou leiden dat strain geen algemene

[167] De space-time-budget methode die o.m. gehanteerd wordt binnen de 'Peterborough Adolescent and Young Adult Development Study' (PADS) – uitgevoerd door de University of Cambridge - en binnen de 'Study of Peers, Activities and Neighbours' (SPAN) - uitgevoerd door het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving - vormt hier een belangrijke uitzondering op. In deze studies wordt de tijdsbesteding van jongeren nauwkeurig opgevolgd en vastgelegd, waarna getoetst wordt in welke mate deze het dader- en slachtofferschap van de respondenten beïnvloedt.

verklaring biedt. Objectief minder ernstige gebeurtenissen worden daarentegen vaker ervaren in een algemene jongerenpopulatie, maar hebben op iedereen een verschillende impact waardoor het onderzoek naar GST mechanismen tegenstrijdige resultaten kan opleveren. Wanneer de invulling van strain – met het oog op het zo dicht mogelijk benaderen van strain als een *subjectieve* ervaring – volledig open gelaten wordt, worden dan weer zowel zeer ernstige als eerder triviale gebeurtenissen genoemd, zo blijkt uit het kwalitatief luik van dit onderzoek, wat het moeilijk maakt de theorie op zinvolle wijze te toetsen.

In de plaats daarvan is het met het oog op het ontwikkelen van een 'algemeen delinquentiemechanisme' wellicht interessanter om strain af te bakenen als de individuele toestand die door negatieve gebeurtenissen veroorzaakt wordt, om met name vooral de rol van negatieve emoties of van negatieve affectiviteit centraal te plaatsen. Affectieve strain bleek in het onderzoek immers een sterke delinquentiecorrelaat te zijn, en de enige variabele te zijn die enigszins in staat was een algemeen delinquentiepatroon (de 'delinquentiepiek' in de adolescentie) deels te verklaren. Dit concept is bovendien stabieler dan het toetsen van gebeurtenissen. Daar waar gebeurtenissen een verschillende impact hebben op individuen, brengt de ervaring van 'negatieve affectiviteit' zowel het meemaken van negatieve gebeurtenissen als de persoonlijke 'weerstand' van het individu in rekening, waardoor strain op een meer algemene manier getoetst kan worden. Bovendien vormt het meemaken van negatieve emoties bij uitstek de component op basis waarvan GST zich op het etiologische veld onderscheidt (Agnew, 1990; 1995a), wat maakt dat dit nog sterker in de verf gezet mag worden. Hierbij kan overigens opgemerkt worden dat ook in verschillende andere GST studies een sterke impact gevonden wordt voor negatieve affectiviteit: hoe meer het straininstrument aansluit bij het opmeten van negatieve emoties, des te sterker de correlatie met delinquentie (zie bijvoorbeeld Op de Beeck et al., 2012).

De suggestie tot een sterkere focus op negatieve affectiviteit neemt echter niet weg dat onderzoek naar de gebeurtenissen die de ervaring van negatieve affectiviteit beïnvloeden, wel van etiologisch belang blijft, zonder daarom de centrale premisse van de theorie te vormen. Deze gebeurtenissen kunnen niet alleen negatieve affectiviteit oproepen, uit dit doctoraatsonderzoek bleek dat ze onder specifieke subgroepen van jongeren ook andere criminogene processen in gang kunnen zetten, zoals het verzwakken van sociale bindingen en het ontwikkelen van levensstijlrisico's. In die zin vormen deze gebeurtenissen de 'oorzaak van de oorzaken' van delinquentie, waardoor ze wel degelijk een belangrijk onderzoeksonderwerp blijven, niet alleen op etiologisch vlak maar ook met betrekking tot het beleid en de praktijk.

2. PREVENTIE & AANPAK VAN JEUGDDELINQUENTIE

Deze studie vormt bij uitstek een theorietoetsend onderzoek. Toch kunnen de tendensen die eruit naar voor komen ook inspiratie leveren tot het onderbouwen van

een beleidsmatige strategie in de preventie en aanpak van jeugddelinquentie. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat, gezien uit een theorietoetsend onderzoek enkel variabelen afgeleid kunnen worden die van belang zijn in de verklaring van jeugddelinquentie (Declerck & Pauwels, 2010; Pauwels, 2007) – het gaat immers niet om een beleidsevaluatieve studie – de meer concrete adviezen die hier gesuggereerd worden deels de stempel van een meer persoonlijke visie dragen. De beleidsaanbevelingen dienen bijgevolg beschouwd te worden als het resultaat van een *algemene reflectie* over het onderzoek. Er wordt gekeken op welke manier het onderzoek kan aanknopen bij beleid en praktijk, zonder dat de adviezen noodzakelijk rechtstreeks uit de onderzoeksbevindingen voortvloeien. Een onderzoeker is immers ook maatschappelijk verantwoordelijk voor de output die hij/zij genereert, zo werd o.m. beargumenteerd door Walgrave: *"My plea for a socially responsible criminology does not oppose purely scientific emphases in criminological work. But if it were only that, criminologists would behave like chickens. Chickens lay their egg without concern about how it will be used."* (Walgrave, 2008:16, bij het ontvangen van de European Criminology Award van de European Society of Criminology). Dit impliceert dat men bij het presenteren van onderzoek in de mate van het mogelijke dient te voorkomen dat de bevindingen binnen een beleidscontext op een te enge of verkeerde manier geïnterpreteerd worden (cf. Weerman, 1998).

Vanuit een algemene bezorgdheid om het welzijn van kinderen en jongeren bestaan op beleidsvlak reeds heel wat maatregelen die zich richten op (1) de aanpak van familiestrain en (2) indien nodig, het verwijderen van jongeren uit een negatieve gezinssituatie. Zo kunnen bijvoorbeeld ouderstages opgelegd worden, of kan een jongere omwille van een problematische opvoedingssituatie (POS) uit huis geplaatst worden. Deze maatregelen richten zich echter vooral op het indijken van ernstige gezinsstrain, terwijl in dit onderzoek ook naar voor komt dat dagelijkse beslommeringen en/of eerder triviale gebeurtenissen een rol kunnen spelen. Bij het formuleren van beleidsmatige suggesties wordt daarom voornamelijk op deze laatste vaststelling gefocust.

2.1. Inspelen op subjectieve strain en levensstijlrisico's ter preventie van jeugddelinquentie

De beleidsmaatregelen die door Agnew (2006a) gesuggereerd worden op basis van GST, richten zich op de volgende kernpunten: (1) het verminderen van criminogene strain (bijvoorbeeld door de implementatie van programma's ter preventie van pesten), (2) het modificeren van strain zodat deze minder criminogeen wordt[168], (3) het individu voorzien van de capaciteiten om confrontatie met criminogene strain in de mate van het mogelijke te vermijden (bijvoorbeeld door sociale vaardigheidstrainingen en/of beroepsopleidingen) en (4) het ingrijpen op de doelen en/of de perceptie van het individu om subjectieve strain te beperken (Agnew, 2006a).

[168] In het kader van het beperken van schoolstrain, bijvoorbeeld, kan men de schoolplicht voor jongeren niet zomaar afschaffen. In de plaats daarvan adviseert Agnew (2006a) zich te richten op het aantrekkelijker maken van het schoolgebeuren, o.m. door promotie van interactief lesgeven.

In het licht van het huidige onderzoek lijkt vooral deze laatste aanbeveling cruciaal te zijn: de resultaten tonen dat de persoonlijke inbreng van het individu van groot belang is bij het al dan niet interpreteren van een prikkel uit de omgeving als een voldoende motivatie tot het plegen van een feit. Dit wijst erop dat maatregelen die zich richten op het correct leren inschatten van sociale situaties en waarin benadrukt wordt dat negatieve gebeurtenissen vaker aan toeval dan aan negatieve intenties van anderen toegeschreven kunnen worden (cf. Ellwanger, 2007), een meerwaarde kunnen brengen in de preventie van jeugddelinquentie. Hierbij zou bovendien ook het verwerven en leren toepassen van effectieve, positieve copingstrategieën behandeld kunnen worden zodat jongeren, indien zij zich toch met problemen, tegenslag en/of provocaties geconfronteerd weten, hier op een zinvolle manier mee leren omgaan. Deze vaardigheden zouden bijvoorbeeld geïntegreerd kunnen worden in 'maatschappelijke vormingspakketten' die als een brede preventieve strategie, onder meer via het reguliere onderwijs, ingezet kunnen worden. Zeker wat het aanleren van effectieve copingstrategieën betreft, zou hierbij voldoende toegespitst moeten worden op de jongeren van wie in dit onderzoek aangetoond werd dat ze extra 'kwetsbaar' zijn voor strain, nl. meisjes en pre-adolescenten.

Voorts suggereert het onderzoek dat men voor het voorkomen van delinquentie binnen een algemene jongerenpopulatie ook op levensstijlrisico's zou kunnen inspelen. Zoals gezegd kunnen hier strikt genomen op basis van dit specifieke onderzoek weinig concrete, wetenschappelijk gefundeerde voorstellen rond geformuleerd worden. Echter, eerder in dit besluit werd – net vanuit de 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' die men draagt over de eigen onderzoeksbevindingen - benadrukt dat het niet de bedoeling is om op basis van dit onderzoek de ongestructureerde activiteiten die als 'levensstijlrisico's' onderzocht werden, overdreven te criminaliseren. Daarom worden hier toch enkele positieve initiatieven gesuggereerd die ervoor zouden kunnen zorgen dat deze activiteiten minder 'risicovol' worden. Deze zijn geïnspireerd op elementen die in de marge van dit onderzoek naar voor kwamen, alsook bevindingen uit ander onderzoek.

In de eerste plaats werd reeds verwezen naar de mogelijkheid tot het verschuiven van ongestructureerde routines naar plaatsen waar minder 'verleiding' tot het plegen van feiten bestaat. Daarnaast zou in dit kader het aanmoedigen van participatie aan gestructureerde vrijetijdsbesteding gesuggereerd kunnen worden, omdat eventuele negatieve effecten van 'ongestructureerde' vrijetijdsbesteding er mogelijk door geneutraliseerd worden. Binnen gestructureerde vrijetijdsbesteding lijkt men immers meer conventionele vrienden te leren kennen en worden meer conventionele waarden uitgedragen dan binnen ongestructureerde vrijetijdsbesteding – bijvoorbeeld 'op straat' - het geval is (zie hoofdstuk 6, deel 4.4.2.2). In dit verband zou onder meer het verhogen van inspanningen om 'uitval' te voorkomen van jongeren die reeds in een vorm van gestructureerde vrijetijdsbesteding geëngageerd zijn, geadviseerd kunnen worden. Dit enerzijds door in de mate van het mogelijke te vermijden dat bestaande vrijetijdsactiviteiten onderbroken worden wegens plaatsing

in een instelling, en anderzijds waar mogelijk te voorkomen dat jongeren wegens wangedrag uit hun sport- of jeugdclub gezet worden (cf. hoofdstuk 6, deel 4.2.2.1).[169] Een tweede suggestie bestaat uit het aanmoedigen van participatie aan gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in brede zin. Hiertoe kan enerzijds nagegaan worden tot welke activiteiten jongeren die (nog) niet in één of andere vorm van gestructureerde vrijetijdsbesteding betrokken zijn, zich aangetrokken voelen. Anderzijds kan binnen dit oogmerk nog verder onderzocht worden via welke kanalen participatie onder jongeren sterker gestimuleerd kan worden (zie in dit verband De Groof & Smits, 2002).[170]

2.2. Herstelgerichte benadering en het inzetten van 'gelijken' in de aanpak van jeugddelinquentie

Wat de aanpak van delinquentie betreft, wordt vanuit GST vooral een herstelgerichte insteek benadrukt (Agnew, 2006b:115). Gezien herstelgerichte programma's erop aansturen de verstandhouding tussen dader en slachtoffer te verbeteren, zijn deze zeer compatibel met de achterliggende GST idee dat negatieve interacties aan de basis van delinquentie zouden liggen. Bovendien zouden deze interventies tegemoet komen aan een aantal nadelen die vanuit een GST perspectief aan het klassieke sanctioneringsysteem toegedicht worden. Zo beargumenteert Agnew (2006a:173) dat herstelgerichte programma's het genereren van nog meer strain in de vorm van labeling tegengaan. Dit vanuit de idee dat jongeren die via het klassieke systeem gesanctioneerd worden, hier achteraf negatieve gevolgen van kunnen ervaren, o.m. door belangrijke relaties met conventionele anderen die geschaad werden, moeilijkheden om werk te vinden, enz. Daarnaast zou de kans dat het individu zich binnen een herstelgerichte aanpak onrechtvaardig behandeld voelt, kleiner zijn dan binnen een klassiek sanctioneringsysteem, omdat men de schade erkent die men aan het slachtoffer veroorzaakte (Agnew, 2006a). Uit het onderzoek kwamen aanwijzingen naar voor dat alleszins een deel van de feiten die door de respondenten gepleegd werden, een reactie vormden op directe, als negatief gepercipieerde confrontaties. Gezien dader en slachtoffer binnen herstelgerichte interventies samen ingaan op de feiten, de gebeurtenissen die eraan vooraf gingen en het effect die deze op hen hadden, lijken deze vaststellingen aan te sluiten bij Agnews pleidooi voor het verder uitbouwen en bestendigen van herstelgerichte praktijken.

---

[169] Dit impliceert echter dat extra steun- en hulpmiddelen nodig zouden zijn waarop organisaties die hiermee te maken krijgen, een beroep kunnen doen. Sportcoaches en clubleiders zijn doorgaans immers niet opgeleid tot het begeleiden van jongeren die probleemgedrag stellen. Bovendien zijn zij verantwoordelijk voor een grote groep jongeren wat maakt zij hiertoe ook niet de tijd of de mogelijkheden hebben.

[170] Het al dan niet participeren aan het verenigingsleven is doorgaans sterk afhankelijk van gezinscultuur: als ouders participe(e)r(d)en aan het verenigingsleven, is de kans groot dat hun kinderen dat ook zullen doen (De Groof & Smits, 2002). Het wegwerken van deze structurele vertekeningen is dan ook niet evident. Eén van de door De Groof & Smits (2002) voorgestelde manieren tot het verhogen van participatie bestaat uit het stimuleren van een participatiebevorderende cultuur binnen de school, door het aanbieden van extracurriculaire activiteiten. Deze activiteiten zouden een 'besmettend' effect hebben: jongeren die hieraan deelnemen, vinden sneller de weg naar buitenschoolse participatie. Hierbij dient echter opgemerkt te worden dat jongeren die spijbelen via dit kanaal wellicht niet bereikt worden. Het zoeken naar alternatieve manieren tot het bevorderen van participatie vormt bijgevolg een blijvende uitdaging.

In de tweede plaats zou in het kader van de aanpak van jeugddelinquentie het inschakelen van niet-delinquente jongeren mogelijk een interessante piste kunnen vormen. Bij het bestuderen van sociale bindingen ligt de nadruk doorgaans op de negatieve gevolgen van contacten met delinquente vrienden en worden ouders bijna steevast als 'conventionele' anderen beschouwd (Weerman, 1998). De kwalitatieve onderzoeksresultaten suggereren echter dat een sterke band met conventionele vrienden mogelijk een positief effect kan hebben: zo'n band bleek in een aantal gevallen een goede reden te vormen om *niet* tot het plegen van feiten over te gaan. In het verlengde hiervan zou dan ook de suggestie geformuleerd kunnen worden tot het inschakelen van iets oudere, niet-delinquente jongeren in het bestaande hulpverleningsaanbod. Zij kunnen een positief rolmodel vormen en de jongere mee begeleiden tot het voorkomen van recidive, onder meer door het modelleren van constructieve copingstrategieën in het omgaan met strain. Het inschakelen van jongeren in het bijstaan van andere jongeren - of 'peer-to-peer' consultatie - kent overigens reeds een bredere toepassing in Vlaanderen, o.m. in de vorm van 'jeugdadviseurs'. Deze jeugdadviseurs vormen enerzijds een contactpersoon tussen hun leeftijdsgenoten en hulpverleningsorganisaties voor jongeren, anderzijds bieden zij ook zelf ondersteuning aan hun leeftijdsgenoten, hiertoe worden ze gecoacht en opgeleid door jongerenadviescentra (JAC's) (Materne, Van Belle & Heughebaert, 2005). Dit initiatief, dat tot nog toe succesvol is gebleken, zou mogelijk ook uitgebreid kunnen worden naar programma's met betrekking tot de aanpak van jeugddelinquentie. Dat zo'n project weliswaar eerst een pilootfase met grondige evaluatie zou moeten doormaken, ligt voor de hand.[171]

De belangrijkste boodschap die ter afsluiting van dit proefschrift meegegeven wordt, is dat de invloed van strain alleszins in etiologisch onderzoek noch in de beleidsmatige aanpak van jeugddelinquentie over het hoofd gezien mag worden. De voornaamste vaststelling uit het onderzoek is dat (achterliggende) strain essentiële criminogene processen in gang kan zetten, dit vooral onder zeer gekwetste jongeren en jongeren die nog niet op een andere manier aan een verhoogd risico op delinquentie blootstaan. Hoewel deze vaststelling tot gevolg heeft dat GST met het oog op de verklaring van jeugddelinquentie wellicht bijgesteld moet worden – waarbij de voornaamste aanbeveling bestaat uit het identificeren en integreren van 'alternatieve' paden tot delinquentie – toont dit alleszins dat deze theorie, alle kritieken ten spijt, zeker toekomstmogelijkheden heeft.

[171] Bovendien moet hierbij de kanttekening gemaakt worden dat het in zo'n geval aangewezen zou zijn 'peers' te selecteren die zelf niet beïnvloed worden door eventueel delinquent gedrag van de jongere en naar wie de jongere ook daadwerkelijk kan opkijken. Ook zou het ook bij een initiatief als dit van groot belang zijn om voldoende hulpmiddelen ter beschikking te stellen en deze 'peers' intensief te coachen en te begeleiden.

Bibliografie

Tijdschriftartikels, boeken, boekbijdragen en congrespapers

6, P., Bellamy, C. (2011). *Principles of Methodology. Research Design in Social Sciences.* Londen: Sage Publications.

Agentschap jongerenwelzijn (2011). *Differentiatie van het aanbod in de gemeenschapsinstellingen.* Onuitgegeven nota. Laatst geconsulteerd op 16 oktober 2011 op http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/PDF/INHETNIEUWS/nota_differentiatie_aanbod_GI20110107.pdf

Agnew, R. (1984). Autonomy and Delinquency. *Sociological Perspectives 27,* (2), 219-240.

Agnew, R. (1985). A Revised Strain Theory of Delinquency. *Social Forces, 64,* (1), 151-167.

Agnew, R. (1989). A Longitudinal Test of the Revised Strain Theory. *Journal of Quantitative Criminology, 5,* (4), 373-387.

Agnew, R. (1990). The Origins of Delinquent Events: an Examination of Offender Accounts. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 27,* (3), 267-294.

Agnew, R. (1991). The Interactive Effects of Peer Variables on Delinquency. *Criminology, 29,* (1), 47-72.

Agnew, R. (1992). Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency. *Criminology, 30,* (1), 47-84.

Agnew, R. (1993). Why Do They Do It? An Examination of the Intervening Mechanisms between "Social Control" Variables and Delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 30,* (3), 245-266.

Agnew, R. (1995a) The Contribution of Social-Psychological Strain Theory to the Explanation of Crime and Delinquency. In: Adler, F., Laufer, W.S. (eds.) (1995) *The Legacy of Anomie Theory* [Pp. 113-137]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Agnew, R. (1995b). Testing the Leading Crime Theories: an Alternative Strategy Focusing on Motivational Processes. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 32,* (4), 363-398.

Agnew, R. (1996). Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency. In: Cordella, P., Siegel, L. (eds.) (1996). *Contemporary Criminological Theory* [Pp. 149-170]. Boston: Northeastern University Press.

Agnew, R. (1997a). Stability and Change in Crime over the Life Course: A Strain Theory Explanation. In: Thornberry, T.P. (ed.) (1997). *Developmental Theories of Crime and Delinquency* [Pp. 101-132]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Agnew, R. (1997b). The Nature and Determinants of Strain: Another Look at Durkheim and Merton. In: Passas, N., Agnew, R. (eds.) (1997). *The Future of Anomie Theory* [Pp. 27-51]. Boston: Northeastern University Press.

Agnew, R. (1999). A General Strain Theory of Community Differences in Crime Rates. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 36,* (2), 123-155.

Agnew, R. (2001). Building on the Foundation of General Strain Theory: Specifying the Types of Strain Most Likely to Lead to Crime and Delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 38, (*4), 319-361.

Agnew, R. (2002). Experienced, Vicarious, and Anticipated Strain: an Explanatory Study on Physical Victimization and Delinquency. *Justice quarterly, 19,* (4), 603-632.

Agnew, R. (2003a). The Interactive Effects of Social Control Variables on Delinquency. In: Britt, C.L., Gottfredson, M.R. (eds.) (2003). *Control Theories of Crime and Delinquency* [Pp. 53-76]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Agnew, R. (2003b). An Integrated Theory Of The Adolescent Peak in Offending. *Youth & Society, 34,* (3), 263-299.

Agnew, R. (2004). A General Strain Theory Approach to Violence. In: Zahn, M.A., Brownstein, H.H., Jackson, S.L. (eds.) (2004). *Violence. From Theory to Research.* Albany (NY): LexisNexis.

Agnew, R. (2005). *Why do criminals offend? A General Theory of Crime and Delinquency*. Los Angeles: Roxbury publishing company.

Agnew, R. (2006a). *Pressured into crime. An Overview of General Strain Theory.* Los Angeles: Roxbury publishing company.

Agnew, R. (2006b). General Strain Theory. In: Cullen, F.T., Wright, J.P., Blevins, K.R. (eds.) (2006). *Taking Stock. The status of Criminological Theory* [Pp. 101-123]*.* New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Agnew, R. (2009). *Juvenile Delinquency. Causes and control (third edition).* New York: Oxford University Press.

Agnew, R. (2010a). A General Strain Theory of Terrorism. *Theoretical Criminology, 14,* (2), 131-153.

Agnew, R. (2010b). Discussie met Agnew, R., Petersilia, J., Gabbidon, S.L. op de 'students meet scholars session' van de 62nd Annual Meeting of the American Society of Criminology, San Francisco, VS (CA), 17-20 november 2010.

Agnew, R. (2011). Revitalizing Merton: General Strain Theory. In: Cullen, F.T., Johnson, C.L., Myer, A.J., Adler, F. (eds.) (2011). *The Origins of American Criminology. Advances in Criminological Theory, Volume 16* [Pp. 137-158]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Agnew, R., Brezina, T. (1997). Relational Problems With Peers, Gender, and Delinquency. *Youth & Society, 29,* (1), 84-111.

Agnew, R., Brezina, T. (2010). Strain Theories. In: McLaughlin, E., Newburn, T. (eds.) (2010). *The SAGE Handbook of Criminological Theory* [Pp. 96-113]. Londen: Sage Publications.

Agnew, R., Brezina, T., Wright, J.P., Cullen, F.T. (2002). Strain, Personality Traits, and Delinquency: Extending General Strain Theory. *Criminology, 40,* (1), 43-72.

Agnew, R., Cullen, F.T., Burton V.S. Jr., Evans, T.D., Dunaway, R.G. (1996). A New Test of Classic Strain Theory. *Justice Quarterly, 13,* (4), 681-704.

Agnew, R., Matthews, S.K., Bucher, J., Welcher, A.N., Keyes, C. (2008). Socioeconomic Status, Economic Problems, and Delinquency. *Youth & Society, 40,* (2), 159-181.

Agnew, R., Passas, N. (1997). Introduction. In: Agnew, R., Passas, N. (eds.) (1997). *The Future of Anomie Theory* [Pp. 1-26]. Boston: Northeastern University Press.

Agnew, R., Petersen, D.M. (1989). Leisure and Delinquency. *Social Problems, 36,* (4), 332-350.

Agnew, R., Piquero, N.L., Cullen, F.T. (2009). General Strain Theory and White-Collar Crime. In: Simpson, S.S., Weisburd, D.W. (eds.) (2009). *The Criminology of White-Collar Crime* [Pp. 25-60]. New York: Springer Science and Business Media.

Agnew, R., White, H.R. (1992). An Empirical Test of General Strain Theory. C*riminology, 30,* (4), 475-496.

Arnett, J.J. (2000). Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist, 55,* (5), 469-480.

Aseltine, R.H. Jr., Gore, S., Gordon, J. (2000). Life Stress, Anger and Anxiety, and Delinquency: An Empirical Test of General Strain Theory. *Journal of Health and Social Behavior, 41,* (3), 256-275.

Ash, C., Huebner, E.S. (2001). Environmental Events and Life Satisfaction Reports of Adolescents: A Test of Cognitive Mediation. *School Psychology International, 22,* (3), 320-336.

Bao, W., Haas, A., Pi, Y. (2004). Life Strain, Negative Emotions, and Delinquency: An Empirical Test of General Strain Theory in the People's Republic of China. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 48,* (3), 281-297.

Bao, W., Haas, A., Pi, Y. (2007). Life Strain, Coping, and Delinquency in the People's Republic of China: An Empirical Test of General Strain Theory from a Matching Perspective in Social Support. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 51,* (1), 9-24.

Baron, S.W. (2004). General Strain, Street Youth and Crime: A Test of Agnew's Revised Theory. *Criminology, 42,* (2), 457-483.

Baron, S.W. (2006). Street Youth, Strain Theory, and Crime. *Journal of Criminal Justice, 34,* (2), 209-223.

Baron, S.W. (2007). Street youth, Gender, Financial strain, and Crime: Exploring Broidy and Agnew's extension to General Strain Theory. *Deviant Behavior, 28,* (3), 273-302.

Baron, R.M., Kenny, D.A. (1986). The Moderator-Mediator Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51,* (6), 1173-1182.

Baumer, E.P. (2007). Untangling Research Puzzles in Merton's Multilevel Anomie Theory. *Theoretical criminology, 11,* (63), 63-92.

Bernard, T.J., Snipes, J.B. (1996). Theoretical Integration in Criminology. In: Tonry, M. (ed.) (1996). *Crime and Justice, A Review of Research (vol. 20),* 301-348.

Bernburg, J.G., Thorlindsson, T. (2001). Routine Activities in Social Context: a Closer Look at the Role of Opportunity in Deviant Behavior. *Justice Quarterly, 18,* (3), 543-567.

Beyens, K., Tournel, H. (2009). Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In: Decorte, T., Zaitch, D. (eds.) (2009). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* [Pp. 196-228]. Leuven: Acco.

Beyth-Marom, R., Austin, L., Fischoff, B., Palmgren, C., Jacobs-Quadrel, M. (1993). Perceived Consequences of Risky Behaviors: Adults and Adolescents. *Developmental Psychology, 29,* (3), 549-563.

Billiet, J., Carton, A. (2003). Dataverzameling: gestandaardiseerde interviews en zelf-in-te-vullen vragenlijsten. In: Billiet, J., Waege, H. (eds.) (2003). *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek.* Antwerpen: De Boeck.

Black, M.M., Krishnakumar, A. (1998). Children in Low-Income, Urban Settings. Interventions to Promote Mental Health and Well-Being. *American Psychologist, 53,* (6), 635-646.

Boer, F. (2004). Internaliserende problemen. In: de Wit, J., Slot, W., Van Aken, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [Pp. 143-164]. Baarn: HBuitgevers.

Bradburn, N.M. (1969). *The Structure of Psychological Well-Being.* Chicago: Alcine Publishing Company.

Brame, R., Paternoster, R., Mazerolle, P., Piquero, A. (1998). Testing for the Equality of Maximum-Likelihood Regression Coefficients Between Two Independent Equations. *Journal of Quantitative Criminology, 14,* (3), 245-261.

Brebner, J. (2003). Gender and Emotions. *Personality and Individual Differences, 34,* (3), 387-394.

Brezina, T. (1996). Adapting to Strain: an Examination of Delinquent Coping Responses. *Criminology, 34,* (1), 39-60.

Brezina, T. (1999). Teenage Violence Towards Parents as an Adaption to Family Strain: Evidence from a National Survey of Male Adolescents. *Youth & Society, 30,* (4), 416-444.

Brezina, T. (2000). Delinquent Problem-Solving: An Interpretive Framework for Criminological Theory and Research. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 37,* (3), 3-15.

Brezina, T., Piquero, A.R., Mazerolle, P. (2001). Student Anger and Aggressive Behavior in School: An Initial Test of Agnew's Macro-Level Strain Theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 34,* (4), 362-386.

Brody, L.R., Hall, J.A. (2008). Gender and emotion in context. In: Lewis, M., Haviland-Jones, J.M., Feldman Barrett, L. (eds.) (2008). *Handbook of emotions* [Pp. 395-408] . New York: Guilford Press.

Broidy, L. (2001). A test of General Strain Theory. *Criminology, 39,* (1), 9-36.

Broidy, L., Agnew, A. (1997). Gender and Crime: A General Strain Theory Perspective. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 34,* (3), 275-306.

Bruinsma, G. (1985). *Criminaliteit als sociaal leerproces. Een toetsing van de differentiële-associatietheorie in de versie van K-D. Opp.* Arnhem: Gouda Quint NV.

Bruinsma, G. (2010). *Pleidooi voor een interactionistische criminologie. Over de rol van de omgeving bij de spreiding en het ontstaan van criminaliteit.* Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Burgess, R.L., Akers, R.L. (1966). A Differential Association-Reinforcement Theory of Criminal Behavior. *Social Problems, 14,* (2), 128-147.

Burssens, D. (2007). Onder, op en over de schreef. Jongeren en delinquentie. In: Vettenburg, N., Elchardus, M., Walgrave, L. (eds.) (2007). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 1* [Pp. 131-146]. Leuven: LannooCampus.

Burton, V.S., Cullen, F.T., Evans, T.D., Dunaway, R.G. (1994). Reconsidering Strain Theory: Operationalization, Rival Theories, and Adult Criminality. *Journal of Quantitative Criminology, 10,* (3), 213-239.

Burton, V.S., Dunaway, R.G. (1994). The importance of relative deprivation theory on middle class delinquency. In: Barak, G. (ed.) (1994). *Varieties of Criminology: Readings from a Dynamic Discipline* [Pp. 79-95]. West Port (CT): Praeger.

Caldwell, L.L., Smith, E.A. (2006). Leisure as a Context for Youth Development and Delinquency Prevention. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology, 39,* (3), 398-418.

Cambré, B., Waege, H. (2003). Kwalitatief onderzoek en dataverzameling door open interviews. In: Billiet, J., Waege, H. (eds.) (2003). *Een samenleving onderzocht.* [Pp. 315-342]. Antwerpen: De Boeck.

Capowich, G.E., Mazerolle, P., Piquero, A. (2001). General Strain Theory, Situational Anger, and Social Networks. An Assessment of Conditioning Influences. *Journal of Criminal Justice, 29,* (5), 445-461.

Christiaensen, S. (2011). Historische criminologie in breedhoekperspectief. In: Aertsen, I., Daems, T., Haaren, A., Hutsebaut, F., Maesschalck, J. (red.) (2011). *Deviante wetenschap. Het domein van de criminologie. Liber Amicorum Johan Goethals* [Pp. 75-89]. Leuven/Den Haag: Acco.

Clark, L., Watson, D. (1988). Mood and the Mundane: Relations Between Daily Life Events and Self-Reported Mood. *Journal of Personality and Social Psychology, 54,* (2), 296-308.

Clinard, M.B. (1964). *Sociology of Deviant Behavior. Third edition*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Cliteur, P.B., Ellian, A. (2007). *Encyclopedie van de rechtswetenschap II. Positief recht.* Deventer: Kluwer.

Cloward, R.A. (1959). Illegitimate Means, Anomie, and Deviant Behavior. *American Sociological Review, 24,* (2), 164-176.

Cloward, R.A., Ohlin, L.E. (1960). *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. New York: Free Press.

Cohen, A. (1955). *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. New York: Free Press.

Cohen, A. (1965). The Sociology of the Deviant Act: Anomie Theory and Beyond. *American Sociological Review, 30,* (1), 5-14.

Cohen, A. (1997). An Elaboration of Anomie Theory. In: Passas, N., Agnew, R. (eds.) (1997). *The Future of Anomie Theory* [Pp. 52-61]. Boston: Northeastern University Press.

Cohen, L.E., Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review, 44,* (4), 599-608.

Coleman, J. S. (1961). *The Adolescent Society: the Social Life of the Teenager and its Impact on Education.* Glencoe (IL): Free Press of Glencoe.

Colvin, M., Cullen, F.T., Vander Ven, T. (2002). Coercion, Social Support, and Crime: an Emerging Theoretical Consensus. *Criminology, 40,* (1), 19-42.

Cops, D. (2010). Onveiligheidsgevoelens en punitieve attitudes bij Vlaamse jongeren. In: Vettenburg, N., Deklerck, J., Siongers, J. (red.) (2010). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* [Pp. 239-258]. Leuven: Acco.

Cops, D. (2011). Delinquent gedrag bij Vlaamse jongeren. Een seksespecifieke benadering. *Panopticon: Tijdschrift voor Strafrecht, Criminologie & Forensisch Welzijnswerk, 32,* (1), 6-20.

Cops, D., Op de Beeck, H. (2011). Dader- en slachtofferschap onder Brusselse scholieren. In: Vettenburg, N., Elchardus, M., Put, J. (red.) (2011). *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel* [Pp. 297-328]. Leuven: Acco.

Cops, D., Pleysier, S. (2011). Doing Gender in Fear of Crime. The Impact of Gender Identity on Reported Levels of Fear of Crime in Adolescents and Young Adults, *British Journal of Criminology, 51,* (1), 58-74.

Cullen, F.T., Messner, S.F. (2011). The Making of Criminology Revisited: An Oral History of Merton's Anomie Paradigm. In: Cullen, F.T., Jonson, C.L., Myer, A.J., Adler, F. (eds.) (2011). *The Origins of American Criminology. Advances in Criminological Theory, Volume 16* [Pp. 89-120]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers. De bijdrage verscheen eerst als artikel in *Theoretical Criminology* (Februari 2007), 5-37.

Daigle, L.E., Cullen, F.T., Wright, J.P. (2007). Gender Differences in the Predictors of Juvenile Delinquency: Assessing the Generality-Specificity Debate. *Youth Violence and Juvenile Justice, 5,* (3), 254-284.

Daniels, D., Moos, R.H. (1990). Assessing Life Stressors and Social Resources among Adolescents: Applications to Depressed Youth. *Journal of Adolescent Research, 5,* (3), 268-289.

de Bil, P. (2011). Me, myself en de rest. Identiteitsontwikkeling in het openbaar? In: Van Ceulebroeck (ed.) (2011). *De hangman. Over jongeren in het straatbeeld* [Pp. 32-49]. Brussel: Politeia.

De Bont, R. (2001). Meten en verzoenen. Louis Vervaeck en de Belgische criminologische antropologie, circa 1900-1940. *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis.* Brussel: SOMA.

Declerck, N., Pauwels, L. (2010). *Individu, omgeving en de verklaring van jeugdcrimineel gedrag: een toets in twee stedelijke settings.* Antwerpen: Maklu.

De Coster, S. (2005). Depression and Law Violation: Gendered Responses to Gendered Stresses. *Sociological perspectives, 48,* (2), 155-187.

De Coster, S., Kort-Butler, L. (2006). How General Is General Strain Theory? Assessing Determinacy and Indeterminacy across Life Domains. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 43*, (4), 297-325.

De Coster, S., Zito, R.C. (2010). Gender and General Strain Theory: The Gendering of Emotional Experiences and Expressions. *Journal of Contemporary Criminal Justice, 26,* (2), 224-245.

Deflem, M. (2006). Introduction: The Bearing of Sociological Theory on Criminological Research. In: Deflem, M. (ed.) (2006). *Sociological Theory and Criminological Research: Views from Europe and the United States* [Pp. 1-6]. Amsterdam: Elsevier.

de Fleur, M.L., Quinney, R. (1966). A Reformulation of Sutherland's Differential Association Theory and a Strategy for Empirical Validation. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 3,* (1), 1-22.

De Groof, S., Elchardus, M., Stevens, F. (2001). *Leerlingenparticipatie in het secundair onderwijs, tussen theorie en praktijk. Een internationaal vergelijkend onderzoek naar modellen voor leerlingenparticipatie, met een evaluatie van de toepasbaarheid in Vlaanderen.* Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, vakgroep Sociologie, onderzoeksgroep TOR.

De Groof, S., Smits, W. (2002). Solitaire of tikkerke kus? Over formele participatie bij jongeren. In: Elchardus, M., Glorieux, I. (red.) (2002). *De symbolische samenleving* [Pp. 109-126]. Tielt: Lannoo.

De Groof, S., Smits, W. (2006). Antisociaal gedrag bij jongeren onder de loep genomen. In: Eliaerts, C. (red.). *Ernstige jeugddelinquentie: mythe of realiteit?* [Pp. 25-52]. Brussel: VUBPress.

Delens-Ravier, I., Thibaut, C. (2003). Du tribunal de la jeunesse au placement en IPPJ: la parole des jeunes. *Revue de Droit Pénal et de Criminologie, 83,* (1), 22-69.

Devillé, A. (2008). *Schuilen in de schaduw. Mensen zonder wettig verblijf in de Belgische samenleving. Een kwalitatieve 'multi-method' benadering.* Mechelen: Wolters Kluwer.

de Wit, J., Slot, W., Van Aken, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek*. Baarn: HBuitgevers.

Diener, E., Suh, E. (1997). Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators. *Social Indicators Research, 40,* (1/2), 189-216.

Diener, E., Suh, E., Oishi, S. (1997). Recent Findings on Subjective Well-Being. *Indian Journal of Clinical Psychology, 24,* (1), 25-41.

Doreleijers, T., Jansen, L. (2004). Biologische ontwikkeling. In: de Wit, J., Slot, W., van Aken, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [Pp. 38-47]. Baarn: HBuitgevers.

Dornfeld, M., Kruttschnitt, C. (1992). Do the Stereotypes Fit? Mapping Gender-Specific Outcomes and Risk Factors. *Criminology, 30,* (3), 397-415.

Drapela, L.A. (2006). The Effect of Negative Emotion on Licit and Illicit Drug Use among High School Dropouts: An Empirical Test of General Strain Theory. *Journal of Youth and Adolescence, 35,* (5), 752-767.

Durkheim, E. (1893a). De la division du travail social. Laatst geconsulteerd op 23 september 2011 op http://classiques.uqac.ca/classiques/Durkheim_emile/division_du_travail/division_travail.html

Durkheim, E. (1893b). Définitions du crime et fonction du châtiment. Laatst geconsulteerd op 23 september 2011 op http://classiques.uqac.ca/classiques/Durkheim_emile/definition_du_crime/def_crime_fonction_chatiment.pdf

Durkheim, E. (1894a). Les règles de la méthode sociologique. Laatst geconsulteerd op 23 september 2011 op http://classiques.uqac.ca/classiques/Durkheim_emile/regles_methode/regles_methode.html

Durkheim, E. (1894b). Le crime, phénomène normal. Laatst geconsulteerd op 23 september op http://classiques.uqac.ca/classiques/Durkheim_emile/crime_phenomene_normal/crime_phenomene_normal.pdf

Durkheim, E. (1897). Le Suicide. Étude de sociologie. Laatst geconsulteerd op 23 september 2011 op http://classiques.uqac.ca/classiques/Durkheim_emile/suicide/suicide.html

Edwards, W.J. (1992). Predicting Juvenile Delinquency: a Review of Correlates and a Confirmation by Recent Research Based on an Integrated Theoretical Model. *Justice Quarterly, 9,* (4), 553-581.

Eitle, D. (2002). Exploring a Source of Deviance-producing Strain for Females: Perceived Discrimination and General Strain Theory. *Journal of Criminal Justice, 30,* (5), 429-442.

Eitle, D., Turner, R.J. (2002). Exposure to Community Violence and Young Adult Crime: The Effects of Witnessing Violence, Traumatic Victimization, and Other Stressful Life Events. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 39,* (2), 214-237.

Eitle, D., Turner, R.J. (2003). Stress Exposure, Race, and Young Adult Male Crime. *The Sociological Quarterly, 44,* (2), 243-269.

Elchardus, M., Enhus, E., Glorieux, I., Van Rossem, R. (1984). *Tijdsbesteding en maatschappelijke integratie van werklozen.* Brussel: VUB.

Elchardus, M., Roggemans, L., Siongers, J. (2011). De Brusselse jeugd onderzocht. In: Vettenburg, N., Elchardus, M., Put, J. (eds.) (2011). *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel* [Pp. 35-68]. Leuven: Acco.

Elkind, D. (1967). Egocentrism in Adolescence. *Child Development, 38,* (4), 1025-1034.

Elliott, D.S. (1985). The Assumption that Theories Can Be Combined with Increased Explanatory Power: Theoretical Integrations. In: Meier, R.F. (ed.) (1985). *Theoretical Methods in Criminology* [Pp. 123-149]. Beverly Hills: Sage.

Elliott, D.S., Ageton, S.S., Canter, R.J. (1979). An Integrated Theoretical Perspective on Delinquent Behavior. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 16,* (1), 3-27.

Ellwanger, S. (2007). Strain, Attribution, and Traffic Delinquency Among Young Drivers. Measuring and Testing General Strain Theory in the Context of Driving. *Crime & Delinquency, 53,* (4), 523-551.

Esbensen, F., Huizinga, D. (1991). Juvenile Victimization and Delinquency. *Youth & Society, 23,* (2), 202-228.

Farnworth, M.F., Leiber, M.J. (1989). Strain Theory Revisited: Economic Goals, Educational Means, and Delinquency. *American Sociological Review, 54,* (2), 263-274.

Featherstone, R., Deflem, M. (2003). Anomie and Strain: Context and Consequences of Merton's Two Theories. *Sociological Inquiry, 73,* (4), 471-489.

Felson, M. (2000). The Routine Activity Approach as a General Crime Theory. In: Simpson, S. S. (ed.) (2000). *Of Crime & Criminality. The Use of Theory in Everyday Life* [Pp. 205-216]. Thousand Oaks (CA): Pine Forge Press.

Ferwerda, H. (1992). *Watjes en ratjes. Een longitudinaal onderzoek naar het verband tussen maatschappelijke kwetsbaarheid en jeugdcriminaliteit*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Francis, K.A. (2007). *Gender Differences in Delinquency and Health Risk Behaviors: A Test of General Strain Theory.* Onuitgegeven doctoraatsthesis. Austin: University of Texas.

Froggio, G. (2007). Strain and Juvenile Delinquency: a Critical Review of Agnew's General Strain Theory. *Journal of Loss and Trauma, 12,* (4), 383-428.

Froggio, G., Agnew, R. (2007). The Relationship Between Crime and "Objective" Versus "Subjective" Strains. *Journal of Criminal Justice, 35,* (1), 81-87.

Fujita, F., Diener, E. (2005). Life Satisfaction Set Point: Stability and Change. *Journal of Personality and Social Psychology, 88,* (1), 158-164.

Furby, L., Beyth-Marom, R. (1990). *Risk Taking in Adolescence: A Decision-Making Perspective.* New York: Carnegie Council on Adolescent Development.

Ganem, N.M. (2010). The Role of Negative Emotion in General Strain Theory. *Journal of Contemporary Criminal Justice, 26,* (2), 167-185.

Gibbs, J. (1981). *Norms, Deviance, and Social Control.* New York: Elsevier.

Gilman, R., Huebner, E.S. (2003). A Review of Life Satisfaction Research with Children and Adolescents. *School Psychology Quarterly, 18,* (2), 192-205.

Giordano, P.C., Rockwell, S.M. (2000). Differential Association Theory and Female Crime. In: Simpson, S.S. (ed.) (2000). *Of Crime & Criminality. The Use of Theory in Everyday Life* [Pp. 3-24]. Thousand Oaks (CA): Pine Forge Press.

Glaser, B. (1992). *Basics of Grounded Theory Analysis.* Mill Valley (CA): Sociology Press.

Glaser, D. (1956). Criminality Theories and Behavioral Images. *The American Journal of Sociology, 61,* (5), 433-444.

Goedseels, E. (2002). Cijfers met betrekking tot jeugddelinquentie. In: Goris, P., Walgrave, L. (red.) (2002). *Van kattekwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* [Pp. 29-38]. Leuven/Apeldoorn: Garant.

Goedseels, E., Vettenburg, N., Walgrave, L. (2000). Delinquentie. In: De Witte, H., Hooge, J., Walgrave, L. (red.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld* [Pp. 253-282]. Leuven: Universitaire Pers Leuven.

Goethals, J. (2001). *Inleiding tot het criminologisch onderzoek.* Leuven: Acco.

Golden, L., Cook, K. (2010). The Parent Consultation Center. *The Family Journal, 18,* (4), 423-426.

Goossens (2006a). Theories of adolescence. In: Jackson, S., Goossens, L. (eds.) (2006). *Handbook of Adolescent Development* [Pp. 11- 29]. Hove (UK): Psychology Press.

Goossens, L. (2006b). Adolescent development: Putting Europe on the map. In: Jackson, S., Goossens, L. (eds.) (2006). *Handbook of Adolescent Development* [Pp. 1-10] Hove (UK): Psychology Press.

Gottfredson, M., Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime.* Palo Alto (CA): Stanford University Press.

Greenberg, D.F. (1977). Delinquency and the Age Structure of Society. *Contemporary Crises, 1*, (2), 189-223.

Hagan, J., McCarthy, B. (1992). Streetlife and Delinquency. *The British Journal of Sociology, 43,* (4), 533-561.

Hay, C. (2003). Family strain, Gender, and Delinquency. *Sociological Perspectives, 46,* (1), 107-135.

Hay, C., Evans, M.M. (2006). Violent Victimization and Involvement in Delinquency: Examining Predictions from General Strain Theory. *Journal of Criminal Justice, 34,* (3), 261-274.

Hay, C., Meldrum, R. (2010). Bullying Victimization and Adolescent Self-Harm: Testing Hypotheses from General Strain Theory. *Journal of Youth and Adolescence, 39,* (5), 446-459.

Heady, B., Wearing, A. (1989). Personality, Life Events, and Subjective Well-Being: Toward a Dynamic Equilibrium Model. *Journal of Personality and Social Psychology, 57,* (4), 731-739.

Hebberecht, P. (2003). Theoretische concepten inzake jongerencriminaliteit. In: Balthazar, T., Christiaens, J., Cools, M., Decorte, T., De Ruyver, B., Hebberecht, P., Ponsaers, P., Snacken, S., Traest, Ph., Vander Beken, T., Vermeulen, G. (eds.) (2003). *Update in de Criminologie: Jongeren en Criminaliteit* [Pp. 3-15]. Mechelen: Kluwer.

Hedström, P., Swedberg, R. (1996). Social Mechanisms. *Acta Sociologica, 39,* (3), 281- 308.

Henry, S., Lanier, M.M. (eds.) (2006). *The essential criminology reader.* Boulder (CO): Westview Press.

Hilbe, J.M. (2008). *Negative Binomial Regression.* New York: Cambridge University Press.

Hilbe, J.M. (2011). *Negative Binomial Regression. Second Edition.* New York: Cambridge University Press.

Hilbert, R.A. (1989), Durkheim and Merton on Anomie: An Unexplored Contrast and Its Derivates. *Social Problems, 36,* (3), 242-250.

Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency.* Berkely/Los Angeles: University of California Press.

Hirschi, T. (1979). Separate and Unequal is Better. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 16,* (1), 34-37.

Hobbes, T. (1651). *Leviathan.* Londen: J.M. Dent & Sons.

Hoekema, A.J., van Manen, N.F. (2001). *Typen van legaliteit: ontwikkelingen in recht en maatschappij.* Deventer: Kluwer.

Hoffmann, J.P. (2003). A Contextual Analysis of Differential Association, Social Control, and Strain Theories of Delinquency. *Social Forces, 81,* (3), 753-785.

Hoffmann, J.P., Cerbone, F.G. (1999). Stressful Life Events and Delinquency Escalation in Early Adolescence. *Criminology, 37,* (2), 343-374.

Hoffmann, J.P., Ireland, T.O. (2004). Strain and Opportunity Structures. *Journal of Quantitative Criminology, 20,* (3), 263-292.

Hoffmann, J.P., Miller, A.S. (1998). A Latent Variable Analysis of General Strain Theory. *Journal of Quantitative Criminology, 14,* (1), 83-110.

Hoffmann, J.P., Su, S.S. (1997). The Conditional Effects of Stress on Delinquency and Drug Use: a Strain Theory Assessment of Sex Differences. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 34,* (1), 46-78.

Hollist, D.R., Hughes, L.A., Schaible, L.M. (2009). Adolescent Maltreatment, Negative Emotion, and Delinquency: An Assessment of General Strain Theory and Family-Based Strain. *Journal of Criminal Justice, 37,* (4), 379-387.

Hooge, J., Decaluwé, L., Goossens, L. (2000). Identiteit en psychisch welbevinden. In: De Witte, H., Hooge, J., Walgrave, L. (red.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld* [Pp. 35-57]. Leuven: Universitaire Pers Leuven.

Hooge, J., De Witte, H., Mertens, W., Walgrave, L. (2000). Inleiding. In: De Witte, H., Hooge, J., Walgrave, L. (red.) (2000). *Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld* [Pp. 17-33]. Leuven: Universitaire Pers Leuven.

Hough, J.M., Clarke, R.V.G., Mayhew, P. (1980). Introduction. In: Clarke, R.V.G., Mayhew, P. (eds.) (1980). *Designing out crime* [Pp. 1-17]. Londen: Her Majesty's Stationery Office.

Huebner, E.S. (2004). Research on Assessment of Life Satisfaction of Children and Adolescents. *Social Indicators Research, 66,* (1/2), 3-33.

Jackson, Y., Warren, J.S. (2000). Appraisal, Social Support, and Life Events: Predicting Outcome Behavior in School-Age Children. *Child Development, 71,* (5), 1441-1457.

Jamiolkowski, R.M. (1998). *Coping in a dysfunctional family.* New York: The Rosen Publishing Group.

Jang, S.J., Johnson, B.R. (2003). Strain, Negative Emotions, and Deviant Coping Among African Americans. *Journal of Quantitative Criminology, 19,* (1), 79-106.

Jang, S.J., Johnson, B.R. (2005). Gender, Religiosity, and Reactions to Strain among African Americans. *The Sociological Quarterly, 46,* (2), 323-357.

Jang, S.J., Lyons, J.A. (2006). Strain, Social Support, and Retreatism among African Americans. *Journal of Black Studies, 37,* (2), 251-274.

Jensen, G.F. (1995). Salvaging Structure through Strain: A Theoretical and Empirical Critique. In: Adler, F., Laufer, W.S. (eds.) (1995). *The Legacy of Anomie Theory* [Pp. 139-158]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Johnson, M.C., Kercher, G.A. (2007). ADHD, Strain, and Criminal Behavior: a test of General Strain Theory. *Deviant behavior, 28,* (2), 131-152.

JOP (2009). *Technisch verslag JOP-monitor 2.* Onuitgegeven verslag, K.U.Leuven, UGent, Vrije Universiteit Brussel. Laatst geconsulteerd op 16 oktober 2011 op http://www.jeugdonderzoeksplatform.be/publicaties/TechnischverslagJOP2.pdf

Jörg, N., Kelk, C. (2001). *Strafrecht met mate.* Deventer: Gouda Quint.

Junger, M., Dekovic, M. (2003). Crime as Risk-Taking: Co-occurence of Delinquent Behavior, Health-Endangering Behaviors, and Problem Behaviors. In: Britt, C.L., Gottfredson, M.R. (eds.) (2003). *Control Theories of Crime and Delinquency* [Pp. 213-248]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Junger-Tas, J., Steketee, M., Moll, M. (2008). *Achtergronden van jeugddelinquentie en middelengebruik.* Onuitgegeven onderzoeksrapport. Verwey-Jonker Instituut en Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht.

Katz, R. (2000). Explaining Girls' and Women's Crime and Desistance in the Context of Their Victimization Experiences: A Developmental Test of Revised Strain Theory and the Life Course Perspective. *Violence against Women, 6,* (6) 633-660.

Kim, J.K., Conger, R.D., Elder, G.H., Lorenz, F.O. (2003). Reciprocal Influences Between Stressful Live Events and Adolescent Internalizing and Externalizing problems. *Child Development, 74,* (1), 127-143.

King, G., Keohane, R.O., Verba, S. (1994). *Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research.* Chichester (UK): Princeton University Press.

Kleemans, E.R., F.M. Weerman, Enhus, E. (2007). *Theoretische vernieuwing in de criminologie. Tijdschrift voor Criminologie, 49,* (3), 239-251.

Klinger, E. (1994). On living tomorrow today: the quality of inner life as a function of goal expectations. In: Zaleski, Z. (ed.) (1994). *Psychology of future orientation* [Pp. 97-106]. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Kornhauser, R. (1978). *Social Sources of Delinquency: An Appraisal of Analytic Models.* Chicago: Chicago University Press.

Kort-Butler, L.A. (2010). Experienced and Vicarious Victimization: Do Social Support and Self-esteem Prevent Delinquent Responses? *Journal of Criminal Justice.* Online first: DOI: 10.1016/j.jcrimjus.2010.04.019.

Kunz, F. (2008). Economic Delinquency by the Elderly in Germany: Which Explanatory Concepts Hold? A Data-Based Comparison of Different Age Groups. Paper gepresenteerd op het achtste ESC congres, Edinburgh, UK, 2-5 September 2008.

Lacassagne, A. (1913). *Archives d'anthropologie criminelle de médecine légale et de psychologie normale et pathologique.* Lyon/Parijs: A. Rey & Masson. Laatst geconsulteerd op 14 oktober 2011 op http://www.criminocorpus.cnrs.fr/ebibliotheque/i-corpuspic/pdf/1913.pdf

Landsheer, J.A., Oud, J.H.L., van Dijkum, C. (2008). Male and Female Development of Delinquency During Adolescence and Early Adulthood: a Differential Autogressive Model of Delinquency Using an Overlapping Cohort Design. *Adolescence, 43,* (169), 89-98.

Laub, J.H., Sampson, R.J. (2006). *Shared beginnings, divergent lives. Delinquent boys to age 70.* Londen: Harvard university press.

Lauritsen, J.L., Sampson, R.J., Laub, J.H. (1991). The Link Between Offending and Victimization among Adolescents. *Criminology, 29,* (2), 265-292.

Leadbeater, B.J., Blatt, S.J., Quinlan, D.M. (1995). Gender-Linked Vulnerabilities to Depressive Symptoms, Stress, and Problem Behaviors in Adolescents. *Journal of Research on Adolescence, 5,* (1), 1-29.

Lee, D.R., Cohen, J.W. (2008). Examining Strain in a School Context. *Youth Violence and Juvenile Justice, 6,* (2), 115-135.

Lievens, J. (2003). Werken met secundaire kwantitatieve data. In: Billiet, J., Waege, H. (eds.) (2003). *Een samenleving onderzocht. Methoden van social-wetenschappelijk onderzoek* [Pp. 343-363]. Antwerpen: De Boeck.

Liska, A.E., Krohn, M.D., Messner, S.F. (1989). Strategies and Requisites for Theoretical Integration in the Study of Crime and Deviance. In: Messner, S.F., Krohn, M.D., Liska, A.E. (eds.) (1989). *Theoretical integration in the study of deviance and crime: problems and prospects* [Pp. 1-19]. Albany (NY): State University of New York Press.

Lombroso, C. (1895). *L' homme criminel: étude anthropologique et psychiatrique.* Parijs: Alcan.

Loyens, K., Maesschalck, M. (2010). Toward a Theoretical Framework for Ethical Decision Making of Street-Level Bureaucracy: Existing Models Reconsidered. *Administration & Society, 42,* (1), 66-100.

Lucas, J.W. (2003). Theory-Testing, Generalization, and the Problem of External Validity. *Sociological Theory, 21,* (3), 236-253.

Lucas, R.E. (2007). Personality and the Pursuit of Happiness. *Social and Personality Psychology Compass, 1,* (1), 168-182.

Lützelberger, T. (2009). *Leaving the parental home in Europe: Cultural Micro Foundations of Welfare systems.* Paper gepresenteerd op de 9th Conference of the European Sociological Association, Lissabon, Portugal, 2-5 september 2009.

MacDonald, J.M., Piquero, A.R., Valois, R.F., Zullig, K.J. (2005). The Relationship Between Life Satisfaction, Risk-Taking Behaviors, and Youth Violence. *Journal of Interpersonal Violence, 20,* (11), 1495-1518.

MacKinnon, D.P., Krull, J.L., Lockwood, C.M. (2000). Equivalence of the Mediation, Confouding and Suppression Effect. *Prevention Science, 1,* (4), 173-181.

Maesschalck, J. (2009). Methodologische kwaliteit in het kwalitatief criminologisch onderzoek. In: Decorte, R., Zaitch, D. (eds.) (2009). *Handboek kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* [Pp. 120-145]. Leuven: Acco.

Maltz, M.D. (1996). From Poisson to the Present: Applying Operations Research to Problems of Crime and Justice. *Journal of Quantitative Criminology, 12,* (1), 3-61.

Manasse, M.E., Ganem, N.M. (2009). Victimization as a Cause of Delinquency: the Role of Depression and Gender. *Journal of Criminal Justice, 37,* (4), 371-378.

Marwah, S., Deflem, M. (2006). Revisiting Merton: continuities in the theory of anomie-and-opportunity structures. In: Deflem, M. (ed.) (2006). *Sociological Theory and Criminological Research: Views from Europe and the United States* [Pp. 57-76]. Amsterdam: Elsevier.

Materne, S., Van Belle, V., Heughebaert, H. (2005). *Vriendschap als preventie. Het onderzoeksrapport.* Berchem: In Petto.

Maxwell, S.R. (2001). A Focus on Familial Strain: Antisocial Behavior and Delinquency in Filipino Society. *Sociological Inquiry, 71,* (3), 265-292.

Mazerolle, P. (1998). Gender, General Strain, and Delinquency: an Empirical Examination. *Justice Quarterly, 15,* (1), 65-92.

Mazerolle, P., Burton, V.S. Jr., Cullen, F.T., Evans, T.D., Payne, G.L. (2000). Strain, Anger, and Delinquent Adaptations. Specifying General Strain Theory. *Journal of Criminal Justice, 28,* (2), 89-101.

Mazerolle, P., Maahs, J. (2000). General Strain and Delinquency: an Alternative Examination of Conditioning Influences. *Justice Quarterly, 17,* (4), 753-778.

Mazerolle, P., Piquero, A. (1997). Violent Responses to Strain: An Examination of Conditioning Influences. *Violence and Victims, 12,* (4), 323-343.

Mazerolle, P., Piquero, A. (1998). Linking Exposure to Strain with Anger: an Investigation of Deviant Adaptations. *Journal of Criminal Justice, 26,* (3), 195-211.

Mazerolle, P., Piquero, A.R., Capowich, G.E. (2003). Examining the Links between Strain, Situational and Dispositional Anger, and Crime: Further Specifying and Testing General Strain Theory. *Youth & Society, 35,* (2), 131-157.

McClelland, G.H., Judd, C.M. (1993). Statistical Difficulties of Detecting Interactions and Moderator Effects. *Psychological Bulletin, 114,* (2), 376-390.

McKnight, C.G., Huebner, E.S., Suldo, S. (2002). Relationships Among Stressful Life Events, Temperament, Problem Behavior, and Global Life Satisfaction in Adolescents. *Psychology in the Schools, 39,* (6), 677-687.

Meadows, R.O. (2007). Evidence of Parallel Pathways: Gender Similarity in the Impact of Social Support on Adolescent Depression and Delinquency. *Social Forces, 85,* (3), 1143-1167.

Merton, R.K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review, 3,* (5), 672–682.

Merton, R.K. (1957). The Role-Set: Problems in Sociological Theory. *British Journal of Sociology, 8,* (2), 106-120.

Merton, R.K. (1967). On Sociological Theories of the Middle Range. In: Merton, R.K. (1967). *On Theoretical Sociology* [Pp. 39-72]. New York: The Free Press.

Merton, R.K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.

Merton, R.K. (1997). Foreword. In: Passas, N., Agnew, R. (1997) (eds.). *The Future of Anomie Theory* [Pp. ix-xii]. Boston: Northeastern University Press.

Messner, S.F., Rosenfeld, R. (1994). *Crime and the American Dream.* Belmont (CA): Wadsworth.

Messner, S.F., Rosenfeld, R. (2006). The Present and Future of Institutional-Anomie Theory. In: Cullen, F.T., Wright, J.P., Blevins, K.R. (eds.) (2006). *Taking Stock. The Status of Criminological Theory* [Pp. 127-148]. New Brunswick (NJ): Transaction Publishers.

Miles, M.B., Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis.* Thousand Oaks (CA): Sage Publications.

Miller, J. (2000). Feminist Theories of Women's Crime. Robbery as a Case Study. In: Simpson, S.S. (ed.) (2000). *Of Crime & Criminality. The Use of Theory in Everyday Life* [Pp. 25-46]. Thousand Oaks (CA): Pine Forge Press.

Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review, 100,* (4), 674- 701.

Moffitt, T.E. (1997) Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Offending: A Complementary Pair of Developmental Theories. In: Thornberry, T.P. (ed.) (1997). *Developmental Theories of Crime and Delinquency* [Pp. 11-54]. New Brunswick (NJ): Transaction publishers.

Mood, C. (2010). Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It. *European Sociological Review, 26,* (1), 67-82.

Moon, B., Blurton, D., McCluskey, J.D. (2008). General Strain Theory and Delinquency. Focusing on the Influences of Key Strain Characteristics on Delinquency. *Crime & Delinquency, 54,* (4), 582-614.

Moon, B., Hays, K., Blurton, D. (2009). General strain theory, key strains, and deviance. *Journal of Criminal Justice, 37,* (1), 98-106.

Moon, B., Morash, M., McCluskey, C.P., Hwang, H. (2009). A Comprehensive Test of General Strain Theory: Key Strains, Situational- and Trait-Based Negative Emotions, Conditioning Factors, and Delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 46,* (2), 182-212.

Morash, M., Moon, B. (2007). Gender Differences in the Effects of Strain on the Delinquency of South Korean Youth. *Youth & Society, 38,* (3), 300-321.

Mortelmans, D. (2007). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden.* Leuven: Acco.

Mortelmans, D. (2009). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In: Decorte, T., Zaitch, D. (eds.) (2009). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie.* Leuven/Den Haag: Acco.

Mortelmans, D. (2010). *Logistische regressie.* Leuven/Den Haag: Acco.

Mortelmans, D., Dehertogh, B. (2007). *Regressieanalyse.* Leuven/Voorburgh: Acco.

Moyer, I.L. (2001). *Criminological Theories: Traditional and Non-traditional Voices and Themes*. Thousand Oaks (CA): Sage Publications.

Nagin, D., Paternoster, R. (1993). Enduring Individual Differences and Rational Choice Theories of Crime. *Law and Society Review, 27,* (3), 467-496.

Nederhoed, P. (2000). *Helder rapporteren. Een handleiding voor het opzetten en schrijven van rapporten, scripties, nota's en artikelen.* Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.

Ngo, F.T., Paternoster, R., Cullen, F.T., MacKenzie, D.L. (2011). Life Domains and Crime: a Test of Agnew's General Theory of Crime and Delinquency. *Journal of Criminal Justice, 39,* (4), 302-311.

Nijboer, J. (2001). Spanningsbenaderingen. In: Lissenberger, E., van Ruller, S., van Swaaningen, R. (red.) (2001). *Tegen de regels IV. Een inleiding in de criminologie* [Pp. 191-205]. Nijmegen: Ars Aequi Libri.

Nye, F.I. (1958). *Family Relationships and Delinquent Behavior.* Westport (CT): Greenwood Press Publishers.

Olthof, T. (2004). Cognitieve ontwikkeling. In: de Wit, J., Slot, W., van Aken, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [Pp. 48-62]. Baarn: HBuitgevers.

Op de Beeck, H. (2010a). Welbevinden van Vlaamse jongeren. In: Vettenburg, N., Deklerck, J., Siongers, J. (red.) (2010). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* [Pp. 213-238]. Leuven: Acco.

Op de Beeck, H. (2010b). De mogelijkheden van Agnews General Strain Theory tot het verklaren van geslachts- en leeftijdsverschillen in Vlaamse jeugddelinquentie. *Panopticon: Tijdschrift voor Strafrecht, Criminologie & Forensisch Welzijnswerk, 31, (5),* 31-56.

Op de Beeck, H. (2010c). Jeugdbeleid. JOP-monitor brengt subjectief jongerenwelzijn in kaart. *Alert, 36,* (2), 29-38.

Op de Beeck, H. (2010d). *De rol van strain in de verklaring van ernstige jeugddelinquentie.* Paper gepresenteerd op de studiedag 'Daderschap, slachtofferschap en onveiligheidsbeleving van jonge adolescenten' georganiseerd door de Vlaamse Vereniging voor Criminologie, Gent, 14 oktober 2010.

Op de Beeck, H., Cops, D. (2010). Jongeren en delinquentie. In: Vettenburg, N., Deklerck, J., Siongers, J. (red.) (2010). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* [Pp. 283-310]. Leuven: Acco.

Op de Beeck, H., Cops, D. (2011). *Jeugddelinquentie en levensstijlrisico's in Brussel.* Paper gepresenteerd op de studiedag 'Jong in Brussel: bevindingen uit de JOP-monitor Brussel' georganiseerd door het Steunpunt beleidsrelevant onderzoek Cultuur, Jeugd en Sport en het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen, afdeling Jeugd, Brussel, 12 mei 2011.

Op de Beeck, H., Pauwels, L. (2010). Do Unstructured Routines Modify the Link Between Social-Psychological Strain and Adolescent Offending? *European Journal on Criminal Policy and Research, 16,* (4), 221-235.

Op de Beeck, H., Pauwels, L.J.R., Put, J. (2012). Schools, Strain and Offending: Testing General Strain Theory in a School Context. *European Journal of Criminology, 9,* (1), *aanvaard voor publicatie.*

Op de Beeck, H., Put, J. (2011). Jongerengeweld in Brussel. Op zoek naar een contextuele verklaring. In: Vettenburg, N., Elchardus, M., Put, J. (red.) (2011). *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel* [Pp. 329-348]. Leuven: Acco.

Osgood, D.W. (2000). Poisson-based regression Analysis of Aggregate Crime Rates. *Journal of Quantitative Criminology, 16,* (1), 21-43.

Osgood, D.W., Wilson, J.K., O' Malley, P.M., Bachman, J.G., Johnston, L.D. (1996). Routine Activities and Individual Deviant Behavior. *American Sociological Review, 61,* (4), 635-655.

Ostrowsky, M.K., Messner, S.F. (2005). Explaining Crime for a Young Adult Population: An Application of General Strain Theory. *Journal of Criminal Justice, 3,* (5), 463-476.

Pan, W. (2001). Akaike's Information Criterion in Generalized Estimating Equations. *Biometrics, 57,* (1), 120-125.

Park, N. (2004). The Role of Subjective Well-Being in Positive Youth Development. *The Annals of the American Academy, 591,* (1), 25-39.

Park, N., Huebner, E.S. (2005). A Cross-Cultural Study of the Levels and Correlates of Life Satisfaction among Adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 36,* (4), 444-456.

Passas, N. (1997). Anomie, Reference Groups, and Relative Deprivation. In: Passas, N., Agnew, R. (eds.) (1997). *The Future of Anomie Theory* [Pp. 62-94]. Boston: Northeastern University Press.

Patchin, J.W., Hinduja, S. (2010). Traditional and Nontraditional Bullying Among Youth: A Test of General Strain Theory. *Youth & Society,* Online first: DOI: 10.1177/0044118X10366951.

Paternoster, R., Mazerolle, P. (1994). General Strain Theory and Delinquency: A Replication and Extension. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 31,* (3), 235-263.

Pauwels, L. (2007). *Buurtinvloeden en jeugddelinquentie. Een toets van de Sociale Desorganisatietheorie.* Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Pauwels, L., Hardyns, W. (2010). Does it really have to be 'an urban village'? A multilevel analysis of fear of crime. In: Pauwels, L., Hardyns, W., Van de Velde, M. (2010). *Social disorganisation, offending, fear and victimization* [Pp. 177-197]. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Pauwels, L., Pleysier, S. (2009). Self-Report Studies in Belgium and the Netherlands. In: Zauberman (ed.) (2009). *Self-Reported Crime and Deviance Studies in Europe. Current State of Knowledge and Review of Use* [Pp.51-76]. Brussel: VUBPress.

Pauwels, L., Svensson, R. (2008). How Serious Is the Problem of Item Nonresponse in Delinquency Scales and Aetological Variables?: A Cross-National Inquiry into Two Classroom PAPI Self-Report Studies in Antwerp and Halmstad. *European Journal of Criminology, 5,* (3), 289-308.

Pawson, R., Tilley, N. (1997). *Realistic evaluation.* Londen: Sage.

Pérez, D.M., Jennings, W.G., Gover, A.R. (2008). Specifying General Strain Theory: an Ethnically Relevant Approach. *Deviant Behavior, 29,* (6), 544-578.

Peter, T., LaGrange, T.C., Silverman, R.A. (2003). Investigating the Interdependence of Strain and Self-Control. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, 45,* (4), 431-464.

Piquero, N.L., Fox, K., Piquero, A., Capowich, G., Mazerolle, P. (2010). Gender, General Strain Theory, Negative Emotions, and Disordered Eating. *Journal of Youth and Adolescence, 39,* (4), 380-392.

Piquero, N.L., Sealock, M.D. (2000). Generalizing General Strain Theory: an Examination of an Offending Population. *Justice Quarterly, 17,* (3), 449-484.

Piquero, N.L., Sealock, M.D. (2004). Gender and General Strain Theory: a Preliminary Test of Broidy and Agnew's Gender/GST Hypotheses. *Justice Quarterly, 21,* (1), 125-158.

Piquero, N.L., Sealock, M.D. (2010). Race, Crime, and General Strain Theory. *Youth Violence and Juvenile Justice.* Online first, DOI: 10.1177/1541204009361174.

Piquero, A. R., Tibbetts, S.G. (1996). Specifying the Direct and Indirect Effects of Low Self-Control and Situational Factors in Offender's Decision Making: Toward a More Complete Model of Rational Offending. *Justice Quarterly, 13,* (3), 481-508.

Pleysier, S., Pauwels, L. (2011). Als 'meten' niet noodzakelijk 'weten' is, hoe kunnen we dan beter 'meten' om meer te 'weten'? Methodologische kanttekeningen bij het meten van criminaliteit en onveiligheid. In: Aertsen, I., Daems, T., Haaren, A., Hutsebaut, F., Maesschalck, J. (red.) (2011). *Deviante wetenschap. Het domein van de criminologie. Liber Amicorum Johan Goethals* [Pp. 115-124]. Acco: Leuven/Den Haag.

Ponsaers, P., Pauwels, L. (2002). De "methodestrijd" in de criminologie. De verhouding tussen theorie en methode in de criminologie. In: Beyens, K., Goethals, J., Ponsaers, P., Vervaeke, G. (eds.) (2002). *Criminologie in Actie* [Pp. 55-72]. Brussel: Politeia.

Preacher, K.J., Kelley, K. (2011). Effect Size Measures for Mediation Models: Quantitative Strategies for Communicating Indirect Effects. *Psychological Methods, 16,* (2), 93-115.

Put, J., Franssens, M., Rom, M., Troonbeeckx, S. (2011). Jeugdcriminologie en jeugdrecht: een vruchtbare interactie? In: Aertsen, I., Daems, T., Haaren, A., Hutsebaut, F., Maesschalck, J. (red.) (2011). *Deviante wetenschap. Het domein van de criminologie. Liber Amicorum Johan Goethals* [Pp. 191-203]. Acco: Leuven/Den Haag.

Quicker, J.C. (1974). Society for the Study of Social Problems. *Social Problems, 22,* (1), 76-86.

Raes, B., Bakker, F. (2007). *De psychiatrie in het Nederlandse recht.* Deventer: Kluwer.

Rebellon, C., Piquero, N.L., Piquero, A.R., Thaxton, S. (2009). Do Frustrated Economic Expectations and Objective Economic Inequity Promote Crime?: A Randomized Experiment Testing Agnew's General Strain Theory. *European Journal of Criminology, 6,* (1), 47-71.

Reckless, W. (1961). A New Theory of Delinquency and Crime. *Federal Probation, 25,* (4), 42-46.

Reiss, A.J. (1951). Delinquency as the Failure of Personal and Social controls. *American Sociological Review, 16,* (2), 196-207.

Riley, D. (1987). Time and Crime: The Link Between Teenager Lifestyle and Delinquency. *Journal of Quantitative Criminology, 3,* (4), 339-355.

Rovers, B. (1997). *De buurt, een broeinest? Een onderzoek naar de invloed van woonomgeving op jeugdcriminaliteit.* Nijmegen: Ars Aequi Libri.

Sabbe, K. (2011). Is rondhangen be-leefd? Op zoek naar de beleving en betekenis van rondhangen bij jongeren. In: Van Ceulebroeck (ed.) (2011). *De hangman. Over jongeren in het straatbeeld* [Pp. 13-31]. Brussel: Politeia.

Sampson, R.J., Laub, J.H. (1993). *Crime in the making. Pathways and turning points through life.* Cambridge (USA): Harvard University Press.

Scholte, R., Engels, R. (2004). Psychosociale ontwikkeling: de invloeden van leeftijdsgenoten. In: de Wit, J., Slot, W., Van Aken, M. (eds.) (2004). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* [Pp. 94-109]. Baarn: HBuitgevers.

Sharp, S.F., Terling-Watt, T.L., Atkins, L.A., Gilliam, J.T., Sanders, A. (2001). Purging Behavior in a Sample of College Females: a Research Note on General Strain Theory and Female Deviance. *Deviant Behavior, 22,* (2), 171-188.

Short, J.F. (1957). Differential Association and Delinquency. *Social Problems, 4,* (3), 233-239.

Sievers, B., Mersky, R.R. (2006). The economy of vengeance: Some considerations on the aetiology and meaning of the business of revenge. *Human Relations, 59,* (2), 241-259.

Sigfusdottir, I. Farkas, G. Silver, E. (2004). The Role of Depressed Mood and Anger in the Relationship Between Family Conflict and Delinquent Behavior. *Journal of Youth and Adolescence, 33,* (6), 509-522.

Sigfusdottir, I., Silver, E. (2009). Emotional Reactions to Stress among Adolescent Boys and Girls. *Youth & Society, 40,* (4), 571-590.

Simon, W., Gagnon, J.H. (1976). The Anomie of Affluence: A Post-Mertonian Conception. *American Journal of Sociology, 82,* (2), 356-378.

Simon, R.W., Nath, L.E. (2004). Gender and Emotion in the United States: Do Men and Women Differ in Self-Reports of Feelings and Expressive Behavior? *American Journal of Sociology, 109,* (5), 1137-1176.

Simons, R.L., Chen, Y., Stewart, E.A., Brody, G.H. (2003). Incidents of Discrimination and Risk for Delinquency: a Longitudinal Test of Strain Theory with an African American sample. *Justice Quarterly, 20,* (4), 827-854.

Slocum, L.A., Simpson, S.S., Smith, D.A. (2005). Strained Lives and Crime: Examining Intra-Individual Variation in Strain and Offending in a Sample of Incarcerated Women. *Criminology, 43,* (4), 1067-1110.

Smits, J.A.E., Vorst, H.C.M. (1990). *Schoolvragenlijst voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs: SVL. Handleiding voor gebruikers*. Nijmegen: Berkhout.

Spear, L.P. (2000). The Adolescent Brain and Age-Related Behavioral Manifestations. *Neuroscience and biobehavioral reviews, 24,* (4), 417-463.

Steinberg, L. (2002). *Adolescence. 6th edition.* New York: McGraw-Hill.

Sutherland, E.H. (1947). *Principles of criminology.* Chicago: Lippincott.

Svensson, R. (2003). Gender Differences in Adolescent Drug Use. The Impact of Parental Monitoring and Peer Deviance. *Youth & Society, 34,* (3), 300-329.

Svensson, R., Pauwels, L. (2008). Is a Risky Lifestyle Always "Risky"? The Interaction Between Individual Propensity and Lifestyle Risk in Adolescent Offending: A Test in Two Urban Samples. *Crime & Delinquency.* OnlineFirst, gepubliceerd op 24 septemer 2008, doi:10.1177/0011128708324290.

Tacq, J. (2006). Causaliteit in kwalitatief en kwantitatief onderzoek. *Tijdschrift voor sociologie, 27,* (4), 405-439.

Tejerina, B. (2009). *Transition to Adulthood and Young's Labour Precarity.* Paper gepresenteerd op de 9th Conference of the European Sociological Association, Lissabon, Portugal, 2-5 september 2009.

Thaxton, S., Agnew, R. (2004). The Nonlinear Effects of Parental and Teacher Attachment on Delinquency: Disentangling Strain from Social Control Explanations. *Justice Quarterly, 21,* (4), 763-791.

Thomas, W.I., Thomas, D.S. (1928). *The child in America: behavior problems and programs.* New York: Knopf.

Thornberry, T.P. (1987). Toward an Interactional Theory of Delinquency. *Criminology, 25,* (4), 863-892.

Tierney, J. (2006). *Criminology: theory and context. Second edition.* Harlow (GB): Pearson Education Limited.

Toby, J. (1957). Social Disorganization and Stake in Conformity: Complementary Factors in the Predatory Behaviour of Hoodlums. *The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, 48,* (1), 12-17.

Triplett, R., Payne, B. (2004). Problem Solving as Reinforcement in Adolescent Drug Use: Implications for Theory and Policy. *Journal of Criminal Justice, 32,* (6), 617-630.

Van Ammers, E., Dekovic, M., Gerrits, L.A.W., Groenendaal, J.H.A., Hermanns, J.M.A., Meeus, W.H.J., Noom, M.J., Rispens, J., Vergeer, M.M. (1998). *Opvoeden in Nederland: Schalenboek.* Utrecht: Universiteit Utrecht.

van de Vijver, F., Leung, K. (1997). *Methods and Data Analysis for Cross-Cultural Research.* Thousand Oaks (CA): Sage.

Van Houtte, M., Stevens, P.A.J. (2008). Sense of Futility: The Missing Link Between Track Position and Self-Reported School Misconduct. *Youth & Society, 40,* (2), 245-264.

van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G., de Hollander, A. (2003). Urban Environmental Quality and Human Well-being. Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; a Literature Study. *Landscape and Urban Planning, 65,* (1), 5-18.

Van Nuffel, K. (2004). Gezin en kinderopvang. In: Vettenburg, V., Elchardus, M., Walgrave, L., De Bie, M. (eds.) (2004). *Jeugdonderzoek belicht. Voorlopig syntheserapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)* [Pp. 9-30]. Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, UGent & K.U.Leuven, TOR, Vakgroep Sociale Agogiek & OGJC.

Vettenburg, N. (1987). *Over de relatie school en delinquentie. Een theoretische en empirische studie vanuit maatschappelijke kwetsbaarheid.* Onuitgegeven doctoraatsthesis, K.U.Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.

Vettenburg, N., Walgrave, L., Van Welzenis, I. (2002). Maatschappelijke kwetsbaarheid: een theorie over systematische delinquentie door jongeren. In: Goris, P., Walgrave, L. (red.) (2002). *Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* [Pp. 39-76]. Leuven: Garant.

Vold, G.B., Bernard, T.J., Snipes, J.B. (2002). *Theoretical Criminology. Fifth edition.* New York: Oxford University Press.

Voss, H.L. (1964). Differential Association and Reported Delinquent Behavior: A Replication. *Social Problems, 12,* (1), 78-85.

Walgrave, L. (2008). Criminology, as I see it ideally. *Newsletter of the European Society of Criminology, 7* (3), 3/15-17.

Walgrave, L., De Witte, H., Hutsebaut, D., Goossens, L., Van Damme, J., Vandemeulenbroecke, L., Decaluwé, L., Goedseels, E., Hooge, J., Mertens, W. (1999). *Basisindicatoren voor een coherent jeugdbeleid in Vlaanderen: een geïntegreerd wetenschappelijke aanpak. Tussentijds verslag en bijlagen.* Onuitgegeven onderzoeksrapport. Leuven: HIVA.

Wallace, L.H., Patchin, J.W., May, J.D. (2005). Reactions of Victimized Youth: Strain as an Explanation of School Delinquency. *Western Criminology Review, 6,* (1), 104-116.

Walls, M.L., Chapple, C.L., Johnson, K.D. (2007). Strain, Emotion, and Suicide Among American Indian Youth. *Deviant Behavior, 28,* (3), 219-246.

Walsh, A. (2000). Behavior Genetics and Anomie/Strain Theory. *Criminology, 38,* (4), 1075-1108.

Wandersman, A., Nation, M. (1998). Urban Neighborhoods and Mental Health. Psychological Contributions to Understanding Toxicity, Resilience, and Interventions. *American Psychologist, 53,* (6), 647-656.

Wareham, J., Cochran, J.K., Dembo, R., Sellers, C.S. (2005). Community, Strain, and Delinquency: A Test of a Multi-Level Model of General Strain Theory. *Western Criminology Review, 6,* (1), 177-133.

Warner, B.D., Fowler, S.K. (2003). Strain and Violence: Testing a General Strain Theory Model of Community Violence. *Journal of Criminal Justice, 31,* (6), 511-521.

Watson, D., Clark, L.A. (1984). Negative Affectivity: The Disposition to Experience Aversive Emotional States. *Psychological Bulletin, 96,* (3), 465-490.

Weerman, F.M. (1998). *Het belang van bindingen. De bindingstheorie als verklaring van verschillen en veranderingen in delinquent gedrag.* Groningen: RuG, Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

Weerman, F.M., Bijleveld, C.C.J. (2007). Birds of Different Feathers: School Networks of Serious Delinquent, Minor Delinquent and Non-delinquent Boys and Girls, *European Journal of Criminology, 4,* (4), 357-383.

Weiss, R.S. (1994). *Learning from Strangers. The Art and Method of Qualitative Interview Studies.* New York: The Free Press.

Wikström, P.H. (2006a). Individuals, settings, and acts of crime: situational mechanisms and the explanation of crime. In: Wikström, P.H., Sampson, R.J. (eds.) (2006). *The Explanation of Crime. Context, Mechanisms, and Development* [Pp. 61-107]. Cambridge: Cambridge University Press.

Wikström, P.H. (2006b). In Search of Causes and Explanations of Crime. In: King, R.D., Wincup, E. (eds.) (2007). *Doing Research on Crime and Justice. 2nd Edition* [Pp. 117-140]. Oxford: Oxford University Press.

Wikström, P. H.(2010). Situational Action Theory. In: Cullen, F., Wilcox, P. (eds). *Encyclopedia of Criminological Theory* [Pp. 1000-1008]. Londen: SAGE Publications.

Wikström, P.H., Butterworth, D.A. (2006). *Adolescent crime. Individual differences and lifestyles.* Portland (OR): Willan Publishing.

Wikström, P.H., Sampson, R.J. (2003). Social Mechanisms of Community Influences on Crime and Pathways in Criminality. In: Lahey, B.B., Moffitt, T.E., Caspi, A. (eds.) (2003). *Causes of Conduct Disorder and Juvenile Delinquency* [Pp. 118-148]. New York: Guilford Press.

Wikström, P.H., Svensson, R. (2008). Why are English Youths more Violent than Swedish Youths?: A Comparative Study of the Role of Crime Propensity, Lifestyles and Their Interactions in Two Cities. *European Journal of Criminology, 5,* (3), 309-330.

Wilson, M.S. (1954). Pioneers in Criminology I. Gabriel Tarde (1843-1904). *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Political Science, 45,* (1), 3-11.

Winnubst, J.A.M. (1975). *Het Westers Tijdssyndroom.* Nijmegen: Stichting Studentenpers.

Wirth, L. (1938). Urbanism as a Way of Life. *The American Journal of Sociology, 44,* (1), 1-24.

Wright, B.R.E., Caspi, A., Moffitt, T.E., Miech, R.A., Silva, P.A. (1999). Reconsidering the Relationship between SES and Delinquency: Causation but no Correlation. *Criminology, 37,* (1), 175-194.

Wright, R.T., Decker, S.H. (1997). *Armed Robbers in Action. Stickups and street culture*. Boston (MA): Northeastern University Press.

Young, J. (1988). Radical Criminology in Britain: The Emergence of a Competing Paradigm. *British Journal of Criminology, Delinquency and Deviant Social Behaviour, 28,* (2), 159-183.

Zaleski, Z. (1994). Towards a psychology of the personal future. In: Zaleski, Z. (ed.) (1994). *Psychology of future orientation* [Pp. 10-20]. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Persartikels en Websites

Eurostat. *Crimes recorded by the police: historical data (total crime) 1950-2000.* Laatst geconsulteerd op 15 oktober 2011 op http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=crim_hist&lang=en

Federale Overheidsdienst Economie. *Onderwijsniveau van de bevolking van 15 jaar en ouder – in procenten (1987-2009)*. Laatst geconsulteerd op 10 januari 2011 op http://statbel.fgov.be/nl/binaries/Onderwijsniveau_tcm325-44615.xls

Office for National Statistics (GB). *Labour Market Statistics.* Laatst geconsulteerd op 14 oktober 2011 op http://www.statistics.gov.uk/hub/labour-market/people-in-work/employment/index.html

Prodger, M. (2011, 7 augustus). *Was Tottenham's riot a cry of rage?* BBC news, laatst geconsulteerd op 14 oktober 2011 op http://www.bbc.co.uk/news/uk-14438924

Bijlagen

APPENDIX A. SCHEMATISCH OVERZICHT VAN BESTAAND GST ONDERZOEK

Auteurs	Hypothese(n)	Steekproef-kenmerken	Operationalisering	Belangrijkste resultaten (samenvatting)
Agnew, R. (1990)	• De motivatie van een delict ligt in het verlengde van de oorzaak ervan. • Delicten die gepleegd worden omwille van confrontatie met negatieve gebeurtenissen, wijzen op het belang van straintheorieën. • Delicten die gepleegd worden onder druk of invloed van anderen, wijzen op het belang van differentiële associatietheorieën. • Delicten die gepleegd worden omwille van de gelegenheid die ertoe bestaat, wijzen op het belang van rationele keuzetheorieën.	Representatief, USA. Data uit de 'National Survey of Youth' (NSY) (1972) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1395 jongeren van 11 tot 18 jaar oud.	• Delinquentie: 14 verschillende feiten (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie, druggebruik) waarbij telkens gevraagd wordt 'waarom deed je dit'? • Strain: gekoppeld aan het delict, men pleegde het omwille van 'wraak, vergelding', 'conflict, gevecht', 'provocaties', 'woede' of 'om pijn/straf te vermijden'. • Moderende variabelen: leeftijd, geslacht, SES van het gezin en frequentie van delictplegen. • Overige (on)afhankelijke variabelen: - rationele keuze: men pleegde het delict omwille van 'gratificatie, het opzoeken van plezier', 'het vervullen van noodzakelijke behoeften' of uit 'nieuwsgierigheid, kick'. - differentiële associatie: men pleegde het delict omwille van 'sociale druk' of 'om indruk te maken op leeftijdsgenoten'. - andere motivaties: 'morele gerechtvaardigdheid van het feit', 'verveling', 'om zelfwaardegevoel op te krikken', 'om macht uit te oefenen over iemand', 'politieke/ideologische gerechtvaardigdheid van het feit', 'andere'.	• Er wordt vastgesteld dat duidelijk te onderscheiden motivaties bestaan voor verschillende delicttypes. • Gewelddadige feiten worden vooral omwille van wraak/vergelding gepleegd. Eigendomsfeiten worden gepleegd omwille van gratificatie, het zoeken van plezier en het vervullen van noodzakelijke behoeften. Vandalisme en inbraak vormen uitzonderingen; vandalisme wordt vooral gepleegd omwille van wraak/vergelding, inbraak vooral uit nieuwsgierigheid en het zoeken naar kicks. • Druggebruik komt voornamelijk voort uit sociale druk, hoewel ook gratificatie en het zoeken van plezier hier vaak genoemd worden. Bij het gebruik van hard drugs worden nieuwsgierigheid en het zoeken naar kicks meer, en sociale druk minder vaak genoemd. • Van huis weglopen wordt vooral gemotiveerd door het vermijden van pijn of straf, hoewel wraak/vergelding ook vaak genoemd wordt. • Bovenstaande patronen verschillen niet naar leeftijd, geslacht, SES of frequentie van delictplegen. • De onderzoeker concludeert dat het rationele keuzeperspectief vooral eigendomsdelinquentie (met uitzondering van vandalisme) en druggebruik verklaart. Strain zou vooral geweldsdelinquentie en weglopen van huis verklaren, terwijl differentiële associatie eerder een verklaring biedt voor (vooral minder ernstig) druggebruik.
Agnew, R. (1993)	• De motivatie tot het plegen van feiten (geoperationaliseerd als gevoelens van woede en frustratie) kent geen gelijkmatige spreiding in de samenleving. • (Een gebrek aan) sociale controle is gerelateerd aan woede/frustratie. • Woede/frustratie medieert het verband tussen (een gebrek aan) sociale controle en delinquentie.	Representatief voor jongens, USA. Eén wave uit de 'Youth in Transition' survey (YIT) wordt gebruikt (1966). De steekproef bestaat uit 2213 jongens van ongeveer 10 en 11 jaar oud. Daarnaast worden data uit de 'National Youth Survey' (NYS) gebruikt. Er wordt echter niet gespecificeerd om welke wave(s) het gaat	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- gewelds-, en statusdelinquentie) (in YIT en NYS studie) en 'ernstige' schaal (geweld- en eigendomsdelinquentie) (in YIT studie). • Moderende en medierende variabelen: negatieve emoties: woede/frustratie (als 'persoonlijkheids-kenmerk')[172] (in YIT studie) en delinquente vrienden (in NYS studie). • Overige (on)afhankelijke variabelen: gehechtheid aan ouders, gehechtheid aan school, uitgaansgedrag, geloof in conventionele waarden en doelen (in YIT	• Er bestaan grote verschillen tussen de respondenten in hun scores op de woede/frustratieschaal, wat erop wijst dat deze emoties geen gelijkmatige spreiding kennen in de maatschappij. • Een gebrekkige sociale controle is significant gerelateerd aan woede/frustratie. • Het verband tussen een gebrekkige sociale controle en delinquentie wordt deels gemedieerd door woede/frustratie. • Woede/frustratie modereert het verband tussen een gebrekkige sociale controle en delinquentie. Hoe meer woede/frustratie men ervaart, des te sterker het verband tussen gebrekkige sociale controle en delinquentie. • Een gebrekkige sociale controle is gerelateerd aan

[172] Negatieve emoties kunnen gemeten worden als een persoonsgebonden eigenschap (als 'persoonlijkheidskenmerk') dan wel aan een specifieke situatie gekoppeld worden (als 'situationeel' kenmerk).

	• Woede/frustratie modereert het verband tussen (een gebrek aan) sociale controle en delinquentie. • (Een gebrek aan) sociale controle is gerelateerd aan het hebben van delinquente vrienden. • Delinquente vrienden modereren het verband tussen (een gebrek aan) sociale controle en delinquentie.	en hoe oud de respondenten zijn. Data van 1365 jongeren worden gebruikt.	studie). Een gecombineerde 'sociale controleschaal' op basis van 'attachment', 'commitment', 'involvement' en 'belief' (in NYS studie).	het hebben van delinquente vrienden. • Delinquente vrienden modereren het verband tussen een gebrekkige sociale controle en delinquentie. Sociale controle is enkel aan delinquentie gerelateerd onder de jongeren die delinquente vrienden hebben.
Agnew, R. (2002)	Zelf meegemaakte strain, strain die door anderen uit de directe omgeving meegemaakt wordt ('indirecte strain') en strain waarvan men verwacht dat ze zich in de toekomst zal voordoen ('geanticipeerde strain') zijn significant aan delinquentie gerelateerd.	Representatief voor jongens, USA. Data uit de 'High School Youth, Weapons, and Violence Survey' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 734 scholieren van 16 tot 18 jaar oud, uit 53 verschillende scholen (1996).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: zelf meegemaakte strain (gemeten als slachtofferschap van delinquentie), indirecte strain (gemeten als slachtofferschap van familie en/of vrienden en de mate waarin geweld voorkomt in de buurt of op school) en geanticipeerde strain (de inschatting van de kans slachtoffer te worden en de angst om slachtoffer te worden). • Controlevariabelen: leeftijd, afkomst, SES van het gezin, schoolresultaten van de jongere, gehechtheid aan ouders, gehechtheid aan leerkrachten, plannen om verder te gaan studeren, routineactiviteiten, delinquente vrienden, geweldstolerantie en vroegere delinquentie.	• Uit de resultaten blijkt dat zelf meegemaakt slachtofferschap, slachtofferschap van familie en vrienden en vroegere delinquentie het sterkst samenhangen met delinquent gedrag. De auteur concludeert hieruit dat de focus van GST op zelf meegemaakte strain te beperkt is. • Enkel zeer intense indirecte strain die betrekking heeft op zeer nabije anderen, is aan delinquentie gerelateerd. Met betrekking tot geanticipeerde strain blijkt enkel een grote kans dat men slachtoffer zal worden van geweld aan delinquentie gerelateerd te zijn.
Agnew, R., Brezina, T. (1997)	Strain die betrekking heeft op relaties met leeftijdsgenoten, heeft een sterker effect op delinquentie onder meisjes (omdat meisjes meer belang zouden hechten aan interpersoonlijke relaties).	Representatief, USA. Twee waves (1988 en 1990) van de 'National Education Longitudinal Study' (NELS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 17754 scholieren van ongeveer 14 jaar oud.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik). • Strain: relaties met leeftijdsgenoten in het algemeen, relaties met leeftijdsgenoten van het andere geslacht en moeilijkheden om vrienden te maken bij het aanvatten van het secundair onderwijs. • Controlevariabelen: gehechtheid aan ouders, toezicht door ouders, gehechtheid aan leerkrachten, belang dat aan opleiding gehecht wordt, tolerantie voor schooldelinquentie (spijbelen, spieken, vandalisme, wapendracht…), het belang dat vrienden aan hun opleiding hechten, het belang dat vrienden aan populariteit hechten.	• De afwezigheid van hechte banden met leeftijdsgenoten vergroot de kans op delinquentie *niet.* • Sterke, positieve banden met leeftijdsgenoten zijn gerelateerd aan een *grotere* kans op delinquentie. Op basis van deze vaststelling suggereren de onderzoekers dat jongeren die goede contacten hebben met leeftijdsgenoten mogelijk meer levensstijlrisico's hebben en hierdoor blootgesteld worden aan delinquent gedrag (cfr. sociaal leren). • Negatieve relaties met leeftijdsgenoten zijn gerelateerd aan een grotere kans op delinquentie, maar het effect hiervan is sterker onder jongens dan onder meisjes.
Agnew, R., Brezina, T., Wright, J.P., Cullen, F.T. (2002)	Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door zelfbeheersing en negatieve emotionaliteit: jongeren met een lage	Niet representatief, overrepresentatie van zwarte jongeren en jongeren uit risicogezinnen, USA. Eén	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: familiestrain (subjectief, mening over het functioneren van het gezin wordt gevraagd), conflict met	• Familie-, school-, buurtstrain en strain met betrekking tot leeftijdsgenoten zijn allemaal gerelateerd aan delinquentie, ook na controle voor negatieve emotionaliteit en zelfbeheersing. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt

	zelfbeheersing en jongeren die meer of sterkere negatieve emoties ervaren, zijn meer geneigd om met delinquentie op strain te reageren.	wave (1981) van de 'National Survey of Children' (NSC) wordt gebruikt. De steekproef bestaat uit 1423 jongeren van 12 tot 16 jaar oud, alsook hun ouders en klastitularis.	ouders, ouders verliezen de controle over zichzelf, schoolstrain (subjectief, er wordt gevraagd hoe graag men naar school gaat), strain door leeftijdsgenoten (gepest worden door leeftijdsgenoten), buurtstrain (subjectief, er wordt gevraagd of de woonbuurt volgens de respondent een goede buurt is om in op te groeien). • Modererende variabelen: negatieve emotionaliteit en lage zelfbeheersing (humeurig, vaak depressief zijn, opvliegend, impulsief, niet kunnen stilzitten…). Beide concepten worden in één instrument getoetst. • Controlevariabelen: gehechtheid aan ouders, de mate waarin ouders grenzen stellen, inzet op school, plannen om verder te studeren, tijd die aan schoolwerk gespendeerd wordt, gehechtheid aan school, moraliteit, delinquente vrienden, leeftijd, geslacht, afkomst en SES van het gezin.	gemodereerd door negatieve emotionaliteit en zelfbeheersing: jongeren die zich moeilijk kunnen beheersen en die meer of sterkere negatieve emoties ervaren, reageren gemakkelijker met delinquentie op strain. • Lage zelfbeheersing en negatieve emotionaliteit zijn enkel gerelateerd aan delinquentie wanneer men in grote mate strain ervaart. • Gepest worden door leeftijdsgenoten leidt enkel tot delinquentie onder 'oudere' jongeren met een lage zelfbeheersing en een sterke negatieve emotionaliteit. • Ook over het algemeen is strain sterker aan delinquentie gerelateerd onder 'oudere' jongeren.
Agnew, R., Cullen, F.T., Burton Jr., V.S., Evans, T.D., Dunaway, R.G. (1996)	• Financiële strain is afhankelijk van (1) het belang dat men hecht aan financieel gewin, (2) hoeveel geld men wil, (3) het belang dat men hecht aan andere doelen, (4) de positie in het sociale stratificatiesysteem, (5) de verwachting in de toekomst financiële welvaart te kennen en (6) het gevoel van relatieve deprivatie, op basis van vergelijking met de financiële situatie van anderen. • Financiële strain heeft een significant effect op eigendomsdelinquentie en druggebruik. • Het effect van financiële strain op delinquentie wordt gemodereerd door sociale controle, delinquente vrienden en delinquentietolerantie.	Representatief voor blanke volwassenen, USA (Midwest). De steekproef bestaat uit 477 respondenten die ouder zijn dan 18 jaar (1992).	• Delinquentie: eigendomsdelinquentie en druggebruik. • Strain: ontevredenheid met financiële status. • Modererende variabelen: delinquente vrienden, delinquentietolerantie, gehechtheid aan familie en controle door familie. • Controlevariabelen: geslacht, leeftijd en burgerlijke staat. • Overige (on)afhankelijke variabelen: doelen (financieel en alternatief), positie in het stratificatiesysteem (gezinsinkomen, opleiding, voltijdse job, werkloosheid, bijstand gekregen), verwachtingen in de toekomst geld te verdienen en relatieve deprivatie (zich gefrustreerd voelen omdat anderen meer geld hebben…).	• Financiële strain (ontevredenheid met de eigen financiële situatie) is zowel aan eigendomsdelinquentie als aan druggebruik gerelateerd. • De verbanden tussen financiële strain, eigendomsdelinquentie en druggebruik worden gemodereerd door delinquentietolerantie en delinquente vrienden. • De auteurs geven aan dat strain direct aan delinquentie gelinkt is, zolang men zich niet enkel richt op het verschil tussen aspiraties en verwachtingen, maar ook woede en frustratie in overweging neemt. • Financiële strain is groter onder diegenen met een lager inkomen en minder opleiding. Objectieve positie in het stratificatiesysteem heeft enkel een indirecte impact op delinquentie, via ontevredenheid met financiële situatie. Net als in andere studies speelt 'sociale klasse' dus maar een beperkte rol. • Financiële strain is ook groter onder diegenen die veel geld *willen,* maar die niet verwachten dat dit in de toekomst het geval zal zijn en die een grote mate van relatieve deprivatie rapporteren. • De verschillende determinanten van ontevredenheid interageren niet met elkaar. Zo blijkt het verlangen naar veel geld bijvoorbeeld zowel onder bevoordeelde als onder minderbedeelde personen tot ontevredenheid te leiden. • De onderzoekers concluderen dat klassieke straintheorieën niet zomaar overboord gegooid mogen worden: ontevredenheid met de eigen financiële situatie, zeker in combinatie met delinquentietolerantie en delinquente vrienden, vergroot de kans op delinquentie.

Agnew, R., Matthews, S.K., Bucher, J., Welcher, A.N., Keyes, C. (2008)	• Financiële strain (geoperationaliseerd als financiële problemen) is sterker aan delinquentie gerelateerd dan louter SES. • De relatie tussen financiële problemen en delinquentie is niet lineair: pas wanneer men meerdere financiële problemen ervaart, vergroot de kans op delinquentie. • Er bestaat slechts een zwakke correlatie tussen SES en financiële problemen.	Representatief, USA. Eén wave (1997) van het 'Child Development Supplement' (CDS) wordt gebruikt. De steekproef bestaat uit 1273 jongeren tussen 12 en 18 jaar oud, alsook hun ouders (of opvoedings-verantwoordelijken) en leerkracht.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie), druggebruik en aggressie. • Strain: financiële problemen (medische zorgen uitgesteld, verhuisd naar goedkopere woning, een lening aangegaan om schulden te betalen…) op basis van rapportage door ouders/opvoedingsverantwoordelijken. • Overige (on)afhankelijke variabelen: SES: familiaal inkomen, opleiding, professionele status (arbeider, bediende…), armoede, eventuele bijstand.	• SES is slechts zwak gerelateerd aan financiële problemen en delinquentie. • De link tussen SES en delinquentie verdwijnt wanneer financiële problemen in overweging genomen worden. • Financiële problemen zijn geassocieerd met de drie delinquentievariabelen en deze relaties zijn niet lineair: de kans op delinquentie stijgt enkel wanneer men meerdere economische problemen ervaart.
Agnew, R., White, H.R. (1992)	• Strain is gerelateerd aan delinquentie en druggebruik. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door delinquente vrienden en zelf-effectiviteit.	Representatief, USA. Eén wave (1979) van Rutger's 'Health and Human Development Project' (HHDP) wordt gebruikt. De steekproef bestaat uit jongeren tussen 15 en 18 jaar oud (oorspronkelijke steekproef: N=1380, maar de onderzoekers selecteerden slechts een deel van de respondenten).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie) en druggebruik. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen, 'dagelijkse beslommeringen', negatieve relaties met volwassenen (ouders en leerkrachten), ruzie tussen ouders, buurtproblemen, onpopulariteit bij andere sekse, werkonzekerheid, 'kledingstrain' (geen geld hebben om de kleren te kopen die men wil). • Modererende variabelen: delinquente vrienden en zelf-effectiviteit. • Controlevariabelen: gehechtheid aan ouders, de mate waarin ouders grenzen stellen, gehechtheid aan school, gehechtheid aan leeftijdsgenoten, tijd die aan schoolwerk gespendeerd wordt, schoolresultaten en studiedoelen).	• Strain is zowel aan delinquentie als aan druggebruik gerelateerd, maar het verband met druggebruik is minder sterk. • Er bestaat een significante interactie tussen strain en het hebben van delinquente vrienden. Jongeren die delinquente vrienden hebben, zijn meer geneigd om met delinquentie en druggebruik op strain te reageren. • Er bestaat een kleine maar significante interactie tussen strain en zelf-effectiviteit die door de onderzoekers niet besproken wordt. De interactie toont dat het verband tussen strain en delinquentie sterker is onder jongeren met méér zelf-effectiviteit. • De onderzoekers concluderen dat negatieve relaties zoals beschreven in GST wel degelijk een effect hebben op delinquentie, ook na controle voor sociale leer- en sociale bindingsvariabelen. Bovendien benadrukken ze dat slechts een beperkt aantal strains in de analyse opgenomen werden en dat een 'volledige' toets wellicht nog betere resultaten zou opleveren.
Aseltine Jr., R.H., Gore, S., Gordon, J. (2000)	• Strain is gerelateerd aan delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie is van indirecte aard, het loopt via woede en nervositeit. • Dit indirect verband is van toepassing op uiteenlopende vormen van delinquentie, incl. geweldsdelinquentie, niet-gewelddadige delinquentie en druggebruik. • De link tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door zelfwaardegevoel, gehechtheid	Representatief voor blanke scholieren, Boston (USA). Drie waves (1988, 1989, 1990) van de 'Prospective study of stress, mental health and social adaptation during the adolescent and young adult years' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 939 jongeren tussen 15 en 18 jaar oud.	• Delinquentie: niet-gewelddadige delinquentie (eigendoms- en statusdelinquentie), geweldsdelinquentie (vechten, vandalisme en wapendracht) en druggebruik. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen, conflicten in het gezin (ruzie met ouders…) en conflicten met leeftijdsgenoten (kritiek van leeftijdsgenoten…). • Modererende variabelen: gehechtheid aan familie, zelfwaardegevoel en delinquente vrienden. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede en nervositeit (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	• De auteurs geven aan dat hun onderzoek de eerste, meest complete test van GST vormt. Hun resultaten leveren echter slechts beperkte steun voor GST, nl. enkel voor geweldsdelinquentie. • Negatieve levensgebeurtenissen en conflicten in het gezin zijn significant gerelateerd aan geweldsdelinquentie; dit verband verloopt via woede en nervositeit. • Er worden significante interacties gevonden tussen strain en delinquente vrienden, zelfwaardegevoel en steun van ouders in de verklaring van woede en nervositeit. Echter, met betrekking tot eigendomsdelinquentie worden tegengestelde interacties gevonden: strain blijkt sterker aan eigendomsdelinquentie gerelateerd te zijn onder jongeren met conventionele vrienden dan onder jongeren met delinquente vrienden. • De onderzoekers concluderen uit hun bevindingen dat de theorie wellicht beter geschikt is ter verklaring van

	aan familie en delinquente vrienden.			gewelddsdelinquentie en zijn van mening dat het een illusie is om te proberen een algemene theorie te vinden die ook niet-gewelddadige vormen van delinquentie en druggebruik omvat.
Bao, W., Haas, A., Pi, Y. (2004)	• Strain (geoperationaliseerd als negatieve relaties met anderen) is significant gerelateerd aan delinquentie. • Negatieve relaties met anderen zijn significant gerelateerd aan negatieve emoties. • Delinquentie – vooral gewelddsdelinquentie – is sterker aan woede dan aan andere negatieve emoties gerelateerd, ook na controle voor strain.	Representatief, China. De steekproef bestaat uit 615 scholieren van 13 tot 18 jaar oud, uit verschillende scholen (2002).	• Delinquentie: gewelds-, eigendoms- en schooldelinquentie. • Strain: negatieve relaties met ouders, leeftijdsgenoten en leerkrachten. • Controlevariabelen: gehechtheid aan ouders, leeftijdsgenoten en school, schoolresultaten, moraliteit, delinquente vrienden, geslacht, woonbuurt (stedelijk vs. niet-stedelijk) en levensstandaard van het gezin. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede, wrok, depressie, angst (alle vier gemeten als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Negatieve relaties met anderen uit de onmiddellijke omgeving zijn significant gerelateerd aan delinquentie. • De verbanden tussen strain en delinquentie (zowel eigendoms- als gewelddsdelinquentie) en tussen strain en schooldelinquentie worden sterk gemedieerd door woede. Wrok medieert enkel het verband met eigendomsdelinquentie en schooldelinquentie. Nervositeit en depressie mediëren enkel het verband met schooldelinquentie. • De studie bevestigt volgens de onderzoekers de toepasbaarheid van GST in een niet-westerse cultuur. De sterke impact van woede stemt bovendien overeen met de resultaten uit de meeste andere GST studies. De vaststelling dat ook wrok, depressie en nervositeit een (gedeeltelijke) mediërende impact hebben, toont volgens de onderzoekers dat deze emoties niet over het hoofd gezien mogen worden in GST.
Bao, W., Haas, A., Pi, Y. (2007)	• Het verband tussen strain (geoperationaliseerd als negatieve relaties met ouders, leeftijdsgenoten en leerkrachten) en delinquentie wordt gemodereerd door steun door ouders, leeftijdsgenoten en leerkrachten. • De modererende invloeden doen zich enerzijds voor voor in *hetzelfde* domein als de strain, bv.: steun door ouders modereert de impact van negatieve relatie met ouders. • Anderzijds kunnen de modererende invloeden ook *over de verschillende domeinen heen* gaan, bv.: steun door leerkrachten modereert de impact van negatieve relatie met ouders. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door zelf-effectiviteit, zelfwaardegevoel, moraliteit en delinquente vrienden. • Meisjes zijn meer dan jongens geneigd steun te zoeken wanneer ze met strain geconfronteerd worden.	Representatief, China. De steekproef bestaat uit 615 scholieren van 13 tot 18 jaar oud uit verschillende scholen (2002).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en gewelddsdelinquentie). • Strain: negatieve relaties met ouders, leeftijdsgenoten en leerkrachten. • Modererende variabelen: geslacht, steun van ouders, leerkrachten en leeftijdsgenoten, delinquente vrienden, moraliteit, zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit. • Controlevariabelen: leeftijd, woonbuurt (stedelijk vs. niet-stedelijk) en levensstandaard van het gezin.	• Er wordt gedeeltelijke steun gevonden voor de modererende hypothesen. • Met betrekking tot domeinspecifieke effecten blijkt steun door leerkrachten het verband tussen negatieve relaties met leerkrachten en delinquentie te modereren (sterke steun heeft een 'beschermend' effect). • Met betrekking tot niet-domeinspecifieke effecten blijkt steun door leerkrachten het verband tussen negatieve relaties met ouders en delinquentie, en steun door ouders het verband tussen negatieve relaties met leerkrachten en delinquentie te modereren. Deze resultaten wijzen er volgens de onderzoekers op dat individuen die sterke banden hebben in verschillende sociale domeinen, beter in staat zijn om stressoren het hoofd te bieden. • Moraliteit modereert het verband tussen alle strainvariabelen en delinquentie (sterke moraliteit heeft een 'beschermend' effect). Delinquente vrienden modereren het verband tussen negatieve relaties met ouders, leerkrachten en delinquentie (delinquente vrienden vergroten de kans op een delinquente reactie). • Steun door ouders en leerkrachten speelt een sterkere preventieve rol bij meisjes. Voorts zijn meisjes wanneer ze geconfronteerd worden met strain sterker geneigd zich voor steun tot hun vrienden te richten, maar vergroot het contact met vrienden wel de kans op delinquentie. Voor jongens blijken vooral delinquente vrienden een rol te spelen: jongens die meer delinquente vrienden hebben, reageren gemakkelijker met delinquentie op strain.

Baron, S.W. (2004)	• Strain (geoperationaliseerd als fysiek, seksueel en emotioneel misbruik, slachtofferschap van eigendoms- en gewelddelinquentie, dak- en werkloosheid, relatieve deprivatie en ontevredenheid met financiële situatie) is gerelateerd aan woede. • Zowel de bovenstaande strains, als woede zijn aan delinquentie gerelateerd. • Delinquente vrienden, delinquentietolerantie en een externe attributiestijl zijn positief gerelateerd aan delinquentie. Zelfwaardegevoel en zelf-effectiviteit zijn negatief gerelateerd aan delinquentie. • Delinquente vrienden, delinquentietolerantie, een externe attributiestijl, zelfwaardegevoel en zelf-effectiviteit modereren het verband tussen strain en delinquentie.	Niet representatief, dakloze jongeren uit Vancouver (Canada). De steekproef bestaat uit 400 dakloze jongeren van ongeveer 20 jaar oud (2001-2002).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en gewelddelinquentie, druggebruik). Daarnaast worden eigendomsdelinquentie, gewelddelinquentie en druggebruik ook afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: tevredenheid met financiële situatie, relatieve deprivatie (inschatten van eigen positie in de Canadese samenleving), duurtijd werkloosheid, duurtijd dakloosheid, slachtofferschap (van gewelds- en eigendomsdelicten en van emotioneel, fysiek en seksueel misbruik). • Modererende variabelen: delinquentietolerantie, delinquente vrienden, zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit en externe attributiestijl. • Controlevariabelen: geslacht en leeftijd. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Misbruik, slachtofferschap van gewelddelinquentie en ontevredenheid met de eigen financiële situatie zijn significant gerelateerd aan woede. • Woede is een sterke predictor voor zowel eigendoms- als gewelddelinquentie. • De meeste strains zijn aan de verschillende delinquentieschalen gerelateerd, deze verbanden worden deels gemedieerd door woede. • Fysiek misbruik is enkel gerelateerd aan algemene delinquentie en gewelddelinquentie, slachtofferschap van een overval en langdurige werkloosheid enkel aan gewelddelinquentie, en ontevredenheid met de financiële situatie enkel aan algemene delinquentie en eigendomsdelinquentie. • Strain biedt geen verklaring voor druggebruik. • Delinquentietolerantie en delinquente vrienden zijn significant gerelateerd aan delinquentie. Ook zelfwaardegevoel is aan delinquentie gerelateerd, maar dit verband is tegengesteld aan de verwachtingen: jongeren met een hoger zelfwaardegevoel plegen meer delinquentie. • Zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit, delinquentietolerantie en delinquente vrienden modereren het verband tussen strain en delinquentie. Ook hier blijken zelfwaardegevoel en zelf-effectiviteit echter niet het gewenste effect op te leveren: jongeren die een hoger zelfwaardegevoel en meer zelf-effectiviteit rapporteren, blijken gemakkelijker met delinquentie op strain te reageren.
Baron, S.W. (2006)	• Financiële doelen modereren het verband tussen strain (geoperationaliseerd als financiële situatie, financiële verwachtingen en de perceptie van de eigen financiële situatie) en delinquentie. • Financiële doelen hebben een sterkere impact op delinquentie wanneer men verwacht weinig geld te zullen verdienen, wanneer men langer werk- en/of dakloos is en wanneer men in grotere mate relatieve deprivatie en ontevredenheid met de eigen financiële situatie rapporteert. • De objectieve economische situatie (langere werk- en dakloosheid) modereert het verband van de perceptie van de eigen financiële situatie (relatieve deprivatie en ontevredenheid met financiële	Niet representatief, dakloze jongeren uit Vancouver (Canada). De steekproef bestaat uit 400 dakloze jongeren van ongeveer 20 jaar oud (2001-2002).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en gewelddelinquentie, drugverkoop). Daarnaast worden eigendomsdelinquentie, gewelddelinquentie en drugverkoop ook afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: financiële doelen, financiële verwachtingen, tevredenheid met financiële situatie, relatieve deprivatie (inschatten van eigen positie in de Canadese samenleving), duurtijd werkloosheid en duurtijd dakloosheid. • Modererende variabelen: delinquentietolerantie, delinquente vrienden, externe attributiestijl.	• Vooral relatieve deprivatie is significant gerelateerd aan algemene delinquentie. Dit verband wordt nog versterkt wanneer objectieve economische factoren in rekening gebracht worden. Ontevredenheid met de eigen financiële situatie is enkel significant gerelateerd aan eigendomsdelinquentie. De discrepantie tussen financiële doelen en - verwachtingen is gerelateerd aan algemene delinquentie, gewelddelinquentie en drugverkoop. • Delinquente vrienden modereren het verband tussen relatieve deprivatie en delinquentie, een externe attributiestijl modereert het verband tussen ontevredenheid met de eigen financiële situatie en delinquentie. • Delinquentietolerantie modereert het verband tussen relatieve deprivatie en drugverkoop, maar het effect is tegengesteld aan de verwachtingen: jongeren met een sterkere moraliteit zijn meer geneigd tot drugverkoop in reactie op relatieve deprivatie. De onderzoeker stelt als verklaring voorop dat deze jongeren zich zo sterk tekortgedaan voelen, dat ze de 'onrechtvaardigheid' trachten te corrigeren door zelf delinquent gedrag te stellen. • Objectieve strainvariabelen modereren slechts het verband tussen subjectieve strain en delinquentie, waaruit

	situatie) en delinquentie. • Het verband tussen de perceptie van de eigen financiële situatie en delinquentie wordt bovendien gemodereerd door een externe attributiestijl, delinquente vrienden en delinquentietolerantie.			de onderzoeker concludeert dat ze geen goede predictoren voor delinquentie vormen.
Baron, S.W. (2007)	• Strain (geoperationaliseerd als dakloosheid, ontevredenheid met de financiële situatie en relatieve deprivatie) is gerelateerd aan ernstige vormen van delinquentie. • Jongens en meisjes verschillen in hun ervaring van strain. • Jongens en meisjes verschillen in hun reactie op strain – jongens ervaren meer woede – wat een verklaring biedt voor geslachtsverschillen in delinquentie. • Er bestaan geslachtsverschillen in de mate waarin het verband tussen strain en delinquentie gemodereerd wordt door zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit en een externe attributiestijl.	Niet representatief, dakloze jongeren uit Vancouver (Canada). De steekproef bestaat uit 400 dakloze jongeren van ongeveer 20 jaar oud (2001-2002).	• Delinquentie: eigendoms- en geweldsdelinquentie. • Strain: tevredenheid met financiële situatie, relatieve deprivatie (inschatten van eigen positie in de Canadese samenleving) en duurtijd dakloosheid. • Modererende variabelen: delinquente vrienden, delinquentietolerantie, zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit, externe attributiestijl, geslacht. • Controlevariabelen: leeftijd. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Dakloze jongens en meisjes ervaren evenveel financiële strain. • Dakloze jongens en meisjes verschillen niet in de wijze waarop strain tot delinquentie leidt (nl. via woede). • Dakloosheid heeft een sterkere impact op geweldsdelinquentie door meisjes. De onderzoeker leidt hieruit af dat meisjes, wanneer ze zich in een situatie bevinden waarin ze vaker met geweld geconfronteerd worden en minder sociale controle ervaren, meer geneigd zijn geweld te plegen dan in andere omstandigheden. • Relatieve deprivatie en ontevredenheid met financiële situatie hebben een sterkere impact op geweldsdelinquentie van meisjes met delinquente vrienden en een hoge delinquentietolerantie. • Relatieve deprivatie heeft een sterkere impact op eigendomsdelinquentie van jongens met een externe attributiestijl. • Op basis van deze bevindingen concludeert de onderzoeker dat geslachtsverschillen in delinquentie voornamelijk toe te schrijven vallen aan geslachtsverschillen in modererende invloeden.
Brezina, T. (1996)	• Strain veroorzaakt negatieve emoties als woede, wrok, angst en depressie. • Delinquentie vormt een uitlaatklep voor deze gevoelens.	Representatief voor jongens, USA. Twee waves (1968 en 1969) van de 'Youth in Transition' survey (YIT) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1888 jongens die op het moment van de tweede wave 17 jaar oud waren, uit 87 verschillende scholen.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en schooldelinquentie). • Strain: harde punitiviteit van ouders (slaan, kleineren, dreigen… door ouders), kwetsende leerkrachten (opvliegende, kleinerende… leerkrachten) en ontevredenheid op school. • Controlevariabelen: zelfwaardegevoel, schuldgevoelens, gehechtheid aan ouders en leerkrachten, uitgaansgedrag, schoolresultaten, het belang dat aan school wordt gehecht, zelfconcept met betrekking tot schoolprestaties, delinquentietolerantie in het algemeen, geweldstolerantie in het bijzonder en SES van het gezin. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede, wrok, angst en depressie (alle vier als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Het meemaken van strain leidt tot gevoelens van woede, wrok, angst en depressie. • Delinquentie blijkt deze gevoelens gedeeltelijk te reduceren. • De onderzoeker concludeert hieruit dat delinquentie daadwerkelijk een effectieve copingstrategie vormt in het omgaan met negatieve emoties en dat de resultaten over het algemeen overeenstemmen met de basisassumpties uit GST.

Brezina, T. (1999)	Er bestaat een wederkerig verband tussen geweld door ouders en geweld door kinderen, doordat de kinderen via hun ouders aangeleerd krijgen dat geweld een effectieve copingstrategie vormt.	Representatief voor jongens, USA. Twee waves (1966 en 1968) van de 'Youth in Transition' survey (YIT) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 2213 jongens die op het moment van de tweede wave 16 jaar oud waren, uit 87 verschillende scholen.	• Delinquentie: geweld ten aanzien van ouders (er wordt gemeten hoe vaak men vader en/of moeder slaat). • Strain: geweld door ouders (er wordt gemeten hoe vaak men geslagen wordt door de ouders). • Controlevariabelen: afkomst, SES van het gezin, gehechtheid aan ouders, geweldstolerantie, leeftijd van de ouders en fysieke kenmerken van de jongere (grootte en gewicht).	• Geweld door ouders vormt een significante voorspeller voor gewelddadig gedrag door hun kinderen. • Geweld door kinderen doet het gewelddadig gedrag van hun ouders afnemen. De onderzoeker concludeert hieruit dat jongeren met gewelddadige ouders geweld als een effectieve copingstrategie leren beschouwen, die zij mogelijk ook zullen gaan toepassen in andere situaties waarbinnen ze problemen ervaren.
Brezina, R., Piquero, A.R., Mazerolle, P. (2001)	• Schoolverschillen in agressie kunnen verklaard worden door schoolverschillen in woede. • Woede op schoolniveau is gerelateerd aan individueel agressief gedrag, zelfs na controle voor individuele woede en andere individuele variabelen.	Representatief voor jongens, USA. Twee waves (1975 en 1978) van de 'Youth In Transition' (YIT) survey worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1886 jongens die ongeveer 15 tot 17 jaar oud zijn (over de twee waves heen).	• Delinquentie: agressie (ten aanzien van andere leerlingen en ten aanzien van leerkrachten). • Controlevariabelen: betrokkenheid bij school, geweldstolerantie, afkomst, familiale stabiliteit, residentiële mobiliteit, SES, grootte van de school en vroeger delinquent gedrag. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Woede op schoolniveau verklaart schoolverschillen in agressie tussen leerlingen (maar niet ten aanzien van leerkrachten). • Woede op schoolniveau is gerelateerd aan individuele agressie ten aanzien van medeleerlingen, ook na controle voor individuele agressie. • De onderzoekers concluderen hieruit dat een hoge concentratie aan 'woedende personen' eerder interpersoonlijke conflicten tot gevolg zal hebben, en niet zozeer conflicten met buitenstaanders (zoals bv. leerkrachten).
Broidy, L. (2001)	• Alle drie de door Agnew (1992) afgebakende bronnen van strain (doelblokkage, het wegnemen van positieve stimuli en confrontatie met negatieve stimuli) zijn geassocieerd met woede en andere negatieve emoties. • Woede en andere negatieve emoties zijn gerelateerd aan legitieme copingstrategieën. • Wanneer gecontroleerd wordt voor legitieme copingstrategieën, zal woede de kans op het gebruik van een illegitieme copingstrategie verhogen, andere negatieve emoties niet.	Niet representatief, gemakkelijkheids-steekproef van bachelorstudenten uit één Amerikaanse universiteit, USA (NW). De steekproef bestaat uit 896 bachelorstudenten van ongeveer 20 jaar oud, uit verschillende faculteiten (1995).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: doelblokkage in vijf verschillende levensdomeinen (het niet kunnen bereiken van doelen en gepercipieerde onrechtvaardigheid van gebeurtenissen) en het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Controlevariabelen: geslacht, afkomst, tewerkstellingsstatus, SES, band met moeder, band met vader, aantal vrienden in de buurt, lidmaatschap studentenclub, lidmaatschap sociale club, religiositeit, zelfwaardegevoel, gezinsdynamiek, delinquente vrienden en gelegenheid tot het plegen van delinquentie. • Overige (on)afhankelijke variabelen: - negatieve emoties: zestien emoties worden bevraagd (als 'situatiegebonden' kenmerk, gekoppeld aan de strain). - legitieme copingstrategieën (zowel cognitief, gedragsmatig als emotioneel): gebaseerd op items als 'realiseren dat het niet belangrijk was' (cognitief), 'het probleem vermijden' (gedragsmatig), 'fysieke inspanning leveren' (emotioneel).	• Hoewel een relatie bestaat tussen strain en negatieve emoties, is deze niet eenduidig: het meemaken van negatieve levensgebeurtenisssen en gepercipieerde onrechtvaardigheid van gebeurtenissen vergroten de kans op woede; het niet kunnen bereiken van doelen verkleint de kans op woede. • Ook de link tussen negatieve emoties en delinquentie is niet eenduidig: woede is gerelateerd aan delinquentie, maar niet aan legitieme copingstrategieën. Andere negatieve emoties dan woede verhogen de kans op een legitieme copingstrategie en verkleinen de kans op delinquentie. De onderzoeker concludeert hieruit dat legitieme coping het verband tussen negatieve emoties en delinquentie niet medieert; legitieme en illegitieme copingstrategieën blijken onafhankelijk van elkaar toegepast te worden en zijn afhankelijk van de negatieve emotie die men ervaart. • In het model kunnen ook geslachtsverschillen geïdentificeerd worden. Hoewel mannen en vrouwen evenveel woede ervaren, ervaren vrouwen daarnaast ook andere negatieve emoties, wat de kans op delinquentie verkleint.
Burton, V.S., Cullen,	• De kloof tussen economische aspiraties en	Representatief voor blanke volwassenen, USA	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie).	• Initieel zijn relatieve deprivatie en de perceptie van geblokkeerde doelen gerelateerd aan algemene

F.T., Evans, T.D., Dunaway, R.G. (1994)	verwachtingen is gerelateerd aan delinquentie. • De perceptie dat economische aspiraties gedwarsboomod worden, is gerelateerd aan delinquentie. • Relatieve deprivatie is gerelateerd aan delinquentie.	(Midwest). De steekproef bestaat uit 477 respondenten die ouder zijn dan 18 jaar (1992).	Daarnaast worden afzonderlijke schalen voor 'utilitaire delinquentie', 'niet-utilitaire delinquentie', en 'interpersoonlijk geweld' geanalyseerd. • Strain: de kloof tussen economische aspiraties en verwachtingen, de perceptie dat economische doelen geblokkeerd worden en relatieve deprivatie (respondenten geven aan in welke mate ze gefrustreerd zijn omdat anderen meer geld, een beter huis en/of een mooiere wagen hebben dan zij). • Controlevariabelen: burgerlijke staat, gehechtheid aan ouders, zelfcontrole, delinquente vrienden, individuele delinquentietolerantie, delinquentietolerantie van significante anderen, leeftijd, geslacht en inkomen.	delinquentie, maar de verklaringswaarde ervan is zeer beperkt. Bovendien worden deze verbanden wegverklaard wanneer de controlevariabelen die betrekking hebben op differentiële associatie, sociale controle en zelfcontrole aan de analyse toegevoegd worden. • De controlevariabelen die betrekking hebben op differentiële associatie, sociale controle en zelfcontrole zijn wel sterk aan delinquentie gerelateerd. • Toch willen de onderzoekers de straintheorie niet meteen aan de kant zetten. Hierbij halen ze enerzijds Agnews GST aan die veel breder gaat dan louter financiële strain, anderzijds verwijzen ze naar Hagan & McCarthy (1992) die het effect van relatieve deprivatie op delinquentie onderzochten bij dakloze jongeren uit Toronto, met positieve resultaten. De onderzoekers stellen dat relatieve deprivatie mogelijk slechts een invloed heeft wanneer deze zeer intens en constant is (vinden dat je buur een mooiere wagen heeft zal wellicht minder 'pijn' doen dan het gebrek aan voedsel en/of een slaapplaats).
Capowich, G.E., Mazerolle, P., Piquero, A. (2001)	• Negatieve emoties zijn gerelateerd aan delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemedieerd door situationele woede. • Het verband tussen situationele woede en delinquentie wordt gemodereerd door steun.	Representatief voor universiteitsstudenten, USA. De steekproef bestaat uit 382 bachelorstudenten van ongeveer 20 jaar oud (1997).	• Delinquentie: de intentie tot eigendomsdelinquentie, geweldsdelinquentie en rijden onder invloed wordt gemeten aan de hand van vignetten. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: steun (algemene perceptie van steun en onmiddellijke steun). • Controlevariabelen: vroeger delinquent gedrag, moraliteit, delinquente vrienden, geslacht. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'situatiegebonden' kenmerk, er werd aan de respondenten gevraagd zich gelijk te stellen met de persoon in het voorgelegde scenario en aan te geven hoeveel woede hij/zij zou ervaren), depressie en het gevoel het leven niet aan te kunnen (beide als 'persoonlijkheidskenmerk).	• De relatie tussen negatieve emoties en delinquentie is gecompliceerd. Situationele woede is significant gerelateerd aan de intentie tot geweldsdelinquentie. Depressie en het gevoel het leven niet aan te kunnen zijn significant gerelateerd aan de intentie tot eigendomsdelinquentie, maar dit enkel onder diegenen die veel steun ervaren, wat tegen de verwachtingen is. Geen van de emoties is significant gerelateerd aan de intentie tot rijden onder invloed. De onderzoekers concluderen hieruit dat het GST perspectief mogelijk vooral van toepassing is op geweldsdelinquentie. • De bevindingen met betrekking tot steun spreken GST tegen: steun is enkel significant gerelateerd aan de intentie tot eigendomsdelinquentie, bovendien blijkt de relatie tussen negatieve emoties en de intentie tot delinquentie voor geen enkele van de drie delicttypes gemodereerd te worden door steun. • Situationele woede is belangrijker dan strain in de verklaring van de intentie tot geweldsdelinquentie. • Strain is significant gerelateerd aan de intentie tot eigendomsdelinquentie en rijden onder invloed, maar ook hier enkel onder diegenen die veel steun ervaren. De onderzoekers geven aan dat dit mogelijk komt door groepsdruk, die wellicht sterker ervaren wordt door diegenen die een sociaal netwerk hebben en dit graag behouden.
Daigle, L.E. Cullen, F.T., Wright, J.P. (2007)	Assumpties uit verschillende etiologische theorieën ter verklaring van geslachtsverschillen in jeugddelinquentie worden getoetst, hier wordt enkel de hypothese met betrekking tot	Representatief, USA. Twee waves (1994 en 1996) van de 'National Longitudinal Study of Adolescent Health' (Add Health) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). Daarnaast worden eigendoms- en gewelds-delinquentie afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: traditionele strain (kloof tussen aspiraties en verwachtingen) en strain uit GST (conflicten met ouders en het	• Mannen ervaren meer traditionele strain en rapporteren meer slachtofferschap, vrouwen rapporteren meer negatieve levensgebeurtenissen en meer conflicten met ouders. • Strain is zowel onder mannen als onder vrouwen aan delinquentie gerelateerd, maar op een verschillende manier. Conflicten met ouders en negatieve

	strain besproken: • Mannen en vrouwen ervaren verschillende soorten strain. • Strain die door mannen ervaren wordt, is sterker aan delinquentie gerelateerd.	3422 jongeren, die op het moment van de tweede wave ongeveer 13 tot 21 jaar oud waren.	meemaken van negatieve levensgebeurtenissen). • Controlevariabelen: feministische -, life course-, differentiële associatie- en sociale controlevariabelen, SES, afkomst, leeftijd en vroeger delinquent gedrag.	levensgebeurtenissen zijn sterker gerelateerd aan delinquent gedrag door mannen. Traditionele strain is sterker gerelateerd aan geweldsdelinquentie door vrouwen.
De Coster (2005)	• Meisjes ervaren meer interpersoonlijke strain (inclusief familiestrain en problemen met leeftijdsgenoten), terwijl jongens meer 'agency' strain rapporteren (slachtofferschap en mislukte prestaties). • Meisjes zijn vaker depressief terwijl jongens vaker delinquentie plegen. • Meisjes zijn gevoeliger voor interpersoonlijke strain, wat maakt dat ze meer depressie ervaren. • Jongens zijn gevoeliger aan 'agency' strain, wat maakt dat ze meer delinquentie plegen.	Representatief, USA. Drie waves (1981, 1982 en 1983) van de 'National Youth Survey' (NYS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1601 jongeren die op het moment van de derde wave tussen 18 en 24 jaar oud waren.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: familiestrain (scheiding, hertrouwen, overlijden… van ouders), problemen met leeftijdsgenoten (niet uitgenodigd worden door vrienden, geen beste vriend of vriendin hebben, zich uitgesloten voelen…), mislukte prestaties (slechte schoolresultaten, geen job vinden…) en slachtofferschap (van eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Controlevariabelen: vroeger delinquent gedrag, vroegere psychologische problemen, afkomst, stedelijke woonbuurt, leeftijd. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: depressie (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Jongens rapporteren meer 'agency' strain, meisjes rapporteren meer interpersoonlijke strain. • Meisjes zijn gevoeliger voor problemen met leeftijdsgenoten, jongens zijn gevoeliger voor slachtofferschap en mislukte prestaties. De gevoeligheid voor familiestrain is gelijk voor jongens en meisjes. • Meisjes worden depressief n.a.v. problemen met leeftijdsgenoten en familiestrain, jongens reageren met delinquentie op familiestrain, mislukte prestaties en slachtofferschap.
De Coster, S., Zito, R.C. (2010)	• Woede en depressie hangen sterker samen onder meisjes dan onder jongens. • Woede interageert met depressie in de verklaring van delinquentie. • Jongens reageren eerder met delinquentie op woede dan meisjes. • Jongens reageren eerder met delinquentie op depressie dan meisjes. • Jongens reageren eerder met delinquentie op de combinatie van woede en depressie dan meisjes.	Niet representatief, scholieren uit één secundaire school, USA (Zuidoost). De steekproef bestaat uit 385 scholieren van 10 tot 15 jaar oud (2004).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie, druggebruik). • Strain: het meemaken van negatieve gebeurtenissen. • Modererende variabelen: geslacht, depressie (als 'persoonlijkheidskenmerk'). • Controlevariabelen: leeftijd, afkomst, opgroeien zonder vader in het gezin. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Jongens en meisjes rapporteren evenveel woede, meisjes rapporteren daarnaast meer depressie. Bovendien blijkt woede onder meisjes sterker met depressie samen te hangen. • De relatie tussen woede en delinquentie verschilt niet, die tussen depressie en delinquentie verschilt wel tussen jongens en meisjes. De onderzoekers suggereren dat het voor jongens waarschijnlijk minder bij hun 'gender-rol' past om op een teruggetrokken, passieve wijze op negatieve emoties te reageren. • Er bestaat een significante interactie tussen depressie en woede in de verklaring van delinquentie door jongens: de samenhang tussen woede en delinquentie versterkt na het toevoegen van depressie aan het model. • De onderzoekers suggereren op basis van hun bevindingen dat de verschillen in negatieve emoties onder jongens en meisjes, hoewel deze verschillen daadwerkelijk in de data gevonden worden, geen rol spelen in het verklaren van geslachtsverschillen in delinquentie. Ze stellen voorop dat deze verschillen wellicht eerder toegeschreven kunnen worden aan een gedifferentieerde reactie op negatieve emoties.
Dornfeld, M., Kruttschnitt, C. (1992)	• Strain is gerelateerd aan delinquentie, alcoholgebruik en depressie bij kinderen. • Jongens en meisjes verschillen in blootstelling aan	Representatief, USA. Data van de kinderen van de respondenten die bevraagd werden in het kader van de 'National	• Delinquentie: kleine criminaliteit, alcoholgebruik. • Strain: stabiliteit en verandering in burgerlijke staat (langer dan een jaar getrouwd of niet getrouwd zijn, wijst op	• Jongens ervaren meer depressie en angst n.a.v. de scheiding van hun ouders. Meisjes reageren vaker met delinquent gedrag op de scheiding van hun ouders. • Alcohol- en druggebruik van moeder en harde disciplinering hebben een gelijkaardig effect op jongens en

	strain, wat geslachtsverschillen in delinquentie, alcoholgebruik en depressie kan verklaren. • Er bestaan geslachtsverschillen in de manier waarop men met strain omgaat: meisjes internaliseren meer, terwijl jongens eerder externaliseren. Dit kan geslachtsverschillen in depressie, delinquentie, alcoholgebruik en verklaren.	Longitudinal Survey of Youth' (NLSY) worden gebruikt. De steekproef omvat 681 kinderen van 10 jaar of ouder (gemiddelde leeftijd is 11 jaar) alsook hun moeder (1988).	stabiliteit), huwelijksproblemen van ouders (ruzie tussen ouders), harde disciplinering (hoe vaak de respondent geslagen wordt door ouders), alcohol- en druggebruik van moeder. • Controlevariabelen: armoede, afkomst, leeftijd moeder, leeftijd respondent. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: depressie (als 'persoonlijkheidskenmerk').	meisjes. • De auteurs concluderen hieruit dat er geen steun gevonden kan worden voor de idee dat jongens externaliseren en meisjes internaliseren. De verklaringen die ze hiertoe opperen situeren zich in de jonge leeftijd van de respondenten ('genderidentiteit groeit met jaren') en de tijdsgeest (verandering rollenpatroon: het gedrag van mannen en vrouwen verschilt niet meer zo sterk).
Drapela, L.A. (2006)	• Het voortijdig stopzetten van het middelbaar onderwijs (schoolverlaten) is gerelateerd aan later druggebruik. • Dit verband wordt gemedieerd door sociale bindings-, differentiële associatie- en strainvariabelen.	Representatief, USA. Twee waves (1988, 1992) van de 'National Education Longitudinal Study' (NELS) worden gebruikt. De steekproef omvat 10678 scholieren (65% van de originele steekproef) die tijdens de tweede wave ongeveer 18 jaar oud zijn.	• Delinquentie: druggebruik. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen, problemen op school. • Controlevariabelen: vroeger druggebruik, geslacht, afkomst, SES, tijdstip van schoolverlaten (vroeg of laat), inzet tot het bereiken van conventionele doelen, betrokkenheid bij conventionele activiteiten, kwaliteit van het contact met leerkrachten, gehechtheid aan ouders, delinquente vrienden (onderzoeker operationaliseert dit als vrienden die seksuele relaties hebben en drugs of alcohol gebruiken), tijd die met vrienden wordt doorgebracht, schoolgerelateerd probleemgedrag en schooldelinquentie. • Overige (on)afhankelijke variabelen: voortijdig schoolverlaten.	• Voortijdig schoolverlaten en later druggebruik zijn significant aan elkaar gerelateerd, maar dit verband wordt volledig gemedieerd door schoolgerelateerd probleemgedrag vóór het voortijdig schoolverlaten. • Inzet tot het bereiken van conventionele doelen, betrokkenheid bij conventionele activiteiten, contact met leerkrachten, gehechtheid aan ouders en contacten met delinquente vrienden zijn aan later druggebruik gerelateerd en mediëren het verband tussen voortijdig schoolverlaten en druggebruik gedeeltelijk. • De onderzoeker leidt uit de resultaten af dat niet het schoolverlaten zelf, maar factoren die ervoor plaatsvonden, later druggebruik in de hand werken.
Eitle, D. (2002)	• Meisjes die meer strain (geoperationaliseerd als algemene discriminatie) meemaken, plegen meer delinquentie en hebben een grotere kans op druggebruik. • Meisjes die meer strain (geoperationaliseerd als genderdiscriminatie) meemaken, plegen meer delinquentie en hebben een grotere kans op druggebruik.	Representatief voor meisjes uit het Dade county schoolsysteem, USA (Zuid-Florida). Data uit de 'South Florida study of risk and protective factors associated with young adult substance use and mental health problems' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 821 meisjes tussen 18 en 23 jaar (1998-2000).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie), druggebruik wordt afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen en discriminatie (nog eens onderverdeeld in 'dagelijkse' en 'ernstige' discriminatie enerzijds, en 'algemene' en 'genderdiscriminatie' anderzijds). • Controlevariabelen: delinquente vrienden, afkomst, SES en burgerlijke staat.	• Ernstige genderdiscriminatie is zowel aan delinquentie als aan druggebruik gerelateerd, het verband is sterker voor delinquentie. • Om het sterkere verband tussen genderdiscriminatie en delinquentie te verklaren, verwijzen de auteurs naar de mogelijke rol van socialisatie. Ze suggereren dat meisjes die egalitair gesocialiseerd zijn, mogelijk meer situaties als discriminerend interpreteren en meer externaliserend reageren dan meisjes die traditioneel geschoold zijn. Dit is slechts een suggestie, in het artikel bestaat hiervoor geen empirische grond.
Eitle, D., Turner, R.J. (2002)	• Strain (geoperationaliseerd als getuige zijn van geweld in de buurt) is significant gerelateerd aan delinquentie, ook na controle voor andere strains, vroegere	Representatief voor scholieren uit het Dade county schoolsysteem, USA (Zuid-Florida). Data uit de 'South Florida study of risk and	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: getuige zijn van buurtgeweld, getuige zijn van huiselijk geweld, traumatisch nieuws krijgen, een trauma meemaken (slachtoffer worden van een	• Van de 'trauma's' die bevraagd werden, blijkt enkel slachtofferschap van buurtgeweld significant aan delinquentie gerelateerd te zijn. De onderzoekers stellen dat het effect van slachtofferschap van huiselijk geweld zich mogelijk pas op lange termijn voordoet, waardoor het hier niet te observeren valt.

	delinquentie en delinquente vrienden. • Dit verband geldt zowel voor strain die langer geleden is als voor meer recente strain.	protective factors associated with young adult substance use and mental health problems' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 911 jongens en 319 meisjes tussen 18 en 23 jaar (1998-2000).	ongeval, buurtgeweld of huiselijk geweld) en het recentelijk meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Controlevariabelen: delinquente vrienden, delinquent gedrag in de adolescentie, afkomst, geslacht, SES en burgerlijke staat.	• Met betrekking tot het getuige zijn van geweld, blijken enkel het recentelijk getuige zijn geweest van buurtgeweld en vroeger traumatisch nieuws aan delinquentie gerelateerd te zijn. • Recente getuigenissen van buurtgeweld in combinatie met een geschiedenis van het ontvangen van traumatisch nieuws, directe victimisering in de buurt, recente levensgebeurtenissen en het hebben van delinquente vrienden vergroten het risico op delinquentie.
Eitle, D., Turner, R.J. (2003)	• Zowel recente als chronische strain is gerelateerd aan delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit, steun, moraliteit en delinquente vrienden. • Verschillen in delinquentie naar afkomst ontstaan door een verschillende blootstelling aan strain; personen uit minderheidsgroepen ervaren meer strain. • Verschillen in delinquentie naar afkomst ontstaan door een verschillende gevoeligheid voor strain.	Representatief voor jongens uit het Dade county schoolsysteem, USA (Zuid-Florida). Data uit de 'South Florida study of risk and protective factors associated with young adult substance use and mental health problems' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 898 jongens tussen 18 en 22 jaar oud (1998-2000).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: het recentelijk meemaken van negatieve levensgebeurtenissen, chronische strains (dagelijkse stresserende condities zonder duidelijk eindpunt) en het meemaken van een trauma. • Modererende variabelen: steun (van familie, vrienden en partner), gehechtheid aan ouders/voogd, moraliteit, delinquente vrienden, afkomst. • Controlevariabelen: SES, delinquent gedrag in de adolescentie en burgerlijke staat.	• Verschillen in delinquentie naar afkomst worden volledig verklaard door een verschillende blootstelling aan strain. Minderheidsgroepen ervaren meer strain, daardoor plegen ze meer delinquentie. Voor de hypothese dat een verschillende gevoeligheid aan strain deze verschillen zou verklaren, wordt geen steun gevonden. • Zowel recente negatieve levensgebeurtenissen, chronische strain als trauma's zijn significant gerelateerd aan delinquentie. • Er worden geen significante modererende effecten gevonden. De onderzoekers geven aan dat dit te maken kan hebben met het feit dat het moeilijk is om significante interacties te detecteren in een cross-sectionele databank, omwille van de beperkte residuele variantie. • Als hoofdeffect hebben moraliteit en delinquente vrienden wel een sterke impact op delinquentie.
Ellwanger, S. (2007)	• Er bestaat een significant verband tussen strain en agressief rijgedrag. • Het verband tussen strain en agressief rijgedrag verschilt tussen mannen en vrouwen.	Representatief, USA (NW). De steekproef bestaat uit 365 respondenten van 16 tot 24 jaar oud (tijdstip dataverzameling niet gespecificeerd).	• Delinquentie: te snel rijden, agressief rijden en het nemen van risico's op de baan. • Strain: strain gerelateerd aan andere weggebruikers (opgehouden worden door andere wagens…) en omgevingsproblemen (wegenwerken…). • Modererende variabelen: geslacht. • Controlevariabelen: afkomst, rij-ervaring, bezit van het voertuig, type voertuig, rijomgeving (stedelijk vs. landelijk).	• Strain veroorzaakt door andere weggebruikers is significant gerelateerd aan te snel rijden, agressief rijden en het nemen van risico's. Strain veroorzaakt door omgevingsfactoren is niet gerelateerd aan deze vormen van agressief rijgedrag. • Mannen en vrouwen ervaren even veel strain tijdens het rijden, het verband tussen strain en agressief rijgedrag wordt niet gemodereerd door geslacht. • Een belangrijke preventieve strategie bestaat er volgens de onderzoeker uit de weggebruikers te doen inzien dat de meeste strain die ze ervaren toe te schrijven valt aan situationele factoren, en niet zozeer aan de 'slechte wil' van andere weggebruikers.
Francis, K.A. (2007)	• Jongens en meisjes ervaren verschillende soorten van strain. • Jongens ervaren meer woede, meisjes meer depressie. • Jongens rapporteren meer zelf-effectiviteit dan meisjes. • Er bestaan geen geslachtsverschillen in het verband tussen strain en woede. • Er bestaat een sterker	Representatief, USA (Chicago). Twee waves (1994-1997 en 1997-1999) van het 'Project on Human Development in Chicago Neighborhoods' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1915 jongeren van 11 tot 18 jaar oud.	• Delinquentie: geweldsdelinquentie, van huis weglopen, druggebruik, kleine diefstallen, suïcidaal gedrag en seksueel risicogedrag worden allemaal afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: het meemaken van negatieve gebeurtenissen (blootstelling aan geweld, slachtofferschap van seksueel geweld, verlies van een dierbare), angst voor slachtofferschap en schoolstrain (aan de respondent wordt gevraagd 'hoe goed	• Jongens en meisjes worden blootgesteld aan verschillende types van strain, maar zijn daarom niet noodzakelijk gevoeliger voor deze verschillende strains. • Zowel jongens als meisjes ervaren woede en depressie in reactie op strain, maar meisjes ervaren meer woede en meer depressie dan jongens. • Meisjes rapporteren meer zelf-effectiviteit dan jongens. Bovendien heeft zelf-effectiviteit bij meisjes een belangrijk moderend effect op het verband tussen strain en delinquentie. Bij jongens heeft zelf-effectiviteit enkel een beschermend effect op het verband tussen

	verband tussen strain en depressie onder meisjes. • Het verband tussen strain en geweldsdelinquentie en tussen strain en seksueel risicogedrag is sterker onder jongens. • Het verband tussen strain en weglopen van huis, druggebruik, kleine eigendomsdelicten en suïcidaal gedrag is sterker onder meisjes. • Woede medieert het verband tussen strain en delinquentie. • Depressie is negatief gerelateerd aan geweldsdelinquentie en eigendomsdelinquentie en positief gerelateerd aan niet-gewelddadig probleemgedrag (weglopen, druggebruik, suïcidaal gedrag en seksueel risicogedrag). • Depressie modereert het verband tussen strain en woede op delinquent gedrag onder meisjes: bij meisjes die depressie ervaren is de kans dat strain/woede in geweldsdelinquentie resulteert kleiner, terwijl de kans op niet-gewelddadige delinquentie groter is. • Zelf-effectiviteit modereert het verband tussen strain, woede en delinquentie.		hij/zij het doet op school'). • Modererende variabelen: geslacht, zelf-effectiviteit. • Controlevariabelen: afkomst, leeftijd, SES en vroegere delinquentie. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	verlieservaringen met betrekking tot dierbaren en druggebruik. • Meisjes lopen vaker weg in reactie op slachtofferschap van geweld, terwijl jongens in dat geval vaker agressief gedrag vertonen. Bovendien worden meisjes vaker depressief wanneer ze verlies ervaren, terwijl jongens in dat geval meer delinquentie plegen. • Er wordt slechts gedeeltelijke steun gevonden voor de idee dat woede het verband tussen strain en delinquentie zou mediëren; dit hangt af van de specifieke combinatie van strain en delicttype die onderzocht wordt. • Depressie vergroot de kans op delinquentie. De kans op geweldsdelinquentie onder meisjes verkleint, maar de kans op niet-gewelddadig probleemgedrag vergroot wanneer men depressie ervaart. • GST is niet van toepassing op seksueel risicogedrag, maar wel op suïcidaal gedrag.
Froggio, G., Agnew, R. (2007)	• Objectieve en subjectieve strain zijn niet aan elkaar gelijk. • Subjectieve strain hangt sterker met delinquentie samen dan objectieve strain.	Niet representatief, gemakkelijkheids-steekproef van jongeren uit middelbare scholen en universiteiten uit verschillende steden, Italië. De steekproef bestaat uit 500 jongeren van 15 tot 25 jaar oud (2004-2005).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik). • Strain: het meemaken van vier gebeurtenissen (objectief) en hoe negatief men deze gebeurtenissen vond (subjectief). • Controlevariabelen: vroegere delinquentie, geslacht, leeftijd, schoolsituatie (voltijdse student of niet), woonsituatie (bij eigen familie of niet), opleiding (middelbare school of universiteit), opleidingsniveau van vader, zelfcontrole en delinquente vrienden.	• De evaluatie van de meegemaakte gebeurtenissen verschilt sterk van persoon tot persoon. • Strains die subjectief als negatiever geëvalueerd worden, vertonen een sterkere samenhang met delinquentie dan strains die als minder negatief geëvalueerd worden.
Ganem, N.M. (2010)	• Woede komt vaker voort uit strains die betrekking hebben	Niet representatief, gemakkelijkheids-	• Delinquentie: de intentie tot geweldsdelinquentie,	• Woede komt vaker voor uit strains die betrekking hebben op een persoonlijke, intentionele en

	op een persoonlijke, intentionele en ongerechtvaardigde confrontatie. • Frustratie komt vaker voort uit strains die betrekking hebben op het blokkeren van persoonlijke doelen of motivaties. • Angst komt vaker voort uit strains die betrekking hebben op een onvermijdelijke dreiging. • Woede is sterker gerelateerd aan geweldsdelinquentie. • Frustratie is sterker gerelateerd aan eigendoms- of verwervingsdelinquentie. • Angst is sterker gerelateerd aan ontsnappings- of vermijdingsgedrag.	steekproef van studenten uit één kleine Amerikaanse universiteit, USA. De steekproef bestaat uit 213 studenten, van wellicht ongeveer 20 jaar oud (tijdstip van dataverzameling niet gespecificeerd).	eigendomsdelinquentie en vermijdingsgedrag (spijbelen) wordt gemeten aan de hand van vignetten. • Strain: scenario's uit vignetten: blokkeren van persoonlijke doelen ('lange wachtrij voor kassa om rekenmachine te kopen terwijl men al te laat is voor een examen'), intentionele en onrechtvaardige confrontatie ('iemand flirt met mijn lief') en onvermijdbare dreiging ('pestkop op school'). • Controlevariabelen: woede, machteloosheid, negatieve emotionaliteit (alledrie als 'persoonlijkheidskenmerk'), een teruggetrokken persoonlijkheid, genderidentiteit, chronische strain, delinquente vrienden, moraliteit, vroegere delinquentie, sociale vaardigheden, steun, geslacht, afkomst, gezinsinkomen, burgerlijke staat van de ouders en leeftijd. De controlevariabelen worden gemeten via een gewone vragenlijst. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede, frustratie en angst (alledrie als 'situatiegebonden' kenmerk (gekoppeld aan de strain).	ongerechtvaardigde confrontatie. Echter, ook frustratie wordt door dit type van strain veroorzaakt. • Frustratie wordt over het algemeen over de verschillende strains heen ervaren, het vormt mogelijk eerder een algemene, en niet zozeer een strain-specifieke emotie. Ook de hypothese met betrekking tot het eigendoms- of verwervingsspecifieke karakter van delinquentie die uit frustratie zou voortkomen, wordt niet bevestigd. • Bij strain als een dreiging worden sterke angstgevoelens ervaren. • Woede versterkt de intentie tot geweld, angst creëert de neiging om specifieke situaties te ontlopen. Echter, naast de vooropgestelde emoties blijken ook verschillende andere emoties de intentie tot geweld en de intentie tot vluchtgedrag te beïnvloeden, hoewel respectievelijk woede en angst de hoofdemoties vormen in deze scenario's. De onderzoeker concludeert hieruit dat er wel een vorm van specificiteit bestaat in de relaties tussen emoties en delicttypes, maar dat deze zeker niet absoluut is.
Hagan, J., McCarthy, B. (1992)	• Het is de combinatie van een gebrek aan sociale controle (geoperationaliseerd als een gebrek aan controle door ouders en geen betrokkenheid bij school) en strain (conflicten op school en in de familie) die ertoe leidt dat jongeren op straat terecht komen. • Door het dakloos zijn vergroot de kans op delinquentie.	Niet representatief, dakloze en schoolgaande jongeren, Canada (Toronto) (onder de dakloze jongeren bestaat een overrepresentatie van mannen (75%)). De steekproef bestaat uit 386 dakloze jongeren en 563 schoolgaande jongeren van 13 tot 18 jaar oud (1988).	• Delinquentie: eigendomsdelinquentie. • Strain: conflict met leerkrachten, geweld door ouders. • Modererende variabelen: tijd die aan schoolwerk gespendeerd wordt, het belang dat aan educationele doelen gehecht wordt, instrumentele betrokkenheid van ouders, relationele betrokkenheid van ouders. • Controlevariabelen: geslacht, leeftijd, SES, gezinsstructuur (intact gezin of niet).	• Jongeren uit niet-intacte gezinnen hebben een grotere kans om op straat terecht te komen, dit verband wordt gemedieerd door verminderde sociale controle en verhoogde strain in het thuismilieu. Bovendien hebben jongeren die thuis meer strain en minder controle ervaren, meer kans op conflicten met leerkrachten en voelen zij zich minder betrokken bij het schoolgebeuren. • Enkel onder jongeren die op zich een lager risico op het plegen van delinquentie hebben, verhoogt het dakloos worden de kans op eigendomsdelinquentie. • Dakloze jongeren hebben een grotere kans op het plegen van eigendomsdelinquentie dan schoolgaande jongeren. De helft van de variantie op de delinquentievariabele wordt veroorzaakt door het dakloos zijn. • Samengevat stellen de onderzoekers dat processen van strain en sociale controle ervoor zorgen dat jongeren op straat terecht komen en dat het leven op straat de kans op delinquentie sterk vergroot, omdat strain en het gebrek aan sociale controle nog groter worden.
Hay, C. (2003)	• Jongens ervaren meer criminogene strain dan meisjes. • Jongens ervaren meer woede dan meisjes wanneer ze met strain geconfronteerd worden.	Niet representatief, adolescenten uit één middelbare school, USA (ZW). De steekproef bestaat uit 182 adolescenten van 14 tot	• Delinquentie: de intentie tot eigendoms- en geweldsdelinquentie wordt gemeten aan de hand van vignetten. • Strain: fysieke bestraffing door ouders, afwijzing door ouders (zich niet geaccepteerd voelen door ouders),	• Jongens worden vaker fysiek gestraft door hun ouders dan meisjes (wat niet verklaard kan worden door een hogere score op 'vroeger delinquent gedrag', want deze variabele werd constant gehouden). • Jongens en meisjes ervaren evenveel woede wanneer ze geconfronteerd worden met strain, maar

	• De woede die meisjes ervaren, gaat sterker samen met gevoelens van schuld, schaamte of depressie. • Jongens reageren gemakkelijker met delinquentie op strain dan meisjes.	18 jaar oud (1998).	psychologische controle door ouders (ouders beperken de autonomie van de adolescent), gezinsstructuur (intact gezin of niet). • Modererende variabelen: geslacht. • Controlevariabelen: leeftijd, onderwijsniveau van ouders, afkomst, vroeger delinquent gedrag, delinquente vrienden en opvolging door ouders.	meisjes ervaren daarbij ook nog meer schuldgevoelens dan jongens. • Familiestrain en woede zijn zowel onder jongens als onder meisjes aan delinquentie gerelateerd, maar het effect is groter voor jongens.
Hay, C., Evans, M.M. (2006)	• Strain (geoperationaliseerd als slachtofferschap van geweld) heeft een significant effect op delinquentie, ook na controle voor vroegere delinquentie. • Het verband tussen slachtofferschap van geweld en delinquentie wordt gemedieerd door woede. • Het verband tussen slachtofferschap van geweld en delinquentie wordt gemodereerd door gehechtheid aan ouders en zelfcontrole.	Niet representatief, overrepresentatie van zwarte jongeren en jongeren uit risicogezinnen, USA. Twee waves (1976 en 1981) van de 'National Survey of Children' (NSC) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1423 kinderen die tijdens de tweede wave tussen 12 en 16 jaar oud waren en hun ouders.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie, druggebruik). • Strain: daadwerkelijk slachtoffer worden van geweld, met geweld bedreigd worden. • Modererende variabelen: gehechtheid aan ouders en zelfcontrole. • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, afkomst en gezinsinkomen. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Zowel bedreigd worden met geweld als daadwerkelijk slachtoffer worden van geweld vergroot de kans op later delinquent gedrag. • Het verband tussen slachtofferschap en delinquentie wordt deels gemedieerd door woede. • Het verband tussen slachtofferschap en delinquentie wordt gemodereerd door zelfcontrole, maar niet door gehechtheid aan ouders. De onderzoekers maken hieruit op dat stabiele persoonlijkheidskenmerken belangrijkere moderatoren zijn van strain dan sociale relaties.
Hay, C., Meldrum, R. (2010)	• Strain (geoperationaliseerd als slachtofferschap van traditionele en/of cyberpesterijen) is gerelateerd aan suïcidaal gedrag (zelfdestructief gedrag en zelfmoordgedachten). • Het verband tussen slachtofferschap van pesterijen en suïcidaal gedrag wordt gemedieerd door negatieve emoties. • Het verband tussen slachtofferschap van pesterijen en suïcidaal gedrag wordt gemodereerd door zelfcontrole en een autoritatieve opvoedingsstijl van ouders.	Niet representatief, overrepresentatie van jongeren uit 'gebroken gezinnen' (50% van de steekproef groeit op in een gezin waarin de ouders nog samen zijn), USA. De steekproef bestaat uit 426 scholieren van 10 tot 21 jaar, uit twee verschillende scholen (tijdstip dataverzameling niet gespecificeerd).	• Delinquentie: suïcidaal gedrag (zelfdestructief gedrag en zelfmoordgedachten). • Strain: slachtofferschap van traditionele pesterijen en/of cyberpesterijen. • Modererende variabelen: autoritatieve opvoedingsstijl ouders (toezicht door ouders, betrokkenheid van ouder bij kind…) en zelfcontrole (impulsiviteit en het opzoeken van risico). • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, afkomst, gezinsstructuur (met beide ouders samenwonen of niet), geboorteplaats (buitenlands of niet) en schoolresultaten op het laatste rapport. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: één schaal die zowel angstgevoelens, depressie als zelfwaardegevoel omvat (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Er bestaat een sterk verband tussen slachtofferschap van pesterijen en suïcidaal gedrag. Dit is het geval voor zowel traditioneel pesten als cyberpesten. • Deze verbanden worden deels gemedieerd door negatieve emoties, hoewel ook een direct effect blijft bestaan. • Jongeren wiens ouders een autoritatieve opvoedingsstijl hanteren en jongeren met veel zelfcontrole reageren minder gemakkelijk met suïcidaal gedrag op pesterijen.
Hoffmann, J.P. (2003)	• Strain, sociale controle en differentiële associatie zijn significant gerelateerd aan delinquentie. • De verbanden tussen strain, sociale controle, differentiële associatie en	Representatief, USA. Eén wave van de 'National Educational Longitudinal Study' (NELS) (1990) wordt gebruikt. De steekproef bestaat uit 10860 jongeren van	• Delinquentie: algemene schaal (geweldsdelinquentie, geschorst worden van school en gearresteerd worden door de politie). • Strain: kloof tussen aspiraties en verwachtingen, het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen.	• De verbanden tussen strain, sociale controle, differentiële associatie en delinquentie variëren nauwelijks over de verschillende buurten heen. De onderzoeker concludeert dat de drie dominante delinquentietheorieën (strain- sociale controle- en differentiële associatietheorie) algemene verklaringen bieden die over verschillende structuren heen toegepast kunnen worden.

	delinquentie worden gemodereerd door structurele kenmerken. Deze invloeden zijn sterker gerelateerd aan delinquentie in buurten die meer gelegenheid bieden tot het plegen van delinquentie.	ongeveer 15 en 16 jaar oud.	• Modererende variabelen: percentage alleenstaande moeders, percentage werkloze mannen, percentage gezinnen die onder de armoedegrens leven en segregatie op basis van afkomst in de woonbuurt. • Controlevariabelen: geslacht, afkomst, gezinsstructuur, gezinsinkomen. • Overige (on)afhankelijke variabelen: gehechtheid aan ouders, toezicht door ouders, betrokkenheid bij school, moraliteit, verwachtingen van vrienden met betrekking tot gedrag en levensdoelen.	• Moraliteit, verwachtingen van vrienden, strain, gehechtheid aan ouders, toezicht door ouders en betrokkenheid bij school zijn allemaal significant gerelateerd aan delinquentie. • Ook het percentage werkloze mannen, alleenstaande moeders en het aantal gezinnen dat onder de armoedegrens leeft in de woonbuurt zijn gerelateerd aan individueel delinquent gedrag. Deze verbanden worden niet gemedieerd noch gemodereerd door de variabelen op het individuele niveau. • De enige uitzondering betreft het percentage werkloosheid onder mannen: deze contextuele variabele interageert wél significant met strain en sociale controle. In buurten met hoge werkloosheid onder mannen zijn jongeren meer geneigd met delinquentie op strain te reageren, en speelt toezicht door ouders een belangrijkere 'beschermende' rol. • Er bestaat een verschil tussen jongeren uit stedelijke en landelijke buurten wat betreft de kloof tussen aspiraties en verwachtingen: deze variabele heeft enkel een significant effect op het delinquent gedrag van adolescenten uit de stad.
Hoffmann, J.P., Cerbone, F.G. (1999)	• Strain (geoperationaliseerd als het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen) is significant gerelateerd aan delinquent gedrag. • Het verband tussen negatieve levensgebeurtenissen en delinquentie is sterker voor jongens dan voor meisjes. • Het verband tussen negatieve levensgebeurtenissen en delinquentie is sterker onder adolescenten met een laag gezinsinkomen. • Het verband tussen negatieve levensgebeurtenissen en delinquentie is sterker onder adolescenten met een lage zelfcontrole. • Het verband tussen negatieve levensgebeurtenissen en delinquentie is sterker onder adolescenten met een lage zelf-effectiviteit.	Niet representatief, enkel respondenten van wie minstens één van de ouders een mentale stoornis heeft, USA (Midwest). Vier waves (1990, 1991, 1992 en 1993) uit de de 'Family Health Study' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 651 jongeren van 11 tot 17 jaar oud.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie). • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: zelf-effectiviteit, zelfwaardegevoel, geslacht en gezinsinkomen.	• Negatieve levensgebeurtenissen hangen significant samen met een stijging in delinquent gedrag. Het feit dat delinquentie in de adolescentie stijgt, kan verklaard worden door de grotere blootstelling aan negatieve levensgebeurtenissen. • Het verband tussen negatieve levensgebeurtenissen en delinquent gedrag wordt niet gemodereerd door geslacht, gezinsinkomen, zelf-effectiviteit of zelfwaardegevoel. De onderzoekers geven aan dat op zoek moet worden gegaan naar andere moderatoren die het verband tussen strain en delinquentie kunnen beïnvloeden.
Hoffmann, J.P., Ireland, T.O. (2004)	• Het verband tussen individuele strain en delinquentie is sterker in een omgeving waar veel andere individuen aanwezig zijn die	Representatief, USA. Twee waves (1990 en 1992) van de 'National Education Longitudinal Study' (NELS) worden	• Delinquentie: algemene schaal (geweldsdelinquentie, geschorst worden van school en gearresteerd worden door de politie). • Strain: kloof tussen aspiraties en	• Het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen en de kloof tussen aspiraties en verwachtingen zijn significant gerelateerd aan delinquentie. Dit verband verschilt niet naargelang de structurele mogelijkheden tot delinquentie op school.

	strain of woede ervaren. • Het verband tussen individuele strain en delinquentie is sterker in een omgeving waar meer mogelijkheden bestaan tot delinquentie. • Het verband tussen individuele strain en delinquentie is zwakker in een omgeving waar minder mogelijkheden bestaan tot delinquentie. In dat geval leidt strain tot alternatieve gevolgen, zoals een lager zelfconcept.	gebruikt. De steekproef bestaat uit 12420 jongeren van 15 tot 18 jaar oud.	verwachtingen, het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: delinquentie en delinquentietolerantie op school en schoolkwaliteit. • Controlevariabelen: gezinsstructuur, geslacht, SES, afkomst en locatie van de school (landelijk, semi-stedelijk en stedelijk). • Overige (on)afhankelijke variabelen: zelfconcept.	• Zowel schoolkwaliteit als delinquentietolerantie op school zijn significant gerelateerd aan delinquentie op het individuele niveau. • Er bestaat een negatieve relatie tussen het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen en zelfconcept, dit verband is zwakker in kwaliteitsscholen. De onderzoekers suggereren dat in deze scholen aan de studenten meer mogelijkheden tot positieve coping geboden worden.
Hoffmann, J.P., Miller, A.S. (1998)	• Strain leidt tot een stijging in delinquent gedrag, ook na controle voor gehechtheid aan conventionele anderen. • De impact van strain op delinquentie is groter onder jongeren met een lage zelf-effectiviteit. • De impact van strain op delinquentie is groter onder jongeren met een lage zelfwaardering. • De impact van strain op delinquentie is groter onder jongeren met delinquente vrienden.	Niet representatief, enkel respondenten van wie minstens één van de ouders een mentale stoornis heeft, USA (Midwest). Drie waves (1993, 1994, 1995) van de 'Family Health Study' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 795 jongeren van 11 tot 17 jaar oud.	• Delinquentie: eigendoms- en geweldsdelinquentie. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: zelf-effectiviteit, zelfwaardegevoel en delinquente vrienden. • Controlevariabelen: gehechtheid aan familie, gehechtheid aan school, schoolresultaten, leeftijd en gezinsinkomen.	• Strain heeft een significante impact op delinquentie, ook na controle voor leeftijd, gezinsinkomen en sociale controle. • Hoewel zelfwaardegevoel en zelf-effectiviteit significante moderatoren zijn, leveren deze interacties geen toegevoegde waarde aan het model. Delinquente vrienden, daarentegen, hebben wel een sterke modererende impact. Echter, dit effect spreekt de assumptie van GST tegen: negatieve levensgebeurtenissen zijn sterker gerelateerd aan delinquentie onder die jongeren die *geen* delinquente vrienden hebben. De onderzoekers verklaren dit door te stellen dat jongeren die delinquente vrienden hebben al zo'n groot risico op delinquentie lopen, dat levensgebeurtenissen nog maar weinig impact hebben. Dit in tegenstelling tot jongeren die geen delinquente vrienden hebben.
Hoffmann, J.P., Su, S.S. (1997)	• Strain vormt een sterkere predictor voor delinquentie en druggebruik onder jongens. • Het verband tussen strain en delinquentie/druggebruik verloopt via het verzwakken van sociale banden, dit proces doet zich sterker voor onder jongens.	Niet representatief, overrepresentatie van respondenten van wie minstens één ouder een mentale stoornis heeft, USA. Twee waves (1992-1994) uit de 'High Risk Youth Study' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 803 jongeren van 11 tot 17 jaar oud en hun ouders.	• Delinquentie: eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: gehechtheid aan familie, gehechtheid aan school en schoolresultaten. • Controlevariabelen: leeftijd.	• Negatieve levensgebeurtenissen hebben een gelijkaardige impact op jongens en meisjes: noch in de directe, noch in de indirecte effecten van strain kunnen significante geslachtsverschillen gevonden worden. • De auteurs suggereren verschillende mogelijke verklaringen voor het uitblijven van geslachtspatronen: - Mogelijk ontwikkelen genderpatronen zich pas in de late adolescentie of in de volwassenheid. - In de huidige geëgaliseerde maatschappij zijn rollenpatronen mogelijk minder prominent. - Mogelijk werden niet de juiste gebeurtenissen bevraagd. - Er werd geen rekening gehouden met modererende processen in het kiezen van een copingstrategie. - Mogelijk spelen steekproefkenmerken mee (er wordt geen 'doorsnee' adolescentensteekproef onderzocht). - Er wordt geen rekening gehouden met de emotie 'woede'.
Hollist, D.R., Hughes, L.A., Schaible,	• Strain (geoperationaliseerd als mishandeling door ouders) is gerelateerd aan delinquentie.	Niet representatief, overrepresentatie van zwarte jongeren en jongeren uit	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie), 'ernstige' delinquentie (eigendoms- en geweldsdelinquentie) en	• De onderzoekers vinden een significant verband tussen mishandeling en alle drie de delinquentieschalen. • Dit verband wordt gedeeltelijk gemedieerd door de emoties woede, nervositeit en depressie.

L.M. (2009)	• Het verband tussen mishandeling door ouders en delinquentie wordt gemedieerd door de negatieve emoties woede, angst, en depressie.	risicogezinnen, USA. Twee waves (1976 en 1981) van de 'National Survey of Children' (NSC) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1423 jongeren die op het moment van de tweede wave tussen 12 en 16 jaar oud zijn, alsook hun ouders en klastitularis.	druggebruik. • Strain: fysieke bestraffing door ouders, gebrek aan liefde door ouders, emotionele mishandeling door ouders, gebrek aan steun door ouders. • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, afkomst, impulsiviteit, vroegere delinquentie, gezinsinkomen, burgerlijke staat van ouders, toezicht door ouders en gehechtheid aan ouders. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede, nervositeit, depressie (alle drie als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Het effect van depressie en nervositeit is even sterk als het effect van woede.
Jackson, Y., Warren, J.S. (2000)	• Steun en de kwaliteit van steun modereren het verband tussen strain en probleemgedrag. • Dit verband verschilt tussen jongens en meisjes, omdat steun onder jongens en meisjes een verschillende rol speelt.	Niet representatief, kinderen uit één stad (en de omliggende dorpen), USA. De steekproef bestaat uit 265 leerlingen van 7 tot 13 jaar oud, uit verschillende scholen. (tijdstip dataverzameling niet gespecificeerd).	• Delinquentie: 'externaliserend probleemgedrag' (gemeten in drie schalen, nl. 'agressie', 'hyperactiviteit' en 'gedragsproblemen') • Strain: het meemaken van levensgebeurtenissen en de wijze waarop men deze evalueert (positief dan wel negatief). • Modererende variabelen: geslacht, steun (van ouders, leerkrachten, klasgenoten en vrienden) en intimiteit in de relatie met deze steunfiguren (belang van de relatie, vertrouwen en affectie in de relatie…). • Overige (on)afhankelijke variabelen: 'internaliserend probleemgedrag' (gemeten in drie schalen, nl. 'angst', 'depressie', en 'somatische klachten' (alle drie als 'persoonlijkheidskenmerk', in ander onderzoek wordt dit doorgaans geconceptualiseerd als 'negatieve emoties') en 'aangepast gedrag' (gemeten in vier schalen, nl. 'leiderschap', 'sociale vaardigheden', 'leervaardigheden' en 'aanpassingsvermogen' (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Kinderen die meer steun rapporteren, vertonen meer aangepast gedrag en minder externaliserend probleemgedrag in reactie op negatieve levensgebeurtenissen. Bij kinderen die minder steun ervaren, fungeren positieve gebeurtenissen als 'bescherming': hoe meer positieve gebeurtenissen deze kinderen meemaken, hoe groter de kans op aangepast gedrag en hoe kleiner de kans op externaliserend probleemgedrag. • Hoe meer negatieve gebeurtenissen kinderen meemaken, hoe groter de kans op internaliserend probleemgedrag. Dit effect is het sterkst voor kinderen die minder steun rapporteren. Ook hier fungeren positieve gebeurtenissen enkel voor kinderen die minder steun ervaren als 'bescherming'. • Steun heeft de sterkste 'beschermende' impact bij meisjes. • De onderzoekers concluderen dat levensgebeurtenissen vooral een invloed hebben op het gedrag van kinderen die minder steun rapporteren.
Jang, S.J., Johnson, B.R. (2003)	• Strain leidt tot negatieve emoties en negatieve emoties leiden tot delinquentie. • Naar binnen gerichte negatieve emoties zijn sterker gerelateerd aan naar binnen gerichte (internaliserende) delinquentie, terwijl naar buiten gerichte negatieve emoties sterker gerelateerd zijn aan naar buiten gerichte (externaliserende) delinquentie.	Niet representatief, enkel personen van Afrikaans-amerikaanse origine met een overrepresentatie aan vrouwen, USA. Eén wave van de 'National Survey of Black Americans' (NSBA) wordt gebruikt. De steekproef omvat 1211 volwassenen van 18 jaar of ouder (1980).	• Delinquentie: algemene schaal (alcohol/druggebruik en vechten/ ruziemaken). Deze twee items worden ook nog eens afzonderlijk geanalyseerd, waarbij alcohol/druggebruik staat voor internaliserende, en vechten/ruziemaken voor externaliserende delinquentie. • Strain: het meemaken van 'persoonlijke problemen' (negatieve levensgebeurtenissen). • Modererende variabelen: zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit en	• Naar binnen gerichte emoties zijn sterker gerelateerd aan internaliserende, naar buiten gerichte emoties zijn sterker gerelateerd aan externaliserende delinquentie. De onderzoekers adviseren op basis van deze vaststelling dat toekomstig GST onderzoek niet enkel op woede gericht mag zijn, maar ook andere emoties in overweging moet nemen. • Religiositeit modereert het verband tussen negatieve emoties en delinquentie: religieuze personen reageren minder gemakkelijk met delinquentie op negatieve emoties. Het verband tussen strain en negatieve emoties wordt echter niet gemodereerd door

	• Zelfwaardegevoel, zelf-effectiviteit en religiositeit modereren het verband tussen strain en delinquentie. • Strain is sterker gerelateerd aan naar buiten gerichte dan aan naar binnen gerichte negatieve emoties. Dit maakt dat strain sterker verband zal houden met externaliserende dan met internaliserende delinquentie.		religiositeit. • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, burgerlijke staat, woonbuurt (stedelijk vs. landelijk), regio (zuidelijk vs. niet-zuidelijk), gehechtheid aan familie en steun van vrienden. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: 'naar binnen gerichte emoties' (eenzaam, depressief…) en 'naar buiten gerichte emoties' (kalmte verliezen…) (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	religiositeit: religieuze personen ervaren evenveel negatieve emoties in reactie op strain als niet-religieuze personen. • De onderzoekers vinden een modererend effect van zelfwaardegevoel, maar niet in de verwachte richting: personen met meer zelfwaardegevoel zijn meer geneigd met delinquentie op strain te reageren. Het modererend effect van zelf-effectiviteit was wel verwacht: diegenen met een lage zelf-effectiviteit reageren gemakkelijker met delinquentie op strain.
Jang, S.J., Johnson, B.R. (2005)	• Religiositeit heeft een sterker 'beschermend' effect tegen strain onder vrouwen dan onder mannen. • Religiositeit vermindert de kans op agressie, en dit vooral onder vrouwen. • Vrouwen ervaren meer naar binnen gerichte emoties wanneer ze met strain geconfronteerd worden, waardoor de kans op agressie verkleint.	Niet representatief, enkel personen van Afrikaans-amerikaanse bevolking met een overrepresentatie aan vrouwen, USA. Eén wave van de 'National Survey of Black Americans' (NSBA) wordt gebruikt. De steekproef omvat 659 volwassenen van 29 tot 90 jaar oud (1988).	• Delinquentie: 'agressie', dit wordt gemeten als ruziemaken met anderen. • Strain: het meemaken van 'persoonlijke problemen' (negatieve levensgebeurtenissen), levenstevredenheid en algemene geluksgevoelens. Daarnaast wordt de (negatieve) perceptie van de eigen gezondheid als strain gemeten. • Modererende variabelen: geslacht, religiositeit, zelf-effectiviteit en steun (van vrienden, familie of religie). • Controlevariabelen: leeftijd, gezinsinkomen, burgerlijke staat, aantal kinderen. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: depressie, angst en woede (als 'persoonlijkheidskenmerk' en als 'situatiegebonden' kenmerk). Depressie en angst worden als 'naar binnen gerichte' emoties, en woede als een 'naar buiten gerichte emotie' beschouwd.	• Vrouwen reageren minder agressief wanneer ze strain en negatieve emoties ervaren dan mannen, wat gedeeltelijk te verklaren valt door de differentiërende impact van religiositeit. • Mannen en vrouwen ervaren even vaak woede wanneer ze geconfronteerd worden met strain, maar vrouwen ervaren daarnaast ook depressie of angst. Hierdoor zijn ze minder geneigd agressief te reageren wanneer ze woede ervaren.
Jang, S.J., Lyons, J.A. (2006)	• Strain is positief gerelateerd aan negatieve emoties. • Steun is negatief gerelateerd aan negatieve emoties. • Negatieve emoties zijn positief gerelateerd aan 'teruggetrokken gedrag'. Naar binnen gerichte negatieve emoties spelen hierin een grotere rol dan naar buiten gerichte negatieve emoties. • De verbanden tussen strain, steun en 'teruggetrokken gedrag' worden gemedieerd door negatieve emoties. • Steun modereert het	Niet representatief, enkel personen van Afrikaans-amerikaanse origine met een overrepresentatie aan vrouwen, USA. Eén wave van de 'National Survey of Black Americans' (NSBA) wordt gebruikt. De steekproef omvat 1211 volwassenen van 18 jaar of ouder.	• Delinquentie: 'teruggetrokken gedrag' (niet met iemand willen praten over problemen). • Strain: het meemaken van 'persoonlijke problemen' (negatieve levensgebeurtenissen). • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, gezinsinkomen, burgerlijke staat en regio (zuidelijk vs. niet-zuidelijk). • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede, depressie en angst (als 'situatiegebonden' kenmerk, gekoppeld aan de strain) en steun (potentiële en feitelijk steun van familie, vrienden en religieuze netwerken).	• In reactie op het meemaken van 'persoonlijke problemen' (door zichzelf of door significante anderen) wordt woede, depressie en angst ervaren. • Het verband tussen strain en 'teruggetrokken gedrag' wordt gemedieerd door deze negatieve emoties. • 'Teruggetrokken gedrag' vormt vaker een reactie op angst en depressie dan op woede. • Personen die meer steun ervaren, reageren minder gemakkelijk met 'teruggetrokken gedrag' op negatieve emoties. Steun speelt echter geen rol in het verband tussen strain en negatieve emoties noch in het verband tussen strain en 'teruggetrokken gedrag'. • Vrouwen ervaren meer negatieve emoties dan mannen in reactie op persoonlijke problemen. Het geslachtsverschil is groter voor depressie en angst dan voor woede.

	verband tussen strain en negatieve emoties, tussen strain en 'teruggetrokken gedrag' en tussen negatieve emoties en 'teruggetrokken gedrag'.			
Johnson, M.C., Kercher, G.A. (2007)	Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door ADHD: personen met ADHD zijn meer geneigd om met delinquentie op strain te reageren.	Niet representatief, respondenten uit één universiteit met een overrepresentatie aan vrouwen, USA (Texas). De steekproef bestaat uit 404 bachelor-studenten van 18 tot 23 jaar oud (tijdstip dataverzameling niet gespecificeerd).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik). • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: ADHD (gemeten aan de hand van symptomen). • Controlevariabelen: geslacht, leeftijd, afkomst, schoolresultaten, opleidingsniveau van ouders.	• Strain is significant gerelateerd aan delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door ADHD, maar het modererende effect is eerder klein. • Mannen reageren eerder externaliserend op strain, vrouwen eerder internaliserend (geslachtsverschillen werden niet vooropgesteld in de hypothesen, maar wel bediscussieerd in de resultaten).
Katz, R.S. (2000)	• Strain in de adolescentie verhoogt de kans op later delinquent gedrag onder meisjes. • Negatieve emoties als angst, vervreemding en verdriet verhogen de kans op delinquentie zowel in de adolescentie als in de volwassenheid. • Strain in de volwassenheid verhoogt de kans op delinquentie onder vrouwen. • Vrouwen uit de middenklasse (zowel blanke vrouwen als vrouwen uit minderheidsgroepen) passen minder gemakkelijk een agressieve copingstrategie toe wanneer ze geconfronteerd worden met strain. • Desorganisatie op buurtniveau, een hoge delinquentiegraad in de buurt en het opgroeien in een groot gezin vergroten de kans op het toepassen van een delinquente copingstrategie. • Disciplinering door en steun van ouders verkleinen de kans op een delinquente copingstrategie in de adolescentie. Sociaal kapitaal verkleint de kans op een delinquente copingstrategie in de volwassenheid. Sociaal kapitaal kan bovendien	Representatief voor vrouwen, USA. Twee waves (1976 en 1987) van de 'National Longitudinal Study of Youth' (NLSY) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 807 vrouwen (647 blanke vrouwen en 160 vrouwen uit een minderheidsgroep) die op het moment van de tweede wave tussen 22 en 28 jaar oud zijn.	• Delinquentie: wave 1: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, alcoholmisbruik). Wave 2: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, alcoholmisbruik) en een afzonderlijke schaal voor agressie t.a.v. partner. • Strain: het meemaken van negatieve gebeurtenissen, gebrek aan steun van partner, een moeilijke relatie met ouders (enkel in wave 2) en het meemaken van discriminatie op basis van geslacht en/of afkomst. • Modererende variabelen: wave 1: delinquentietolerantie, delinquente vrienden, prosociale waarden, temperament, disciplinering door ouders, steun door ouders, gezinsgrootte, buurtdynamieken. Wave 2: sociaal kapitaal (gehechtheid aan huwelijk, kinderen en werk), buurtdynamieken. • Controlevariabelen: wave 1: armoede, stadsgrootte en leeftijd van de respondent. Wave 2: SES, inkomen van partner en leeftijd. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: vervreemding (enkel in wave 1), verdriet (enkel in wave 1), angst (in beide waves) (allemaal als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Hoewel een heel aantal van de modellen insignificant zijn, stelt de auteur dat het onderzoek inzicht biedt in de stress die gepaard gaat met 'vrouw zijn' (vooral voor vrouwen uit minderheidsgroepen) in een blanke, patriarchale samenleving. • Delinquent gedrag door blanke meisjes wordt verklaard door de invloed van delinquente vrienden, dat van meisjes uit minderheidsgroepen door confrontatie met negatieve stimuli. In beide groepen is seksueel misbruik voorspeller van delinquent gedrag. Met betrekking tot negatieve emoties vormt verdriet een sterkere voorspeller voor delinquentie onder blanke meisjes, terwijl onder meisjes uit minderheidsgroepen vooral vervreemding van belang is voor de verklaring van delinquentie. • Voorspellers van eigendomsdelinquentie verschillen zeer sterk tussen blanke vrouwen en vrouwen uit minderheidsgroepen. Voor blanke vrouwen is (een gebrek aan) sociaal kapitaal een significante voorspeller, voor vrouwen uit minderheidsgroepen is dat het meemaken van strain in het huwelijk, huiselijk geweld en vroeger delinquent gedrag. • Seksueel misbruik is de sterkste voorspeller van partnergeweld door vrouwen (zowel blank als niet-blank), genderdiscriminatie op het werk is de sterkste voorspeller van alcoholmisbruik door vrouwen (zowel blank als niet-blank). Bij blanke vrouwen is seksueel misbruik in de kindertijd ook nog een voorspeller van alcoholmisbruik, terwijl bij vrouwen uit minderheidsgroepen ook criminogene woonbuurt, angst, genderdiscriminatie en een moeilijke relatie met ouders meespelen. • Ook de stressoren die alcoholmisbruik verklaren, verschillen tussen blanke vrouwen en vrouwen uit minderheidsgroepen.

	vrouwelijke daders motiveren tot het desisteren van delinquentie. • Een individuele dispositie tot delinquentie, delinquente vrienden en delinquentietolerantie vergroten de kans op een delinquente copingstrategie tijdens de volwassenheid. Prosociale waarden en een positief temperament verkleinen de kans op een delinquente copingstrategie tijdens de volwassenheid.			
Kim, J.K., Conger, R.D., Elder, G.H., Lorenz, F.O. (2003)	• Het verband tussen strain en delinquentie is van wederkerige aard. Strain vergroot de kans op delinquentie, wat meer strain in de hand werkt. • Het verband tussen strain en internaliserend probleemgedrag is van wederkerige aard. Strain vergroot de kans op internaliserend probleemgedrag, wat meer strain in de hand werkt. • Er bestaan geen geslachtsverschillen in deze verbanden. • Deze verbanden verschillen niet tussen vroege-, midden- en late adolescentie.	Representatief voor blanke jongeren, USA (Iowa). Vijf waves (1989, 1990, 1991, 1992 en 1994) van het 'Iowa Youth and Families Project' (IYFP) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 451 jongeren van 11 (eerste wave) tot 18 (tweede wave) jaar en hun vader, moeder en één broer of zus.	• Delinquentie: 'kleine criminaliteit' (eigendoms- en gewelds-delinquentie), 'ernstige delinquentie' (eigendoms- en gewelds-delinquentie) en 'internaliserend probleemgedrag' (depressie en angst, in ander onderzoek wordt dit doorgaans geconceptualiseerd als 'negatieve emoties') • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen.	• Het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen vergroot zowel de kans op delinquentie als op internaliserend probleemgedrag. • Dit verband blijkt bovendien wederkerig te zijn: zowel delinquentie als internaliserend probleemgedrag leiden tot een grotere kans op het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen, zelfs na controle voor het vroeger meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. De onderzoekers stellen dat depressieve, angstige of delinquente jongeren wellicht minder gegeerde sociale partners zijn dan andere jongeren, en bijgevolg minder in prosociale activiteiten betrokken worden. • Het verband tussen strain en delinquentie is afhankelijk van leeftijd. In de vroege adolescentie is het effect van strain op delinquentie groter dan omgekeerd. In de late adolescentie is het effect van delinquentie op strain groter dan omgekeerd. • Er worden geen significante geslachtsverschillen geïdentificeerd. Hoewel meisjes over het algemeen meer internaliserend probleemgedrag en jongens meer delinquentie rapporteren, bestaat er geen verschil in de wijze waarop zij reageren op strain.
Kort-Butler, L.A. (2010)	• Zowel zelf slachtoffer worden van geweld, getuige zijn van geweld als de verwachting slachtoffer van geweld te worden, zijn significant aan delinquentie gerelateerd. • Deze verbanden worden gemedieerd door negatieve emoties. • Steun en zelfwaardegevoel modereren deze verbanden.	Representatief, USA. Twee waves (1994 en 1996) van de 'National Longitudinal Study of Adolescent Health' (Add Health) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 10404 jongeren van 11 tot 21 jaar oud (over de beide waves heen), uit 80 verschillende scholen, en hun ouders.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie, druggebruik), daarnaast wordt gewelds-delinquentie afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: slachtofferschap van geweld, getuige zijn van geweld (bij eender wie, niet enkel bij bekenden) en de verwachting slachtoffer te worden van geweld (gemeten als de inschatting van de kans dat men zelf slachtoffer zal worden, de perceptie van veiligheid in de school en de perceptie van veiligheid in de buurt). • Modererende variabelen: steun (van ouders, leerkrachten en vrienden) en	• Zowel zelf slachtoffer worden als getuige zijn van geweld, is significant gerelateerd aan delinquentie. Met betrekking tot de verwachting slachtoffer te worden, is enkel de perceptie van de veiligheid in de buurt significant. • Deze relaties worden gemodereerd door steun en zelfwaardegevoel. Diegenen die weinig steun en/of een lager zelfwaardegevoel hebben, reageren sneller met delinquentie op slachtofferschap en/of getuige zijn van geweld. Dit is het geval voor zowel algemene delinquentie als gewelds-delinquentie. • Deze relaties worden niet gemedieerd door negatieve emoties.

			zelfwaardegevoel. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: één algemene schaal die zowel depressie, woede als angst omvat (als 'persoonlijkheidskenmerk').	
Lee, D.R., Cohen, J.W. (2008)	• Het meemaken van strain op school is positief gerelateerd aan delinquentie. • Positieve school-mechanismen zijn negatief gerelateerd aan delinquentie.	Representatief, USA. Twee waves (1990 en 1992) van de 'National Education Longitudinal Study' (NELS) worden gebruikt. De steekproef omvat 12144 scholieren met een gemiddelde leeftijd van 15.5 jaar oud (over de beide waves heen).	• Delinquentie: geweldsdelinquentie, spijbelen en druggebruik. • Strain: perceptie van veiligheid op school en blootstelling aan delinquent gedrag op school. • Controlevariabelen: zelf-effectiviteit en zelfwaardegevoel. • Overige (on)afhankelijke variabelen: schoolmechanismen: erkenning door school, perceptie van de atmosfeer op school en betrokkenheid bij school.	• Blootstelling aan geweld en delinquentie op school is significant gerelateerd aan geweldsdelinquentie, spijbelen en druggebruik, ook na controle voor zelfwaardegevoel en zelf-effectiviteit. Ook onveiligheidsgevoelens op school zijn significant gerelateerd aan geweldsdelinquentie en spijbelen, maar niet aan druggebruik. • Een goede sfeer op school gaat significant samen met minder delinquentie. Erkenning door de school is nauwelijks, en betrokkenheid bij school helemaal niet gerelateerd aan delinquentie. Bovendien blijft de impact van strain ook na het in rekening brengen van schoolmechanismen significant.
Manasse, M.E., Ganem, N.M. (2009)	• Strain (geoperationaliseerd als slachtofferschap) is gerelateerd aan depressieve emoties. • Depressieve emoties zijn gerelateerd aan delinquentie. • Slachtofferschap is gerelateerd aan delinquentie. • Depressieve emoties mediëren het verband tussen slachtofferschap en delinquentie niet. • Het verband tussen slachtofferschap en delinquentie wordt gemodereerd door depressieve emoties. • De rol van depressie in het verband tussen slachtofferschap en delinquentie is sterker onder mannen.	Representatief, USA. Twee waves (1980 en 1983) van de 'National Youth Survey' (NYS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1332 jongeren die op het moment van de tweede wave tussen 18 en 24 jaar oud zijn.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: slachtofferschap. • Modererende variabelen: geslacht, depressie (als 'persoonlijkheidskenmerk'). • Controlevariabelen: afkomst, leeftijd, desorganisatie in de buurt, burgerlijke staat, gehechtheid aan familie, gehechtheid aan werk en delinquente vrienden.	• Slachtofferschap is positief gerelateerd aan zowel depressie als delinquentie. • Depressie medieert het verband tussen slachtofferschap en delinquentie gedeeltelijk. • Depressie modereert het verband tussen slachtofferschap en delinquentie: diegenen die meer depressie ervaren in reactie op slachtofferschap, hebben een grotere kans op een delinquente reactie. • Het interactie-effect tussen depressie en strain is vooral aanwezig onder de mannelijke respondenten. Mannen die depressieve emoties ervaren, zijn meer geneigd om met delinquentie op slachtofferschap te reageren.
Maxwell, S.R. (2001)	Strain (geoperationaliseerd als getuige zijn van geweld tussen ouders en/of slachtoffer zijn van geweld door ouders) is significant gerelateerd aan delinquentie.	Representatief, Filippijnen. De steekproef bestaat uit 921 jongeren van 10 tot 12 jaar oud en hun leerkrachten (tijdstip dataverzameling niet gespecificeerd).	• Delinquentie: algemene schalen 'kleine', 'middelmatige' en 'ernstige' criminaliteit, alle schalen omvatten geweldsdelinquentie, statusdelinquentie en druggebruik. • Strain: fysiek geweld door ouders en fysiek geweld tussen ouders. • Controlevariabelen: geslacht, delinquente vrienden, gehechtheid aan vrienden, tijd die met vrienden gespendeerd wordt, opvolging door ouders, gehechtheid aan ouders, respect voor de autoriteiten en moraliteit.	• Getuige zijn van geweld tussen ouders is significant gerelateerd aan verschillende vormen van delinquent gedrag onder kinderen (zowel 'klein' als 'middelmatig' als 'ernstig'), ook na controle voor sociale controle en differentiële. • Zelf slachtoffer worden van geweld door ouders is aan geen van de delinquentievariabelen gerelateerd, wat verrassend is. De auteur geeft aan dat dit mogelijk verklaard kan worden vanuit specifieke kenmerken van de Filippijnse cultuur, waarin fysieke disciplinering over het algemeen aanvaard wordt. • Van alle onafhankelijke variabelen houden delinquente vrienden en moraliteit het sterkst verband met delinquentie.

Mazerolle, P. (1998)	• Jongens ervaren meer strain dan meisjes. • Jongens ervaren meer crminogene strain dan meisjes. • Jongens ervaren meer woede wanneer ze met strain geconfronteerd worden dan meisjes. • Jongens en meisjes passen verschillende copingstrategieën toe wanneer ze geconfronteerd worden met strain.	Representatief, USA. Twee waves (1976 en 1977) uit de 'National Youth Survey' (NYS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1498 adolescenten die op het moment van de tweede wave tussen 12 en 18 jaar oud zijn.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik), daarnaast worden eigendoms- en geweldsdelinquentie afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen, negatieve relaties met leerkrachten, negatieve relaties met ouders, buurtproblemen en 'traditionele' strain (kloof tussen aspiraties en verwachtingen). • Modererende variabelen: moraliteit, band met familie, schoolresultaten, delinquente vrienden en delinquente dispositie. • Controlevariabelen: leeftijd.	• Jongens en meisjes blijken geen verschillende soorten strain te ervaren. • De invloed van de strainvariabelen op delinquentie verschilt niet tussen jongens en meisjes. • Met betrekking tot geweld worden wel verschillen gevonden: negatieve gebeurtenissen en negatieve relaties met volwassenen hangen sterker samen met geweldsdelinquentie onder jongens. • De onderzoeker concludeert hieruit dat jongens en meisjes op bepaalde strains een verschillende reactie vertonen, waarbij hij suggereert dat meisjes meer internaliseren terwijl jongens meer externaliseren.
Mazerolle, P., Burton V.S., Cullen, F.T., Evans, T.D., Payne, G.L. (2000)	• Strain is gerelateerd aan uiteenlopende vormen van delinquent gedrag. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemedieerd door woede. • Het verband tussen strain en delinquent gedrag wordt gemodereerd door woede, delinquente vrienden en sociale bindingen.	Niet representatief, leerlingen uit één school, USA (Midwest). De steekproef bestaat uit 263 leerlingen met een gemiddelde leeftijd van 16 jaar oud (1991).	• Delinquentie: gewelds- en schooldelinquentie, druggebruik. • Strain: ouders nemen privileges weg (tv kijken, vrienden bezoeken…), en vijandigheid door ouders (ouders slaan of roepen…). • Modererende variabelen: gehechtheid aan ouders en school, de mate waarin de jongere vindt dat hij/zij veel te verliezen heeft bij delinquentie, moraliteit, delinquente vrienden en delinquente familieleden. • Controlevariabelen: gender, afkomst, leeftijd en SES van het gezin. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Zowel woede als strain zijn gerelateerd aan geweldsdelinquentie • Woede medieert het verband tussen strain en geweld niet, het is net omgekeerd: het verband tussen woede en geweld wordt gemedieerd door strain. Personen die veel woede ervaren, trekken negatieve gebeurtenissen aan waardoor ze een grotere kans hebben op geweldsdelinquentie. Ook het verband tussen strain en druggebruik en tussen strain en schooldelinquentie wordt niet gemedieerd door woede. • Delinquente vrienden modereren het verband tussen strain en geweldsdelinquentie en tussen strain en druggebruik. Sterke sociale bindingen modereren enkel het verband tussen strain en druggebruik. Woede modereert het verband tussen strain en delinquentie niet (voor geen van de delictschalen).
Mazerolle, P., Maahs, J. (2000)	• Strain is gerelateerd aan delinquentie. • Dit verband wordt gemodereerd door delinquente vrienden, moraliteit en een gedragsmatige dispositie tot delinquentie.	Representatief, USA. Twee waves (1976, 1977) van de 'National Youth Survey' (NYS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1613 jongeren die tijdens de tweede wave tussen 12 en 18 jaar oud zijn.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie). • Strain: negatieve relaties met ouders, leerkrachten en leeftijdsgenoten, negatieve ervaringen op school, buurtproblemen en negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: delinquente vrienden, moraliteit en dispositie tot delinquentie, deze concepten worden samen getoetst als één 'modererende variabele'.	• Tussen strain en delinquentie bestaat een lineair verband: wie meer strain ervaart, zal meer delinquentie plegen (deze vaststelling is zowel cross-sectioneel als longitudinaal waarneembaar). • Delinquente vrienden, moraliteit en individuele dispositie tot delinquentie hebben een modererend effect op het verband tussen strain en delinquentie. Voor jongeren die hoog scoren op de 'modererende variabele', is het verband tussen strain en delinquentie sterker dan voor jongeren die laag scoren op deze variabele.
Mazerolle, P., Piquero, A. (1997)	• Strain is gerelateerd aan geweldsdelinquentie. • Het verband tussen strain en geweldsdelinquentie wordt gemedieerd door woede. • Het verband tussen strain	Niet representatief, mannelijke eerstejaarsstudenten criminologie uit één universiteit, USA. De steekproef bestaat uit	• Delinquentie: de intentie tot geweldsdelinquentie wordt gemeten aan de hand van een vignet. • Strain: er wordt een gecombineerde schaal geconstrueerd waarin het niet kunnen bereiken van positief gewaardeerde	• Strain is significant gerelateerd aan de intentie tot geweldsdelinquentie. Dit verband wordt deels gemedieerd door woede. • Het verband tussen strain en de intentie tot geweldsdelinquentie wordt niet gemodereerd door delinquente vrienden of moraliteit.

	en geweldsdelinquentie wordt gemodereerd door moraliteit en delinquente vrienden.	245 studenten die wellicht ongeveer 20 jaar oud zijn (1994).	doelen (m.b.t. schoolresultaten), het geconfronteerd worden met negatieve stimuli (scheiding van ouders, einde van de relatie van ouders, vader die verhuist) en het verdwijnen van positieve stimuli (einde van een relatie, einde van een vriendschap) samengenomen worden. • Modererende variabelen: moraliteit en delinquente vrienden. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk'). Noot: de items die de onderzoekers hiertoe gebruiken, lijken eerder zelfcontrole te meten.	
Mazerolle, P., Piquero, A. (1998)	• Strain is gerelateerd aan delinquentie. • Dit verband wordt gemedieerd door woede.	Niet representatief, eerstejaarsstudenten criminologie uit één universiteit, overrepresentatie van jongens (USA). De steekproef bestaat uit 429 studenten van wellicht ongeveer 20 jaar oud (1994).	• Delinquentie: de intentie tot geweldsdelinquentie (enkel aan de jongens uit de steekproef voorgelegd), rijden onder invloed (aan de volledige steekproef voorgelegd) en eigendomsdelinquentie (enkel aan de meisjes uit de steekproef voorgelegd) wordt gemeten aan de hand van vignetten. • Strain: kloof tussen het belang dat gehecht wordt aan behalen van het diploma en de verwachting het diploma ook daadwerkelijk te behalen, schoolresultaten die door de student als onfair beschouwd worden, buurtproblemen, problemen in het gezin (scheiding van ouders…), breuk met partner en breuk met vriend(en). • Controlevariabelen: delinquente vrienden en moraliteit. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk'). Noot: de items die de onderzoekers hiertoe gebruiken, lijken eerder zelfcontrole te meten.	• Enkel buurtproblemen en het gevoel dat behaalde schoolresultaten onfair zijn, kennen een significant maar zwak verband met woede. • Breuk met partner en/of vriend(en) is significant gerelateerd aan de intentie tot eigendomsdelinquentie. Het gevoel dat behaalde schoolresultaten onfair zijn en gevoelens van woede zijn significant gerelateerd aan de intentie tot geweldsdelinquentie. Deze laatste verbanden blijven significant na het in rekening brengen van moraliteit en delinquente vrienden. Het verband tussen een breuk met partner/vriend(en) en de intentie tot eigendomsdelinquentie wordt daarentegen gemedieerd door verzwakte moraliteit en het opzoeken van delinquente vrienden. • De intentie tot rijden onder invloed is aan strain noch woede gerelateerd.
Mazerolle, P., Piquero, A.R., Capowich, G.E. (2003)	• De verbanden tussen strain, woede en delinquentie zijn afhankelijk van de woede-indicator die gebruikt wordt (situatiegebonden dan wel als persoonlijkheidskenmerk). • Personen die een hoge mate van persoonsgebonden woede rapporteren, ervaren meer strain. • Personen die een hoge mate van persoonsgebonden woede rapporteren, ervaren meer situationele woede.	Niet representatief, studenten uit één universiteit, USA. De steekproef bestaat uit 338 studenten met een gemiddelde leeftijd van 22 jaar oud (1997).	• Delinquentie: de intentie tot gewelds- en eigendomsdelinquentie wordt gemeten aan de hand van vignetten. • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen en schoolresultaten die door de student als onfair beschouwd worden. • Controlevariabelen: vroeger delinquent gedrag, moraliteit, delinquente vrienden en geslacht. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk' en als 'situatiegebonden' kenmerk).	• Strain en situationele woede zijn significant gerelateerd aan de intentie tot het plegen van eigendomsdelinquentie. Persoonsgebonden woede is niet gerelateerd aan de intentie tot eigendomsdelinquentie. • Het gevoel dat behaalde schoolresultaten onfair zijn en situationele woede zijn significant gerelateerd aan de intentie tot geweldsdelinquentie, meer nog: het verband tussen het gevoel onrechtmatig behandeld te worden en de intentie tot geweldsdelinquentie wordt deels gemedieerd door situationele woede. Ook persoonsgebonden woede is significant gerelateerd aan de intentie tot geweldsdelinquentie, maar heeft geen mediërende invloed. Negatieve levensgebeurtenissen zijn niet gerelateerd aan de intentie tot geweldsdelinquentie.

	• Personen die een hoge mate van persoonsgebonden woede rapporteren, plegen meer delinquentie.			• Zowel persoonsgebonden woede als het gevoel onrechtmatig behandeld te worden, zijn significant gerelateerd aan situationele woede. Het verband tussen persoonsgebonden woede en de intentie tot delinquentie wordt deels gemedieerd door situationele woede: personen met een hogere score op persoonsgebonden woede worden gemakkelijker boos in moeilijke situaties, waardoor ze gemakkelijker tot geweld overgaan. • De onderzoekers geven aan dat woede niet de juiste emotie is in onderzoek naar eigendomsdelinquentie, wellicht spelen andere gevoelens hier een belangrijkere rol, zoals frustratie.
Meadows, R.O. (2007)	• Steun van ouders vermindert de kans op depressie bij meisjes en de kans op delinquentie bij jongens. • Steun van leeftijdsgenoten vermindert de kans op depressie bij meisjes en de kans op delinquentie bij jongens. • Steun van leerkrachten vermindert de kans op depressie bij meisjes en de kans op delinquentie bij jongens.	Representatief, USA. Twee waves (1995 en 1996) van de 'National Longitudinal Study of Adolescent Health' (Add Health) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 12958 scholieren die op het moment van de tweede wave van 12 tot 18 jaar oud zijn.	• Delinquentie: 'kleine criminaliteit' (eigendoms- en statusdelinquentie) en 'ernstige delinquentie' (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: steun van ouders, leeftijdsgenoten en leerkrachten. • Controlevariabelen: leeftijd, afkomst, SES van het gezin, probleemoplossende vermogens. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: depressie (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Jongens rapporteren meer problemen op school en worden vaker slachtoffer van delinquentie. Meisjes rapporteren meer gezondheidsproblemen en doen meer zelfmoordpogingen. • Met betrekking tot de steunvariabelen bestaan geen verschillen tussen jongens en meisjes. • Steun van vader en leerkracht beschermen meisjes tegen depressie en jongens tegen delinquentie. • Steun van moeder heeft een positief effect in de twee groepen, maar het effect is sterker voor depressie bij meisjes dan delinquentie bij jongens. • De onderzoeker concludeert hieruit dat gelijkaardige mechanismen ten grondslag liggen aan depressie bij meisjes en delinquentie bij jongens.
Miller, J. (2000)	Om welke redenen plegen vrouwen zware overvallen?	Niet representatief, zeer beperkte steekproef, USA (St. Louis). De steekproef bestaat uit 37 actieve overvallers tussen 16 en 46 jaar oud (1994).	• Delinquentie: het plegen van zware gewapende overvallen. Met de respondenten worden semigestructureerde diepte-interviews gehouden over de redenen waarom men in deze vorm van delinquentie betrokken geraakte. • Strain: de motivaties die de respondenten formuleren voor hun gewapende overval(len).	Er bestaan grote verschillen tussen mannen en vrouwen in 'modus operandi' voor het uitvoeren van overvallen (vooral omwille van fysiek overwicht van mannen t.a.v. hun slachtoffer, wat bij vrouwen doorgaans niet het geval is). De achtergrond van het delictplegen verschilt daarentegen niet tussen mannen en vrouwen, het gaat in allebei de groepen vooral om de strain die voortkomt uit de relatieve deprivatie die zij ervaren als gemarginaliseerde leden van een verarmde gemeenschap. De meer directe motivaties die hieruit voortvloeien zijn vooral de nood aan geld, het zoeken van 'kicks', het bestrijden van verveling en wraak.
Moon, B., Blurton, D., McCluskey, J.D. (2008)	• Zowel recente als chronische strain is gerelateerd aan delinquentie. • Wanneer men de strain als onrechtvaardig beschouwt, is de kans op delinquentie groter. • Woede is rechtstreeks gerelateerd aan delinquentie. • Woede medieert het verband tussen strain en delinquentie.	Representatief, Zuid-Korea (Incheon, Daegu, Cheongju). De steekproef bestaat uit 777 jongeren van ongeveer 13 jaar oud (2005).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik). • Strain: conflicten in het gezin, straf door ouders en door leerkrachten, financiële strain, examengerelateerde strain, gepest worden en slachtofferschap van delinquentie. Hierbij wordt steeds gevraagd hoe onrechtvaardig men de strain vond. Strain die in de laatste 6 maanden werd meegemaakt, wordt 'recente strain' genoemd. De interactie tussen recente strain en strain die langer dan 6 maanden geleden werd meegemaakt, wordt 'chronische strain' genoemd.	• Zowel recente (bestraffing door leerkrachten en slachtofferschap) als chronische strain (bestraffing door leerkrachten, slachtofferschap en financiële strain) zijn gerelateerd aan delinquentie. Volgens de onderzoekers spreekt dit Agnews assumptie dat recente strains sterker verband houden met delinquentie, tegen. • Chronische bestraffing door ouders en gepest worden zijn negatief een delinquentie gerelateerd, wat tegen de verwachtingen is. De onderzoekers verklaren deze resultaten door te stellen dat strenge bestraffing door ouders in Zuid-Korea algemeen aanvaard wordt, waardoor de jongere het eerder als een teken van bezorgdheid van de ouder beschouwt. Het negatieve verband met gepest worden, verklaren ze enerzijds via differentiële associatiemechanismen: de onderzoekers stellen dat

			• Controlevariabelen: toezicht door ouders, gehechtheid aan school, probleemoplossende vermogens, geweldstolerantie, delinquente vrienden, geslacht en schoolresultaten. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	jongeren die gepest worden, wellicht minder delinquente vrienden hebben. Anderzijds stellen ze dat jongeren die gepest worden mogelijk een meer timide, niet-assertieve en niet-agressieve persoonlijkheid hebben, waardoor ze minder delinquent gedrag stellen. • De perceptie van onrechtvaardigheid houdt geen verband met delinquentie. • Woede is aan delinquentie gerelateerd, maar medieert het verband tussen strain en delinquentie niet. Strain blijft onafhankelijk aan delinquentie gerelateerd.
Moon, B., Hays, K., Blurton, D. (2009)	• De 'key strains' uit Agnew (2001) zijn significant gerelateerd aan delinquentie. • Woede is significant gerelateerd aan delinquentie. Bovendien wordt het verband tussen de 'key strains' en delinquentie gemedieerd door woede. • Een positieve relatie met ouders, probleemoplossende vermogens, delinquente vrienden en geweldstolerantie modereren het verband tussen de 'key strains' en delinquentie.	Niet representatief, eerstejaarsstudenten uit één universiteit, USA. De steekproef bestaat uit 294 studenten van wellicht ongeveer 20 jaar oud (2005-2006).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik). 'Geweldsdelinquentie' en 'niet-gewelddadige' delinquentie (eigendomsdelinquentie en druggebruik samengenomen) worden daarnaast ook afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: doelblokkage, conflicten in het gezin, emotionele en fysieke bestraffing door ouders, emotionele bestraffing door leerkrachten, discriminatie op basis van afkomst, genderdiscriminatie, slachtofferschap en buurtproblemen. • Modererende variabelen: steun in het gezin, delinquente vrienden, probleemoplossende vermogens en geweldstolerantie. • Controlevariabelen: geslacht, afkomst en leeftijd. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Slechts drie van de acht onderzochte 'key strains' zijn significant aan alle drie de delinquentieschalen gerelateerd, nl. doelblokkage, emotionele bestraffing door leerkrachten en discriminatie op basis van afkomst. De onderzoekers geven aan dat het uitblijven van een significant effect van familiale strains mogelijk te wijten is aan het feit dat veel van de studenten nog maar weinig contact hebben met hun familie sinds ze naar de universiteit gaan. • De emotie woede heeft slechts een beperkt mediërend effect, in tegenstelling tot wat door de theorie vooropgesteld wordt. • De gevonden modererende invloeden zijn beperkt. Jongeren die weinig probleemoplossende vermogens en/of een hogere geweldstolerantie hebben, zijn meer geneigd met algemene delinquentie op strain te reageren. De interactie tussen strain en het hebben van delinquente vrienden is daarentegen niet significant. Bovendien wordt vastgesteld dat, in tegenstelling tot wat de theorie vooropstelt, jongeren die veel familiale steun ervaren, meer geneigd zijn om met (niet-gewelddadige) delinquentie op strain te reageren dan jongeren die minder steun in hun gezin ervaren.
Moon, B., Morash, M., McCluskey, C.P., Hwang, H. (2009)	• Strain is significant gerelateerd aan het delinquent gedrag van Zuid-Koreaanse jongeren. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemedieerd door situationele en chronische woede en door situationele en chronische depressie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door een positieve relatie met ouders, toezicht door ouders, probleemoplossende vermogens, geweldstolerantie en delinquente vrienden.	Representatief, Zuid Korea (Incheon, Daegu, Cheongju). Twee waves (2005 en 2006) van een longitudinale studie gesponsord door de Korea Research Foundation Grant, worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 659 jongeren die op het moment van de tweede wave ongeveer 14 jaar oud waren.	• Delinquentie: gewelds-, eigendoms- en statusdelinquentie. • Strain: conflicten in het gezin, emotionele en fysieke bestraffing door leerkrachten en ouders, financiële strain, examengerelateerde strain, gepest worden, genderdiscriminatie en slachtofferschap. • Modererende variabelen: positieve relatie met ouders, toezicht door ouders, probleemoplossende vermogens, gewelds-tolerantie en delinquente vrienden. • Controlevariabelen: geslacht, schoolresultaten en vroegere delinquentie. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: depressie en woede (allebei gemeten als 'persoonlijkheidskenmerk' en als 'situatiegebonden kenmerk').	• Met uitzondering van gepest worden, zijn alle strains significant gerelateerd aan delinquentie. De onderzoekers geven aan dat jongeren die gepest worden wellicht meer geïsoleerd en/of minder assertief zijn, waardoor de kans op delinquentie verkleint. • Jongeren die financiële strain ervaren, zijn meer geneigd eigendomsdelinquentie dan gewelds- of statusdelinquentie te plegen. • Zowel situationele als persoonsgebonden woede zijn significant aan delinquentie gerelateerd, maar enkel situationele woede medieert het verband tussen strain en delinquentie (en dat enkel voor geweldsdelinquentie). Chronische noch situationele depressie is daarentegen gerelateerd aan de onderzochte delictschalen. • Er worden enkele significante modererende invloeden geïdentificeerd. Jongeren die een minder goede relatie hebben met hun ouders, plegen meer gewelds- en statusdelinquentie in reactie op strain. Jongeren die over minder probleemoplossende vermogens beschikken,

				reageren gemakkelijker met eigendomsdelinquentie op strain. • Een onverwachte vaststelling bestaat eruit dat jongeren die rapporteren delinquente vrienden te hebben *minder* geneigd zijn met delinquentie op strain te reageren dan jongeren die geen delinquente vrienden hebben. De onderzoekers stellen dat dit effect mogelijk schijnbaar is. • Geslachtsverschillen in delinquentie blijven bestaan na controle voor strain, negatieve emoties en modererende variabelen (hoewel geen hypothesen m.b.t. geslacht vooropgesteld werden, bespreken de onderzoekers gevonden ze wel in de discussie).
Morash, M., Moon, B. (2007)	• Jongens en meisjes ervaren verschillende strains. • Jongens en meisjes verschillen in de variabelen die het verband tussen strain en delinquentie modereren. • De verbanden tussen strain, modererende variabelen en delinquentie verschillen tussen jongens en meisjes.	Representatief, enkel jongeren uit de stad Taegu, Zuid-Korea. De steekproef bestaat uit 385 scholieren uit het vijfde middelbaar, wellicht van ongeveer 17 jaar oud.	• Delinquentie: gewelds- en statusdelinquentie. • Strain: negatieve levensgebeurtenissen, emotionele en fysieke mishandeling door ouders, emotionele en fysieke mishandeling door leerkrachten, slechte schoolresultaten, examengerelateerde stress en financiële strain in het gezin. • Modererende variabelen: relatie met ouders, relatie met leerkrachten, zelfwaardering, gehechtheid aan school, opvolging door ouders en delinquente vrienden, geslacht.	• Jongens ervaren meer emotionele en fysieke mishandeling door leerkrachten, hebben meer examengerelateerde stress en hebben meer delinquente vrienden dan meisjes. • In de overige variabelen bestaan geen genderverschillen. • Zowel voor jongens als voor meisjes is mishandeling door leerkrachten in combinatie met delinquente vrienden de sterkste voorspeller van delinquentie. • Examengerelateerde strain is geen voorspeller van delinquentie: de onderzoekers stellen dat jongeren die stress hebben voor hun examen school wellicht belangrijk vinden en hun kansen niet willen hypothekeren door delinquentie • Meisjes blijken gevoeliger te zijn voor invloeden van buitenaf: zowel mishandeling door ouders en leerkrachten als financiële strain is zeer sterk gerelateerd aan gewelddadig gedrag door meisjes die delinquente vrienden hebben. Echter, ook voor geweldsdelinquentie door jongens biedt strain een plausibele verklaring. • Strain is nauwelijks aan statusdelinquentie gerelateerd (onder meisjes noch jongens). • De relatie met en het toezicht door ouders modereren het verband tussen strain en delinquentie niet. De onderzoekers verklaren dit aan de hand van de culturele specificiteit van Zuid-Korea: ouders brengen er over het algemeen weinig tijd door met hun adolescente kinderen.
Op de Beeck, H. (2010b)	• Jongens ervaren kwalitatief verschillende strain dan meisjes. • Adolescenten ervaren meer strain dan pre-adolescenten. • Het verband tussen geslacht en delinquentie wordt gemedieerd door strain. • Het verband tussen leeftijd en delinquentie wordt gemedieerd door strain.	Representatief voor de regio Vlaanderen, België. Data van de studie 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (JVGG) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 4829 scholieren tussen 11 en 21 jaar oud, uit 95 verschillende scholen (1998).	• Delinquentie: algemene schaal (gewelds-, eigendoms- en statusdelinquentie, druggebruik). • Strain: het meemaken van negatieve gebeurtenissen, waarbij aan de respondenten gevraagd wordt hoe erg men dit vond, eenzaamheid. • Overige (on)afhankelijke variabelen: leeftijd en geslacht.	• Jongens en meisjes rapporteren kwalitatief verschillende strain, adolescenten rapporteren meer strain dan pre-adolescenten. • Deze verschillen bieden echter geen verklaring voor leeftijds- en geslachtsverschillen in delinquentie: noch het effect van leeftijd, noch het effect van geslacht wordt gemedieerd door strain. • De verbanden tussen leeftijd, geslacht en delinquentie worden gemodereerd door strain, maar het effect ligt niet in de lijn van de verwachtingen: strain lijkt sterker met delinquentie samen te hangen onder meisjes en pre-adolescenten. Op basis hiervan suggereert de

	• Het verband tussen geslacht en delinquentie wordt gemodereerd door strain. • Het verband tussen leeftijd en delinquentie wordt gemodereerd door strain.			onderzoeker dat strain mogelijk een verklaring biedt voor delinquentie die 'buiten het normale' valt. • 'Eenzaamheid' is niet gerelateerd aan delinquentie.
Op de Beeck, H., Pauwels, L. (2010)	• Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door ongestructureerde routines. • Strain is sterker gerelateerd aan ernstige delinquentie dan aan 'kleine' criminaliteit.	Representatief voor de regio Vlaanderen, België. Data van de studie 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (JVGG) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 4829 scholieren tussen 11 en 21 jaar oud, uit 95 verschillende scholen (1998).	• Delinquentie: algemene schaal (gewelds-, eigendoms- en statusdelinquentie, druggebruik), 'ernstige' delinquentie (gewelds-, eigendoms- en statusdelinquentie) en 'kleine' criminaliteit (eigendomsdelinquentie en druggebruik). • Strain: het meemaken van negatieve gebeurtenissen, waarbij aan de respondenten gevraagd wordt hoe erg men dit vond. • Modererende variabelen: ongestructureerde routines. • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, onderwijsvorm.	• Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemodereerd door ongestructureerde routines, maar de richting van het verband gaat tegen de verwachtingen in. Strain hangt sterker samen met delinquentie onder jongeren die *minder* ongestructureerde routines hebben. De onderzoekers suggereren op basis van dit resultaat dat ongestructureerde routines mogelijk zo sterk met delinquentie samenhangen, dat 'strain' weinig toegevoegde waarde biedt aan een delinquentieverklaring. • Jongeren die ernstige delinquentie plegen, rapporteren zowel meer strain als meer ongestructureerde routines dan jongeren die enkel 'kleine criminaliteit' plegen.
Op de Beeck, H., Pauwels, L.J.R., Put, J. (2012)	• Een significant deel van de variantie in delinquentie is gesitueerd op het schoolniveau. • Een hoge concentratie aan strain op het schoolniveau is significant gerelateerd aan individueel delinquent gedrag. • Dit effect blijft bestaan na controle voor selectie-effecten op basis van attributen. • De relatie tussen schoolstrain en individuele delinquentie wordt gemedieerd door individuele strain.	Representatief voor scholieren uit het Nederlandstalig Brussels onderwijs, België. Data uit de 'Brusselse monitor van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP)' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 2513 scholieren van 12 tot 24 jaar oud, uit 32 verschillende scholen (2010).	• Delinquentie: algemene schaal (gewelds- en eigendomsdelinquentie) en gewelddelinquentie. • Strain: levenstevredenheid, toekomstperspectief en negatieve affectiviteit (zowel op individueel als op schoolniveau). • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, onderwijsvorm, opleidingsniveau ouders, tewerkstellingsstatus ouders.	• Slechts een zeer beperkt deel van de variantie in delinquentie is gesitueerd op het schoolniveau. De variantie op schoolniveau is groter voor geweldsdelinquentie dan voor algemene delinquentie. • Een groot deel van de variantie op schoolniveau wordt verklaard door selectie-effecten op basis van geslacht en onderwijsvorm. • Schoolstrain heeft een beperkt effect op individuele geweldsdelinquentie. Individuele strain is gerelateerd aan beide delinquentievariabelen. Het effect van schoolstrain wordt echter niet gemedieerd door individuele strain.
Ostrowsky, M.K., Messner, S.F. (2005)	• Strain is gerelateerd aan delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemedieerd door depressie.	Representatief, USA. Twee waves (1984 en 1987) van de 'National Youth Survey' (NYS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1725 jongeren die op het moment van wave 2 tussen 22 en 28 jaar oud zijn.	• Delinquentie: eigendoms- en gewelddelinquentie. • Strain: 'traditionele' (kloof tussen aspiraties/verwachtingen en doelblokkage) en sociaalpsychologische strain (slachtofferschap, buurtstrain en 'dagelijkse beslommeringen') . • Controlevariabelen: delinquente vrienden, religiositeit, gehechtheid aan familie en vrienden, moraliteit, vroeger delinquent gedrag, geslacht, leeftijd en afkomst. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: depressie (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Alle strainvariabelen zijn significant gerelateerd aan op zijn minst één delinquentievariabele, ook na controle voor sociale bindingen, delinquente vrienden en vroegere delinquentie. Het verband is het sterkst voor gewelddelinquentie. • Alle strainvariabelen zijn significant gerelateerd aan depressie en depressie is significant gerelateerd aan eigendoms- en gewelddelinquentie. Depressie blijkt echter het verband tussen strain en deze delicttypes slechts in zeer beperkte mate te mediëren. • Het effect van depressie verschilt tussen mannen en vrouwen: mannen worden minder gemakkelijk depressief wanneer ze geconfronteerd worden met strain dan vrouwen, maar als ze depressief worden, reageren ze gemakkelijker met delinquentie dan vrouwen (hoewel in de hypothesen geen geslachtsverschillen vooropgesteld worden, bespreken de onderzoekers wel geslachtsverschillen in de discussie).

Patchin, J.W., Hinduja, S. (2010)	• Strain en de negatieve emoties die erdoor veroorzaakt worden, motiveren jongeren tot pesten (zowel 'traditioneel' pesten als cyberpesten).	Representatief voor één schooldistrict, USA. De steekproef bestaat uit 1963 scholieren tussen 10 en 16 jaar oud (1997).	• Delinquentie: pestgedrag ('traditioneel' pesten en cyberpesten). • Strain: het meemaken van 'dagelijkse beslommeringen'. • Controlevariabelen: geslacht, afkomst en leeftijd. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede en frustratie (als 'persoonlijkheidskenmerk', samen in één schaal).	• Er bestaat een direct verband tussen strain en beide types van pestgedrag. • Er bestaat een direct verband tussen negatieve emoties en pestgedrag. • Negatieve emoties mediëren het verband tussen strain en pestgedrag niet. Strain en negatieve emoties zijn allebei onafhankelijk aan pestgedrag gerelateerd.
Paternoster, R., Mazerolle, P. (1994)	• Strain is significant gerelateerd aan delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemedieerd en gemodereerd door delinquente vrienden, moraliteit, zelfcontrole, zelf-effectiviteit en sociale bindingen.	Representatief, USA. Twee waves (1976 en 1977) van de 'National Youth Survey' (NYS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1525 jongeren die op het moment van de tweede wave tussen 12 en 18 jaar oud waren.	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms-, gewelds- en statusdelinquentie). • Strain: buurtproblemen, negatieve levensgebeurtenissen, negatieve relaties met ouders en leerkrachten, problemen op school, problemen met leeftijdsgenoten en 'traditionele' strain (kloof tussen aspiraties en verwachtingen). • Modererende en mediërende variabelen: zelfcontrole, zelf-effecteit, moraliteit, delinquente vrienden, gehechtheid aan familie.	• Met uitzondering van 'traditionele strain' zijn alle strainvariabelen significant aan delinquentie gerelateerd. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt deels gemedieerd door sociale bindingen en differentiële associatie. • De onderzoekers vinden een significant interactie-effect tussen zelf-effectiviteit en strain, maar de richting van dit effect is tegen de verwachtingen. Jongeren die hoger scoren op zelf-effectiviteit blijken gemakkelijker met delinquentie op strain te reageren dan jongeren die lager scoren op zelf-effectiviteit. De onderzoekers stellen echter dat dit effect niet belangrijk is omdat het de R^2 nauwelijks vergroot. De overige modererende effecten zijn niet significant.
Pérez, D.M., Jennings, W.G., Gover, A.R. (2008)	• Het ervaren van algemene strain verhoogt de kans op geweldsdelinquentie onder 'Hispanic' jongeren. • Het ervaren van strain die betrekking heeft op afkomst verhoogt de kans op geweldsdelinquentie onder 'Hispanic' jongeren. • Het effect van strain verschilt tussen plaatsen met een hoge en plaatsen met een lage concentratie aan 'Hispanic' inwoners. • Het verband tussen strain en geweldsdelinquentie wordt gemedieerd door negatieve emoties.	Representatief voor Mexicaans- Amerikaanse of 'Hispanic' jongeren, USA. Data uit de 'Mexican-American Drug Use and Dropout Study' worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 1729 jongeren tussen 13 en 19 jaar oud (1988-1992).	• Delinquentie: geweldsdelinquentie. • Strain: algemene strain (fysiek geweld door gezinsleden en leeftijdsgenoten, slechte schoolresultaten en ontevredenheid met de financiële situatie van de ouders), strain met betrekking tot afkomst (beheersing van de Engelse taal, cultureel conflict tussen jongere en ouders en gepercipieerde discriminatie op basis van afkomst). • Modererende variabelen: concentratie van 'Hispanic' inwoners in de buurt. • Controlevariabelen: copingstijl (cognitief, spiritueel, fysiek), leeftijd, geslacht, vroegere delinquentie en schoolloopbaan (al dan niet voortijdig schoolverlaten). • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Algemene strainprocessen hebben gelijkaardige effecten in 'Hispanic' als in blanke jongerengroepen, maar Hispanic jongeren ervaren extra strains die specifiek zijn voor het behoren tot een minderheidsgroep. • Fysiek geweld door gezinsleden/leeftijdsgenoten en strain op school zijn gerelateerd aan geweldsdelinquentie. Financiële strain heeft geen effect. Deze verbanden variëren niet naargelang de concentratie van 'Hispanic' inwoners in de buurt. • Strain met betrekking tot afkomst is significant gerelateerd aan geweldsdelinquentie door 'Hispanic' jongeren. Gepercipieerde discriminatie is zowel op plaatsen met hoge als op plaatsen met lage concentratie aan 'Hispanic' inwoners gerelateerd aan geweldsdelinquentie. Cultureel conflict tussen de jongeren en hun ouders is enkel op plaatsen met een lage concentratie aan 'Hispanic' inwoners significant gerelateerd aan geweldsdelinquentie. De onderzoekers stellen dat dit verklaard zou kunnen worden doordat op deze plaatsen wellicht meer conflicten tussen jongeren en hun ouders bestaan. • Woede is significant gerelateerd aan geweldsdelinquentie, maar medieert het verband tussen strain en geweldsdelinquentie niet.
Peter, T., LaGrange, T.C., Silverman, R.A. (2003)	Zelfcontrole- en strainvariabelen zijn allebei gerelateerd aan delinquentie, zonder met elkaar te interageren.	Representatief, Canada (Edmonton, Alberta). De steekproef bestaat uit 2425 leerlingen van 11 tot 18 jaar oud, uit	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik). Deze delicttypes worden ook afzonderlijk geanalyseerd. • Strain: bestraffing door ouders en	Zowel strain als lage zelfcontrole is significant gerelateerd aan delinquentie. Het interactie-effect tussen deze twee concepten is niet significant. De onderzoekers leiden hieruit af dat beide perspectieven onafhankelijk bijdragen tot de verklaring van delinquentie.

		verschillende scholen (1994).	leerkrachten (subjectief, hierbij wordt gevraagd of men dit fair vond), negatieve relaties met ouders, negatieve relaties met leerkrachten. • Modererende variabelen: zelfcontrole. • Controlevariabelen: delinquente vrienden, belang dat aan conventionele doelen gehecht wordt.	
Piquero, N.L., Fox, K., Piquero, A.R., Capowich, G., Mazerolle, P. (2010)	• Strain is gerelateerd aan negatieve emoties. • Negatieve emoties zijn gerelateerd aan eetstoornissen. • Negatieve emoties mediëren het verband tussen strain en eetstoornissen. • Deze verbanden verschillen tussen jongens en meisjes.	Niet representatief, jongeren uit één universiteit, USA. De steekproef bestaat uit 326 studenten tussen 18 en 48 jaar oud (de meesten zijn jonger dan 21 jaar) (1997).	• Delinquentie: eetstoornissen (zichzelf te dik vinden, overdadig eten, braken na het eten…). • Strain: zich onfair behandeld voelen (een lager schoolresultaat dan verdiend gekregen hebben of een onfair resultaat gekregen hebben in vergelijking met anderen) en het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht en lidmaatschap van een studentenvereniging ('sorority'). • Negatieve emoties: woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Strain is niet gerelateerd aan woede maar wel aan depressie. Dit is het geval voor zowel jongens als meisjes. • 'Zich onfair behandeld voelen', is als enige strain gerelateerd aan eetstoornissen. Het effect is sterker voor meisjes dan voor jongens. Dit verband wordt niet gemedieerd door woede of depressie. • Woede is sterker gerelateerd aan eetstoornissen onder jongens, maar het effect is zwak en verdwijnt wanneer depressie aan de analyse wordt toegevoegd. • Lid zijn van een studentenvereniging is sterker gerelateerd aan eetstoornissen onder jongens. De onderzoekers hadden verwacht dat dit verband sterker zou zijn voor meisjes, omdat meisjes in deze situatie sterker geconfronteerd zouden worden met de druk er aantrekkelijk en slank uit te zien. Ze verklaren het onverwachte effect door te stellen dat meisjes op zich al veel eetstoornissen rapporteren, waardoor de marge waarin dit gedrag nog kan veranderen, kleiner is dan voor jongens.
Piquero, N.L., Sealock, M.D. (2000)	• Strain is significant gerelateerd aan delinquentie. • Dit verband wordt gemodereerd door negatieve emoties en copingstrategieën.	Representatief voor jongeren die vrij zijn onder voorwaarden ('on probation'), USA. De steekproef bestaat uit 150 jongeren tussen 13 en 18 jaar oud (1992-1994).	• Delinquentie: eigendoms- en geweldsdelinquentie. • Strain: fysiek en emotioneel huiselijk geweld ten aanzien van de jongere, fysiek huiselijk geweld ten aanzien van anderen in het huishouden. • Modererende variabelen: copingstijl (cognitief, emotioneel, sociaal, fysiek en spiritueel). • Controlevariabelen: delinquente vrienden, band met ouders, geslacht, afkomst, leeftijd, aantal vroegere arrestaties. • Overige (on)afhankelijke variabelen: woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Woede houdt significant verband met gewelds- maar niet met eigendomsdelinquentie. Depressie is aan geen van de delinquentievariabelen gerelateerd. De onderzoekers benadrukken dat de vaststelling dat woede vooral met geweldsdelinquentie samenhangt, in lijn ligt met verschillende andere studies, maar dat dit niet betekent dat GST niet zou opgaan voor andere delictvormen. Ze stellen dat meer vormen van negatieve affectiviteit onderzocht moeten worden om hier uitsluitsel over te geven. • Een verrassende vaststelling bestaat eruit dat jongeren met betere copingstrategieën meer delinquentie rapporteren.
Piquero, N.L., Sealock, M.D. (2004)	• Jongens en meisjes ervaren evenveel strain, maar ze verschillen in de types van strain die ze ervaren. • Meisjes en jongens ervaren evenveel woede, maar meisjes ervaren daarnaast meer depressie in reactie op strain.	Representatief voor jongeren die vrij zijn onder voorwaarden ('on probation'), USA. De steekproef bestaat uit 150 jongeren tussen 13 en 18 jaar oud (1992-1994).	• Delinquentie: eigendoms- en geweldsdelinquentie. • Strain: fysiek en emotioneel huiselijk geweld ten aanzien van de jongere, fysiek huiselijk geweld ten aanzien van anderen in het huishouden. • Modererende variabelen: geslacht. • Controlevariabelen: afkomst, leeftijd,	• Jongens en meisjes ervaren evenveel strain. • Meisjes ervaren over het algemeen meer woede maar ook meer depressie dan jongens. In reactie op strain ervaren meisjes en jongens allebei woede, maar jongens ervaren daarnaast ook meer depressie. • Jongens maken vaker gebruik van een fysieke of cognitieve copingstrategie dan meisjes. In de overige copingstrategieën worden geen geslachtsverschillen

	• Jongens maken meer gebruik van een fysieke copingstrategie dan meisjes. • Meisjes maken meer gebruik van cognitieve, emotionele en sociale copingstrategieën dan jongens. • Er bestaan geen geslachtsverschillen in spirituele copingstrategieën. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemedieerd door negatieve emoties.		aantal vroegere arrestaties, delinquente vrienden, steun van leeftijdsgenoten en band met ouders. • Overige (on)afhankelijke variabelen: copingstrategieën (spiritueel, cognitief, emotioneel, sociaal en fysiek), woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	gevonden. Met betrekking tot sociale copingstrategieën stellen de onderzoekers vast dat jongens zich gemakkelijker richten tot een sociaal netwerk dat meer gelegenheid biedt tot het plegen van delinquentie. Hierdoor werkt sociale coping voor hen een grotere kans op delinquentie in de hand. • Woede is gerelateerd aan geweldsdelinquentie, depressie is niet gerelateerd aan eigendomsdelinquentie noch aan geweldsdelinquentie. • Het verband tussen strain en geweldsdelinquentie wordt voor zowel meisjes als jongens deels gemedieerd door woede maar niet door depressie.
Piquero, N.L., Sealock, M.D. (2010)	• Strain is gerelateerd aan negatieve emoties. • Negatieve emoties zijn gerelateerd aan delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt gemedieerd door negatieve emoties. • Bovenstaande verbanden verschillen tussen blanke jongeren en jongeren uit minderheidsgroepen.	Representatief voor jongeren die vrij zijn onder voorwaarden ('on probation'), USA. De steekproef bestaat uit 148 jongeren tussen 13 en 18 jaar oud (1992-1994).	• Delinquentie: eigendoms- en geweldsdelinquentie. • Strain: fysiek en emotioneel huiselijk geweld ten aanzien van de jongere, fysiek huiselijk geweld ten aanzien van anderen in het huishouden. • Controlevariabelen: delinquente vrienden, steun van leeftijdsgenoten, band met ouders, copingstrategieën, leeftijd, geslacht en aantal vroegere arrestaties. • Overige (on)afhankelijke variabelen: woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Een opvallende vaststelling bestaat eruit dat blanke jongeren meer strain rapporteren dan jongeren uit minderheidsgroepen. • Jongeren uit minderheidsgroepen rapporteren meer copingstrategieën en meer steun dan blanke jongeren. • Strain is enkel onder jongeren uit minderheidsgroepen significant gerelateerd aan depressie, woede, geweldsdelinquentie en eigendomsdelinquentie. • Woede is enkel onder blanke jongeren aan geweldsdelinquentie gerelateerd. Depressie is in geen van de groepen aan delinquentie gerelateerd. • Woede medieert het verband tussen strain en delinquentie niet.
Rebellon, C.J., Piquero, N.L., Piquero, A.R., Thaxton, S. (2009)	• Strain (geoperationaliseerd als gefrustreerde verwachtingen en gepercipieerde ongelijkheid) is gerelateerd aan delinquentie. • Gefrustreerde verwachtingen en gepercipieerde ongelijkheid zijn gerelateerd aan situationele woede. • Situationele woede is gerelateerd aan delinquentie. • De relaties tussen strain, situationele woede en delinquentie worden gemodereerd door steun.	Niet representatief, universiteitsstudenten uit een sociale richting, USA. De steekproef bestaat uit 439 studenten uit twee publieke Amerikaanse universiteiten, van 17 tot 24 jaar oud (2004).	• Delinquentie: de intentie tot eigendomsdelinquentie wordt gemeten aan de hand van vignetten. • Strain: gefrustreerde verwachtingen (wat men verwacht, gebeurt niet) en gepercipieerde ongelijkheid (wat er gebeurt, vindt men niet fair). • Modererende variabelen: steun van ouders en vrienden. • Controlevariabelen: vroegere delinquentie, geslacht, leeftijd. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als 'situatiegebonden' kenmerk, gekoppeld aan de strain).	• Zowel gefrustreerde verwachtingen als gepercipieerde ongelijkheid zijn gerelateerd aan situationele woede. • Situationele woede is gerelateerd aan de intentie tot eigendomsdelinquentie. • Situationele woede medieert deels de verbanden tussen gefrustreerde verwachtingen, gepercipieerde ongelijkheid en delinquentie. • Steun modereert deze verbanden niet.
Sharp, S.F., Terling-Watt, T.L., Atkins, L.A., Gilliam, J.T., Sanders, A. (2001)	• Strain is gerelateerd aan eetstoornissen onder vrouwen. • De relatie tussen strain en eetstoornissen wordt gemedieerd door negatieve emoties.	Niet representatief, vrouwelijke universiteitsstudenten die zichzelf aanboden voor het onderzoeksproject, USA (Zuidwest). De steekproef bestaat uit 96 studenten van 18 tot 33 jaar oud (tijdstip	• Delinquentie: eetstoornissen (frequentie van braken en het gebruik van laxeermiddelen om het gewicht onder controle te houden). • Strain: het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen, waarbij telkens gevraagd wordt hoe erg men dit vond, het niet kunnen bereiken van gewaardeerde doelen op verschillende levensdomeinen,	• Enkel het niet kunnen bereiken van doelen is rechtstreeks gerelateerd aan eetstoornissen. • Vijandigheid door ouders, het niet kunnen bereiken van doelen en zich niet aantrekkelijk voelen zijn significant aan depressie gerelateerd. • Zich niet aantrekkelijk voelen en zich onrechtvaardig behandeld voelen, zijn significant gerelateerd aan woede. • Woede is geassocieerd met eetstoornissen, maar enkel onder studenten die ook depressief zijn.

		dataverzameling niet gespecificeerd).	gepercipieerde onrechtvaardigheid in relaties met anderen, vijandigheid door ouders en fysieke onaantrekkelijkheid (ook voor deze laatste twee strains werd gevraagd hoe erg men dit vond). • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk')	• In combinatie met de bevindingen van Agnew & White (1992) suggereren de onderzoekers dat woede in combinatie met depressie eerder tot internaliserend gedrag leidt, terwijl woede zonder depressie eerder tot externaliserend gedrag leidt.
Sigfusdottir, I., Farkas, G., Silver, E. (2004)	• Strain (geoperationaliseerd als blootstelling aan conflicten in het gezin) is positief gerelateerd aan woede en depressie. • Woede is positief gerelateerd aan delinquentie. • Depressie is niet gerelateerd aan delinquentie wanneer gecontroleerd wordt voor woede. • Meisjes ervaren meer depressie dan jongens wanneer ze geconfronteerd worden met conflicten in het gezin. • Meisjes ervaren meer woede dan jongens wanneer ze geconfronteerd worden met conflicten in het gezin. • Woede is sterker aan delinquentie gerelateerd onder jongens dan onder meisjes.	Representatief, Ijsland. De steekproef bestaat uit 7758 scholieren van ongeveer 14 tot 17 jaar oud (1997).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: frequentie van ruzie in het gezin, frequentie van fysiek geweld tegen de respondent, frequentie van fysiek geweld tussen gezinsleden onderling. • Modererende variabelen: geslacht. • Controlevariabelen: gezinsstructuur (bij beide biologische ouders wonen of niet), opleidingsniveau van ouders en de band met ouders. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Strain is significant gerelateerd aan woede, depressie en delinquentie. • Het verband tussen strain en delinquentie wordt deels gemedieerd door woede. • Depressie is niet gerelateerd aan delinquentie na controle van woede. De onderzoekers concluderen hieruit dat tussen depressie en woede een sterke co-morbiditeit bestaat, maar dat deze niet noodzakelijk dezelfde gedragsuitkomsten met zich meebrengen. • Strain hangt sterker samen met delinquentie onder jongens dan onder meisjes. De onderzoekers geven aan dat dit komt doordat woede sterker samenhangt met het delinquent gedrag van jongens. • Meisjes ervaren meer woede dan jongens. Dat ze toch niet evenveel/meer delinquentie plegen dan jongens, verklaren de onderzoekers aan de hand van de vaststelling dat meisjes ook meer depressie ervaren. • De band met ouders is belangrijker voor meisjes dan voor jongens. Bij meisjes zal een sterkere band met ouders ertoe leiden dat ze minder negatieve emoties ervaren in reactie op strain.
Sigfusdottir, I., Silver, E. (2009)	• Jongens en meisjes verschillen in de hoeveelheid negatieve gebeurtenissen die ze meemaken. • Jongens en meisjes verschillen in de types van negatieve gebeurtenissen die ze meemaken. • Jongens ervaren vaker woede in reactie op negatieve gebeurtenissen. • Meisjes ervaren vaker depressie in reactie op negatieve gebeurtenissen. • Bij meisjes is er meer sprake van co-morbiditeit (een combinatie van woede en depressie) in hun emotionele reactie op negatieve gebeurtenissen.	Representatief, Ijsland. De steekproef bestaat uit 7758 scholieren van ongeveer 14 tot 17 jaar oud (1997).	• Delinquentie: / • Strain: het meemaken van negatieve gebeurtenissen (ernstige ruzies thuis, huiselijk geweld, scheiding van ouders, verlies van vriendschap, ernstige ongelukken of ziekte in de familie, het overlijden van een vriend, het overlijden van ouder of broer/zus). • Controlevariabelen: Gezinsstructuur (al dan niet bij biologische ouders wonen) en SES van het gezin. • Modererende variabelen: geslacht. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede en depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk').	• Meisjes rapporteren meer negatieve gebeurtenissen dan jongens. • Jongens en meisjes rapporteren verschillende negatieve gebeurtenissen: jongens zijn vaker betrokken bij een ongeval, meisjes ervaren meer problemen die zich voordoen in hun sociaal netwerk. • Jongens rapporteren *niet* meer woede in reactie op negatieve gebeurtenissen. Meisjes rapporteren wel meer depressie in reactie op negatieve gebeurtenissen. Voor de idee dat meisjes vaker een 'mix' van woede en depressie zouden ervaren in reactie op strain, werd echter geen steun gevonden. • De vaststelling dat jongens niet meer woede rapporteren, is volgens de onderzoekers problematisch voor GST, omdat deze theorie woede naar voor schuift als de belangrijkste emotie in de verklaring van delinquentie. Een verschillende emotionele reactie op negatieve levensgebeurtenissen zou volgens deze theorie dan ook moeten kunnen verklaren waarom jongens meer delinquentie plegen dan meisjes, wat dus niet bevestigd wordt door de data van de onderzoekers. • Conflicten in de familie en het einde van een vriendschap blijken de sterkste predictoren van woede en

				depressie te zijn onder zowel jongens als meisjes. De onderzoekers leiden hieruit af dat vooral interpersoonlijke conflicten van belang zijn voor het ervaren van negatieve emoties.
Simon, R.W., Nath, L.E. (2004)	• De frequentie van het ervaren van emoties ligt hoger voor vrouwen dan voor mannen. • Mannen en vrouwen verschillen in de frequentie waarmee ze specifieke emoties, zoals verdriet en woede, rapporteren. • Vrouwen rapporteren een sterkere emotionele expressiviteit dan mannen.	Representatief, USA. Eén wave (1996) van de 'General Social Survey' (GSS) wordt gebruikt. De steekproef bestaat uit 755 volwassenen van gemiddeld 44 jaar oud.	• Delinquentie: geweldsdelinquentie, druggebruik (beiden als onderdeel van de variabele 'copingstrategieën' in het omgaan met woede). • Strain: / • Controlevariabelen: leeftijd, opleiding, gezinsinkomen, afkomst. • Overige (on)afhankelijke variabelen: algemene emotionele ervaringen (schaal met zowel positieve als negatieve emoties, als 'persoonlijkheidskenmerk'), woede (als 'persoonlijkheidskenmerk'), copingstrategieën in het omgaan met woede (cognitief, gedragsmatig, emotioneel), emotionele expressiviteit.	• De frequentie waarmee vrouwen emoties ervaren ligt niet hoger dan voor mannen, maar mannen rapporteren meer positieve emoties terwijl vrouwen meer negatieve emoties rapporteren. • Negatieve emoties van vrouwen vertonen sterke samenhang met een lager gezinsinkomen. De onderzoekers beargumenteren op basis hiervan dat onderzoek zich moet richten op de mate waarin negatieve emoties onder vrouwen verklaard kunnen worden door ongelijkheid op het werk of in het gezin op basis van geslacht. • Er bestaan geen geslachtsverschillen in de ervaring van woede. Wel stellen de onderzoekers vast dat gevoelens van woede onder vrouwen intenser zijn en langer duren. • Er bestaan geslachtsverschillen in de wijze waarop men met negatieve emoties omgaat: vrouwen zijn meer geneigd om met anderen te praten en te bidden, mannen zijn meer geneigd om drugs te gebruiken. • Vrouwen maken gemakkelijker anderen deelgenoten van hun emoties dan mannen.
Simons, R.L., Chen, Y., Stewart, E.A., Brody, G.H. (2003)	• Strain (geoperationaliseerd als discriminatie op basis van afkomst) is gerelateerd aan delinquentie. • Dit verband wordt gemedieerd door woede, depressie, het beschuldigen van 'het systeem' voor armoede en economische problemen en gewelds-tolerantie.	Representatief voor jongeren van Afrikaans-amerikaanse afkomst, USA (Georgia en Iowa). Twee waves (1997, 1999) van de 'Family and Community Health Study' (FACHS) worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 738 jongeren die op het moment van wave 2 tussen 12 en 14 jaar oud waren alsook hun opvoedingsverantwoorde-lijken (meestal ouders).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: discriminatie op basis van afkomst. • Controlevariabelen: autoritatieve opvoedingsstijl ouders en delinquente vrienden. • Overige (on)afhankelijke variabelen: woede, depressie (beide als 'persoonlijkheidskenmerk'), schaal 'beschuldigen van het systeem' voor armoede en economische problemen, gewelds-tolerantie.	• Er bestaat een circulair verband tussen discriminatie en delinquentie: discriminatie leidt tot delinquentie, en delinquentie leidt tot nog meer discriminatie. Dit verband bestaat zowel onder jongens als onder meisjes, ook na controle voor opvoedingsstijl van ouders en delinquente vrienden. • Het verband tussen discriminatie en delinquentie wordt gedeeltelijk gemedieerd door woede en depressie. • Het verband tussen discriminatie en delinquentie wordt niet gemedieerd door het 'beschuldigen van het systeem'. • Geweldstolerantie medieert het verband tussen discriminatie en delinquentie voor jongens, maar niet voor meisjes (hoewel in de hypothesen geen geslachtsverschillen vooropgesteld worden, bespreken de onderzoekers ze wel in de discussie).
Slocum, L.A., Simpson, S.S., Smith, D.A. (2005)	• Strain is significant aan delinquentie gerelateerd. • De ervaring van strain komt vóór het plegen van een feit. • Het verband tussen strain en delinquentie is sterker als de strain zich recenter voordeed, langdurig aanwezig is/was en geclusterd is met andere strain. • Druggebruik en delinquentie zijn aan elkaar	Niet representatief, vrouwen uit de gevangenis van Baltimore City met een overrepresentatie (91%) van Afrikaans-amerikaanse vrouwen, USA (Baltimore City). Data uit de 'Women's Experience with Violence Study' (WEV) worden gebruikt. De steekproef	• Delinquentie: eigendoms- en geweldsdelinquentie, druggebruik. • Strain: buurtstrain, negatieve levensgebeurtenissen (aan de respondenten wordt gevraagd of ze zeer ernstige stress ervoeren in zes verschillende levensdomeinen), slachtofferschap van geweld. Bij het opmeten hiervan wordt ook het tijdstip waarop de strain zich voordeed, de duur van de strain, de clustering met andere strain en de accumulatie van strain	• Strain is significant gerelateerd aan delinquentie en druggebruik. • Geweldsdelinquentie is gerelateerd aan negatieve levensgebeurtenissen en slachtofferschap, maar niet aan buurtstrain. Eigendomsdelinquentie en druggebruik zijn gerelateerd aan negatieve levensgebeurtenissen en buurtstrain, maar niet aan slachtofferschap. • Druggebruik is niet gerelateerd aan geweldsdelinquentie, maar wel aan eigendomsdelinquentie. De onderzoekers concluderen hieruit dat het instandhouden van druggebruik een economische noodzaak tot het plegen van eigendomsdelinquentie

	gerelateerd, dit verband wordt gemedieerd door (relationele) strain.	bestaat uit 271 vrouwen van 18 tot 55 jaar oud (tijdstip dataverzameling niet gespecificeerd).	geregistreerd. • Controlevariabelen: het hebben van een stabiele relatie, lid zijn van een kerk of sociale groep, het hebben van (legitiem) werk, uitvoering van probatie, participatie in een behandeling en financiële steun door sociale diensten.	creëert. • Het verband tussen negatieve levensgebeurtenissen en eigendomsdelinquentie wordt volledig gemedieerd door druggebruik. • Het verband tussen strain en eigendomsdelinquentie is afhankelijk van tijdstip, clustering, duur en accumulatie. Voor geweldsdelinquentie speelt enkel duur en clustering een rol. • De onderzoekers concluderen dat GST ook in een populatie die op zich al in grote mate aan strain blootstaat, een verklaring kan bieden voor variatie in delinquentie.
Triplett, R., Payne, B. (2004)	• De perceptie van alcohol- en druggebruik als een effectieve probleemoplossende strategie voorspelt de verderzetting van alcohol- en druggebruik. • De perceptie van alcohol- en druggebruik als een effectieve probleemoplossende strategie vergroot het risico dat men een veelgebruiker wordt. • De perceptie van alcohol- en druggebruik als een effectieve probleemoplossende strategie medieert het verband tussen het hebben van vrienden die alcohol en/of drugs gebruiken en veelgebruik.	Representatief voor jongeren die alcohol of drugs gebruikten, USA. Drie waves (1976, 1977, 1978) van de 'National Youth Survey' (NYS) worden gebruikt, hieruit worden enkel jongeren geselecteerd die in wave 2 en 3 specifieke vragen kregen met betrekking tot druggebruik en die in wave 2 rapporteerden dat ze vroeger alcohol of drugs gebruikten. De steekproef bestaat uit 466 jongeren die tijdens wave 3 tussen 13 en 19 jaar oud waren.	• Delinquentie: alcohol- en druggebruik in wave 2 en 3 en veelgebruik. • Strain: / • Controlevariabelen: leeftijd, geslacht, afkomst en gezinsinkomen. • Overige (on)afhankelijke variabelen: de functie die alcohol- en druggebruik voor de respondent vervult, hoe effectief de respondent het alcohol- en druggebruik ervaart, de mate waarin de respondent beïnvloed wordt door vrienden, het aantal vrienden die alcohol en drugs gebruiken, de reactie van vrienden wanneer men alcohol en drugs gebruikt, moraliteit.	• De perceptie van alcohol- en druggebruik als een effectieve probleemoplossende strategie, is significant gerelateerd aan zowel het verderzetten van alcohol- en druggebruik als veelgebruik. • De mate waarin de respondenten drugs als een probleemoplossende strategie beschouwen, hangt af van de mate waarin het druggebruik gevorderd is. • De perceptie van alcohol- en druggebruik als een effectieve probleemoplossende strategie blijkt deels aangeleerd te worden door vrienden die alcohol en/of drugs gebruiken. • De onderzoekers concluderen dat, hoewel vrienden een belangrijke rol spelen, alcohol- en druggebruik voor veel adolescenten een antwoord vormt op hun problemen, zoals het verlangen als een volwassene beschouwd te worden, spanning en stress, verveling, of gewoon de wens om plezier te maken. Hoewel deze 'problemen' voor outsiders triviaal lijken, zijn ze voor adolescenten zeer belangrijk.
Van Houtte, M., Stevens, P.A.J. (2008)	• Het verband tussen onderwijsvorm en delinquentie wordt gemedieerd door strain.	Representatief voor de regio Vlaanderen, België. De steekproef bestaat uit 11872 scholieren van ongeveer 15 tot 17 jaar oud (2004-2005).	• Delinquentie: schooldelinquentie (te laat komen, geschorst worden, roken…). • Strain: schaal 'gevoelens van onbelangrijkheid' ('mensen als ik krijgen de kans niet te doen wat we willen in het leven'…). • Controlevariabelen: schooltype, (multi)culturele samenstelling van de school, schoolgrootte, 'futiliteitscultuur' op school, betrokkenheid van ouders bij het schoolgebeuren, zelfwaardegevoel, geslacht, leeftijd.	• In het technisch secundair onderwijs (tso) en in het beroepssecundair onderwijs (bso) komt meer schooldelinquentie voor. Dit verband verdwijnt niet na controle voor schoolstructurele variabelen, leeftijd, geslacht en betrokkenheid van ouders bij het schoolgebeuren. • Hoewel zelfwaardegevoel significant aan delinquentie gerelateerd is, kan dit geen verklaring bieden voor het verband tussen onderwijsvorm en delinquentie. • Het verband tussen onderwijsvorm en delinquentie wordt gemedieerd door strain als 'gevoelens van onbelangrijkheid'.
Wallace, L.H., Patchin, J.W., May, J.D. (2005)	• Er bestaat een verband tussen strain (geoperationaliseerd als slachtofferschap van geweld door leeftijdsgenoten) en delinquentie ten aanzien van schoolgenoten. • Dit verband wordt gemedieerd door woede en frustratie.	Representatief, USA. De steekproef bestaat uit 2067 leerlingen van ongeveer 11 tot 18 jaar oud, uit vier verschillende scholen (2001-2002).	• Delinquentie: delinquentie ten aanzien van schoolgenoten (intimidatie, diefstal, geweld, al dan niet met wapen). • Strain: slachtoffer worden van geweld (zowel verbaal als fysiek) door leeftijdsgenoten. • Controlevariabelen: geslacht, afkomst en schooljaar. • Overige (on)afhankelijke variabelen: woede en frustratie (beide als	• Jongeren die slachtoffer werden van geweld door leeftijdsgenoten plegen meer delinquentie ten aanzien van hun schoolgenoten, dit verband wordt deels gemedieerd door woede en frustratie. • Woede en frustratie zijn ook los van strain aan delinquentie gerelateerd.

			‘persoonlijkheidskenmerk’).	
Walls, M.L., Chapple, C.L., Johnson, K.D. (2007)	• Strain is significant gerelateerd aan suïcidaal gedrag. • Het verband tussen strain en suïcidaal gedrag wordt gemedieerd door negatieve emoties.	Niet representatief, ‘First Nations’ kinderen uit één stam, USA. De steekproef bestaat uit 721 kinderen tussen 10 en 13 jaar oud en minstens één van hun ouders of opvoedings-verantwoordelijken (2002).	• Delinquentie: suïcidaal gedrag (zelfmoordneigingen en daadwerkelijke -pogingen) in het afgelopen jaar. • Strain: afwijzing door ouders, verbaal geweld door ouders, schoolstrain en gepercipieerde discriminatie op basis van afkomst. • Controlevariabelen: geslacht en gezinsinkomen. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede en depressie (beide als ‘persoonlijkheidskenmerk’).	• Alle strains uit het onderzoek zijn significant aan suïcidaal gedrag gerelateerd. De onderzoekers benadrukken dat Amerikaanse natives al op heel jonge leeftijd met discriminatie geconfronteerd worden, en dat dit daadwerkelijk gerelateerd is aan suïcidaal gedrag. • Woede en depressie mediëren het verband tussen gepercipieerde discriminatie en suïcidaal gedrag. Depressie medieert ook nog het verband tussen verbaal geweld door ouders en suïcidaal gedrag. De verbanden tussen de overige strains en suïcidaal gedrag worden slechts gedeeltelijk door woede en depressie gemedieerd. • Het feit dat depressie een belangrijke mediator vormt in de verklaring van suïcidaal gedrag, ligt volgens de auteurs in lijn met Agnews stelling dat depressie eerder tot internaliserend gedrag, en minder tot naar buiten gerichte delinquentie, leidt.
Wareham, J., Cochran, J.K., Dembo, R., Sellers, C.S. (2005)	• Strain en negatieve emoties op het individuele niveau worden beïnvloed door buurtkenmerken. • Buurtkenmerken zijn indirect aan delinquentie gerelateerd, via de invloed op strain en negatieve emoties op het individuele niveau. • Buurtkenmerken modereren de verbanden tussen strain, negatieve emoties en delinquentie.	Niet representatief, overrepresentatie van meisjes, USA (Florida). De steekproef bestaat uit 430 scholieren van 13 tot 19 jaar oud (2000).	• Delinquentie: algemene schaal (eigendoms- en geweldsdelinquentie). • Strain: negatieve relaties met leerkrachten, ouders en leeftijdsgenoten, het meemaken van negatieve levensgebeurtenissen. • Modererende variabelen: ongelijkheid op basis van afkomst, economische ongelijkheid, opleidingsniveau, aantal gebroken gezinnen en residentiële mobiliteit in de woonbuurt. • Overige (on)afhankelijke variabelen: negatieve emoties: woede (als ‘persoonlijkheidskenmerk’).	• Buurtkenmerken hebben geen directe invloed op strain, negatieve emoties of delinquentie op het individuele niveau. Dit kan echter te wijten zijn aan methodologische implicaties, m.n. het grote aantal buurten (N=108) en het lage aantal respondenten per buurt (N=4). • Buurtkenmerken hebben ook geen indirecte invloed op delinquentie. • Buurtkenmerken modereren de verbanden tussen strain, negatieve emoties en delinquentie nauwelijks. De enige gevonden verschillen spreken bovendien de GST assumpties tegen. Zo blijkt woede in beter bedeelde buurten net sterker samen te hangen met delinquentie.
Warner, B.D., Fowler, S.K. (2003)	• Deprivatie en residentiële mobiliteit op buurtniveau vergroot de mate van strain in de buurt. • Strain op buurtniveau is gerelateerd aan geweld op buurtniveau. Bovendien medieert strain op buurtniveau deels het verband tussen buurtkenmerken en geweld. • Strain draagt significant bij tot een verklaring van geweld op buurtniveau, bovenop processen van informele sociale controle. • Het verband tussen strain en geweld op buurtniveau wordt gemodereerd door informele sociale controle en sociaal kapitaal op buurtniveau. Strain hangt sterker samen met	Representatief, USA. Data van een studie die gefinancierd werd door de ‘National Institute of Justice’ worden gebruikt. De steekproef bestaat uit 2309 volwassenen van 18 jaar of ouder (tijdstip dataverzameling niet gespecificeerd).	• Delinquentie: geweldsdelinquentie op buurtniveau. Dit wordt gemeten door aan de bewoners te vragen hoe vaak ze geconfronteerd worden met geweld. • Strain: deprivatie in de buurt, residentiële mobiliteit in de buurt en de mate waarin bedreigingen, beledigingen… voorkomen in de buurt. • Modererende variabelen: sociaal kapitaal en informele sociale controle op buurtniveau.	• De resultaten ondersteunen een macro-versie van GST. • Deprivatie en residentiële mobiliteit in een buurt verhogen de kans op strain op buurtniveau. • Geweldsdelinquentie op buurtniveau kan verklaard worden door strain op buurtniveau. Ook informele controle biedt initieel een verklaring voor geweld, maar dit verband wordt wegverklaard door strain. • In buurten met een lager sociaal kapitaal is het verband tussen strain en delinquentie sterker. • In buurten met sterkere informele controle bestaat een significant verband tussen strain en delinquentie, in tegenstelling tot buurten met zwakke sociale controle. Deze bevindingen liggen niet in lijn met de verwachtingen.

	geweld in buurten met lage informele sociale controle en een laag sociaal kapitaal.			
Wright, R.T., Decker, S.H. (1997)	Wat zijn de belangrijkste motivaties voor het plegen van zware gewapende overvallen?	Niet representatief, zeer beperkte steekproef, USA (St. Louis). De steekproef bestaat uit 81 personen van uiteenlopende leeftijden die een gewapende overval pleegden (1994).	• Delinquentie: het plegen van zware gewapende overvallen. Van de respondenten werden semigestructureerde diepte-interviews afgenomen die betrekking hadden op de redenen waarom men in deze vorm van delinquentie betrokken was geraakt. • Strain: de motivaties die de respondenten formuleren voor hun gewapende overval(len).	• De onderzoekers stellen vast dat de meeste gewapende overvallen gepleegd worden vanuit een gepercipieerde nood aan geld. Deze nood vloeit voort uit de hedonistische levensstijl die de respondenten er op nahouden: ze drinken, gokken, feesten en leven in een 'street culture' waarin imago een belangrijke rol speelt. Door dit laatste hechten ze veel belang aan dure kleren en andere statussymbolen. • Ook situationele factoren spelen een rol: sommige overvallen worden louter gepleegd omdat er zich een kans voordoet die te mooi is om voorbij te laten gaan. Bovendien zijn de meeste respondenten vrij impulsief, ze letten niet op de lange termijngevolgen, maar leven van moment tot moment. • Het plegen overvallen geeft de respondenten tot slot ook een gevoel van controle. Verschillenden onder hen voelen zich een mislukkeling, de overval geeft hen kort een gevoel van succes. Bovendien vormt het een uitlaatklep voor de agressieve emoties die ze ervaren.

APPENDIX B. DATAVERZAMELINGSMETHODE IN DE KWANTITATIEVE DATABANKEN

B.1. Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld (JVGG)

Vanuit de vaststelling dat het Vlaanderen ontbreekt aan platformonderzoek over de levensomstandigheden van jongeren, werd in 1998 onder leiding van De Witte, Hooge & Walgrave het project 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld'[173] opgestart. Het project had tot doel een beeld te schetsen van de subjectieve leefwereld van de Vlaamse jeugd. Hiertoe werden gegevens verzameld van 4891 jongeren uit 95 Vlaamse secundaire scholen. De selectie van de respondenten gebeurde aan de hand van een gestratificeerd tweetrapssteekproefdesign, waarbij op toevalsbasis leerlingen uit een representatieve groep van scholen geselecteerd werden. Volgende strata werden hierbij gehanteerd: (1) schooltype, op basis van onderwijsvorm; (2) schoolgrootte, op basis van de mediaan van het leerlingenaantal werden 'grote' en 'kleine' scholen onderscheiden; (3) inrichtende macht, zowel het vrij gesubsidieerd onderwijs als het officieel onderwijs werd vertegenwoordigd en (4) verstedelijkingsgraad, 'stadsscholen' werden afgezet tegen 'niet-stadsscholen'. Op basis van deze vier strata werden voor het onderzoek 99 van de toen 963 Vlaamse scholen geselecteerd. Achteraf werd gecontroleerd of een gelijke verdeling over de provincies bestond, wat het geval was.

Uit deze selectie werd vervolgens een steekproef van leerlingen getrokken. Dit gebeurde aan de hand van de variabele *studierichting x leerjaarcombinaties,* een eenheid die, hoewel ze inhoudelijk nauw aansluit bij de klasentiteit, er niet volledig mee samenvalt. In de scholen die bereid waren mee te werken, werd nagegaan welke klassen met de geselecteerde 'studierichting x leerjaarcombinaties' overeen kwamen. Ingeval meerdere klassen van meer dan 15 leerlingen strookten met de combinatie, werd er op toevalsbasis één uitgekozen. Wanneer een studierichting door minder dan tien leerlingen gevolgd werd, werden zij bevraagd tijdens een vak dat ze samen met andere leerlingen volgden of werd een bijkomende klas bevraagd. Indien een school niet wenste mee te werken, werd betracht deze te vervangen door een gelijkaardige (op basis van de vier strata) school. Op deze manier werd uiteindelijk een totaal van 95 scholen bij het onderzoek betrokken. De steekproef stemt wat betreft de eigenschappen geslacht, onderwijsvorm, inrichtende macht en de combinatie 'schooljaar x onderwijsvorm' overeen met de beoogde populatie. In combinatie met de toevalsselectie die uitgevoerd werd, kan dan ook gesteld worden dat deze steekproef representatief is voor de Vlaamse middelbare scholieren van die periode. De dataverzameling ving aan in het eerste semester van het schooljaar 1998-1999 en werd beëindigd in maart 1999 (Hooge, De Witte, Mertens & Walgrave, 2000).

[173] Volgende onderzoekers werkten mee in dit project: J. Hooge, H. De Witte, W. Mertens, L. Walgrave, L. Decaluwe, L. Goossens, J. Vandoorne, L. Vandemeulenbroecke, J. Van Damme, E. Goedseels, N. Vettenburg en D. Hutsebaut.

B.2. De tweede monitor van het Jeugdonderzoeksplatform (JOP)

In 2003 werd het Jeugdonderzoeksplatform (JOP) opgericht, met het voornemen het platformonderzoek bij Vlaamse jongeren systematisch te continueren. Dit objectief wordt door het JOP vertaald in drie afzonderlijke opdrachten; (1) het inventariseren van recent onderzoek over Vlaamse jongeren: (2) het periodiek verzamelen van empirische data omtrent de levensomstandigheden, de leefwereld en het gedrag van Vlaamse jongeren en (3) het streven naar internationale valorisatie van de in (1) en (2) verzamelde inzichten. In het kader van de tweede opdracht werden tot nog toe drie grootschalige surveys uitgevoerd, nl. JOP-monitor 1, JOP-monitor 2 en JOP-monitor Brussel. In het voorliggend doctoraatsonderzoek wordt enkel gebruik gemaakt van de data uit JOP-monitor 2.

Met JOP-monitor 2 werd op een zeer brede leeftijdsgroep gemikt, nl. jongeren van 12 tot en met 30 jaar. Met het oog op het bereiken van een steekproef die representatief is voor de volledige populatie van Vlaamse 12- tot 30- jarigen, werd gekozen voor een postenquête, met een steekproefselectie op basis van het rijksregister. Bij het opstellen van de vragenlijsten werd er rekening mee gehouden dat een aantal van de vragen voor de jongste respondenten minder relevant zijn. Daarom werden twee afzonderlijke vragenlijsten opgesteld; een voor 12- en 13-jarigen en een voor 14- tot 30- jarigen. De lijst voor 12- en 13- jarigen kent eenzelfde stramien als die voor 14- tot 30- jarigen, maar werd vereenvoudigd door het weglaten of herformuleren van een aantal vragen.[174]

Beide lijsten werden vervolgens aan een pretest onderworpen: ze werden voorgelegd aan scholieren uit dertien verschillende klassen verspreid over zes middelbare scholen, aan een beperkt aantal universiteits- en hogeschoolstudenten en aan werkende jongeren die geselecteerd werden uit de kennissenkring van de zes betrokken onderzoekers. Hierbij werd ervoor gezorgd dat de leeftijdsgroepen 18 tot 21 jaar, 22 tot 25 jaar en 26 tot 30 jaar even sterk vertegenwoordigd waren. Op basis van een kwalitatieve optekening van de vragen en opmerkingen uit het testpubliek alsook frequentie-, factor- en betrouwbaarheidsanalyses op de ingezamelde vragenlijsten (N=69 voor de 12- tot 13- jarigen, N=313 voor de 14- tot 13-jarigen) werden een aantal vragen alsnog bijgesteld.

Bij de daadwerkelijke afname van de vragenlijst werd – gelet op de privacy van de jongeren – het verzenden van de brieven en de enquêtes door het rijksregister zelf uitgevoerd. Om de respons te maximaliseren verliep het veldwerk volgens de total design method, waarbij de respondenten tot vier maal toe gecontacteerd werden (Dillman in Billiet & Carton, 2003). Concreet kwam het erop neer dat de respondenten in de eerste week een brief – die het onderzoek kort maar duidelijk toelicht – met in bijlage de vragenlijst toegezonden kregen. In de derde week werden de respondenten via een briefkaart nogmaals op het onderzoek

[174] Zoals vermeld in hoofdstuk 5, worden de data van de 12- en 13- jarigen in dit onderzoek niet gebruikt, omdat niet alle strainitems noch ongestructureerde routines bevraagd werden.

geattendeerd. Ook in de vijfde week werd een herinnering aan het onderzoek verzonden, waarbij opnieuw een kopie van de vragenlijst aangehecht werd, voor diegenen wiens eerste exemplaar zoek geraakte. De vierde golf, die normaal gezien de laatste is, bestond uit het andermaal sturen van een herinneringskaartje naar de respondenten die nog niet geantwoord hadden. Echter, gezien de responsgraad in de groep 14- tot 30- jarigen na deze vierde golf nog steeds onder 40% lag, werd een extra, digitale golf uitgewerkt. De respondenten die nog niet hadden geantwoord, kregen deze keer een kaartje met een link waarmee ze de vragenlijst online konden invullen. Deze vijfde golf kon de responsgraad nog met enkele percentages optrekken. Op deze manier werd in de periode van september 2008 tot februari 2009 een totaal van 3710 ingevulde vragenlijsten verzameld, wat een respons van 46.38% betekent.

Hoewel de total design method een zeer geschikte werkwijze tot het maximaliseren van de responsgraad vormt, worden systematische vertekeningen er niet door uitgevlakt. Een algemeen gekende trend in sociaal onderzoek bestaat uit de lagere bereidwilligheid van mannen en lager opgeleiden tot het invullen en terugsturen van een vragenlijst. Daarbovenop kunnen ook vertekeningen optreden op basis van leeftijd, zo bleken de 12- tot 13- jarigen meer geneigd te zijn tot het invullen en terugsturen van de vragenlijst dan de 14- tot 30-jarigen. Daarom werd de databank gewogen op basis van leeftijd, geslacht en onderwijsvorm (opleidingsniveau voor diegenen die reeds afstudeerden in het secundair onderwijs). De weging naar leeftijd en geslacht werd berekend op basis van de bevolkingsstatistieken van 1 januari 2008, de weging naar onderwijsvorm op basis van het Statistisch Jaarboek van het Vlaamse Onderwijs, Schooljaar 2007-2008 (JOP, 2009).

APPENDIX C. MEETINSTRUMENTEN UIT DE KWANTITATIEVE DATABANKEN

C.1. Delinquentie

Tabel c.1. Formulering delinquentievragen

Zwartrijden	*JVGG*	Ben je het afgelopen jaar wel eens zonder te betalen met de trein, tram of bus meegereden?
	JOP 2	Hoe vaak ben je het laatste jaar zonder te betalen met de trein, tram, metro of bus meegereden, terwijl je eigenlijk moest betalen?
Diefstal	*JVGG*	Heb je het afgelopen jaar wel eens iets gepikt?
	JOP 2	Hoe vaak heb je het laatste jaar iets gepikt/gestolen?
Vandalisme	*JVGG*	Heb je het afgelopen jaar wel eens iets met opzet beschadigd of stukgemaakt op straat of op een andere openbare plaats?
	JOP 2	Hoe vaak heb je het laatste jaar iets met opzet beschadigd of stukgemaakt op straat, op school of op een andere openbare plaats?
Drugverkoop	*JVGG*	Heb je het afgelopen jaar wel eens (verboden) drugs verkocht?
	JOP 2	Hoe vaak heb je het laatste jaar drugs verkocht met winst?
Geweld	*JVGG*	Heb je het afgelopen jaar wel eens iemand zodanig in mekaar geslagen dat hij/zij verwondingen opliep?
	JOP 2	Hoe vaak heb je het afgelopen jaar iemand zodanig in mekaar geslagen dat hij/zij verwondingen opliep?
Wapenbezit	*JVGG*	Heb je het afgelopen jaar wel eens een dolk, stok of vuurwapen gedragen (zakmes niet inbegrepen)?
	JOP 2	Hoe vaak heb je het laatste jaar wapen(s) bij je gedragen op straat, op school, of een andere publieke plaats (zakmes niet inbegrepen)?

Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999) en JOP-monitor 2 (2008-2009)

Tabel c.1 geeft van beide databanken weer hoe de verschillende feiten precies bevraagd werden. De delinquentieschalen uit beide databanken worden geconstrueerd door de frequenties waarmee deze verschillende feiten in het afgelopen jaar gepleegd werden, bij elkaar op te tellen. Het is normaal gezien niet gebruikelijk om op gedragingen een factor- en/of betrouwbaarheidsanalyse uit te voeren, gezien geen houding of 'achterliggend' concept gemeten wordt. Echter, omdat in sommige artikels toch een Cronbach α gerapporteerd wordt (zie bv. Hollist, Hughes & Schaible, 2009; Kort-Butler, 2010), worden deze analyses hier ter illustratie alsnog uitgevoerd. Deze tonen dat de schaal uit JVGG een eigenwaarde van 2.248, een verklaarde variantie van 41.373% en een Cronbach α van .700 heeft. De schaal uit JOP-monitor 2 heeft een eigenwaarde van 2.074, een verklaarde variantie van 34.565% en een Cronbach α van .541.

Voor het meten van attitudes zou deze laatste Cronbach α niet acceptabel zijn. Hier moet echter opnieuw het argument aangehaald worden dat het om een gedragsschaal gaat, wat maakt dat deze eerder lage waarde weinig problemen met zich meebrengt. Zo zitten in de steekproef mogelijk respondenten die in het afgelopen jaar bijvoorbeeld veel diefstallen pleegden, maar nooit geweld. Gezien deze jongeren hoog scoren op één item en laag op het andere, vermindert de interne consistentie van de schaal zoals ze gemeten wordt in de betrouwbaarheidsanalyse. Dat een lage Cronbach α in delinquentieschalen wel vaker voorkomt, blijkt bovendien uit de studies van, opnieuw, Hollist et al. (2009) en Kort-Butler (2010).

C.2. Strain

C.2.1. JVGG

Aan de respondenten werd een breed gamma aan levensgebeurtenissen voorgelegd, waarbij gevraagd werd (1) of ze de gebeurtenis meemaakten en (2) zo ja, of ze deze als erg, neutraal dan wel tof ervoeren. In deze gebeurtenissen kunnen drie dimensies onderscheiden worden: *'familie'* (omvat de gebeurtenissen 'hertrouwen of opnieuw samenwonen van vader en/of moeder', 'werkloosheid van vader en/of moeder', 'moeder werkt weer na een periode van huisvrouw zijn', 'echtscheiding of uit elkaar gaan van vader en/of moeder', 'overmatig alcoholgebruik van vader en/of moeder'), *'school'* (omvat de gebeurtenissen 'van school veranderen', 'zittenblijven op school', 'problemen met studieresultaten') en *'verlies'* (omvat de gebeurtenissen 'ziekte of ongeval van een dierbaar persoon' en 'overlijden van een dierbaar persoon'). Op basis van deze dimensies worden de variabelen 'familiestrain', 'schoolstrain' en 'verliesstrain' gecreëerd. Gezien de scheve verdeling van deze gebeurtenissen, zijn de drie variabelen dichotoom: jongeren die minstens één gebeurtenis uit de bevraagde dimensie meemaakten en dit erg vonden, krijgen een score 1, de overige jongeren krijgen een score 0. Met het oog op de kritische toetsen wordt eenzelfde werkwijze gehanteerd om de variabelen 'gebeurtenis meegemaakt' en 'gebeurtenis meegemaakt en als neutraal of tof geëvalueerd' te construeren.

C.2.2. JOP-monitor 2

C.2.2.1. Cognitieve strain

In JOP-monitor 2 werd de levenstevredenheid van Vlaamse jongeren voor de eerste maal bevraagd aan de hand van een multidimensionele schaal (op basis van verschillende deelaspecten van het leven), die meer differentiatie toelaat en dus meer valide is dan unidimensionele tevredenheidschalen (zoals bijvoorbeeld de Cantril-schaal). De respondenten registreerden per deelaspect of ze hier heel tevreden, tevreden, tussen beide, niet tevreden of helemaal niet tevreden over zijn. De vragen die peilen naar het toekomstperspectief van de respondenten zijn geïnspireerd op een tijdsbudgetonderzoek bij werklozen (Elchardus, Enhus, Glorieux & Van Rossem, 1984). Deze onderzoekers baseerden zich op hun beurt op het onderzoek van Winnubst (1975). Op basis van de items met betrekking tot levenstevredenheid en toekomstperspectief wordt één schaal geconstrueerd, deze heeft een eigenwaarde van 5.308 en een verklaarde variantie van 35.390%. De Cronbach α van deze schaal bedraagt .863.

C.2.2.2. Affectieve strain

Om affectiviteit te meten, werden in JOP-monitor 2 drie items uit de Affect Balance Scale (ABS) van Bradburn (1969) opgenomen; twee die op positieve affectiviteit wijzen nl. 'zich opgewekt/geïnteresseerd voelen' en 'zich tevreden voelen over iets dat afgewerkt werd', en één dat op negatieve affectiviteit wijst nl. 'in de put zitten'. Daaraan werden vier extra items toegevoegd; twee items van negatieve affectiviteit nl. 'je beschaamd voelen' en 'je jaloers voelen' en twee items die doorgaans gepaard gaan met negatieve affectiviteit nl. 'gepest worden' en 'negatieve opmerkingen krijgen uit je omgeving'. Al deze items werden gemeten aan de hand van de antwoordcategorieën 'nooit', 'minder dan 1x per maand', 'één of meermaals per maand', '1x per week', 'meerdere keren per week' en 'elke dag' meegemaakt in het afgelopen jaar. Met de op de ABS gebaseerde items kan echter geen betrouwbare schaal bekomen worden (Cronbach α=.484). De overige items van negatieve affectiviteit vormen samen - wanneer 'gepest worden' eruit gelaten wordt[175] - een betere schaal, met een eigenwaarde van 1.859, een verklaarde variantie van 62.297% en een Cronbach α van .659. In de analyses wordt daarom enkel gebruik gemaakt van deze laatste schaal.

C.3. Sociale bindingen

C.3.1. JVGG

De schaalvariabele die in JVGG voorzien werd om responsiviteit van ouders te meten, is gebaseerd op de voor het project 'Opvoeden in Nederland' bewerkte Nijmeegse Opvoedingsvragenlijst (Van Ammers, Dekovic, Gerrits, Groenendaal,

[175] Een factoranalyse toont aan dat 'gepest worden' niet op dezelfde dimensie laadt.

Hermanns, Meeus, Noom, Rispens & Vergeer, 1998). De respondenten konden de stellingen met betrekking tot de responsiviteit van ouders beoordelen aan de hand van de volgende zes antwoordcategorieën: 'helemaal mee oneens', 'tamelijk mee oneens', 'beetje mee oneens', 'beetje mee eens', 'tamelijk mee eens' en 'helemaal mee eens'. De schaal heeft een eigenwaarde van 8.563, een verklaarde variantie van 53.522% en een Cronbach α van .941.

Toezicht door ouders wordt geoperationaliseerd als de mate waarin ouders zicht hebben op de school- en vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen. De schaalvariabele die hiervoor gecreëerd werd, is ook weer gebaseerd op het project 'Opvoeden in Nederland' (Van Ammers et al., 1998). De respondenten gaven aan in welke mate de stellingen met betrekking tot het toezicht door ouders op hen van toepassing zijn middels vier antwoordcategorieën nl. 'vader/moeder weet daar niets van', 'weet daar weinig van', 'weet daar veel van' en 'weet daar alles van'. De schaal heeft een eigenwaarde van 5.290, een verklaarde variantie van 44.081% en een Cronbach α van .884.

De items met betrekking tot het contact met leerkrachten, ten slotte, komen initieel uit 'de schoolvragenlijst' door Smits & Vorst (1990). De respondenten kregen vijf antwoordmogelijkheden om de stellingen met betrekking tot het contact met leerkrachten te beoordelen: 'helemaal niet akkoord', 'niet akkoord', 'akkoord/niet akkoord', 'akkoord' en 'helemaal akkoord'. De schaal heeft een eigenwaarde van 3.239, een verklaarde variantie van 40.491% en een Cronbach α van .781.

C.3.2. JOP-monitor 2

Ook in JOP-monitor 2 wordt de responsiviteit van de ouders opgemeten, de items zijn dezelfde als in JVGG. Hier worden de respondenten echter beperkt tot vijf antwoordcategorieën nl. 'helemaal niet akkoord', 'niet akkoord', 'tussen beide', 'akkoord' en 'helemaal akkoord'. De schaal heeft een eigenwaarde van 8.124, een verklaarde variantie van 51.212% en een Cronbach α van .936. Om het toezicht door ouders te registreren, kregen de respondenten uit JOP-monitor 2 dezelfde antwoordmogelijkheden. Deze schaal heeft een eigenwaarde van 3.612, een verklaarde variantie van 60.197% en een Cronbach α van .866.

De schaal die in JOP-monitor 2 gebruikt wordt om de band met leerkrachten te toetsen, werd ontleend aan een onderzoek waarin gepeild wordt naar het informeel klasklimaat bij secundaire scholieren (De Groof, Elchardus & Stevens, 2001). Ook hier kregen de respondenten de keuze tussen de vijf antwoordmogelijkheden, gaande van 'helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord' om de verschillende stellingen te beantwoorden. De schaal heeft een eigenwaarde van 2.281, een verklaarde variantie van 46.666% en een Cronbach α van .701.

C.4. Ongestructureerde routines

C.4.1. JVGG

Om ongestructureerde routines na te gaan, wordt gekeken naar de wijze waarop de respondenten hun vrije tijd invullen en waar ze hun vrienden ontmoeten. In de eerste plaats werd aan de respondenten gevraagd waar ze zich het vaakst mee bezig houden in hun vrije tijd. Ze kregen een lijstje van mogelijke activiteiten voorgelegd, waarbij ze maximaal drie antwoorden konden aankruisen. De activiteiten waaruit ze konden kiezen, zij de volgende: (1) tv of video kijken; (2) computeren; (3) een boek lezen; (4) muziek beluisteren; (5) langsgaan bij vrienden/vriendinnen of vrienden/vriendinnen op bezoek krijgen; (6) jeugdbeweging; (7) jeugdhuis; (8) hobbyclub, tekenacademie, muziekschool; (9) sporten in clubverband; (10) sporten buiten clubverband; (11) naar een sportwedstrijd gaan; (12) op café gaan; (13) naar een dancing gaan; (14) naar de cinema of theater gaan; (15) naar muziekoptredens/concerten gaan; (16) winkelen; (17) gewoon wat rondlopen, rondhangen op straat (18) luieren, niets doen, dromen; (19) andere.

Daarnaast werd aan de respondenten gevraagd waar ze het vaakst hun vrienden ontmoeten. Ditmaal werd een lijstje van plaatsen voorgelegd, waaruit ze maximaal twee plaatsen konden kiezen. Deze plaatsen zijn de volgende: (1) op straat, op het plein, in het park; (2) in cafés, discotheken of op fuiven; (3) in een sportvereniging; (4) in de jeugdbeweging of jeugdclub; (5) thuis of bij vrienden thuis; (6) op school; (7) op andere plaatsen.

Op basis van deze activiteiten en plaatsen werd de dichotome variabele ‘ongestructureerde routines’ gecreëerd: de respondenten die zeggen vooral vaak op café of naar een dancing te gaan, die zomaar wat rondhangen op straat en/of hun vrienden vooral op straat, het plein, het park, in cafés, discotheken en/of op fuiven te ontmoeten, kregen score ‘1’. Alle andere respondenten kregen score 0.

C.4.2. JOP-monitor 2

Ook in JOP-monitor 2 worden ‘ongestructureerde routines’ in de uitgaanssfeer gesitueerd. Aan de respondenten werd een lijstje met activiteiten voorgelegd, waarbij gevraagd werd hoe vaak ze deze activiteit doen. Hierbij hadden ze de keuze tussen ‘bijna nooit’, ‘ongeveer 1x per maand’, ‘ongeveer 1 x per week’ en ‘bijna elke dag’. Een factoranalyse op deze activiteiten (varimax rotatie) geeft aan dat de volgende activiteiten in dezelfde dimensie ‘uitgaan’ thuishoren: ‘naar een feest of fuif gaan’, ‘naar een discotheek of (mega)dancing gaan’, ‘naar een muziekfestival, concert of rave gaan’, ‘op café gaan’ en ‘langsgaan bij vrienden, vrienden op bezoek hebben, of samen iets met vrienden doen’. Het is deze dimensie die als operationalisering van het concept ‘ongestructureerde routines’ zal dienen. Deze schaal heeft een eigenwaarde van 2.573, een verklaarde variantie van 51.455% en een Cronbach α van .754.

APPENDIX D. RESIDUEN OP DE ALGEMENE DELINQUENTIESCHALEN

Figuren d.1 en d.2 visualiseren de verdeling van de residuen op de algemene delinquentieschalen. Deze laten zien dat in geen van de databanken aan de normaliteitsvereiste voor een lineaire regressie voldaan is.

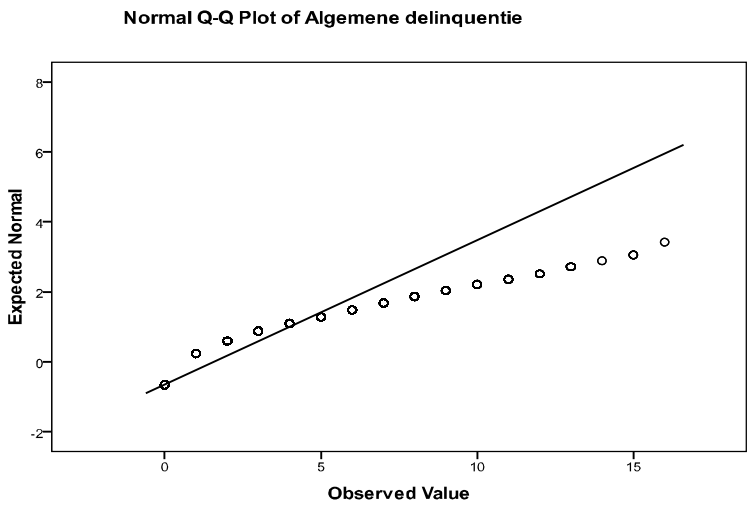

Figuur d.1. Residuen van de algemene delinquentieschaal uit JVGG: afwijking van normaalverdeling

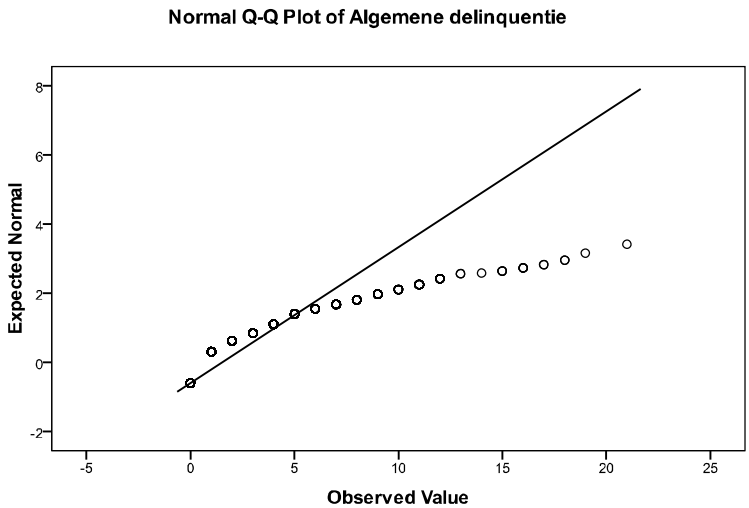

Figuur d.2. Residuen van de algemene delinquentieschaal uit JOP-monitor 2: afwijking van normaalverdeling

APPENDIX E. CORRELATIES TUSSEN STRAIN, SOCIALE BINDINGEN, ONGESTRUCTUREERDE ROUTINES EN DELINQUENTIE

Alvorens de analyses aan te vatten, worden in beide databanken de correlaties tussen strain, sociale bindingen, ongestructureerde routines en delinquentie geëxploreerd. Aangezien een aantal van de variabelen uit JVGG continu

(responsiviteit ouders, toezicht ouders, contact leerkrachten en delinquentie) en een aantal dichotoom (de strainvariabelen en ongestructureerde routines) van aard zijn, worden in tabel e.1 zowel X^2 (voor verbanden tussen twee dichotome variabelen), r (voor verbanden tussen twee continue variabelen) als t (er wordt getoetst of het gemiddelde van de continue variabele significant verschilt tussen de twee categorieën van de dichotome variabele) weergegeven.

Tabel e.1. Bivariate samenhang tussen strain, sociale bindingen, ongestructureerde routines en delinquentie in JVGG (X^2, r en t)

	School strain	Verlies-strain	Responsiviteit ouders	Toezicht ouders	Contact Leer-krachten	Ongestruc-tureerde routines	Delin-quentie
Familie strain	116.90***	31.79***	-4.96***	-6.85***	-2.04*	14.71***	4.96***
School strain		67.64***	-5.07***	-7.39***	-9.06***	49.53***	12.15***
Verlies strain			3.38**	1.23 (n.s.)	-.349 (n.s.)	13.60***	2.58*
Respon-siviteit ouders				.572**	.372**	-9.02***	-.237**
Toezicht ouders					.350**	-15.82***	-.386**
Contact leer-krachten						-17.13***	-.366**
Ongestru-ctureerde routines							24.17***

***p<.001; **p<.01;*p<.05; n.s.=niet significant
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999).

Deze tabel laat zien dat, met uitzondering van het verband tussen verliesstrain en toezicht door ouders en het verband tussen verliesstrain en het contact met leerkrachten, alle variabelen significant aan elkaar gerelateerd zijn. Het is met andere woorden mogelijk en zinvol om de mediërende hypothesen te toetsen. Opvallend in de tabel is wel dat verliesstrain en responsiviteit van ouders positief aan elkaar gelinkt zijn ($t=3.38$, $p<.01$). Dit zou er eventueel op kunnen wijzen dat het meemaken van verlies de communicatie binnen het gezin versterkt, waardoor de verstandhouding met de ouders verbetert. Deze vaststelling suggereert echter ook dat het allicht onwaarschijnlijk is dat verliesstrain aan delinquentie gerelateerd zal zijn via het verzwakken van de relatie met ouders. Deze bedenkingen komen terug in de theorietoetsende analyses in hoofdstukken 7 en 8.

Ook in JOP-monitor 2 houden bijna alle variabelen – met uitzondering van toezicht door ouders en ongestructureerde routines – significant met elkaar verband, zo blijkt uit tabel e.2. Ook in deze tabel kunnen enkele opvallende vaststellingen gedaan worden. In de eerste plaats is het niet alleen opmerkelijk dat 'toezicht door ouders' helemaal niet correleert met ongestructureerde routines; deze variabele blijkt bovendien ook positief gerelateerd te zijn aan algemene delinquentie ($r=.067$, $p<.01$) en aan affectieve strain ($r=.078$, $p<.01$).

Tabel e.2. Bivariate samenhang tussen strain, sociale bindingen, ongestructureerde routines en delinquentie in JOP-monitor 2 (r)

	Affectieve strain	Responsiviteit ouders	Toezicht ouders	Contact Leerkrachten	Ongestructu-reerde routines	Delinquentie
Cognitieve strain	.371**	-.356**	-.166**	-.240**	-.087**	.067**
Affectieve strain		-.191**	.078**	-.150**	.074**	.201**
Responsivi-teit ouders			.402**	.199**	-.051**	-.125**
Toezicht ouders				.075**	.035 (n.s.)	.081**
Contact leerkrachten					-.086**	-.119**
Ongestruc-tureerde routines						.291**

**p<.01; n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

Het positieve verband tussen toezicht door ouders en delinquentie blijkt echter het gevolg te zijn van de bredere leeftijdsgroep in JOP-monitor 2: wanneer ter controle de interactie tussen leeftijd en toezicht door ouders getoetst wordt[176], kan worden vastgesteld dat een sterk toezicht door ouders onder de jongere respondenten wél negatief samenhangt met delinquentie (b=.149, p<.001). Allicht is een verminderd toezicht door ouders onder de respondenten die zich reeds in de (jong)volwassenheid bevinden, eerder 'normaal', waardoor het voor hen mogelijk minder relevant is in de verklaring van delinquent gedrag (zie ook hoofdstukken 7 en 8). Het positieve verband met delinquentie zou erop kunnen wijzen dat een te sterke bemoeizucht door ouders mogelijk irritatie bij de respondent opwekt, wat een verhoging van delinquent gedrag in de hand zou kunnen werken. Binnen deze redenering zou bovendien ook de positieve relatie tussen toezicht door ouders en affectieve strain verklaard kunnen worden. Anderzijds is ook mogelijk dat ouders die weet hebben van het delinquent gedrag van hun (jong)volwassen kinderen wél nog een sterk toezicht trachten te houden, in tegenstelling tot ouders van wie de (jong)volwassen kinderen geen delinquentie plegen.

Tot slot kan opgemerkt worden dat de correlatie tussen cognitieve strain en algemene delinquentie eerder zwak is (r=.067, p<.01) en dat cognitieve strain *negatief* aan ongestructureerde routines gerelateerd is (r=-.087, p<.01). Deze resultaten suggereren reeds dat de rol van cognitieve strain in de verklaring van delinquentie mogelijk eerder beperkt zal zijn, en dat een eventueel verband tussen cognitieve strain en delinquentie alleszins niet via het ontwikkelen van ongestructureerde routines zal verlopen. Dit wordt bevestigd in de theorietoetsende analyses uit hoofdstuk 7.

[176] In een negatieve binomiaalanalyse met de algemene delinquentieschaal als afhankelijke variabele, tabel wordt niet getoond.

APPENDIX F. PATRONEN VAN SOCIALE SPREIDING IN DELINQUENTIE

In hoofdstuk 7 wordt niet nader ingegaan op de gevonden patronen van sociale spreiding in delinquentie, omdat deze bevindingen niet rechtstreeks betrekking hebben op de algemene hypothesen. Daarom wordt hier alsnog een korte bespreking voorzien. Tabel f.1 toont dat afkomst (b=-.261, p<.01) en onderwijsvorm (b=-.534, p<.001) enkel in JVGG significant aan delinquentie gerelateerd zijn; in JOP-monitor 2 zijn deze attributen niet significant (zie tabel f.2). Alle overige attributen hebben wel een significant effect in beide databanken. In de eerste plaats blijken jongens een grotere kans te hebben op het plegen van delinquentie dan meisjes (b=.897, p<.001 in JVGG en b=.498, p<.001 in JOP-monitor 2).

Tabel f.1. Relatie tussen achtergrondvariabelen en algemene delinquentie in JVGG (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie, gecontroleerd voor correlatie op schoolniveau)

	Leeg		Analyse 1	
N	N=4755		N=3250	
	b	S.E.	b	S.E.
Intercept	.433***	.061	.310**	.089
Autochtone vader [Ref. Allochtone vader]			-.261**	.086
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]			.188**	.055
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]			-.534***	.085
Leeftijd (schaal)			.163***	.042
Jongen [Ref. Meisje]			.897***	.062
QIC	6614.567		3874.456	

***p<.001; **p<.01
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999)

Voorts is ook leeftijd significant gerelateerd aan de algemene delinquentievariabelen. In JVGG, die voornamelijk 12- tot 18-jarigen omvat, bestaat een lineair verband tussen leeftijd en delinquentie: hoe ouder men wordt, hoe groter de kans op het plegen van algemene delinquentie (b=.163, p<.001). In de databank JOP-monitor 2, daarentegen, is dit verband niet lineair: de leeftijdstendens in delinquentie vormt een kwadratische curve (zie figuur f.1). Daarom wordt aan de analyses op deze databank de kwadraatterm van leeftijd aan het model toegevoegd.[177]

Tabel f.2. Relatie tussen achtergrondvariabelen en algemene delinquentie in JOP-monitor 2 (ongestandaardiseerde b's van gestandaardiseerde variabelen uit negatieve binomiaalregressie)

	Leeg		Analyse 1	
N	N=3456		N=2773	
Intercept	.414***	.023	.131 (n.s.)	.099
Autochtone vader [Ref. Allochtone vader]			-.003 (n.s.)	.093
Een van de ouders is hoogopgeleid [Ref. beide ouders zijn laagopgeleid]			.347***	.055
Aso en kso [Ref. (d)bso en tso]			-.039 (n.s.)	.055
Leeftijd (schaal)			-.433***	.028
Leeftijd²			-.290***	.032
Jongen [Ref. Meisje]			.498***	.052
AIC	11676.446		8734.487	

***p<.001;n.s.=niet significant
Bron: JOP-monitor 2 (2008-2009)

[177]Om de gestandaardiseerde kwadratische term van leeftijd te bekomen, wordt het kwadraat van de *gestandaardiseerde* leeftijdsvariabele berekend.

Het negatieve effect van de leeftijdsvariabele in tabel f.2 indiceert dat delinquentie in JOP-monitor 2 over de volledige lijn afneemt naarmate men ouder wordt (b=-.433, p<.001). De negatieve kwadratische term wijst erop dat de 'afname' van delinquentie toeneemt naarmate de leeftijd stijgt (b=-.290, p<.001). Dit stemt overeen met de tendens die in figuur f.1 te zien is: tijdens de adolescentieperiode doet zich een 'piek' voor in delinquent gedrag, waarna het gradueel afneemt.[178]

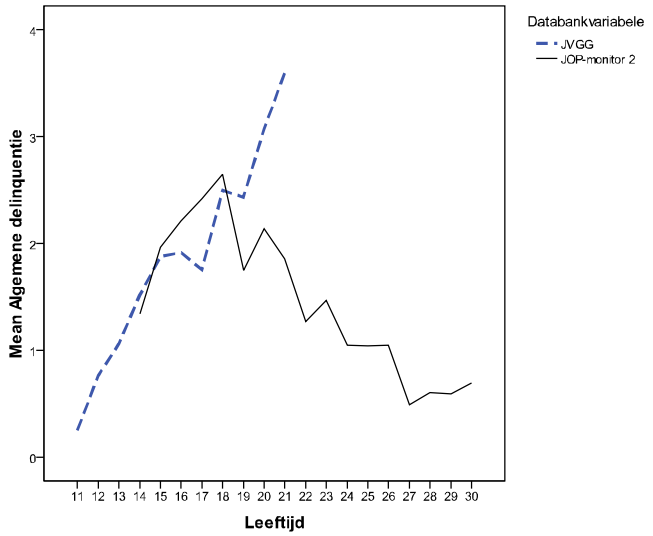

Figuur f.1. Leeftijd x delinquentie in JVGG en JOP-monitor 2 (schaalgemiddelden)
Bron: 'Jongeren in Vlaanderen, Gemeten en Geteld' (1998-1999) en JOP-monitor 2 (2008-2009)

Een opvallende bevinding in beide tabellen bestaat eruit dat jongeren met een hoogopgeleide vader en/of moeder een grotere kans hebben op het plegen van delinquentie (respectievelijk b=.188, p<.001 en b=.347, p<.001). Deze vaststelling gaat in tegen verschillende dominante etiologisch-criminologische theorieën die net aan jongeren die uit sociaal-economisch *minder* bedeelde milieus komen een grotere kans op delinquentie geven, zoals ondermeer het geval is in de klassieke anomietheorie. Hoogopgeleide ouders hebben doorgaans een beter betaalde job, waardoor men het in het gezin financieel breder heeft en de kinderen meer kansen zouden moeten hebben om zich 'op te werken' en hun doelen te bereiken (cfr. Merton, 1938). Dit impliceert dat een hoger opleidingsniveau, als een onderdeel van een hogere sociaal-economische status, zou moeten samengaan met een lagere kans op delinquentie.

Op empirisch vlak daarentegen is een zwak of zelfs geen significant verband tussen SES en delinquentie niet ongewoon. Zoals werd aangehaald in het historisch overzicht van dit proefschrift (hoofdstuk 1, deel 2.2), bracht de introductie van de zelfrapportagemethode met zich mee dat steeds meer onderzoekers het verband tussen SES en delinquentie falsifieerden. Hierbij ging men op zoek naar verklaringen die het uitblijven van een SES effect konden duiden. Een eerste verklarende

[178] In JVGG lijkt delinquentie te 'pieken' tussen 18 en 21 jaar. Dit kan echter niet als een zuiver leeftijdseffect beschouwd worden, aangezien de respondenten in deze leeftijdsgroep voornamelijk 'zittenblijvers' zijn.

hypothese bestaat eruit dat de subjectieve ervaring van SES mogelijk belangrijker is voor delictplegen dan de objectieve bepaling ervan (cfr. Cohen, 1955; 1965).[179] Deze ervaring is onder meer afhankelijk van verwachtingen voor toekomstig succes, het belang dat men hecht aan materiële zaken, vergelijking met de financiële situatie van gelijkaardige anderen, enz. (Agnew et al., 1996; Agnew, et al., 2008; Burton et al., 1994). Echter, deze hypothese zou het uitblijven van een significant effect van het opleidingsniveau van ouders wel kunnen verklaren, maar biedt geen mogelijkheden tot verklaring van het omgekeerde effect, nl. dat jongeren met hoger opgeleide ouders méér delinquentie lijken te plegen.

Daarom is een tweede hypothese, die naar voor werd geschoven door Wright, Caspi, Moffit, Miech & Silva (1999), in dit verband wellicht beter van toepassing. Deze hypothese houdt in dat zowel jongeren uit een gezin met een zeer lage SES als jongeren uit een gezin met een zeer hoge SES een grotere kans hebben op het plegen van delinquentie, zij het omwille van verschillende redenen. Jongeren met een lagere gezins-SES zouden een grotere kans hebben op delinquentie omwille van een verhoogde maatschappelijke kwetsbaarheid en beperking van hun toekomstmogelijkheden. Jongeren met een hoge SES, daarentegen, zouden een grotere kans hebben op delinquentie omdat ze meer risico's nemen, minder sterke reacties krijgen op hun delinquent gedrag en omdat ze minder conservatieve waarden aangeleerd krijgen, waardoor ze toleranter staan ten aanzien van bepaalde delinquentie (Wright et al., 1999). Aan de hand van deze hypothese zou wél verklaard kunnen worden waarom respondenten met hoogopgeleide ouders in deze databanken een grotere kans hebben op het plegen van delinquentie.

[179] Ook uit analyses op JOP-monitor Brussel bleek dat de subjectieve ervaring van een beperkte financiële ruimte in het gezin de kans op delinquentie wél significant vergroot (zie Cops & Op de Beeck, 2011; Op de Beeck & Put, 2011). Hieruit werd de conclusie getrokken dat mogelijk niet zozeer SES in de brede zin maar vooral relatieve economische deprivatie in enge zin van belang is. In de analyses voor dit doctoraatsonderzoek wordt echter niet gecontroleerd voor financiële ruimte in het gezin omdat deze indicator in JVGG niet bevraagd werd.